

JOSEP PERARNAU I ESPELT

POLÍTICA, LULLISME I CISMA D'OCCIDENT

LA CAMPANYA BARCELONINA A FAVOR
DE LA FESTA UNIVERSAL DE LA PURÍSSIMA
ELS ANYS 1415-1432 *

La carrandella de textos ara aplegats i publicats conjuntament per primera vegada es començaren de posar a l'abast del públic l'any 1659 quan Johannes Ludovicus Schönleben inclogué en el volum quart del seu aplec les peces VII (línies 1718-1792) i VIII (línies 1793-1893) de les ací publicades, trobades en un volum manuscrit aleshores conservat en la biblioteca de la Universitat de Viena.¹ El volum esmentat arribà a les mans de Pedro Alva y Astorga quan aquest ja tenia a punt d'impremta una de les seves monumentals compilacions, la intitolada *Militia immaculatae concep-*

* La major part de sigles i abreviatures emprades en aquest estudi figuren ja en els dos volums anteriors d'ATCA, tant les lullianes (per exemple MOG, ORL, ROL, etc.) com les altres (p.e., FRIEDBERG). Les emprades específicament en aquest estudi són les dues següents:

MARTÍ = Francesc MARTÍ, *Compendium veritatis Immaculatae Conceptionis Virginis Mariae, Dei Genitricis*, publicat dins *Monumenta antiqua Immaculatae Conceptionis Sacratissimae Virginis Mariae ex novem auctoribus antiquis re-collectis*, per R.A.P.F. Petrum de ALVA ET ASTORGA, Lovaina 1664, 1-215.

TOMÀS = Pere TOMÀS, *De conceptione Beatae Mariae Virginis*, publicat dins *Monumenta antiqua seraphica pro immaculata conceptione Virginis Mariae ex variis auctoribus religionis seraphicae in unum comparata et collecta*, per R.A.P.F. Petrum de ALVA ET ASTORGA, Lovaina 1665, 212-274.

Per a tota aquesta matèria és encara útil de tenir en compte l'estudi general de X[avier] LE BACHELET, *Immaculée Conception*, dins «Dictionnaire de Théologie Catholique», VII, París 1927, 845-1218.

Usó en aquestes pàgines l'adjectiu «puríssim, -a» en sentit de «partidari de la doctrina de la Puríssima Concepció de Maria» perquè, tot i ésser absent dels diccionaris normatius, és viu en terres catalanes, per exemple a Vila-real (Plana Baixa).

1. Ioannes Ludovicus SCHÖNLEBEN, *Orbis universi votorum pro definitione piaie et verae sententiae de Immaculata Conceptione Deiparae* IV, Klagenfurt 1659, 28-32. Despistat per l'actual Cod. Vind. 3515, f. 168^r, atribuf els dos textos a Joan de Palomar, atribució que han acceptat tots els qui depenen d'ell; als nostres dies Hyacinthus AMERI, *Doctrina theologorum de Immaculata B.V. Conceptione tempore Concilii Basileensis* (Bibliotheca Immaculatae Conceptionis 4), Roma 1954, 27-28. Vegeu l'apartat cinquè d'aquesta *Introducció* sobre *El problema de l'autor*.

tionis..., i no pogué fer altra cosa que recollir en apèndix les dues peces citades.² La que porta el número VII fou inclosa en el primer volum del recull d'Augustinus Roskovány el 1873.³

Al cap de poc la línia de derivació anterior, diguem-ne de procedència vienesa, era completada per Fidel Fita, el qual, a base de fons barcelonins, donava a conèixer una còpia del segle XVIII dels textos que en el nostre aplec porten els números VI, VII, VIII, IX i X (línies 1680-2103).⁴ D'aquesta manera, hom tenia un nou testimoni dels dos escrits ja publicats (cosa que Fita semblava ignorar) i coneixia per primera vegada tres altres sollicituds d'aquella sèrie.

El primer dels nous textos publicats per Fita ens feia conèixer l'existència prèvia d'altres quatre: dues peticions adreçades al mateix emperador Segimon d'Hongria, datades respectivament el 7 de novembre de 1415 i el 16 de desembre de 1416; i dos tractats doctrinals annexos a cada una de les esmentades instàncies.⁵ La notícia donada per Fita esperonà algun recercador a trobar-los, amb resultat negatiu.⁶ I, encara que el 1968 Josep M. Madurell i Marimon donà indicacions suficients sobre l'existència i localització dels tractats doctrinals,⁷ no sembla que aquelles hagin estat tingudes en compte pels qui en temps posterior s'han ocupat del tema.⁸

Tenem, doncs, fins ara, notícia de l'existència dels dos textos doctrinals i de les dues primeres lletres, aquells localitzats, aquestes desconegudes, i tenim les quatre darreres lletres i el tercer text doctrinal publicats a base

2. *Militia Immaculatae Conceptionis Virginis Mariae contra Militiam originalis infectionis peccati in qua ordine alphabetico recensentur auctores antiqui et moderni...* compilata ac disposita a R.A.P.F. Petro de ALVA ET ASTORGA, Lovaina 1663 (reimpressió anastàtica, Brusselles 1965), 1516-1520.

3. Augustinus ROSKOVÁNY, *Beata Virgo Maria in suo conceptu immaculata ex monumentis omnium saeculorum demonstrata. Accedit amplissima literatura. Tomus I Monumenta et literaturam primorum XVI saeculorum complectens*, Budapest 1873, 111-114.

4. Fidel FITA COLOMÉ, *Discurso panegírico pronunciado en la Catedral Basílica de Barcelona el día 8 de diciembre de 1874*, Barcelona 1875, 70-80; reeditat dins *Tres discursos históricos*, Madrid 1909, 82-96; Faustino D. GAZULLA, *Los reyes de Aragón y la Purísima Concepción de María Santísima*, dins «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», IV (1907-1908), 138-140, dóna les parts no doctrinals.

5. FITA, 70 i 82, respectivament. El text correspon al de les línies 1684-1688 de la nostra edició.

6. José M. GUIX, *La Inmaculada y la Corona de Aragón en la Baja Edad Media (siglos XIII-XV)*, dins «Miscelánea Comillas», XXII (1954), 193-326, en particular 251.

7. José M. MADURELL MARIMÓN, *Dos manuscritos de la «Confraria del Senyor Rey»*, dins «Hispania Sacra», 21 (1968), 429-480, en particular 438-441.

8. Vegeu la darrera bibliografia dins ATCA, 2 (1983), 532-533, nn. 896 i 897; també l'obra indicada en la nota 85.

de la transcripció barcelonina del segle XVIII i la primera de les quatre darreres lletres i el ja esmentat tercer tractat doctrinal també publicats a base de la còpia de la primera meitat del segle XV, ara a la Staatsbibliothek de Viena, ms. 3515.⁹

Ara podem oferir tots els textos de la rècula, car els dos primers tractats doctrinals i les dues primeres cartes es troben a Copenhague, Det kongelige Bibliotek, Thott 105, 4.º en llatí;¹⁰ i la primera carta i el primer tractat doctrinal, també en català, a la Biblioteca Vaticana, Vat. lat. 10275, precedits aquests d'una introducció del compilador dels dos textos.¹¹

En el nostre estudi, presentats els dos nous volums i conegut el conjunt dels textos d'aquella campanya, n'exposaré tant els aspectes polítics com els doctrinals, en discutiré el problema de l'autor i donaré l'edició crítica tant de la versió catalana com de la llatina. Al final, tal com és acostumat en les edicions de textos catalans en les pàgines d'ATCA, hom podrà trobar l'índex de mots de les tres primeres peces, les catalanes.

1. ELS MANUSCRITS

Cal, doncs, presentar amb un cert detall els volums que ens donen els nous textos¹² i precisar en algun punt el coneixement dels altres.

9. ACADEMIA CAESAREA VINDOBONENSIS, *Tabulae codicum manu scriptorum praeter graecos et orientales in Bibliotheca Palatina Vindobonensi asservatorum*. Volumen III, Cod. 3501-5000, Viena 1869, 5-6, núms. 7 i 8.

10. Hom pot trobar notícies d'aquest volum dins *Catalogi Bibliothecae Thottianae tomus septimus libros cum ab inventa typographia excusos tum manuscriptos continens*, Havniae (Copenhague) 1795, 387; Ellen JOERGENSEN, *Catalogus codicum latinorum medii aevi Bibliothecae Regiae Havniensis*, Havniae (Copenhague) 1926, 161-162, descripció que passà a *Els manuscrits lullians en les biblioteques nòrdiques*, dins «Mediterraneum», 1 (1936), 109-110; Ramon LLULL, *Opera Parisiensia anno MCCCIX composita* edidit Helmut RIEDLINGER (ROL V), Ciutat de Mallorca 1967, 170-173; Franz ROEMER, *Die Handschriftliche Überlieferung der Werke des heiligen Augustinus*. Band III. Anhang: *Die Skandinavischen Staaten Dänemark-Finnland-Schweden* (Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-Historische Klasse. Sitzungsberichte, 289 Band), Viena 1973, 243.

11. *Codices Vaticani latini*. Codices 9852-10300 recensuerunt Marcus VATTASSO et Henricus CARUSI, Roma 1914, 610; Jaume MASSÓ I TORRENTS, *Bibliografia dels antics poetes catalans*, dins «Institut d'Estudis Catalans. Anuari», V (1913-1914), 28 i *Repertori de l'antiga literatura catalana I. La poesia*, Barcelona 1932, 28; Salvador GALMÉS I SANCHE, ORL XX, Ciutat de Mallorca 1938, 329; Lorenzo PÉREZ MARTÍNEZ, *Los fondos lullianos existentes en las bibliotecas de Roma* (Publicaciones del Instituto Español de Estudios Eclesiásticos en Roma. Subsidia 3), Roma 1961, 45-47.

12. La metodologia seguida en la descripció d'aquests manuscrits és la que hom

Copenhague, Det kongelige Bibliotek, Thott 105, 4.º

El volum és enquadernat amb pell vermella, que sembla primitiva, i recobreix tapes de fusta. 217 × 148 mm. El lloc és dividit en tres seccions, separades per dos cosits intermedis. La primera secció conté etiqueta de paper antiga, on sembla llegir-se la xifra «11». En el tall, dos tancadors, dels quals resten les gafes de metall en la coberta i una tira de cuiro del tancador superior en la contracoberta. En el moment de l'enquadernació, el lloc fou reforçat per dins amb franges de pergami escrites. En la cara interior de la coberta, damunt la fusta, segell de la «Bibliotheca Regia Hafniensis», repetit en la cara interna del primer dels dos folis inicials no numerats. En la mateixa cara interior de coberta, prop del lloc, fou enganxada una franja de paper modern, amb inscripció recent a llapis «Thott 105, 4.º». Al f. 1^r «And. Erasmus a Seidell»,¹³ amb tinta, i mà potser del s. XVII.

El cos del volum consta de 106 folis de paper, els 23 primers numerats amb tinta poc després d'escrit el volum, els restants escrits (24-98), amb llapis potser ja en el s. XX, de 216 × 149 mm, repartits en deu plecs. Només el primer, afegit durant el s. XVIII, segons que sembla, és anormal, car constava de dos fulls doblats, dels quals han desaparegut ara les dues respectives primeres parts, que serien els primers dos folis del volum. Filigrana: cap de bou, ara escapçada de les banyes, car la part que manca es trobava en el segon dels folis desapareguts. Relligat senzill. Els altres plecs, cos del volum inicial, consten de sis fulls doblats (6 × 2), menys els dos darrers, de cinc (5 × 2), relligats en el centre amb reforç de tira horitzontal de pergami blanc; les tires de reforç corresponents als plecs vuitè (ff. 73-84) i desè (ff. 95-104) són parcialment escrites; es troben, respectivament, en el full dels ff. 78-79 i 99-100. No sembla haver-hi numeració ni de plecs ni de fulls. Reclams. Molt bon estat de conservació.

1. Ff. [01^v-02^r]. Índex escrit amb lletra del s. XVIII.

2. Ff. 1^r-34^r. *Deus, cum tua altissima et profunda perseitate et finalitate, Incipit liber qui est de ente quod simpliciter est per se et propter se existens et agens.* I n c.: Qvonia deus est simpliciter per se et propter se existens... E x p.: ... et quod sit iudicatus et tractatus talis qualis ipse est. Ad laudem et honorem dei finiuit Raymundus parisius istum librum

pot veure en el meu *Els manuscrits lullians medievals de la «Bayerische Staatsbibliothek» de Munic I. Volums amb textos catalans* (Studia, textus, subsidia 3), Barcelona 1982, 10-16.

13. Segons JOERGENSEN, *Catalogus* (citada en la nota 10), 162, el volum que ens ocupa, després d'haver pertangut a Andreas Erasmus a Seidell hauria format part de la biblioteca de J. P. Ludewig, des de la qual hauria passat a la d'Otto Thott.

mense septembris Anno m^o.ccc.^o vndecimo incarnationis domini nostri ihesu xristi. Amen.

[Ramon LLULL, *Liber de ente, quod simpliciter est per se et propter se existens et agens.*]

Av 169; Lo VII, 18; Pl 207.

Ed.: Hermogenes HARADA, CC CM XXXIV, Turnholt 1980.

3. Ff. 34^r-38^v. *Deus, per tuam gratiam et benedictionem hunc librum componimus, qui continet confessionem.* I n c.: Cvm peccatum sit magna transgressio quia est contra deum... E x p.: ... de omnibus que commisisti peccatis possis magnam penitenciam impetrare. Expleuit et finiuit Raymundus ad laudem, gloriam et honorem domini nostri ihesu xristi, qui est benedictus in secula seculorum, hunc librum in ciuitate maioricensi mense septembris Anno domini m^o.ccc.^o.xij^o. Jncarnationis.

[Ramon LLULL, *Ars confessionis.*]

Av 188; Lo IV, 50; Pl 218.

4. Ff. 38^r-39^r. *Epistola beati augustini ad heuodium vtrum omnia xristi parabolice dicta fuerant vera.* I n c.: Diligendo fratri et quem diligo in veritate... E x p.: ... jdeo tamquam parabola iudeis a domino dicebatur. Vale, frater.

Ed.: Franz RÖMER, «Augustinian Studies», II (1971), 133 (*Epistolæ spuria* 6).

5. Ff. 39^r-40^r. *Epistola beati Augustini episcopi ad cornelium philosophum.* I n c.: Cornelio philosopho augustinus, dei seruus, et vtinam bonus, salutem. Vt nobis... E x p.: ... et age penitentiam antequam veniant dies, in quibus dicas: non michi placet.

Ed.: Franz RÖMER, «Augustinian Studies», II (1971), 134-135 (*Epistolæ spuria* 8).

6. Ff. 40^r-41^r. *De diuina sapientia.* I n c.: Theodorus, episcopus toletanus, in epistola sua ad fratres sancti rifini, actendant et vigilanter adieciunt... E x p.: ... ut per merita sue passionis dignetur me ad se vocare.

7. F. 41^{r-v}. *Epistola beati Augustini episcopi ad cornelium philosophum.* I n c.: Cornelio philosopho augustinus episcopus salutem. Qualis et quanta... E x p.: ... cum eorum astucia et doctrina, opto te, fili mi, in xristo semper valere.

Ed.: Franz RÖMER, «Augustinian Studies», III (1972), 162 (*Epistolæ spuria* 42).

8. Ff. 42^r-77^r. A. *Apostrophe ad summum pontificem.* F. 42^r. I n c.: Svscipiat sublimis apex veneranda corona... E x p.: ... Scripsit vt in robor fidei pertranseat istud. B. Ff. 42^r-77^r. *Deus, in tua virtute sperantes et de tua gracia confidentes Incipimus probare articulos fidei katholice per necessarias rationes.* A. F. 42^{r-v}. *Sequitur de prologo.* I n c.: A probacione articu-

lorum fidei accedentes... Ex p.: ... *Et primo probamus quod sit dare ens summum in bonitate vel summum in bonum.* B. Ff. 42^v-77^r. I n c.: *Quod sit dare ens summum bonum. Si summum bonum est, summum malum non est...* Ex p.: ... arma clericorum sunt armis eorum nobiliora et eciam forciora. *Factus fuit iste tractatus Rome Anno domini millesimo .CC. Nonagesimo sexto et completus ibidem Jn vigilia beati Johannis baptiste, precursoris domini nostri Jhesu xristi, Cui placeat dominum deprecari vt, sicut ipse fuit preco lucis et luminis et ipsum, qui vera lux est, digito demonstrauit suoque tempore fuit gratia inchoata, sicut placeat domino nostro jhesu xristo nouam lucem infundere mundo. Ad cuius lucem ambulantes infideles conuersi nobiscum secure occurrant idem domino nostro ihesu xristo. Cui est honor et gloria per omnia secula seculorum. Amen.*

[Ramon LLULL, *Apostrophe et Liber articulorum fidei.*]¹⁴

Av 61; Lo IV, 14; Pl 78.

9. Ff. 77^v-78^r. «*Translatum cuiusdam supplicationis misse domino Jmperatori .vij^a. die nouembris Anno m^o.cccc^o.xv^o. cum quodam tractatu de purissima conceptione virginis matris dei, post seriem dicte supplicationis inferius inserto.*» I n c.: *Optime Jmpator. Redducendo vobis ad memoriam...* Ex p.: ... et ceteris alijs omnia peragenda. Scripta brachinone.

Ed. en aquest estudi.

10. Ff. 78^r-86^v. *Sanctissime conceptionis marie virginis et matris gloriosissime purissima puritate demonstrat satis euidenter opus infra scriptum, abstractum de quodam tractatu de peccato originali, in fine cuius de verbo ad verbum exaratum existit.* I n c.: *Si omnes nascuntur filii ire, quia omnes in adam...* Ex p.: ... in corpore deificato deum ihesu xristi dei nostri, cui sit honor, laus, gloria et reuerencia et omnis adoracio in secula seculorum amen.

Ed. en aquest estudi.

11. Ff. 86^v-87^r. «*Translatum secunde supplicationis domino Jmperatori Misse simul cum quodam tractatu de concordia beati thome, post dicte supplicationis tenorem inferius inserto.*» I n c.: *Optime Jmperator, vt inter tanta et tam ardua...* Ex p.: ... succedant vobis in predictis et ceteris alijs omnia peragenda. Scripta Barchinone xvj^a die decembris in Anno natiuitatis domini jhesu xristi Millesimo quadricentesimo decimosexto.

Ed. en aquest estudi.

12. Ff. 87^r-92^r. «*Concordia oppinate contradiccionis in dictis beati Thome super conceptionis virginis matris dei dignissima puritate.*» I n c.: *Opinantur multi beatum Thomam asserentem in vno loco...* Ex p.: ... presenti scripto superius ordinatus. Deo multas gracias.

14. Vegeu les edicions d'aquesta obra en *Els manuscrits* (citad en la nota 12), 115.

Ed. en aquest estudi.

13. F. 92^{r-v}. «Translatum tercię et vltime suplicacionis domino Jm-patori misse.» In c.: Optime Jmperator, quia sicut funiculus triplex... E x p.: ... et toti vniuersali ecclesie mandetis ipsam populo celebrandam. Scripta Barchinone xviii^a die marci Anno a natiuitate domini Jhesu Xristi m^o.cccc^o.xvii^o. Deo gratias.

Ed.: FITA, 1875 i 1909.

14. Ff. 93^r-98^r. *Deus, cum tua sapientia et caritate, gratia et benedictione, Incipit liber qui est de conueniencia quam habent fides et intellectus in obiecto.* In c.: Diuiditur autem iste liber in tres partes, prima est de quibusdam dicentis... E x p.: ... date et dabitur vobis. Qui habet aures audiendi, audiat. Ad laudem et honorem domini nostri jhesu xristi finiuit Raymundus istum librum in monte possulano mense marci Anno m.ccc^o. quarto incarnationis domini nostri jhesu xristi. In cuius custodia commendauit ipsum et beate marie virginis, matris eius. Si autem erraui in aliquo contra fidem, hoc non feci scientificę sed ignoranter confiteor hoc dixisse, cui submitto ipsum et correccioni Ecclesie sacrosancte Romane. Deo gracias.

[Ramon LLULL, *Liber de conuenientia fidei et intellectus quam habent fides et intellectus in obiecto.*]

Av 133; Lo IV, 35; Pl 164.

Ed.: MOG IV.

15. F. 98^r. *Finitus est liber iste per manus Johannis / Anno domini M^o CCCC^o Tricesimo primo.*

Caixa d'escriptura, 151 × 100 mm (mides preses en el f. 11^r). Marca i puntuat, la marca amb llapis negre en les quatre línies bàsiques. 26 línies en el foli esmentat, 28 en el f. 89^v. 48 espais per línia en el f. 79^r, línia 9 i 54 en el f. 85, línia 10. Copista únic, de lletra gòtica cursiva semibastarda de tipus alemany del s. xv. Títols, subtítols, calderons i capitals només en vermell. Alguna nota de complement de text de mà idèntica, per exemple, en el f. 72. Moltes frases subratllades en els 23 primers folis i algunes notes marginals de mà diversa de la del copista, però no molt posterior, fins al f. 19^v, de contingut, sembla, antiaverroista. Les peticions i els dos tractats sobre la Puríssima, que més directament ens interessin, no presenten cap rastre de mà diversa de la del copista.

El fet que el volum sigui copiat l'any 1431 i no contingui ni la quarta petició, de 16 de maig de 1425, ni el tercer tractat, que l'acompanyava, *De possibilitate et congrua necessitate purissimę conceptionis virginis Matris Dei*, sembla haver-se d'interpretar en el sentit que el copista no tingué accés directe als originals conservats en l'arxiu de la cort imperial, sinó que s'hagué de refiar d'una compilació escrita entre els anys 1417 i 1425. Les grans falles textuales, que ens ocuparan en parlar de *La nostra*

edició al final d'aquest estudi introductori, no es pot saber si s'han d'imputar al copista, Hans, o al primer compilador. És el testimoni K de la present edició.

Vat. lat. 10275

Volum enquadernat amb pell blanca llisa durant el pontificat de sant Pius X (1904-1914) i durant els anys de la prefectura del cardenal Alfonso Capececiatti (1893-1912), per tant, entre el 1903 i el 1912. Havia pertangut a Antoni Bellver, canonge de la seu de Mallorca († 1585); a l'arxiu de Ciutat de Mallorca fins al 1616 i a la Causa Pia Lulliana de Roma. Hauria entrat a formar part de la sèrie «*Vat. lat.*» entorn de 1875.¹⁵

L'enquadernació té una superfície de coberta de 181 × 130 mm; el lloc és dividit amb ratlles de tinta en cinc seccions. La primera té una etiqueta blava de la «Biblioteca Apostolica Vaticana», sota aquest títol hi ha impresa la signatura de *Vat. lat.* i timbrat el número 10275. La signatura es repeteix en la segona secció. La tercera i la quarta porten, respectivament, els escuts del papa i del cardenal esmentats. Entre les dues cobertes i el cos del volum hi ha un foli de guarda per banda, blanc, sense numerar.

El cos del volum actual, inclosos els dos folis de pergami, un al començament i un al final, que eren les primitives cobertes, consta de 192 folis de paper o pergami, de 169 × 125 mm, encara que la numeració, feta amb tinta sembla al segle passat, assenyali el primer foli amb I romà i els restants, de l'1 al 201 amb xifres aràbigues (amb un salt en la numeració, del 60 al 70). Els dos folis, ja esmentats, de la primitiva coberta i contracoberta, són escadussers. Els altres són agrupats en dotze plecs, formats normalment d'un full en pergami (l'exterior del plec), de sis de paper i d'un altre de pergami, el del mig de cada plec. Són anormals els dos plecs darrers. L'onzè (ff. 171-185) ha perdut la meitat segona del full de pergami exterior, meitat que hauria format el foli 186. El dotzè (ff. 186-199) és mancat del full de pergami del centre del plec i, per tant, és format d'un full exterior de pergami i de sis de paper, doblats. Els fulls de paper del primer plec (ff. 1-16) tenen filigrana R, considerablement més petita que la de Briquet 8932. El plec tercer (ff. 33-48) porta la filigrana d'una roda,

15. Cf. Jeanne BIGNAMI-ODIER, *La Bibliothèque Vaticane de Sixte IV à Pie XI. Recherches sur l'histoire des collections de manuscrits* avec la collaboration de J. RUYSSCHAERT (Studi e testi 272), Ciutat del Vaticà 1973, 245, nota 29; i 254, nota 116.

remotament semblant a la de Briquet 13261-13264. Els fulls de paper de tots els altres plecscs tenen la filigrana dels tres turons, com els de Briquet 11664, datats en aquest recull el 1476. Sembla que els plecscs eren marcats amb una lletra minúscula i els fulls de cada plec amb una de majúscula, car el full central de pergami del plec primer (ff. 8-9) conté encara «a I» i el també central del plec segon (ff. 24-25) permet de veure una «h». El f. I (antiga coberta) és escapçat de la part superior i ha estat restaurat empeltant-li el pergami que mancava; allò que resta del foli antic amida 135 × 120 mm; cap al centre té la inscripció de pertinença *Est Beluerij* i alguna «probatio pennæ». Els folis de tot el volum són afectats en llur meitat inferior per una gran taca d'humitat, a causa de la qual molts han estat restaurats, empeltant-hi nous trossos de paper o de pergami, alguns d'ells protegits amb gasa (ff. 2, 7, 15, etc.); hom reafegí al f. 2 un fragment de paper que se n'havia separat, el qual conté la part central de les dues darreres línies, invertint, però, la cara (ara és recto allò que hauria d'ésser verso i a l'inrevés); per l'esmentada humitat, en moltes pàgines, la lectura de les darreres línies es fa gairebé impossible (p.e., ff. 50^r, 58^r, 73^r, etc.), fenomen que trobarem alguna vegada en la transcripció del text ací publicat. El cos del volum conté copiats els textos següents:

1. Ff. 1^r-24^v. *Ihesu Christe gloriose, in quo vniuersi creati nobilitas ac perfectio uirtute persistunt, ut laudibus et honore matris tue conceptus valeat a tuis fidelibus venerari, que quidam pro tua sacratissima incarnatione preordinatus extitit antequam adam creasses, placeat tibi, benigne saluator, illuminare indignum famulum tuum, ut te amando et diligendo recipiat seculares et iacobite.* A. Ff. 1^r-2^r. Prologus. I n c.: Contingit quod sedens in choro... E x p.: ... et emendacione ecclesie sacro sancte. B. Ff. 2^r-24^v. I n c.: *De condicione canoniste.* Cvm secularis uoluisset ad questionem... E x p.: ... recipiens comeatum canonista solus peregrinus recessit.

[Ramon ASTRUC DE CORTIELLES, *Liber saecularis et iacobitae.*]

Ed.: Sevilla 1491; València 1518; ZEPEDA, Brusselles 1644 i 1664; ALVA Y ASTORGA, Lovaina 1665; BOVÉ, Barcelona 1901 (dins «Revista Luliana»). Traducció castellana de Rupert M. DE MANRESA, Barcelona 1906.

2. Ff. 25^r-26^r. *Del statut ho ordinació feta per lo molt alt e excellent, lo senyor rey en martí, a refrenar los contraris, quj ab color del officí de la inquisició vexauen los euangelizans e preycants la puritat de la sacratissima concepció de nostra dona.* I n c.: Martinus, dei gracia rex aragonum... Meminimus pridem cum quadam carta... E x p.: ... quos iam sacri canones inquisitores primarios statuerunt. Datum barchinone sub nostro sigillo secreto .xx^a. vj^a die aprilis anno a nativitate dominij .m^o.cccc^o. octauo. Rex martinus. Probata. Ego, didacus garcie, Jllustrissimi dominij regis scrip-

tor ac tenens claues sui archiuj Regij barchinone, presens translatum a quodam registro sigilli secreti serenissimj dominj martinj, bone memorie regis aragonum, sumpsit seu scribi feci et cum eodem legaliter comprobauj et [ut] fides plenior impendatur hec mea manu scripsi [in] testimonium premissorum...

Ed.: ALVA Y ASTORGA, Madrid 1649; ROSKOVÁNY I, Budapest 1873, 104-106; FITA, Barcelona 1875 i Madrid 1909; GAZULLA, Barcelona 1907-1908; MADURELL, «Hispania Sacra», 21 (1968), 460-462.

3. F. 26^v. Cant de mestre remon lull de malorques, lo qual se canta per manera de salmòdia. I n c.: Som creat e ésser m'as dat / A serujr déu, que fos honrat... E x p.: ... Hom que vay culint gran bé fac / A la fi res no...

[Ramon LLULL, *Cant de Ramon*.]¹⁶

4. Ff. 27^r-36^v. *Ad honorem, laudem et amorem solius dominj dei nostri ihesu christi Raymundus, quorundam amicorum suorum religiosorum deuictus instancia, narrat scribique promisit id que sequitur, hec de conuersione sua ad penitenciam et gestis eius*. I n c.: Raymundus, senescallus mense regis maioricarum, dum iuuenis adhuc... E x p.: ... et apud quemdam nobilem [in] ciuitate maioricarum.

[Ramon LLULL, *Vita coetanea*.]

Ed.: DE GAFFIER, Bruxelles 1930 (Madrid 1948; OE I, Barcelona 1957); HARADA, Turnholt 1980.

5. Ff. 38^r-40^v. *Jhs. M.^a / Incipit liber sextus de institutione et peculiaribus gestis monachorum carmelitarum. Capitulum primum, quod helie et eius discipulis fuit figurate reuelatum uirginem mariam fore mundam nascituram absque sorde peccatorum. Johannes quadragesimus quartus episcopus iherosolimitanus, in libro de institutione primorum monachorum in lege veteri exortorum et in noua perseuerancium*. I n c.: Postquam autem confessores huius religionis... E x p.: ... a professoribus religionis multociens visa.

[Felip RIBOT, *De institutione et peculiaribus gestis religionis carmelitarum, liber sextus*.]

Ed.: Venècia 1507.

6. Ff. 41^r-44^r. *Expositio Aue maria facta a beato thoma*. I n c.: *Aue maria gracia plena*. In salutatore (!) ista continentur tria... E x p.: ... sed fructus eius magis benedictus. Explicit.

[Sant TOMÀS D'AQUINO, *Expositio salutationis angelicae*.]

Ed.: FRETTE, París 1875.

16. Vegeu les edicions d'aquesta obra en *Els manuscrits* (citats en la nota 12), 193-194.

7. Ff. 44^v-45^v. «Quando synodus basilensis (!) determijnaujt celebrare conceptionem beate uirginis marie cum indulgenciis.» I n c.: Sacrosancta generalis synodus basiliensis... Elucidantibus diuine gracie... E x p.: ... hec sancta synodus elargitur. Datum basilee in sessione nostra publica in ecclesia maiori basiliensi solenniter celebrata .xv. kalendas octobris anno a natiuitate dominj M^o.CCCC^o.XXXIX°.

Ed.: MANSI, París 1904, 182-183.

8. Ff. 46^r-102^v. *In nomine vnigeniti marie uirginis, incipit tractatus de conceptione eiusdem inuiolate marie editus a fratre petro aureoli, ordinis minoris fratrum, ad honorem uirginis gloriose et laudem ipsius.* I n c.: Nondum erant abissi et ego iam concepta eram, prouerborum .4°. De conceptione immaculate uirginis tractari... E x p.: ... ueritatis auxilio consecuta est. Quj cum patre et spiritu sancto uiuius (*sic*) et regnas in secula seculorum. amen. *Explicit tractatus de conceptione beate marie uirginis, matris dei, editus a fratre petro aureoli, fratrum ordinis minorum tholoze Anno dominj millesimo trecentesimo quartodecimo.*

[Pere ORIOL,¹⁷ *Tractatus de conceptione beatæ Mariæ virginis.*]

Ed.: Quaracchi 1904.

9. Ff. 103^r-159^r. *Jhs. A honor e glòria de la uerges maria fas aquest libre appellat benedicta tu in mulieribus.* I n c.: Entre les altres paraules... E x p.: ... en vnitat del sant sperit per jnfinjta seculorum secula amen. Començat e finit fo aquest libre en la ciutat de València en les kalendes de octubre complides en l'any de .M.CCC.XXXV de la jncarnació del fill de déu, fill de nostra dona, sancta maria. (E concorda ab son original.)¹⁸

[ANÒNIM LUL·LISTA VALENCIÀ: *Llibre de 'Benedicta tu in mulieribus'.*]

Ed.: GALMÉS, ORL X, Ciutat de Mallorca 1910.

10. F. 159^{r-v}. *De adorar lo preciós cors de jhesuchrist.* I n c.: Adorte, vera carn e uer cors... E x p.: ... sia deliurat del mortal enemich àmén.

[Ramon LLULL, *Llibre d'Evast e d'Aloma e de Blanquerna*. Fragment.]

11. Ff. 159^v-160^v. *Aquesta oració damunt dita componé maystre ramon Lull e aquesta següent oració.* I n c.: Senyor meu déu, qui és .j. en trinitat... E x p.: ... los mals a pena perdurable.

17. Aquesta és la grafia del cognom d'aquest autor en l'inventari de la biblioteca de Francesc Eiximenis publicat per Daniel WILLIMAN, *Bibliothèques ecclésiastiques au temps de la papauté d'Avignon*. I. *Inventaires de Bibliothèques et mentions de livres dans les Archives du Vatican (1287-1420) - Répertoire*. II. *Inventaires de prélats et de clercs non français - Édition*. Avant-propos de Jacques MONFRIN. Index établis par Marie-Henriette JULLIEN DE POMMEROL (Documents, Études et Répertoires publiés par l'Institut de Recherche et d'Histoire des Textes 23, 1), París 1980, 287-306.

18. Vegeu sobre els problemes d'aquest colofó el meu *Consideracions diacrò-*

[Ramon LLULL, *Llibre d'Evast e d'Aloma e de Blanquerna*. Fragment.]¹⁹

12. Ff. 160^v-181^r. *En lo nom de la sancta trinitat, pare, fill, e sant sperit, e de la sagrada e molt humil uerges mare seua sia lo nostre comen-sament e la nostra fi*. A. Ff. 160^v-161^v (pròleg del compilador). I n c.: Assí comença .j^a. sollempna e molt contemplació (!) e deuot tractat... I n c.: ... e conclusions en lo dit tractat contenguts. B. Ff. 161^v-181^r. a. Ff. 161^v-163^v. *La letra tremesa al emperador*. I n c.: Molt noble e excellent emperador, per uós a reduir a memòria... E x p.: ... que justes seran al seu seruiy. amen. b. Ff. 163^v-181^r. *De la molt sancta e molt sagrada concepció de la humil verges maria, mare de déu, e com aquella fon concebuda e engenrada sens màcula, la qual concepció se declara molt evidentment en aquest present scrit*. I n c.: Tots som nats fills de ira per ço que tots... E x p.: ... lo cors deyficat de nostre senyor Jhesu Christ, al qual tostemps sia donada glòria, honor e reuerència amén.

Ed. en aquest estudi.

13. (Diàleg resumint el tractat anterior.) F. 181^v.²⁰

14. (Regles del cristià.) Ff. 181^v-182^v. I n c.: Nota, cristià, e possa en la tua memòria... E x p.: ... yo torne a confessar la sancta fe cathòlica e contínuament.

15. «Oracio ante missam.» F. 182^v. I n c.: Ante conspectum diujne magestati (!) tue... E x p.: ... spiritu sapientie tue.

16. *Jesus*. «Oratio valde vtilis et deuota ante missam dominj pape jnnocencij quarti, qui dedit omnibus deuote dicentibus CCXL dies de indulgentia.» Ff. 183^r-184^r. I n c.: Deprecor te, domine iesu christe, filij dej viuuj... E x p.: ... reuelata facie tandem contemplari. Amen.

17. «Oracio post missam.» F. 184^{r-v}. Gracias tibi ago, domine, quia me peccatorem... E x p.: ... felicitas perfecta, gaudium sempiternum.

En l'escriptura del volum cal distingir tres blocs. El primer enclou els textos dels ff. 1-26^r i 27^r-181^v. El segon, els dels ff. 26^v i 181^v-184^v. El tercer, la certificació notarial de Mateu Nebot, datada el primer de desembre de 1616, ff. 184^v-185^r. Distingim, en el primer bloc, dues mans: la primera escriu els ff. 1^r-5^r, dins marc i ratlles poc assenyalades, 30 línies per pàgina, caixa d'escriptura de 110 × 85 mm; el tipus de lletra és gòtica semibastarda i no seria impossible que aquestes pàgines inicials haguessin

niques entorn dels manuscrits lullians medievals de la «Bayerische Staatsbibliothek» de Munic, dins ATCA, 2 (1983), 165-166.

19. Les edicions de *Blanquerna* es poden veure en *Els manuscrits* (citad en la nota 12), 188.

20. El text del diàleg final és transcrit en l'aparat crític corresponent a la línia 1401 dels textos editats en aquest estudi.

estat copiades en els anys de pas del s. XIV al XV. La segona mà escriu amb lletra humanística arrodonida, en marc i ratlles més marcades amb tinta rossa, de 34 línies en el f. 17^r i 23 en els ff. 51^r i 130^r, dins caixa d'escriptura de 110 × 80 mm; aquesta part no fou acabada d'escriure abans de mitjan segle XV, certament després de 17 de setembre de 1439, data del document del concili de Basilea, número 7 d'aquest inventari. Tot aquest primer bloc té rúbriques, caplletres i calderons en vermell; les lletres majúscules són acolorides amb un toc groc. En el segon bloc, tot ell de la mateixa mà, segons que sembla, cal distingir entre la còpia del *Cant de Ramon* i la dels textos finals. Aquell forma una caixa d'escriptura de 150 × 115 mm, dos corondells i 34 línies. Aquests són copiats a tota amplària, en caixa d'escriptura de 115 × 88 mm i 23 línies, car segueix la marca de les pàgines de tota la darrera part del primer bloc. La calligrafia és humanística cursiva de darreries del s. XV. El tercer bloc ja sabem a qui pertany. Els ff. 185-201 són en blanc. La mà del segon bloc posà subtítols en el tractat de *Benedicta tu in mulieribus*, p.e., en el f. 110 ss. Les notes marginals del primer bloc i en particular les del tractat acabat d'esmentar pertanyen a calligrafies de la segona meitat del s. XV i primera del XVI. Una nota marginal del f. 108^r sembla escrita de la mateixa mà que escriví el volum actual Vat., Ottob. lat. 1405. Tot el volum respon a l'interès per la controvèrsia entorn de la Puríssima de la primera meitat del s. XV. Si no fou copiat a Mallorca, ja hi era en acabar el segle esmentat.²¹ És el testimoni V de la nostra edició.

Codex Vindobonensis 3515

Si hom es deixa guiar pel catàleg dels manuscrits de la Biblioteca Nacional de Viena, citat en la nota 9, tindrà la idea que tot el volum és unitari o que els textos assenyalats amb els nùms. 7 i 8 formen un conjunt

21. Tot conduceix a prendre molt seriosament la possibilitat que el volum nasqués en ambient carmelità: el text del també carmelità Felip Ribot (el que porta el núm. 5 de la nostra descripció del volum); la semblança de la lletra d'algunes notes posteriors a la còpia de la part principal, amb la calligrafia del Vat., Ottob. lat. 1405, escrit, almenys en part, per un carmelità a Mallorca, fr. Hèctor Morell (cosa que indica l'interès lullià en el convent del Carme de Ciutat de Mallorca, ATCA, 2 [1983], 27). I, d'altra banda, el fet que fos vinculada a aquest convent la «Confraria de la Concepció de la gloriosa Verge Maria» de Mallorca, la qual consta que ja existia el 25 de març de 1418, d'acord amb un document publicat per Gabriel LLOMPART, *Plata medieval mallorquina*, dins «Bolletí de la Societat arqueològica luliana», XXXIX (1982), 85-86 (cf. també 55), cosa que explicaria l'interès a Mallorca per uns textos

homogeni amb els sis anteriors. També en treurà la impressió que l'atribució dels dos escrits a Joan de Palomar és quelcom que no presenta absolutament cap dubte. La realitat és, en tots dos casos, ben altra, car el volum actual és clarament factici, format per tres blocs, el primer dels ff. 1-44,²² el segon dels ff. 45-59 i el terç dels ff. 60-171, als quals cal afegir tot un plec de dotze folis romàs en blanc; dins el tercer bloc, en un moment posterior a la còpia dels escrits inicialment previstos i deixant alguna pàgina en blanc entremig, hom copià els nostres textos. L'actual volum té una superfície de coberta de 228 × 158 mm, de 212 × 145 de pàgina, i de 157 × 100 mm de caixa d'escriptura en els dos textos que ens interessen (ff. 169^r-171^v), amb 38 línies en el f. 169^v, escrites amb lletra gòtica semibastarda alemanya, de mitjan segle xv. És el testimoni W de la nostra edició.

Per a la còpia, tan moderna, conservada en l'Arxiu Capitular de la catedral de Barcelona, fons «Confraria de la Puríssima», em limito a remetre a les dades ofertes per Madurell.²³ És el testimoni B de la nostra edició crítica.

2. EL CONJUNT DELS DEU TEXTOS

Tenim, doncs, en els quatre volums acabats d'esmentar tots els escrits que entre els anys 1415 i 1432 sortiren de Barcelona propugnant que el concili de Constança i més endavant el de Basilea establissin per a tota l'Església la festa de la Puríssima, i, de més a més, la introducció que col·locà davant els dos primers el compilador mallorquí. Són, en concret, els següents:

I. Pròleg del compilador mallorquí. Mitjan s. xv. Text català en Vat. lat. 10275, ff. 160^v-161^v. Línies 1-40.

II. Primera instància tramesa a l'emperador Segimon d'Hongria. Barcelona, 7 de novembre de 1415. Text català en Vat. lat. 10275, ff. 161^v-163^v.

vinculats a la confraria barcelonina bessona. Hi ha més indicis en aquest sentit; els trobarem en parlar del possible autor dels nostres textos.

22. Aquest primer conjunt té una característica que el fa particularment suggestiu, la d'ésser copiat per la mateixa mà i amb les mateixes característiques paleogràfiques (ací seria més encertat de dir calligràfiques) del volum muniquès, que conté la *Lectura artis generalis* feta per Joan Bulons a Pàdua el 1433. Algun altre dels volums vienesos d'obres lullianes ha estat escrit pel mateix copista.

23. Vegeu l'article citat en la nota 7, en particular 435-441. La lectura d'aquesta còpia produeix la impressió que els originals que el copista tingué al seu abast eren bons, però que ell no sabia massa què copiava.

Línies 41-166. Text llatí a Copenhague, Det kongelige Bibliotek, Thott 105, 4.º, ff. 77^v-78^v. Línies 41-112.

III. *De sacratissima conceptione virginis Matris Dei*. Barcelona 1415. Text català en Vat. lat. 10275, ff. 163^v-181^v. Línies 167-1401. Text llatí a Copenhague, Det kongelige Bibliotek, Thott 105, 4.º, ff. 78^r-86^v, i a Barcelona, Arxiu Capitular de la Catedral, Confraria de la Puríssima, volum sense numerar, ff. 28^a-34^d. Resum-esquema:

- 167-174 Títol
- 175-228 Textos bíblics i raons teològiques emprats com a objeccions a la doctrina de la puríssima concepció de Maria
- 229-233 Formulació de la tesi
- 234-446 Primer pas del discurs: la Mare de Déu no pot ésser objecte d'odi, ans de l'amor de Déu
- 234-323 Exposició bàsica de la doctrina
- 324-375 Primera confirmació per la manca de paral·lelisme entre Maria Verge i Maria Magdalena
- 376-446 Segona confirmació per les obligacions d'un fill envers la mare
- 447-835 Segon pas del discurs: aplicació de la doctrina anterior a la matèria seminal ja en el primer instant de la seva fusió
- 447-472 Exposició bàsica de la doctrina
- 473-509 Precisió sobre el primer moment de l'existència independent de la matèria i alhora de la disposició espiritual
- 510-662 Anàlisi dels conceptes «preservació/preparació/disposició»
- 663-791 Objeció: el do espiritual només pot tenir per subjecte la persona completa, no un seu element parcial
- 792-835 Corollari: justificació i sentit de la festa de la Puríssima
- 836-1116 Tercer pas del discurs: refús de la hipòtesi contrària
- 836-938 Primera confirmació: en la hipòtesi contrària, la Mare de Déu no seria «preservada/preparada/disposada»
- 939-966 Segona confirmació: la hipòtesi contrària seria a deshonra de la maternitat divina
- 967-1022 Primera objecció i solució: la «preservació/preparació/disposició» (no) contradiu la dignitat única de Jesús
- 1023-1116 Segona objecció i resposta: la «preservació/preparació/disposició» (no) contradiu la universalitat de la redempció
- 1117-1401 Quart pas del discurs: intent de síntesi de les «autoritats» i les raons favorables a la Puríssima
- 1117-1143 Principi de la necessitat d'una síntesi
- 1144-1243 Universalitat del pecat i excepció de Jesús i Maria
- 1244-1309 Sofriments de Maria en funció no pas del pecat ans de la recreació pel camí del dolor

1310-1401 Lloc de Maria en la hipòtesi que hagués mort abans que Jesús.

IV. Segona sollicitud tramesa a l'emperador Segimon d'Hongria. Barcelona, 16 de desembre de 1416. Text llatí a Copenhague, Det kongelige Bibliotek, Thott 105, 4.º, ff. 86^v-87^r. Línies 1402-1422.

V. *Concordia opinatae contradictionis in dictis beati Thomae super conceptionis virginis matris Dei dignissima puritate*. Barcelona 1416. Text llatí a Copenhague, Det kongelige Bibliotek, Thott 105, 4.º, ff. 87^r-92^r i a Barcelona, Arxiu Capitular de la Catedral, Confraria de la Puríssima, volum sense numerar, ff. 35^a-38^d. Línies 1425-1679. Resum-esquema:

1425-1427 Títol

1428-1433 Planteig del problema i posició de l'autor

1434-1443 Divisió del tractat

1444-1456 En sant Tomàs no hi ha contradicció

1457-1485 Els textos negatius de sant Tomàs

1486-1500 El lloc positiu del comentari al *Primer de les Sentències*

1501-1555 Sant Tomàs defensaria la doctrina de la purificació de la matèria seminal de la Verge Maria

1556-1596 Explicació de l'aparent contradicció

1597-1668 Resposta a objeccions

1669-1679 Conclusió final.

VI. Tercera instància tramesa a l'emperador Segimon d'Hongria. Barcelona, 18 de març de 1417. Text llatí a Copenhague, Det kongelige Bibliotek, Thott 105, 4.º, f. 92^{r-v} i a Barcelona, Arxiu Capitular de la Catedral, Confraria de la Puríssima, volum sense numerar, ff. 40-41. Línies 1680-1717.

VII. Quarta instància tramesa a l'emperador Segimon d'Hongria. Barcelona, 16 de maig de 1425. Text llatí a Viena, Staatsbibliothek, Cod. Vindob. lat. 3515, ff. 169^v-170^r i a Barcelona, Arxiu Capitular de la Catedral, Confraria de la Puríssima, volum sense numerar, ff. 41^v-43. Línies 1718-1792.

VIII. *De possibilitate ac congrua necessitate purissimae conceptionis virginis Matris Dei*. Barcelona 1425. Text llatí a Viena, Staatsbibliothek, Cod. Vindob. lat., 3515, ff. 170^r-171^v i a Barcelona, Arxiu Capitular de la Catedral, Confraria de la Puríssima, volum sense numerar, ff. 39^a-40^d. Línies 1793-1893. Esquema-resum:

1793-1794 Títol

1795-1802 Planteig del problema de la possibilitat

1803-1817 Dues consideracions prèvies

1803-1809 Déu coneix tot en un acte etern únic

1810-1817 Tota perfecció es troba en Déu «eminenter»

1818-1843 Conseqüències de les consideracions prèvies

- 1820-1824 La figura de la Mare de Déu és dibuixada des de l'eternitat en la intel·ligència divina
- 1825-1832 L'eterna previsió divina de la Mare de Déu enclou l'amor filial envers ella
- 1833-1843 Aplicació del principi de l'exclusió mútua d'amor-odi a les consideracions anteriors
- 1844-1892 Tres conclusions
- 1844-1847 Si fou plenament estimada, la Mare de Déu mai no pogué ésser odiada, ni un instant
- 1848-1861 Si fou plenament estimada, la Mare de Déu mai no pogué trobar-se en situació odiosa a Déu
- 1862-1892 El dogma de la maternitat divina porta a afirmar que les anàlisis anteriors són realitat i que res en la Verge Maria no fou tocat pel pecat
- 1872-1876 — ni en l'ànima, creada pura per Déu
- 1876-1892 — ni en el cos, preservat de la mala inclinació per la qual es transmet el pecat original.

IX. Quinta instància tramesa a l'emperador Segimon d'Hongria. Barcelona, juliol de 1431. Text llatí a Barcelona, Arxiu Capitular de la Catedral, Confraria de la Puríssima, volum sense numerar, ff. 43^a-45^d. Línies 1894-2027.

X. Sisena instància tramesa a l'emperador Segimon d'Hongria. Barcelona, gener de 1432. Text llatí a Barcelona, Arxiu Capitular de la Catedral, Confraria de la Puríssima, volum sense numerar, ff. 45^d-47^b. Línies 2028-2103.

3. L'OPCIÓ POLÍTICA

L'aspecte més frapant del conjunt acabat d'especificar és l'opció política subjacent. Tal com veurem en l'apartat que ve, la doctrina que hi és exposada empalma amb la més tradicional dels segles entre sant Agustí i els grans escolàstics de la segona meitat del segle XIII i començaments del segle XIV. La jugada política, en canvi, que hom promou amb aquesta campanya puríssima, no té precedents ni parió, que jo sàpiga, en l'ambient estrictament contemporani. La jugada a la qual faig referència és la de pretendre arribar a l'establiment de la festa universal a honor de la puríssima concepció de Maria pel camí del poder civil certament més general, però també més controvertit: el de l'emperador germànic. Tots els intents contemporanis homologables o comparables amb el nostre, en tant que jo els conec (el de Jean de Varennes l'any 1395, a favor de la

Puríssima,²⁴ el de Jean Gerson a favor del patrocini de sant Josep,²⁵ o el de Jean de Rouvroy també a favor de la Puríssima²⁶) havien estat o serien adreçats o bé al papa reconegut per tal (cas de Jean de Varennes en relació a Benet XIII) o bé al concili també reconegut per tal, al de Constança en el cas de Gerson o al de Basilea en el de Rouvroy. El nostre anònim lullhià es col·loca fora de la línia eclesiàstica i recorre al poder civil.

Si només li hagués estat adreçada la primera petició (o a tot estirar les tres primeres), més que mai es podria aplicar a tal pressupòsit allò que «una flor no fa primavera». El 7 de novembre de 1415, en efecte, l'emperador Segimon d'Hongria es trobava a Perpinyà al cap d'una gran ambaixada tramesa pel concili de Constança a fi de trobar una sortida al Cisma d'Occident.²⁷ Com que, d'altra banda, l'autor de la petició deixa entendre ben clarament que no reconeix Benet XIII com a papa legítim,²⁸ adreçar-se en aquell moment a l'emperador podria equivaler a recórrer als representants del concili presidits per ell o a ell en tant que president de l'ambaixada conciliar. Però aquesta representació, que l'emperador Segimon incorporava durant la tardor de 1415, no duraria pas fins a 1432, entre d'altres raons perquè el concili de Constança posà punt final el 22 d'abril de 1418 i perquè l'ambaixada de Constança a Perpinyà donà per acabada la seva feina conjunta en haver obtingut les *Capitulacions* de Narbona el 13 de desembre de 1415, per les quals els prínceps d'obediència avinyonesa es comprometien a donar els passos necessaris per a l'acabament del Cisma,²⁹ de manera que a partir d'aquell moment els membres del Concili i l'emperador Segimon anaren cadascú pel seu camí, àdhuc en el

24. JEAN DE VARENNES, *Via pro pace sanctae matris Ecclesiae* (9 d'octubre de 1395), dins EDMUND MARTÈNE, URSIN DURAND, *Veterum scriptorum et monumentorum historicorum, dogmaticorum, moralium amplissima collectio*. Tomus VII, París 1733, 580.

25. JEAN GERSON, *Oratio in festo Purificationis* (Constança, 2 febrer 1418), dins *Œuvres complètes*. Introduction, texte et notes par [Palémon] GLORIEUX. Volume V, *L'œuvre oratoire*, París 1963, 542.

26. [JEAN DE ROUVROY], *Sermo de immaculata conceptione in concilio Basileensi*, Vat., Ross. 685, ff. 116^v-125^r, en particular f. 123^r: «Quid scis, Synode sacrosancta, si forsan Filius Virginis usque ad tempora ista novissima canonisationem conceptionis sue matris distulerit, ut tibi singularem istum reservaret honorem?»

27. Em permeto de remetre a la *Taula cronològica*, que vaig afegir al final de *El Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià. Repertori bibliogràfic*, Barcelona 1979, 237-248, en concret 245 per als esdeveniments de 1415.

28. En aquesta primera carta afirma inequívocament que «... entre los christians és vuy tanta scisma e discòrdia per minva de ver pastor e regidor...», línies 107-110; per tant, l'autor no considerava Benet XIII «ver pastor e regidor» dels cristians ja en aquell moment en el qual, almenys oficialment (tant per part del poder civil com de l'eclesiàstic), tothom entre nosaltres el reconeixia papa autèntic.

29. El text dels *Capitula Narbonensia* es pot trobar en MANSI, *Conciliorum*

sentit geogràfic del terme, els uns de dret a Constança i l'altre entretenint-se per França. El conjunt, doncs, d'instàncies i tractats foren adreçats i presentats a l'emperador del Sacre Imperi Romà-Germànic en tant que tal i aquest és l'aspecte particular que permet de parlar d'opció política clara i neta a favor del camí civil en la consecució d'una festa religiosa.

Però la manca de paral·lels estrictament contemporanis obliga encara més a assenyalar un precedent diacrònic, en la línia del qual tot fa pensar que es troben els nostres textos. Em refereixo a la pragmàtica de Joan I de Catalunya-Aragó, datada a València el 14 de març de 1394³⁰ i confirmada en ocasions diverses pel seu germà i successor, Martí l'Humà.³¹ Assenyalem, encara, un altre detall: l'acte legislatiu de Joan I establint la festa de la Puríssima en els seus regnes i terres provocà reaccions crítiques en tots els ambients anti-purissimers com eren els vinculats a l'orde dominicà³² i, més en general, en els que seguien una línia política güelfa;³³ l'únic escrit doctrinal redactat en defensa del nostre rei fou un altre

œcumenicorum nova et amplissima collectio XXVII, Graz 1961 (reproducció anastàtica de l'edició de París 1903), 812-817.

30. *Aureum opus regalium privilegiorum civitatis et regni Valentiae*, València 1515, f. 156; *Armamentarium seraphicum et Regestum universale tuendo titulo Immaculatae Conceptionis*, ed. de Pedro ALVA Y ASTORGA, Brusselles 1965, reimpressió anastàtica de l'edició de Madrid 1649, 285-287 del *Regestum*; recollida pel mateix ALVA dins *Documenta Dominicana ex quatuor auctoribus...*, Lovaina 1666, 530-534; Faustino D. GAZULLA, *Los reyes de Aragón y la Purísima Concepción de María Santísima*, dins «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», III (1905-1906), 391-393.

31. Els documents del rei Martí a favor de la doctrina i de la festa de la Puríssima han estat recollits per Faustino D. GAZULLA, *Los reyes de Aragón* (citat en la nota anterior), 546-550; *ibid.*, IV (1907-1908), 37-41 i 116-122, en particular 120-122. Vegeu també la descripció del Vat. lat. 10275 en aquesta mateixa introducció i en particular les dades sobre el segon text.

32. Vegeu els diversos estudis de Jaume de PUIG I OLIVER, *El procés dels lullistes valencians contra Nicolau Eimeric en el marc del Cisma d'Occident*, dins «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura», LVI (1980), 319-463; *Nicolau Eimeric i Raimon Astruc de Cortielles. Noves dades a propòsit de la controvèrsia entorn de 1395*, dins «Annals de l'Institut d'Estudis Gironins», XXV (1979-1980), 309-331; *Documents inèdits referents a Nicolau Eimeric i el lullisme*, dins ATCA, 2 (1983), 319-346.

33. Em sembla que els dos elements assenyalats ressonen en la crítica del «jacobita» (és a dir, del dominicà; recordem que el convent dominicà de París era el de Saint Jacques i que acabava d'ésser protagonista de la lluita antipurissimera protagonitzada pel nostre Joan de Montsó): el fet d'ésser localitzada en el cor de l'església dels frares dominics (referència als teòlegs contraris a la Puríssima) d'Avinyó (aleshores cúria papal i personificació de la «plenitudo potestatis», de la qual els poders civils serien pur reflex, com la llum de la lluna ho és de la del sol, element güelf).

tractat sobre la Puríssima, que correu també durant segles sota el nom de Ramon Llull, encara que ara ja sigui restituït al seu autor, Ramon Astruc de Cortielles, *Disputatio saecularis et iacobitae, o Liber de conceptu virginali*.³⁴ I encara una darrera coincidència: tant com ens és possible de judicar a través de la documentació arribada fins a nosaltres, si les esglésies del país no es consideraren afectades per la llei de Joan I,³⁵ un grup social, justament més significatiu en la seva actuació perquè prengué decisions en aquest punt prescindint de la inèrcia de l'estructura eclesiàstica, fou receptor, s'aproprià, i àdhuc diria que s'identificà amb l'acte de Joan I (si ja no el provocà): la *Confraria de la casa del senyor rei*,³⁶ en la qual és demostrable la presència i el pes de personalitats capdavanteres en el lullisme català del pas del s. XIV al XV.³⁷

Heus-nos, doncs, abocats a un problema més general, que ja ha aflorat en les nostres pàgines,³⁸ el de la configuració d'una línia de pensadors, juristes principalment, però també teòlegs, de trajectòria mental gibeolina, presents i influents en el consell reial dels tres darrers reis de la casa de

34. És el primer dels textos del Vat. lat. 10275, tal com hom pot veure en la descripció del volum, on també trobarà indicades les edicions que ha tingut. La funció defensora de la llei de Joan I és declarada explícitament en el *Liber de conceptu virginali* (ZEPEDA, Brusselles 1664), 196-198 i 230.

35. L'autor de la *Brevis compilatio utrum beata et intemerata Virgo Maria in peccato originali fuerit concepta*, edició de Jaume de PUIG I OLIVER, ATCA 2 (1983), 285, línies 446-451, afirma que l'Església de Girona resava l'ofici de la santificació de la Verge Maria i és veritat, més encara, res no permet de pensar que canviés en virtut del decret de Joan I. Trobo, en efecte, l'ofici *In sanctificatione Conceptionis beate Marie* en el cos del breviari de Vidal de Blanes, de 1339, tant en el calendari de desembre, 20. b. 6, f. cccij', com en el propi de les festes, ff. cccl'-ccclv'; en el breviari que porta la signatura 20. b. 9, f. 6^v i iiij^d; i retorna en 20. b. 5, f. 313^d i en 20. b. 8, de 1350, ff. xxiv'-xxv'. El *Missale ordinis praedicatorum Minorisae*, actualment a Vic, Arxiu Diocesà ms. 73 de la numeració de Gudiol, celebrava, significativament, festa *In sanctificatione beate virginis Marie*, f. lxx'. En tant que en puc judicar, tinc la impressió que s'ho valdria d'estudiar els textos per al 8 de desembre en missals i breviaris dels bisbats de Catalunya.

36. Vegeu nota 7.

37. En aquestes mateixes pàgines, Jaume de PUIG I OLIVER, *Documents inèdits* (citats en la nota 32), 323-325 i 337-339, cridava l'atenció entorn del valencià Francesc de Llúria, al qual Joan I atorgava permís per a ensenyar doctrina lulliana amb document datat a Sant Cugat del Vallès el 12 de setembre de 1392. Ja per Josep M.ª MADURELL, *Dos manuscritos* (citats en la nota 7), 446, hom podia saber que dos dies després, a Barcelona «on era de present la cort del senyor rey», l'esmentat Francesc de Llúria (MADURELL llegí «Luna») assistia al capítol general de la Confraria.

38. Em permeto de remetre a allò que vaig dir en la introducció a *El Tractatus brevis super iurisdictione inquisitorum contra infideles fidem catholicam agitantes de Nicolau Eimeric*. Edició i estudi del text, dins ATCA, 1 (1982), 79 ss.

Barcelona, Pere el Cerimoniós, Joan I i Martí l'Humà. Si les topades entre el poder eclesiàstic i el civil entorn d'allò que aleshores hom en deia «invasio bonorum vel iurium ecclesiae» foren constants en la segona meitat del s. XIV,³⁹ si hom pot dibuixar una autèntica lluita entre els dos poders entorn de la jurisdicció damunt la vida de fe i costums de calls i moreries en el moment en el qual podien entrar en conflicte amb l'ortodòxia cristiana,⁴⁰ ara podem afegir que, amb motiu de la declaració reial i, per tant, gibel·lina de la festa de la Puríssima en les nostres terres, la defensa de l'acte legislatiu del rei vingué d'algun intel·lectual lul·lista, d'una banda, i del grup de prohoms burgesos significats i significativament agrupats en la «Confraria del senyor rei», de l'altra. Espero que, sense trigar massa, tindrè ocasió d'ocupar-me d'una «cèdula» en català, dissortadament perduda, les tesis de la qual, però, són reconstruïbles a base de les contra-tesis formulades per teòlegs i juristes de la cort de Benet XIII, algunes d'elles totalment contemporànies de les primeres peticions i tractats que avui publicuem, anti-tesis conservades en el ms. 1861 de la Biblioteca de la Universitat de Salamanca. La «cèdula» devia ésser molt ben rebuda pel consell reial de Martí l'Humà i per això concentrà damunt ella el foc d'artilleria dels més grans calibres teològics, addictes o no a Benet XIII.⁴¹

Donarem encara alguna indicació complementària sobre aquest tema en parlar del possible autor de les nostres peticions i tractats en l'apartat cinquè d'aquesta introducció.

4. LA DOCTRINA

En els tractats del nostre autor cal distingir entre l'objectiu litúrgic i la justificació doctrinal. Cal tenir present que els dos extrems acabats d'esmentar no van necessàriament plegats, car també els teòlegs contraris al privilegi de la Puríssima s'han d'encarar amb el fet que el poble cristià li és favorable i que moltes esglésies particulars celebren la festa de la

39. La tendència gibel·lina de la cort reial de Barcelona és la que hom pot endevinar darrera molts dels documents aplegats per Johannes VINCKE, *Documenta selecta mutuas civitatis arago-cathalaunicae et Ecclesiae relationes illustrantia* (Biblioteca històrica de la Biblioteca Balmes, sèrie II, volum XV), Barcelona 1936, 391, 463-464, 473-474, 478-479, 481-484, 486-487.

40. Vegeu la nota 38.

41. Florencio MARCOS RODRÍGUEZ, *Los manuscritos pretridentinos hispanos de ciencias sagradas en la Biblioteca Universitaria de Salamanca*, dins «Repertorio de Historia de las Ciencias Eclesiásticas en España. Siglos IV-XVI», 2, Salamanca 1971, 381-382.

concepció el vuit de desembre. No és aquest, certament, el cas del nostre escriptor, però allò que hem dit sembla justificar que també en estudiar el seu pensament distingim els dos temes.

La tesi del nostre conjunt d'escrius és clara: partint de la doctrina biològica acceptada per tothom en aquells moments, la de la distinció entre el moment de la concepció o fecundació (unió d'espermatozou i òvul) i el de la constitució de la persona (conjunció de l'ànima amb l'embrió, el dia quaranta-cinquè, si es tracta de mascle, i el norantè, si es tracta de femella),⁴² les teories dels teòlegs en relació a la contracció del pecat original per part de la futura Mare de Déu giraven entorn del moment de l'animació i no pas del de la concepció seminal o embrionària pròpiament dita, afirmant els puríssims⁴³ (lullians, framenors i algun altre) que ni en el primer moment de la infusió de l'ànima, aquesta no contragué el resultat del pecat d'Adam, del qual tothom participa pel fet de la derivació genètica, i defensant els anti-puríssims (dominics i algun altre)⁴⁴ que sí contragué tal pecat original originat, ho i afanyant-se a afegir, desestimada la hipòtesi híbrida d'Enric de Gant,⁴⁵ que immediatament després de constituïda la persona de la futura Mare de Déu per la unió d'ànima i cos i contret el pecat original hereditari, fou «santificada»⁴⁶ ja en el ventre de la seva mare, segurament molt abans que ho foren Jeremias o Joan el Baptista.⁴⁷

La tesi del nostre autor desplaça la intervenció purificadora de Déu

42. La teoria devia ésser acceptada per l'autoritat de Sant Agustí, *De diversis quaestionibus octoginta tribus*, LVI edició d'ALMUT MUTZENBECHER (Corpus Christianorum XLIV A), Turnholt 1975, 95-96; les posicions d'Aristòtil i dels escolàstics medievals són exposades per Amandus BREITUNG, *De conceptione Christi Domini inquisitio physiologica-theologica*, dins «Gregorianum», V (1924), 393-398.

43. L'autor pràcticament contemporani de la *Brevis compilatio...* (citada en la nota 35) fa l'enumeració següent: «...magistri in sacra pagina ordinis minorum et aliqui ordinis carmelitarum et aliqui ordinis sancti Augustini et universitas Parisiensis aliquorum doctorum modernorum...», 305, línies 937-939; cf. MARTÍ 197.

44. El mateix autor, potser perquè és dominic, sembla ésser conscient de trobar-se sol amb els del seu orde: «Religio fratrum predicatorum sancti Dominici affirmativam (que sí contragué pecat original) predicat et defendit, cum sit zelatrix fidei christianae», *ibid.*, 285, línies 482-483.

45. Anton SCHULTER, *Die Bedeutung Heinrichs von Gent für die Entfaltung der Lehre von der unbefleckten Empfängnis*, dins «Theologische Quartalschrift», 118 (1937), 312-340 i 437-455.

46. La paraula «santificació» és gairebé específica de la posició dels dominics i per ella sola la designa. L'ofici litúrgic de llurs breviaris i missals per al vuit de desembre conté ja en el títol aquesta paraula, tal com hom pot veure en la nota 35.

47. Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae* III, q. 27, art. 6, «Sed contra» i «Ad primum».

del moment de l'animació o unió de cos i ànima al de la mateixa fecundació o concepció en el sentit més biològic del terme. Amb aquest fet torna la bel·ligerància a la teoria de la «prava qualitas materiae» com a explicació immediata del pecat original (vegeu les línies 722-791 del text català o 709-758 del llatí), que havia predominat en la teologia des de sant Agustí fins a sant Tomàs d'Aquino⁴⁸ però havia estat desestimada pels teòlegs de la segona meitat del s. XIII i pels del s. XIV.⁴⁹ Recordem que, si hom veu en la matèria corporal la cadena transmissora del pecat d'origen a cada un dels descendents d'Adam,⁵⁰ pot fer arribar la dinàmica teològica de l'alliberació del pecat original al primer moment de l'existència de la matèria corporal com a entitat independent i destinada al nou successor dels primers pares. Hom pot llegir, per exemple, els paràgrafs de les línies 473-509 o de les línies 663-791.

Acabo d'indicar que la posició doctrinal propugnada pel nostre autor el col·loca fora de les grans escoles contemporànies en la matèria, tant de la dels escotistes, els quals concentraven les seves raons puríssimes en el moment de la infusió de l'ànima,⁵¹ com de la dels dominics, els quals defensaven una santificació sempre posterior al moment acabat d'esmentar.⁵² Més encara, tot i l'atribució, tan explícita com maldestra, dels nostres textos a Ramon Llull per part del compilador mallorquí (vegeu línies 6-7),

48. Vegeu la nota de l'editor Aquilinus EMMEN a l'edició crítica de Petrus DE CANDIA, *Utrum caro beatæ virginis fuerit sordibus originalis criminis deturpata*, dins *Tractatus quatuor de Immaculata Conceptione Beatæ Mariæ Virginis* (Bibliotheca Franciscana Scholastica Medii Aevi XVI), Quaracchi 1954, 268, nota 2.

49. Cf. Joan DUNS ESCOT, *Reportatio Parisiensis III*, dist. 3, q. 1, ed. BALIC, *Ioannes Duns Scotus doctor Immaculatae Conceptionis 1. Textus auctoris* (Bibliotheca Immaculatae Conceptionis 5), Roma 1954, 30, línies 1-5; TOMÀS, 262, col. 1, «Nec Virginis caro formata fuit de immundo semine, secundum viam quam teneo». Alfred GONTER, també professor a Sant Francesc de Barcelona, s'expresava semblantment, tal com hom pot veure en Juan ALFARO, *La Inmaculada Concepción en los escritos inéditos de un discípulo de Duns Escoto, Alfredo Gontier*, dins «Gregorianum», XXXVI (1955), 609, línia quarta del text a partir del final de pàgina.

50. Pere LLOMBARD, *Liber II Sententiarum* studio et cura Patrum Collegii sancti Bonaventurae, dist. xxxi, cap. III, Quaracchi 1916, 469: «Non igitur secundum animam, sed secundum carnem solam, peccatum originale trahitur a parentibus». Vegeu el text de les línies 1879-1881.

51. Joan Duns Escot, el qual no arriba a definir-se sobre el nucli central del problema («Nihil assero») i es limita a clarificar hipòtesis, només s'ocupa de les tres que contempen la qüestió del pecat original en Maria en el moment de l'animació, tal com hom pot veure en l'obra citada en la nota 49, 11-12, 60-61 i 91, línies 25-29.

52. La fórmula de sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae* III, q. 27, art. 2, «Ad secundum», diu: «... Beata Virgo contraxit quidem originale peccatum, sed ab eo fuit mundata antequam ex utero nasceretur...». Hom pot trobar una revisió gene-

aquests tampoc no encaixen totalment en l'escola lulliana,⁵³ almenys no són homologables amb la literatura anterior lulliana sobre el tema, com és ara el capítol 96 de la *Disputatio Raimundi heremitaie et Hamar saraceni super quibusdam quaestionibus disputatis Magistri Sententiarum*,⁵⁴ el capítol inicial de l'anònim lullista valencià autor del *Llibre de Benedicta tu in mulieribus*⁵⁵ i l'obra ja coneguda de Ramon Astruc de Cortielles, *Liber de conceptione virginali*.⁵⁶ La valoració de les «autoritats» presentades i estimades en sentit contrari sobretot pels dominics⁵⁷ no té precedent en l'escola lulliana, més aviat poc sensible a l'argument d'«autoritat»; ací, en canvi, tals «autoritats» contràries no sols són recordades amb un cert detall (línies 175-228), ans encara l'autor intenta de fer una síntesi entre el contingut doctrinal de les «autoritats» esmentades i la seva pròpia sentència, tant en general (línies 1144-1243) com, més en particular, en allò que toca a sant Tomàs d'Aquino (*Concordia opinatae contradictionis...*, línies 1425-1679). D'altra banda, l'autor inicia el seu tractat posant l'encarnació en funció de la redempció i, per tant, d'alguna manera en funció del pecat d'Adam, cosa que un lullista pur difícilment hauria fet,⁵⁸ car tal relació no és per a ell inicial i primària, ans de «segona intenció», però, de cap manera absoluta, tal com semblen entendre les línies 241-254. La lectura dels textos acabats d'esmentar porta a recordar que el lullista pur s'ocupa sobretot a demostrar la incompatibilitat entre Maternitat divina i pecat original d'acord amb els «principis» més estrictes del propi sistema i més en concret amb els «principis relatius» de concordança i de

ral de la problemàtica d'aquesta escola en relació a la Puríssima dins *De Immaculata Conceptione in Ordine Sancti Dominici* (Virgo Immaculata. Acta Congressus Mariologici-Mariani Romae anno MCMLIV celebrati VI), Roma 1955, VIII i 222 pp.

53. Vegeu en GUIX, *La Immaculada* (citada en la nota 6), una exposició de les diverses obres d'autors lullians sobre el tema. Per a Llull en particular, hom pot veure els estudis recollits per Rudolf BRUMMER, *Bibliographia lulliana. Ramon-Llull Schrifttum 1870-1973*, Hildesheim 1976, núms. 801, 831, 835, 850.

54. MOG IV/iv, 83-84.

55. ORL X, Ciutat de Mallorca 1915, 293-300.

56. Vegeu les edicions d'aquesta obra en la nostra introducció, descripció del Vat. lat. 10275, text corresponent als ff. 1-24.

57. Vegeu, per exemple, la *Brevis compilatio* (citada en la nota 35), encaminada a demostrar la posició dominicana a base d'«autoritats». Tot i ésser de l'opinió contrària i àdhuc d'haver innovat quelcom en el planteig del problema, Felip DE MALLA enumera «... L (cinquanta) entre mestres en theologia e doctors en dret canònic, qui tot(s) conclohien que la verge Maria és stada consebuda in peccat original ans que nasqués mundada e sanctifficada...», *Sermó de la Puríssima*, Montserrat, ms. 1112, f. 128^r.

58. Vegeu els estudis assenyalats en la nota 53 i les explicacions complementàries a les línies 1244-1309.

contrarietat⁵⁹ o, dient-ho d'altra manera, contempla la incompatibilitat de Maternitat divina i pecat original en la dinàmica de les previsions i decisions divines i eternes, de les instàncies més íntimes de Déu, prescindint de la problemàtica, tan típicament escolàstica, relativa al pecat original i a la seva superació, per la raó tan senzilla que la previsió i decisió divines de l'encarnació del Fill de Déu no haurien resultat afectades ni pel pecat d'Adam ni per la consegüent necessitat de redempció.

El nostre autor, en canvi, tot i mantenir-se ferm en el planteig lullista acabat d'esmentar (el lector pot veure, per exemple, en les línies 1823-1839 la seva insistència en la figura de la Mare de Déu en tant que dibuixada des de tota l'eternitat), transporta el centre del seu interès vers el moment de la concepció biològica o, per dir-ho amb expressió diversa, analitza i exposa les exigències de l'amor etern del Fill de Déu, decidit a encarnar-se, envers la seva mare humana, fent-les arribar al major grau possible de «santificació» ja en el primer moment de l'existència de la matèria seminal, la qual després, per transformació biològica i infusió de l'ànima, esdevindria la verge Maria.

Per això, no sé si m'equivoco excessivament en intentar definir el treball del nostre autor com un esforç per a fer acceptables les tesis bàsiques de l'escola lulliana en el punt de la Puríssima Concepció de Maria, per teòlegs d'escoles altres que la lulliana, pel fet de prendre's seriosament les «autoritats» contràries d'una banda, i d'explicar la preservació del pecat original en el cas de la Mare de Déu no sols a base del moment fontal de les eternes decisions divines, ans en el pla psicològic de l'amor del Fill envers la Mare i en el biològic de la constitució d'un ésser humà per generació de pare i mare. En aquest interès a homologar una doctrina lulliana bo i fent-la acceptable per als teòlegs normals, em sembla significativa la insistència a remarcar que la maternitat divina de la verge Maria no és per al teòleg cristià una pura suposició, ans el fet «que actualment és mare de Déu, segons catholicament per fe creem e verament confessam e afermam» (línies 315-318, 434-438, 653-655, 1820-1821), com també el doble intent de confirmar l'exposició dels tractats bàsics amb «autoritats» bíbliques (línies 1695 i ss., 1735 i ss.).

La relació entre la festa de la Puríssima, festejada nou mesos abans de la Nativitat de la Mare de Déu (8 de desembre - 8 de setembre), i el «misteri» de l'economia divina que li és subjacent ha estat diversament

59. Sobre la significació d'aquests principis relatius vegeu, per exemple, *Art amativa*, part III, núms. 11 i 12 (ORL XVII, Ciutat de Mallorca 1933), 122-125; indico aquesta «art», perquè tinc la impressió que tot el nostre problema no és altra cosa per al lullisme pur, que un cas concret d'«amància».

explicada en les diferents posicions teològiques. Els antipuríssims del continent europeu (Anglaterra és també en aquest punt una illa) començaren, amb sant Bernat de Claravall, desautoritzant la solemnitat i mirant d'ofegar-la.⁶⁰ Els grans doctors escolàstics, potser perquè veieren que la celebració portava una empenta imparable, tot i ésser contraris a la doctrina, procuraren de trobar-li un sentit que d'alguna manera la justificués, l'expressat amb aquesta frase de sant Bonaventura: «... dies conceptionis fuit certa, et dies sanctificationis incerta...»,⁶¹ o, dient-ho amb paraules diverses, el dia de la Concepció se celebraria no per ell mateix sinó en tant que es refereix al de la santificació. El problema seguia obert per als teòlegs favorables al privilegi de la Puríssima que col·locaven la intervenció divina en el mateix moment de la infusió de l'ànima en l'embrió, car entre aquest instant i el precedent de la concepció biològica en el d'un organisme humà femení se suposava que passaven noranta dies.⁶² Per això, Joan Duns Escot, amb lògica total, afirmava que pot ésser objecte de commemoració litúrgica la infusió de l'ànima en el cos de Maria, no, en canvi, la concepció biològica.⁶³ Mirada al contrallum de les dues posicions acabades d'esmentar, la del nostre autor és clara: el dia de la Puríssima l'Església ha de celebrar litúrgicament aquella intervenció de Déu en la matèria seminal que, amb la infusió de l'ànima, esdevindria la Verge Maria, perquè en virtut d'aquella intervenció la matèria esmentada deixava d'ésser el fil conductor del pecat original o perdia la «condemnabilis qualitas» (línies 739-740), d'una banda, i era, de l'altra, disposta, capacitada o preparada a ésser digna Mare de Déu i objecte d'aquell amor que el Verb de Déu, Fill seu, li havia de portar com a Mare seva que seria (línies 792-835).

D'aquesta manera, hom portava fins a les darreres conseqüències els principis establerts per sant Agustí: «... de qua (*la verge Maria*) propter honorem Domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur, haberi volo quaes-

60. *Epistola CLXXIV ad canonicos Lugdunenses de Conceptione Sanctae Mariae*, dins *Epistolae I. Corpus Epistolarum 1-180 ad fidem codicum recensuerunt J[acobus] LECLERCQ, H[enricus M.] ROCHAIS* (Sancti Bernardi Opera, vol. VII), Roma 1974, 392, línies 17-19: «Libenter gloriosa hoc honore carebit, quo vel peccatum honorari, vel falsa induci videtur sanctitas».

61. *In tertium librum Sententiarum*, dist. III, pars I, art. I, quaestio I (Opera omnia III), Quaracchi 1887, 63, col. I, lín. 6-7.

62. Amandus BREITUNG, *De conceptione* (citada en la nota 42). Però AVICENNA, *De natura animalium* IX, 5, Venècia 1508, f. 43^b considerava que l'embrió femení rep l'ànima el dia vuitantè.

63. Antonius BRAÑA ARRESE, *De immaculata conceptione Beatae Virginis Mariae secundum theologos hispanos saeculi XIV* (Bibliotheca Immaculatae Conceptionis 1), Roma 1950, 105.

tionem...»,⁶⁴ i per sant Anselm: «... ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus Pater unicum Filium suum... dare disponebat...».⁶⁵ El poble es faria seves aquestes posicions.

5. EL PROBLEMA DE L'AUTOR

Encara que al primer cop de vista no ho sembli, aquest nou tema va lligat a l'anterior, tal com veurem. Però abans cal desestimar les dues atribucions proposades en ocasions anteriors, la de Ramon Llull i la de Joan de Palomar.

El compilador mallorquí és precís: l'autor de la primera carta (línies 41-164) i del primer tractat (línies 167-1401) és «maystre Ramon Lull, maystre en sancta theologia» (línies 7-8), amb una doble conseqüència: que la lletra-instància és convertida (fins i tot se li fa perdre qualsevol rastre de datació al final) en pròleg del tractat (línies 31-34); i que el mestre hauria escrit a l'emperador una lletra sembla no identificable amb la nostra, la qual fou transformada, tal com hem dit, en pròleg (línies 30-31). No cal esmerçar-se excessivament a fi de desfer tal atribució, car la data assignada a aquella primera lletra-peticció és suficient a deixar les coses en el lloc que els correspon: 7 de novembre de 1415 (línia 42-43 i 1685; cf. línia 112 del text llatí); malgrat les afirmacions del pròleg del compilador, aquest conservà el títol que devia trobar en l'original que copiava, títol inequívoc de «letra» (línia 41). Però no hi ha sols les dades i dates explícites, ans encara el fet que tot encaixa amb l'any 1415 i res amb el temps de Llull, en el qual no hi hagué «tanta scisma e discòrdia per minva de ver pastor e regidor» (línies 108-110) ni, per tant, cap emperador a qui calgués recórrer proposant-li el remei desesperat de propiciar una intervenció celestial (l'única que era considerada capaç d'assegurar les coses) mitjançant un vot a la Mare de Déu (línia 117). L'any 1415, en canvi, hi havia cisma i l'emperador s'havia desplaçat fins a Catalunya, a Perpinyà, a fi de solucionar-lo.⁶⁶

Algú, possiblement bibliotecari de la llibreria de l'Estudi General de Viena, escriví, sembla durant el segle XVII, l'anotació següent en el f. 168^v de l'actual ms. 3515 de la Biblioteca Estatal de la mateixa ciutat: «Sequens libellus supplex est Joannis de Palomar, Archi-Diaconi Barchinonensis, Qui

64. *De natura et gratia*, 36, ML 44 (París 1861), 267.

65. *Liber de conceptu virginali*, cap. XVIII, ML 158 (París 1863), 451 A.

66. Vegeu la bibliografia sobre aquell moment dins *El Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià. Repertori bibliogràfic*, Barcelona 1979, 79-94.

Viennae Austriae floruit et multa scripsit, ut testatur Joannes Trithemius in *Catalogo Scriptorum*, Anno 1420». No puc endevinar en què es basava l'anotador anònim per a tal afirmació i, per ara, no veig altra explicació que la coincidència geogràfica barcelonina entre la personalitat de Joan de Palomar, ben coneguda a Viena, i la procedència dels dos textos copiats a continuació, els nostres VII i VIII. Trithèmius, per descomptat, no fa cap atribució dels nostres escrits a Joan de Palomar.⁶⁷ Les obres conservades d'aquest autor no contribueixen a donar versemblança a l'atribució, car són relatives a la problemàtica teològico-jurídica, mai mariològica, del temps del concili de Basilea: contraposició amb els Hussites, problemàtica entorn del poder del papa i alguna qüestió de tipus moral.⁶⁸ I, sobretot, la rècula de cartes i tractats surt de Barcelona entre el 1415 i 1432, cosa que significa que l'autor visqué normalment a la ciutat comtal durant tots aquells anys, extrem que no encaixa amb Joan de Palomar, del qual no puc pas afirmar que el 1415 no considerés Benet XIII papa legítim, i el qual fou vicari general a Girona en la dècada de 1420⁶⁹ i home de confiança del cardenal legat Giuliano Cesarini, a partir de 1430, en què el trobem voltant per Europa i inaugurant el concili de Basilea el mes de juliol de 1431,⁷⁰ en el mateix moment, doncs, en què hom datava a Barcelona la cinquena

67. Ioannes TRITHEMIUS, *De scriptoribus ecclesiasticis*, Colònia, Quentel 1546, 296-297, es limita a confegir la fitxa següent: «Iohannes de Palomar, Barchinonensis ecclesiae archidiaconus, doctor decretorum insignis et tam in divinis scripturis quam in saecularibus literis nobiliter doctus, ingenio subtilis, sermone scholasticus, vita et conversatione praeclarus: edidit non spernendae lectionis opuscula, quibus nomen suum ad notitiam posteritatis transmisit. E quibus extat tractatus insignis ad Iohannem, abbatem monasterii Scotorum, ordinis divi Benedicti, Viennensis; De abstinentia carni-um liber unus; Sermones et Quaestiones; Surgent in iudicio filii. Caetera quae composuit, ad notitiam nostrae lectionis minime venerunt. Claruit in gymnasio Viennensi in Austria et multa composuit temporibus Sigismundi imperatoris, anno Domini 1420».

68. Ultra la dels diccionaris i enciclopèdies, clarament minsa, hom trobarà informació sobre les obres d'aquest autor en Antonio GARCÍA GARCÍA, *La canonística ibérica medieval posterior al Decreto de Graciano*, dins «Repertorio de Historia de las Ciencias Eclesiásticas en España 1. Siglos III-XVI», Salamanca 1967, 429, a completar amb notícies dels volums 2, Salamanca 1971, 198, i 6, Salamanca 1977, 300 de la mateixa col·lecció; i amb Horacio SANTIAGO-OTERO, *Juan de Palomar. Manuscritos de sus obras en la Biblioteca Vaticana*, dins «Revista Española de Teología», XXXIV (1974), 251-255; cf. també ATCA 1 (1982), 404, núm. 290.

69. Joan de Palomar constava ja vicari general de Girona el 20 de novembre de 1420, en document de l'ADG, Sèrie U (Lletres episcopals), 116, paper escadusser entre els ff. 42 i 43.

70. L'allocució de Joan de Palomar en la inauguració del concili de Basilea és recollida en MANSI XXX, Graz 1961, reproducció anastàtica de l'edició de París 1903, 45-47.

de les instàncies ací publicades (línia 2025). Per tant, no és Joan de Palomar l'autor de les nostres cartes i tractats.

Dissortadament, la seguretat amb la qual ha estat possible d'excloure les dues atribucions anteriors empallideix en tractar-se de suggerir un nom alternatiu. Confesso, senzillament, de no tenir-lo i per això em limitaré a indicar alguna monjoia, que assenyali (o sembli assenyalar) el camí que portarà a l'autor. La primera és l'anonimat constant de les nostres sol·licituds i tractats, anonimat que obliga a relacionar-los amb dos altres escrits barcelonins contemporanis, els quals tenien un comú denominador, l'interès a favor dels pobres.⁷¹ El primer d'aquests dos escrits coincideix amb els nostres en tres punts: el refús de Benet XIII, qualificat allí d'«ídol» i ací desestimat (línies 107-110); la preocupació per la superació del Cisma, que amara tota la carta adreçada a Francesc Climent, i provoca les primeres sol·licituds i tractats ací publicats; i la voluntat de reforma de l'església, visible allí en multitud d'expressions, semblants a la de «hoc patrimonium Crucifixi ad pauperum necessitatem subportandam debet principaliter deservire, sed heu!, heu!, hodie a multis non in hiis, licet (*sic!* sed?) in pompis et vanitatibus ut pluri(m)um expenduntur et in ditando parentes»,⁷² i que en els nostres textos passa a ocupar el primer lloc a partir del moment en què el cisma ha deixat d'ésser un problema. Per això, creuria que els nostres anònims s'han de col·locar en companyia dels dos barcelonins fins ara coneguts i d'altres i que el seu autor formava grup amb els autors d'aquells dos.

Acabo de manifestar que el nostre autor formava grup, però no que s'hagi d'identificar amb els altres autors d'anònims. Vull dir que algunes de les característiques que el qualifiquen permeten de reconèixer-li quelcom d'individualitzador. L'atenció, per exemple, a les «autoritats» manifestada ja en el primer tractat (línies 175-228 i 1144-1140), però sobretot palesa en la *Concordia...* (línies 1425-1679 i encara 1917-1932) en relació a sant

71. La primera, en llatí, no és datada però és datable de 1423; un «pauper», el qual s'autoqualifica de «rudis, grossus et imbecillis», incitava el bisbe de Barcelona, Francesc Climent, i els altres bisbes a no ésser més passius en relació a l'«ídol» de Peníscola, segurament Gil Sánchez Munyoz; la lletra fou publicada per Sebastián PUIG I PUIG, *Pedro de Luna, último papa de Aviñón*, Barcelona 1920, 614-615. L'altra és l'allegat d'un grup, autoqualificat com el d'«aquells qui guarden l'interès dels pobres» o d'«advocats dels pobres», datat el 3 de setembre de 1433, escrit en català i adreçat als consellers de la ciutat de Barcelona, pledejant a favor que l'Hospital General (de la Santa Creu) seguís essent sostingut amb fons públics i no privats; l'he publicada en *Sobre mestre Antoni Sedacer i l'ambient de l'escola lulliana de Barcelona*, dins «Estudios históricos y documentos de los Archivos de Protocolos», VII (1979), 149-151.

72. PUIG, *Pedro de Luna* (citat en la nota anterior), 615.

Tomàs d'Aquino, obliga a reconèixer, si els nostres textos es comparen amb l'anònim *Llibre de Benedicta tu in mulieribus* o amb l'obra de Ramon Astruc de Cortielles, *Diputatio saecularis et iacobitae*, que tal preocupació és impensable en els autors lullians anteriors i que, de fet, l'atenció envers sant Tomàs tampoc no es troba en la literatura teològica favorable a la Puríssima sortida de les plomes dels framenors deixebles de Joan Duns Escot; i que, per contra, l'única excepció que jo conec en aquest moment comparable a les pàgines sobre «autoritats» abans esmentades, són les dues que el carmelità Francesc Martí dedicà al mateix tema vint o vint-i-cinc anys abans en el seu tractat sobre la Puríssima, el qual consta escrit a Barcelona.⁷³ Els indicis que assenyalen en direcció a l'orde carmelità són interessants: Felip Ribot defensà que l'autoritat civil era instància legítima amb poder per a dictaminar sobre conflictes d'ortodòxia presentats pels jueus;⁷⁴ el volum que ens ha conservat el text català dels escrits I-III conté clars vestigis carmelitans i podria haver estat copiat per al servei de la «Confraria de la Verge Maria» establerta en l'església del Carme de la ciutat de Mallorca.⁷⁵ Recordem que aquest convent tingué una forta preocupació lulliana durant la segona meitat del s. xv i començaments del xvi.⁷⁶ Tot això em porta a plantejar-me si l'autor dels nostres textos i d'altres de semblants no podria ésser un carmelità fortament inclinat al lullisme, però també fortament arrelat en els valors de la teologia de les escoles oficials. No es pot desestimar la hipòtesi d'algun professor de l'escola lulliana de Barcelona, bon coneixedor no sols de l'obra de Llull ans també de la teologia que hom feia en el veí convent del Carme.⁷⁷

Ja col·locat en el terreny de les hipòtesis, assenyalaré que a Barcelona, d'on ixen totes les peces avui publicades i on havia de viure habitualment el seu autor, hom pot dibuixar fàcilment una zona, baixant per l'actual Rambla a la dreta, entre els actuals carrers del Carme i de l'Hospital, on hi havia, justament a poca distància l'un de l'altre, el convent del Carme i la casa habilitada per a escola lulliana de Barcelona, conjunt enfortit en

73. MARTÍ, 187-190; sobre el detall d'ésser escrit a Barcelona, *ibid.* 55: «... in ista civitate Barchinonae...».

74. Felip RIBOT, *Tractatus de haeresi et de infidelium incredulitate et de horum criminum iudice*, cap. xi i xii, ed. de PUIG, dins ATCA 1 (1982), 181-187.

75. Vegeu la nota 21 d'aquesta *Introducció*.

76. Ultra el Vat., Ottob. lat. 1405, del qual ja ens hem ocupat en la nota 21, també fou copiat per un carmelità, l'actual Vat., Ottob. lat. 1095, escrit per fr. Gerald Hèctor, de Lorena, tal com hom pot veure en els èxplicits transcrits per Lorenzo PÉREZ MARTÍNEZ, *Los fondos* (citats en la nota 11), 67-69; és datat del s. xv.

77. Contemporani ple dels nostres textos és mestre Antoni Sedacer, però no coneixent cap text teològic seu és impossible d'establir comparacions.

les seves característiques «espirituals» per la presència en la zona, des del mateix any 1400, del nou Hospital General, on avui és la Biblioteca de Catalunya.⁷⁸ Ací col·locaria jo l'autor, encara que dubto entre cercar-lo dins o fora del convent dels carmelitans.

6. REPERCUSSIÓ DE LA CAMPANYA

Tot condueix a pensar que el concili de Constança posà punt final al Cisma d'Occident sense haver de recórrer a la prometença que el nostre «zelator» li suggeria de fer; i cap notícia no em permet de suposar que l'emperador considerés que havia de prendre iniciatives en aquest punt.

Això no obstant, els textos barcelonins foren coneguts i copiats i, per tant, certament s'estengueren. Les còpies actualment salvades ens permeten d'endevinar que de Barcelona passaren, almenys les primeres, a Mallorca⁷⁹ i que els textos tramesos a l'emperador foren copiats entorn de 1430 en més d'una ocasió.⁸⁰ Però podem afirmar amb tota certesa quelcom més: que foren coneguts a Basilea durant la celebració del concili, més encara, que foren coneguts pel personatge que ha passat fins ara per ésser l'iniciador del tema de la Puríssima en i davant aquella assemblea, Jean de Rouvroy, el qual hi féu referència, sense però esmentar-los explícitament, en el sermó predicat l'any 1435, en el qual hi ha, si no m'erro, i prescindint de vinculacions doctrinals més profundes, que no em semblen mancar, tres punts que, si més no globalment considerats, indiquen que aquell orador coneixia i era influït pels escrits de l'anònim barceloní: el primer és quan afirma «immaculatam Dei Genitricem ab exordio saltem infusionis anime in corpore fuisse ab originali macula preservatam» (el «saltem» diu que l'autor té present i no desqualifica de forma excessiva una teoria que

78. Recordem les localitzacions de l'Escola Lul·liana de Barcelona: «... coram ecclesia monasterii de Carmelo, ad latus Hospitalis Sancte Crucis...» (2 de març de 1452, document publicat per Josep M.ª MADURELL I MARIMON dins «Estudios Lulianos», VIII [1964], 117) o «... prope Hospitale Sancte Crucis Barchinone...», tal com diu el testament del ja conegut mestre Antoni Sedacer (9 de març de 1444, publicat pel mateix MADURELL, dins «Analecta Sacra Tarraconensia», XVIII [1945], 110).

79. Són els textos catalans conservats en l'actual ms. Vat. lat. 10275, descrit en aquesta *Introducció* i publicats ací mateix.

80. Són els textos conservats a Copenhague, Det kongelige Bibliotek, Thott 105, 4.º i a Viena, Staatsbibliothek 3515. Cal suposar que no devien ésser les úniques còpies, car sembla segur que almenys alguns d'aquests textos llatins corrien a Basilea entre els pares del Concili.

colloca el privilegi de la Puríssima en un moment anterior); el segon és la referència a Maria Magdalena, parallela a la de les nostres línies 348-353 del text llatí; el terç i més clar és l'allusió explícita a la prometença prèvia a l'elecció papal de Celestí IV, unida a la confessió que el concili de Basilea es trobava en un atzucac i que calia recórrer a un valiment celestial que el tragués del malpàs, exactament igual com diu la primera sollicitud del 7 de novembre de 1415, i en particular les línies 73-81 i 95-114.⁸¹

Hem arribat al concili de Basilea, on de cap manera no ens hem d'introduir, ni que només sigui perquè estudiar la presència catalana en aquell concili (o la seva a Catalunya) és un tema substantiu, que caldrà que algú estudiï i no d'esquitllada, com també l'influx que hi exercí la nostra teologia entorn de la Puríssima. Com a senzilla mostra d'interès que enllepleixi en el tema acabat d'esmentar, diré que em sembla de trobar en els teòlegs que pledejaren a favor de la doctrina concepcionista en aquell concili una atenció envers la teoria de la «qualitas prava»⁸² que no es trobava en

81. El text de Jean de Rouvroy relatiu a Maria Magdalena m'és conegut pel Vat., Ross: 685, f. 116^r: «... quantumque remiserit Deus Marie Magdalene peccata sua... in perpetuum tamen remanebit in sua conscientia et in conspectu Dei et sanctorum omnium nota sue impudicitie...». La referència a l'elecció de Celestí IV es troba en el mateix volum, f. 123^r, i el relatiu fragment ha estat publicat, a base d'altre exemplar que presenta algunes variants, per Aquilinus EMMEN, *Ioannes de Romiroy sollicitator causae Immaculatae Conceptionis in concilio Basileensi*, dins «Antonianum», XXXII (1957), 335-368, en concret 366: «Memento (*Synode sacrosancta*) quomodo in electione Coelestini IV non est prius ad concordiam devenitum, donec sacrum collegium vovisset Virgini canonizationem octavarum sue Nativitatis. Sic et nunc, si munus ei obtuleris suae Conceptionis canonizandae simul et declarandae immunitatis eius ab originali, Filius eius forsan aperiet tibi sensum et inspirabit congruum aliquem modum reformationis Ecclesiae... Grande est quod moliris opus reformationis ecclesiasticae et maius quam electio Coelestini papae. Quamobrem maiori hic tibi quam illic fuit, opus est Virginis auxilio». Les frases ací transcrites són precedides per la copiada en la nota 26.

82. Joan Eimeric seria l'autor, d'acord amb el manuscrit utilitzat per Pedro de Alva y Astorga, del sermó sobre el tema «Ego ex ore Altissimi prodivi...», d'incipit «Matris insignis preconia...», predicat en el concili de Basilea, on diu: «... anima beatae Mariae Virginis non est infecta a carne concupiscibiliter seminata... et hoc fieri potuit altero trium modorum... Alio modo id factum potest intelligi ut qualitas morbida seminum et vis infectiva in carne libidinose genita fuerit ab omni causalitate suspensa, ne anima rationalis cum carne divina virtute inficeretur; tunc siquidem nulla potuisset virtute illius infectivae qualitatis in carne, macula in anima gigni aut creari...», *Monumenta antiqua Immaculatae Conceptionis Sacratissimae Virginis Mariae*, Lovaina 1664, 348 i 349; i Juan de Segovia: «... intelligendum est quod in beatissima Virgine potuit hec preservatio, de qua est sermo, fieri uno ex quatuor modis... Secundo modo potest intelligi preservationem fuisse per causalitatis ablationem sive suspensionem, ita quod Deus auferret ab illo semine aut suspenderet illam que in eo dicitur esse

els teòlegs del s. XIV successors de Joan Duns Escot, per als quals, com per a llur mestre, tal teoria era pura falòrnia, com ho seria parlar d'una qualitat dolenta en la sang o en la saliva.⁸³ D'altra banda, els treballs que hom feia a Basilea entorn del tema devien ésser seguits amb interès des d'ací, car, un any abans del decret conciliar, el capítol de Girona decidia pel seu compte d'introduir la festa de la Concepció,⁸⁴ distanciant-se de la

vis causativa peccati, quia libidinose conceptum fuit. Et sic, cum anima infunderetur illi corpori, quia iam in eo non erat vis causativa peccati, anima beatissime Virginis non diceretur ex causalitate seminis contrahere peccatum originale, quemadmodum a venenata pocione... si Deus auferat huiusmodi vim effectivam, licet bibita fuerit, non inferet mortem, prout legitur contigisse in evangelista Iohanne...», *Liber de Sancta Conceptione (Septem allegationes)*, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 6488, f. 148^{r-v} (hi ha edició de Pedro ALVA Y ASTORGA, Brusselles 1644).

83. Joan DUNS ESCOT afirmava taxativament la invalidesa de la teoria: «Quod enim arguitur primo de infectione carnis propter seminationem, non arguit...», *Ordinatio III*, dist. 3, q. 1, edició de Carolus BALIC, *Ioannes Duns Scotus doctor Immaculatae Conceptionis 1. Textus auctoris* (Bibliotheca Immaculatae Conceptionis 5), Roma 1954, 11, línia 2-3; per això, només en parla com de pura hipòtesi, deixant ben clar que ell no l'accepta: «... dato quod sic contrahatur (és a dir, tal com explica la frase acabada de transcriure) peccatum originale communiter...», *ibid.*, línies 5-6. TOMÀS, pars II, cap. 4, és taxatiu: «... non magis est infectum semen, quam sputum vel sanguis; unde, si homo formaretur de sputo vel sanguine, non tamen propter hoc originale peccatum contraheret...», edició ALVA Y ASTORGA, 218, col. 2. Cf. nota 49.

84. El *Llibre d'En Calçada* de l'Arxiu de la Catedral de Girona conté una rúbrica *De festo conceptionis virginis Marie celebrande*; el text diu: «Ordinatum fuit xv kalendas madii, anno Domini millesimo trecentesimo trigesimo de celebratione conceptionis virginis Marie et quod fiat honorifice sine danno sacriste secundi et quod tunc canonica portio dupplicetur. Et reperies instrumentum in scribania vicariatus, in libro vocato *Secundus liber institutionum anniversariorum*, ff. CCCXLII^o. Postea, die sabbati xxviii^a novembris anni millesimi quadringentesimi tricesimi octavi, domini vicarius et capitulum ecclesie Gerundensis, ad trinum tactum campane more solito congregati in Thesauraria dicte ecclesie, in quo capitulo intervenerunt seu presentes fuerunt honorabiles domini Dalmacius de Raseto, decretorum doctor, archidiaconus maior et vicarius domini episcopi in spiritualibus et temporalibus generalis, Franciscus Vilella, abbas secularis sancti Felicis Gerunde, Arnaldus de Gurbo, Johannes de Sancto Martino, Jordanus de Avinione, Johannes Arnaldi et Pontius de Requesen, canonici; Guillelmus Marinerii, Guillelmus Coma, procurator precentoris maioris, Bartholomeus Textoris, Petrus de Bargadano sacrista secundus, Bernardus Colelli, Johannes Montayé, Petrus Vadrune thesaurarius, Petrus Capmany et Narcissus Oliveres, presbiteri de dicto capitulo, capitulantes et capitulum facientes, in honorem et venerationem conceptionis gloriose virginis Marie, sub cuius vocabulo hec ecclesia fundata existit, cuius festum colitur in hoc regno et multis aliis partibus, ordinarunt quod de cetero in hac ecclesia pro dicto festo fiant signa maiora cum organis et aliis consuetis in similibus festis signorum maiorum. Et pro satisfaciendo sacriste secundo, qui in aliquo aggravatur, voluerunt quod dicta die presbiter missam maiorem celebrans, vertat se ad offertorium, ita quod populus offerat, si offerre voluerit. Tamen, dictus sacrista se-

de la Santificació, que havia sollemnitzat fins aleshores.⁸⁵ I, en un pla més popular i general, el professor Antoni Ferrando i Francès acaba de recordar l'esclat de goig que vessà pels carrers de València (i no devia ésser cas excepcional) amb motiu del decret de Basilea.⁸⁶

Voldria, encara, remarcar alguns altres resultats, els que fan referència a la nostra història cultural. D'una banda, el conjunt de textos ara publicats conjuntament per primera vegada ens fan conèixer una activitat teològica dels lullistes barcelonins, a la qual, que jo sàpiga, hom no havia parat atenció en intentar de reconstruir la història del lullisme autòcton.⁸⁷ I de l'altra, almenys obliga a plantejar-se la relació que aquest grup tenia amb ordes religiosos constituïts i ben acollits en les estructures de l'Església catòlica, com és ara el carmelità.⁸⁸ Caldrà anar plantejant el mateix problema en relació a d'altres ordes, el primer dels quals deuran ésser els fran-

cundus noluit se obligare ad ponendum dicta die palmas in rotulo sepulcri, prout de aliis festis signorum maiorum est assuetum. Nichilominus ordinarunt quod in dicta missa maiori fiat sermo solemniter per lectorem, quicumque fuerit, huius sedis perpetuo, qui predicet populo quod primum (?) sibi tenendum videbitur, non reprobando neque impugnando opinionem aliquam doctorum illorum qui opinati fuerunt super conceptione virginis gloriose. Et caveat dictus lector quod ita super hoc prudenter predicet, ne ex sua predicatione in audientium mentibus scandalum generetur».

85. Vegeu nota 35. En aquest moment hom introduïa a Girona un ofici litúrgic substitutiu del de la «santificació»; el podem veure, per exemple, en l'apèndix de la *Consuetudine de 1360* (el cos de l'obra, f. 105^a, encara té l'ofici de la «santificació»), ff. 256^a-257^a, *In festo conceptionis beate virginis Marie*; és eloqüent la nota marginal, del darrer quart del s. xv: «Istud officium hodie vaccat quia fuit ordinatum a scismaticis (!) et ideo fuit ordinatum per reverendum dominum episcopum et capitulum quod de cetero fiat totum officium de Nativitate, mutatis verbis, quia ubi dicitur "Nativitas", dicatur "Conceptio" et etiam dicatur oratio "Supplicationem", prout sancta Romana ecclesia servat». En el breviari que porta la signatura 20. b. 7. l'ofici de la Concepció (no de la «Santificació») ja és col·locat en el cos del volum; una estrofa de la *Verbena diu* així: «... Ab eterno est predilecta / Mater Dei ordinatur / semper stans immaculata / virgo remanens intacta / cuius flos inter (e)spinas / non gustavit Dei minas...», f. 4^a.

86. Antoni FERRANDO FRANCÈS, *Els certàmens poètics valencians del segle XIV al XIX*, València 1983, 105-114.

87. Em permeto de remetre a les meves *Consideracions diacròniques entorn dels manuscrits lullians medievals de la «Bayerische Staatsbibliothek» de Munic*, dins ATCA, 2 (1983), 144-145, on assenyalo diverses obres d'escola lulliana però d'autor anònim; em semblen acostades a les que ací publico les que toquen el tema del racionalisme, car també prenen en consideració algunes «auctoritates». Cal recordar que el lullisme barceloní obtenia l'any 1419 una victòria espectacular, almenys en el pla polític immediat, amb la *Sentència definitiva*, la qual té de comú amb els nostres textos la distanciació de Benet XIII i l'acceptació de la legitimitat del concili de Constança i de les seves actuacions.

88. Vegeu les notes 21, 76 i 78 d'aquesta introducció.

ciscans observants, no cal dir que els grups supervivents del terç orde de sant Francesc i, més en general, els grups que en els diversos ordes religiosos propugnaven una reforma que més o menys tard desembocaria en la constitució de corrents semblants als de l'observança franciscana, sense excloure'n els mateixos dominics, els quals no eren pas en bloc partidaris de Nicolau Eimeric, tal com ho demostra la figura de sant Vicent Ferrer, significativament contemporani i, sembla, partidari de la doctrina de la Puríssima Concepció de Maria.⁸⁹

7. LA NOSTRA EDICIÓ

He optat per oferir tant el text català com el llatí quan tots dos existien, perquè en el cas de la carta (línies 41-166), l'original segurament era en català (el llatí s'intitula «Translatum», línia 40), i en el del primer tractat doctrinal (línies 167-1401) l'original devia ésser en llatí, tal com dóna a entendre el compilador i traductor alhora en la introducció (línia 21). Les diferències tan acusades entre el text llatí i el català obliguen a preguntar-se si potser no es limità a traduir al peu de la lletra ans afegí quelcom pel seu compte; justament per aquesta raó ha semblat preferible de publicar els dos textos encarats.

He procurat d'ésser fidel a l'únic exemplar que conté el text català i al manuscrit més antic (per tant, per aquest ordre: Copenhague, Viena i Barcelona), pres com a còpia bàsica, en el text llatí. Tal fidelitat explica la presència en el llatí de tantes paraules que no em semblen correspondre a l'original, però són les que els respectius manuscrits tenen; en tals casos he col·locat en l'aparat de notes explicatives les que bonament em sembla que eren presents en l'original. Pel que fa al text català, la fidelitat al Vat. lat. 10275 s'ha d'entendre a les grafies del copista primitiu, havent consignat en l'aparat crític les correccions introduïdes per mà posterior. La modernitat de la còpia barcelonina explica l'aparició dels diftongs «ae», «oe» a partir de la línia 1895, diftongs inexistents en el llatí de la Baixa Edat Mitjana.

Per la meva banda, he normalitzat en totes dues llengües la «i/j» i

89. Prescindint ara de si, per exemple, sant Vicent Ferrer sostenia la doctrina de la Puríssima, punt sobre el qual hom pot veure GUIX, *La Inmaculada* (citada en la nota 6), 265-269, un fet és innegable tant com inesperat i és el de les relacions d'un dominic, fra Antoni Ginebreda, amb la «Confraria de la casa del senyor rey», tal com hom pot veure en MADURELL, *Dos manuscritos* (citada en la nota 7), 443. I segurament no serien els únics indicis.

la «u/v» (amb l'excepció de les grafies que semblen respondre a la pronúncia, com «meua», «teua», etc.), les majúscules i els signes de puntuació.

Barcelona, 2 d'abril de 1984

[INSTÀNCIES I TEXTOS DOCTRINALS
SOBRE LA PURÍSSIMA
A L'EMPERADOR SEGIMON]

<I.> EN LO NOM DE LA SANCTA TRINITAT, PARE, FILL
E SANT SPERIT E DE LA SAGRADA E MOLT HUMIL VERGES
MARE SEUA SIA LO NOSTRE COMENSAMENT E LA NOSTRA FI

(Vat. lat. 10275, ff. 160^v-161^v)

Assí comença una sollempna e molt (!) contemplació e devot
5 tractat del special misteri de la molt alta e exellent concepció de la
sagrada e molt benigna, humil verge e mare de Déu, lo qual ha fet
e compost lo molt honorable e molt reverent maystre Ramon Lull,
maystre en sancta theologia, per amor e reverhència e singular devoció
de la sobredita, perquè és mare de Déu humil e graciosa regina dels
10 àngels, del cel e de la terra e molt diligent, benigna e piadosa advo-
cada dels peccadors e per altres coses que manifestament apparran
per lo tractat avant a tot hom qui'l voldrà legir e especular. E axí
matex, la pura veritat e clara de la concepció, si ab ardent amor la
volrà contemplar e diligentment specular. Lo qual || dit tractat, yo, f. 161^r
15 un pobre e indigne servidor de la sobredita regina principalment, e
per les coses damunt dites en singular e en special, de present, per
amor de un senyor, singular devot e servidor de la dicta verge e
mare de Déu, que ab gran efficàcia e bon desigs me ach molt pre-

7-8 molt honorable ... theologia V lin subducitur 8 en V al man corr «e» add «-n» int lin
11 manifestament V seq p cancell

4 Després de «molt», devia seguir «devota» o potser «vera».

7 Sobre l'atribució dels escrits II i III a Ramon Llull, vegeu l'apartat de la introducció que porta per subtítol *El problema de l'autor*.

guat e manat, jo, mijansant la gràcia del Altisme, qui és donador de tots béns, e de la humil verge, qui és diligent recaptadora de aquells als seus feels servidós, de latí en pla vull tornar. Però protestant, si per ventura per mi fóra dit o posat alcuna conclusió o paraula en la explanatió, qui sia contra la sancta fe cathòlica, jo'l revoch ara per lavores e lavores per ara, que no és mia intenció concluyr ni affermar ni tenir res que sia error contra la sancta fe cathòlica e determinatió de la sancta mare sgléya. Mas tostemps vull ésser s<otsmès> e obeynt en aquella e creure e tenir assò que <per> ella serà determenat.

De la divisió

f. 161^r Per ço, lo present tractat serà divis en dues parts, so és, en prohe-
mi o pròlech o en tractat. E la primera part, que és pròlech, parla || de
una letra que lo dit mestre va trametre al emperador, en la qual clara-
ment li explica e manifesta lo seu concebiment. En la segona part,
qui és del tractat, tracta e parla d'açò que à promès en lo pròlech
e açò matex per la major part declara, qui és lo més necessari. La
primera part se comença «Molt noble e excellent emperador, etc.». E
la segona «De la molt sagrada, etc.». La primera part ara roman
indivisible. Mas la segona se departirà en moltes parts, segons mani-
festament apparrà per los capítols e pàrrafs e conclusions en lo dit
tractat continguts.

19 V mijansant *al man corr in* mijansant 27 sotsmès V *lect dub propter defectum cartae*
31 part V *lect dub*

21-28 Cf Ramon LLULL, *Arbre de ciència*, VIII, vi (OE I, Barcelona 1957), 687.

21 Cal remarcar que, a diferència de les instàncies assenyalades amb els ordinals II i IV, el text llatí de les quals és encapçalat amb la paraula «*translatum*» (línies 41 i 1486), el text llatí del primer tractat (text núm. II) no diu que ho sigui. L'afirmació, però, relativa a la traducció de l'escrit no es pot estendre a la primera petició (text núm. II), tal com sembla fer el compilador mallorquí en la línia 30, englobant sots la denominació de «tractat» els textos II i III. Vegeu també el text de la línia 1411 amb la nota explicativa corresponent.

36-37 Remarquem les diferències en les frases posades com a incipit. La primera pertany al text (línies 49-50), la segona al títol (línies 167-168); la primera és exacta, la segona se salta «... molt sancta e...».

39 Les divisions ací promeses no es reflecteixen en el text del Vat. lat. 10275.

<II.> LA LETRA TREMESA
AL EMPERADOR

45 (Vat. lat. 10275, ff. 161^v-163^v)

50 Molt noble e excellent empe-
rador. Per vós a reduir a memò-
ria en quina manera lo temps en
lo qual lo papa Gregori novè per
m[or]t fo <d>'aquest món rap-
pat e levat, los c[ard]inals per
55 [negu]na manera podien concor-
dar per elegir sobirà bisbe e vi-
cari de Déu, per la qual cosa los
romans, ab grans impropèris, in-
sults e vituperis los van metre ||
f. 162^r 60 e encloure dins un palau e que
d'aquí no isquessen fins que ele-

<II.> TRANSLATUM CUIUSDAM
SUPPLICATIONIS MISSE DOMINO
IMPERATORI VIJ DIE NOVEMBRIS
ANNO M CCCC XV CUM QUODAM
TRACTATU DE PURISSIMA CON-
CEPTIONE VIRGINIS MATRIS DEI
POST SERIEM DICTE SUPPLICA-
TIONIS INFERIUS INSERTO

(Copenhaguen, Det kongelige Bi-
bliotek, Thott 105, 4°, ff. 77^v-78^r)

Optime Imperator. Reducen-
do vobis ad memoriam qualiter
tempore quo Gregorius nonus per
mortem fuit sublatus de medio,
cardinales, qui nullo modo po-
terant de summo pontifice con-
cordare et qui a romanis cum
multis iniuriis et molestiis in
quodam conclavi detinebantur in-
clusi, gratia et meritis sacratissime
Marie, virginis et matris Dei glo-
riosissime, convenerunt quod, si
concordarent et libere possent

50 vós V *al man corr* nos | reduir V *al man corr in* raduir

49 Imperator K Impator | Reducendo K Redducendo 57-58 inclusi K inclusu 60 con-

51-99 Giacomo DA VARAZZE, *Llegenda àuria* (REBULL, Olot 1976), 479; Charlotte S. MANEIKS KNIAZZEH i Edward J. NEUGAARD, *Vides de Sants Rosselloneses*, III (Fundació Salvador Vives Casajuana LIII, Barcelona 1977), 262. Guilhem DURAN, *Rationale divinatorum officiorum*, VII, xxviii, 3 (Lió 1560), f. 446^r. Fragments de cròniques contemporanis narrant els mateixos fets es troben dins August POTTAST, *Regesta Pontificum Romanorum*, I (Berlín 1875), 940. Vegeu també Ricardi DE SANCTO GERMANO, *Chronica in usum scholarum ex Monumentis Germaniae Historicis recudi fecit Georgius Heinrichus PERTZ* (Scriptores rerum Germanicarum [7], Hannover 1864),

58-64 Sembla ressonar en aquestes línies més el record dels esdeveniments que acompanyaren la famosa elecció d'Urbà VI el 1378, inici del Cisma d'Occident, que el de l'elecció de 1254.

gissen e'ls donassen ver vicari de Déu. E vehents-se los dits cardenals en tan grans perills, recorregueren en aquella, la qual és ver secorrimment dels frayturejans e recaptadora de tots nostres béns e gràcies, gardadora, defenedora de tots mals e affans, ço és a ssaber a la nostra avocada verges Maria, humilment e devota pregant-li que per la sua gran bonea los volgués donar socorrement e ajutori en tan gran perill e lur volgués recaptar gràcia del seu beneyt fill Ihesu Christ, nostre senyor, per tal que ells, ab gran pau e concòrdia, pusquessen elegir ver papa e d'allí sans e sens dapnatge exir en manera que Déu fos servit e lo poble edificat e instruit. E per ço que fo's pus ferm, que ells tots ensemps prometien e fayen vot sollempne que farien ab lo papa que les obtaves de la festa de la sua sancta Nativitat per gran temps dels feels christians exoblidades, que per tostemps focen stades sollemp-||-nament celebrades per tota la christiantat. E, senyor, sàpia la tua altesa que, com lo vot e

abire, octavas sacratissime nati-
tatis sue neglectas ordinarent per
totum universum de cetero cele-
brandas, statim facto voto conve-
nientes de domino Celestino, fue-
runt omnino a cunctis oppressio-
nibus et periculis liberati, vestre
sacre imperiali maiestati reveren-
tialiter et humiliter supplicatur
quatenus, in tanta viduatione ec-
clesie modum similem capiendo,
recurratis ad imperatricem virgi-
nem matrem et cunctorum creato-
rum dominam et reginam vovendo
humiliter et devote quod, unione
obtenta, suam purissimam con-
ceptionem, diu ab aliquibus ne-
glectam, facietis cum summo pon-
tifice eligendo per totum univer-
sum de cetero celebrare. Et ut,
simul cum presenti supplicatione,
detur vestre devotioni aliquis
promotor, qui vobiscum continue
pro memoriali remaneat, mittitur
vobis quidam tractatus, a quodam
codice copiatu, qui amore con-
ceptionis purissime matris Dei
vobis supplicando requirit ut at-
tente et intelligibiliter velletis
totum perlegere et deinde ad dic-
tum votum faciendum cum zelo

70 avocada V al man corr in advocada | verges V al man cancell «s» 74 lur al man corr in los 91 christiantat V al man corr in christiandat

venerunt K cui venerunt 62 octavas K add sue 63 ordinarent K ordinauerant 68 liberati K liberatus 76-77 unione obtenta K unionem obtentam 78-79 neglectam K lect dub neglectis 83-84 aliquis promotor K aliquem promotorem 85 memoriali K corr memorilali 86 quidam tractatus K quoddam tractatum 87 copiatu K copiatum 89 requirit K requiritur

148-149. 85-91 *Innocentius IV in tertia sessione concilii Lugdunensis, 17 iulii 1245* (MANSI XXIII, París 1903), 608 i 612. August POTTHAST, *Regesta...*, 995-996.

95 prometiment fou fet e per tots
 los cardinals atorgat, que intraren
 en lo conclavi e, per los grans
 mèrits e pregàries de la dicta
 mare de Déu, tantost elegiren en
 pau e en concòrdia ver papa e
 vicari de Déu, lo senyor Celestí,
 100 lo qual après, per moltes vertuts
 e exemplis, reluy en la sancta
 sgléya. E per ço, senyor molt alt
 e magnífich, a la teua molt alta
 emperial magestat ab gran humi-
 105 litat e reverència deguda suppli-
 cam e requirem a la tua senyoria
 que, pux que entre los christians
 és vuy tanta scisma e discòrdia
 per minva de ver pastor e re-
 110 gidor, que vullats per semblant
 manera ordonar e que us plàcia
 recórrer humilment e devota, ab
 ardentissimo || pervenire, spec- f. 78^r
 tando cum magna fide et spe fir-
 missima quod suis dignissimis
 meritis et virtuosissima influentia
 Ihesu Christi, filii et Dei sui, qui
 congratulatur in honorem tante
 matris carissime in immensis, ob-
 tinebitis sanctam in ecclesia Dei
 unionem cum morum reformatio-
 ne et vite, tamdiu ab omnibus
 fidelibus et devotis christicolis
 cum ingenti desiderio spectatam.
 Dominus Ihesus Christus, Deus
 et principalis pontifex et rex nos-
 ter, sit vobis, beatissime cesar,
 talis coadiutor, quod virtuose et
 sancte usque ad perfectum suc-
 cedant vobis in predictis et ceteris
 aliis omnia peragenda. Scripta
 Barchinone.

103 molt V *canc al man* 108 tanta V *lin subduc* 109 minva V *al man corr mu ua*

99 immensis K inmensis 109-110 succedant K succedant 112 Barchinone K Brachinone

107-129 Jean de VARENNES, *Via pro pace sanctae Matris Ecclesiae* (MARTÈNE, DURAND, *Veterum Scriptorum et monumentorum... collectio*, VII, París 1733), 580.

100-102 L'autor suposa que Celestí IV pontificà molt de temps. La realitat és diversa, car només fou papa durant tres setmanes. La prometença fou complerta pel successor Innocenci IV.

108 En el moment d'escriure aquestes paraules, el Cisma d'Occident durava ja més de trenta-set anys i la situació era realment de discòrdia, car, tot i no restar en el càrrec altre «papa» que Benet XIII, la major part de l'Església Catòlica no el reconeixia i s'havia aplegat en el Concili de Constança a fi de superar definitivament la situació de cisma. El concili havia enviat a Benet XIII una ambaixada presidida per l'emperador Segimon d'Hongria. Les entrevistes se celebraren a Perpinyà entre el setembre i mitjan novembre de 1415. Sobre el Cisma d'Occident en general i en particular sobre la seva incidència en les nostres terres, vegeu *El Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià. Repertori bibliogràfic*, Barcelona 1979, 250 pp.; les pàgines 79-94 proporcionen la bibliografia dels anys entorn de les vistes de Perpinyà.

109-110 Per tant, l'autor personalment i àdhuc el grup en nom del qual aquesta petició era redactada, no reconeixia Benet XIII com a papa legítim, extrem confirmat pel text de la línia 1712. D'altres casos es poden veure en el meu *Sobre mestre Antoni*

pura contricció, a la molt sobi-
 rana e benigna emperadriu, ço és,
 a la nostra avocada verge, ma-
 dona sancta Maria, pregant-la e
 faent-li vot e promissió que, acon-
 seguida e aguda sancta unió en
 la sancta sgléya per los seus mè-
 rits e pregàries, la qual és tant
 desigada per tot lo món, [que]
 <vós farets, feta unió,> ab lo
 papa e carde||-nals solhennament
 per tot lo món celebrar festa sol-
 lenna de la seua sagrada concep-
 ció, segons que's pertany a tan
 alt e tan special misteri, lo qual
 ara de molts és mal entès e
 mesypreat. E, senyor, plàcia a
 la tua alta saviea, que aquest sant
 prepòsit vulles pendre, ab lo qual,
 senyor, te vull presentar e donar
 un solhenne e spiritual juell, lo
 qual serà a tu molt contemplatiu
 dins lo cor, remembrança e me-
 morial de les coses sobredites,
 assò és, un tractat de la concep-
 ció de la verges Maria per mi
 compilat e quaix per la maior part
 he tret de un libre e còdech fort
 antich. E per ço, senyor, suppli-
 cam e requerim, en reverència e
 honor de la concepció de la sa-
 grada verge, que'l vullats legir e
 estudiar ab gran devotió e cor
 ardent en bona entenció. E axí

f. 163^r

115 avocada V *al man corr primum* adocada in avocada *deinde in* advocada 118 aguda V *al man add* la 122 feta unió *lect tantum possibilis* 124 tot V to 125 seua V *al man corr in sua* 133 juell V *al man corr in joell*

Sedacer i l'ambient de l'escola lulliana de Barcelona, dins «Estudios históricos y documentos de los Archivos de Protocolos», VII (1979), 135-136, nota 12.

matex, que lo sobredit vot e promissió vullats fer ab gran devoció e bon desigs, sens dubitació
 150 alguna, atenant ab gran fermetat que per mèrits e pregàries de la humil verges Maria serà complit e acabat tot vostre desigs e aconsegureu per tostemps molt
 155 amada e concordable unió en la sancta mare sglé-||-sia ab reformació de vida e bons custums e eximplis, en tal manera que lo senyor Ihesu Christ, qui és ver
 160 Déu e ver hom, principal e sobirà bisbe e rey nostre, sia ab vós tostemps ajudador e mantenedor per tal que virtuosament e sancta accabets les dites coses e
 165 totes les altres, que justes seran, al seu serviy. Amén.

f. 163^v

170	<III.> DE LA MOLT SANCTA E MOLT SAGRADA CONCEPCIÓ DE LA HUMIL VERGES MARIA, MARE DE DÉU, E COM AQUELLA FON CONCEBUDA E ENGENRADA SENS MÀCULA, LA QUAL CONCEPCIÓ SE	<III.> SANCTISSIME CONCEPTIONIS MARIE VIRGINIS ET MATRIS GLORIOSISSIME PURISSIMAM PURITATEM DEMONSTRAT SATIS EVIDENTER OPUS INFRASCRIPITUM, ABSTRACTUM DE QUODAM TRAC-
-----	---	--

167 B *praeii* De conceptu virginali. Ihesus Maria 169 purissimam K purissima 170 puritatem K puritate 171 evidenter B *om* 172 B *add*

154-158 Des del primer moment, el concili de Constança s'encaminà vers el doble objectiu de reunir les diverses obediències separades pel Cisma d'Occident i de reformar l'Església. Cf *Acta Concilii Constantiensis. Erster Band, Akten zur Vorgeschichte des Konstanzer Konzils (1410-1414)* herausgegeben von Heinrich FINKE (Münster 1896), 131-148, 290-293 i 297, línia 4, dels anys 1411-1414. El doble objectiu fou oficialment acceptat pel concili, per exemple, en *Decreta pro concilii integritate et auctoritate* (cf ALBERIGO et alii, *Conciliorum oecumenicorum decreta*, Basilea 1962, 383, línia 8 i 20-21; *ibid.*, 385, línies 26-27; 392, línies 15-16).

DECLARA MOLT EVIDEMENT EN
AQUEST PRESENT SCRITTATU DE PECCATO ORIGINALI, IN
FINE CUIUS DE VERBO AD VERBUM
EXARATUM EXISTIT(Vat. lat. 10275, ff. 163^v-181^v)(Copenhaguen, Det kongelige Bi-
bliotek, Thott 105, 4°, ff. 78^r-86^v)

f. 164^r «Tots som nats fills de ira» per ço que «tots en Adam peccaren». E perquè «en lo peccat comès per nostre pare Adam, la mort se'n entrà e ponderà en tots los fills seus», segons que avem per sant Paul apòstol. E per lo psalmiste, qui diu «Omnes declinaverunt et inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum», id est, Christum. Hec psalmista. Et si «omnes qui nati sunt ex concubitu maris et femine sunt in peccato concepti», ut ait Augustinus. Et si dominus est redemptor universalis, || dominus Ihesus Christus, prout vere ab omnibus catholicis affirmatur, etc., ço és:

Si «omnes nascuntur filii ire», quia «omnes in Adam peccaverunt» et «per ipsius Ade peccatum intravit in omnibus mors», prout habetur ex dictis Apostoli. Et si «omnes declinaverunt et inutiles facti sunt et non est qui faciat bonum, non est usque ad unum», id est Christum, ut ait Psalmista. Et si omnes qui nati sunt ex concubitu maris et mulieris sunt in peccato concepti, ut ait Augustinus. Et si omnium est redemptor universalis dominus Ihesus Christus, prout vere ab omnibus catholicis affirmatur. Et virgo mater sit concepta ex concubitu maris et mulieris. Et sit de genere illorum, de quibus su-

175-176 Tots... ço V lin subducitur 182-193 Omnes... affirmatur V lin subducitur 186
Hec V lect dub ec/et 193 affirmatur V affirmatur

175 B praet XLVI | nascuntur B nascimur 181 facti K facit 185 concubitu K concubi-
tur 189 Ihesus B Iesus 190 catholicis B catholicis | affirmatur B affirmatur 193 de (gene-

175 Ef 2, 3c. 176-177 Rom 5, 12d. 177-180 Rom 5, 12bc. 182-186 Salm 13, 3; cf Rom 3, 10. 187-189 Pseudo AGUSTÍ D'HIPONA (FULGENCI DE RUSPE), *De fide ad Petrum*, c. xxvi (ML 40, París 1861), 774. 190-193 Cf 2 Cor 5, 14. La fórmula «... propter nos homines et propter nostram salutem...» passà de l'*Ancoratus* d'Epifani als símbols de fe (cf *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, quod primum edidit Henricus DENZINGER et quod funditus retractavit Adolphus SCHÖNMEYER, ³⁶Barcelona 1976, núms. 42, 44, 46, 48, 51); després als concilis d'Efès, *Epistula sancti Cyrilli Alexandrini episcopi directa Nestorio (Conciliorum oecumenicorum decreta...*, curantibus Josepho ALBERIGO..., ³⁷Basilea 1962, 43, línies 23-24; 45, lín. 2-35; 49, lín. 24-39), quart de Constantinoble (*ibid.*, 144, lín. 11-12) i de Viena (*ibid.*, 336, lín. 21). Els altres concilis són posteriors al nostre text.

- 195 «E si tots declinaren e caygueren per peccat, són fets vans e buts, no és algun qui fassen virtuts ni bones obres entrò a un, so és, a Crist», e segons se ligs en lo psalmista. «E si tots los hòmens qui són nats per ajustament de mascle e de femella són concebuts e engenrats en peccat», e segons diu sant Agustí. «E si lo senyor Ihesu Christ és salvador e redemptor general de tots.» E jatsesia que la verge Maria e mare de Déu sia concebuda e engenrada per ajustament de hom e de fembra e sia de la generació dels damunts dits, so és que «tots som fills de ira», «tots peccaren e tots declinaren e caygueren en peccat», etc., e necessàriament sia c[on]tenguda e compresa en la redempció feta per lo seu beneyt fill. E açò, perquè, en altra manera, la univer-
- pra habetur: «Omnes nascimur filii ire», «omnes peccaverunt», «omnes declinaverunt». Et necessario comprehendatur in redemptione || per filium suum facta, alias ipsius universalitas redemptionis perderetur, quod non potest esse nec aliquid per quem mater contra omnia supradicta absque macula originali sit concepta sequitur. f. 78^v

195 buts V corr vuts

re) K add int lin al man 196-197 necessario B naccio 197-198 redemptione B redemptionem 199-200 universalitas redemptionis B redemptionis universalitas 200 quod non B quomodo 205 sequitur B om

194-199 Salm 13, 3; cf Rom 3, 10. 199-204 Pseudo AGUSTÍ D'HIPONA (FULGENCI DE RUSPE), *De fide ad Petrum*, cap. xxvi (ML 40, París 1861), 774. 203-205 Cf 2 Cor 5, 14 i les altres referències de la nota a les línies 190-193. 211 Ef 2, 3c. 211-213 Rom 5, 12d, Salm 13, 3.

206-210 Per a les escoles i els mestres oficials, hereus en aquest punt de sant Agustí, el fet de la concepció humana normal constituïa la cadena de transmissió del pecat original. Vegeu Sant AGUSTÍ D'HIPONA, *De nuptiis et concupiscentia*, liber I, c. xxiv, núm. 27 (URBA, ZYCHA, CSEL 42, Viena 1902), 239: «... ex hac concupiscentia carnis... quaecumque nascitur proles, originali est obligata peccato...»; i Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, I-II, q. 81, art. 2, «Ad secundum» (Patres Praedicatorum, BAC 80, Madrid 1955), 553: «... ex hoc enim fit iste qui nascitur concors culpae primi parentis, quod naturam ab eo sortitur per quandam generativam motionem».

214-221 Vegeu l'aparat de fonts corresponent a les línies 1023-1116.

- salitat de la seua redempció se
[per]dria [e no] seria vera, ço
és que Ihesu Christ no seria
red[emp]tor general. Dons en
qui [neguna...] pot ésser. Vera-
ment dich <ni? per? so? vu-
lla?... afirmar> que la verges
Maria e mare de Déu, contre les
actoritats dites, sens màcula ori-
ginal sia concebuda e en-||-gen-
rada. 220
- f. 164^v *Assí comensa lo mestre a de-
clarar e provar la verges Maria
ésser concebuda meys de peccat
original, no obstant que les acto-
ritats sien veras.* 225
- 230
- 235
- 240
- Sicut est verum dicere quod
per Ade peccatum omnes nasci-
mur filii ire, ita est verum et
verissimum quod per unigenitum
Dei Filium sumus recreati et ad
amorem divinum reconciliati. Et
quia ad predictam recreationem,
secundum iustissimam ordinatio-

218 seua *al man corr in sua* 223-224 ni...afirmar V *lect summe dub*

229-233 V *al man in marg* solta les actoritats

236 fills V fill

235-236 nascimur K *corr* inascimur 241 iustissimam K iustissam 241-242 ordinationem

234-236 Cf el text de les línies 175-177. 238-245 Ramon LLULL, *Arbre de ciència*, VIII, vi, 6, «Quarta manera» (OE I, Barcelona 1957), 701; VIII, vi, 1 i 3

222 Potser manca la paraula «excepció».

224-225 Si hom té present el text llatí paral·lel, la frase catalana, ara desfigurada, hauria d'ésser «ni per quisvulla pot ésser afirmat».

229-233 La referència a «lo mestre» (cf línies 7-8 i 32) indica que aquest paràgraf fou almenys retocat pel compilador o per algú que s'havia cregut la seva atribució del tractat a Ramon Llull.

241 Remarquem el concepte típicament lullian de «recreació», amb el qual és designat el conjunt de la realitat cristiana, que els teòlegs contemporanis anomenen «redempció». Una diferència clara entre les dues expressions es troba ja en la designació de la realitat afectada: hom parla de la redempció de l'home o del llinatge humà, però hom parla de la recreació del món o de l'univers.

segons la molt justa ordinació de Déu omnipotent, se requiria e necessàriament convenia incarnació del seu Fill, qui ab Ell és Déu per essència e unitat infinida (no dich «necessàriament», que Ell ho agués a fer de necessitat constrenguda, que Déu no és ne pot ésser constret a res a fer) mes convenia-li de necessitat covenant, ço és per bonitat e caritat, que Ell és lo redemptor universal, que prengué carn humana e aquella car[n] que Ell sabia e preentenía infinidament que avia de pendre e en què avia de encarnar, que la preservats de tota màcula de peccat [original e] actual. Per tal que, en la carn || per Ell prenedora sostenint mort e passió, satisfés per lo peccat del primer pare e axí, la nostra recreatió e redempció justament celebràs en l'arbre de la vera creu. E per ço, de bona rahó li convenia e pertanyia elegir alcuna pura,

nem Dei eterni, requirebatur incarnatio ipsius Filii Dei, ut in ipsa carne per eum assumenda sustinendo passionem et mortem satisfaceret pro peccato primi parentis et sic nostram recreationem et redemptionem in arbore crucis iuste celebraret, ideo decebat ipsum eligere aliquam virginem a qua dictam carnem assumeret, virginem dico, quia ad delendam corruptionem peccati non corrupta mater sed pura et integra conveniebat, et quia etiam aliter non esset debita proportio inter matrem et filium suum purissimum. Si, ergo, predictae sacratissime conveniebat carnis integritas, prout superius est dictum et prout ab omnibus fidelibus affirmatum, quia cum veritate ipsam esse virginem predicant ante, in et post partum. Et sic sit omnibus certum quod condemnatio mortis spiritualis, per quam sumus in ira Dei, quam incurri-

251 covenant V *al man corr in covinent* 252 bonitat V *lect dub boitat* 255 carn V *lect dub defectu carte* 259 original e V *lect probabilis*

K ordinationi 242 eterni B *aeternam* 247 sic K si 255 conveniebat K *conveniebat* | et B *add etiam* | etiam B *om* 257 suum B *omnium* 261 prout B *add est* 261-262 affirmatum B *affirmatum* 262 quia B *qui* 264 sic B *om* 265 condemnatio KB *condempnatio*

(segona numeració), *ibid.*, 704-708; i XII, 1, *ibid.*, 739. 243-260 Cf sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, III, q. 1, art. 2, «Respondeo» (Editio leonina XI, Roma 1903), 9-10. 266-275 *Id.*, *ibid.*, III, q. 28, art. 1, «Respondeo..., secundo»,

243-245 La doctrina sobre la relació entre encarnació i redempció és de les més definidores d'un sistema teològic cristià. La lulliana és exposada per Miquel CALDENTEY, «Nuestra Señora Santa María», *¿fue Madre por causa del pecado? o el primado universal de Jesucristo y María según el Doctor [Iluminado]*, dins «Estudios Marianos», VIII (1949), 363-381; i ja abans *Principio fundamental de la mariología lulliana. Notas sobre el primado absoluto y universal de Jesucristo y María*, dins «Verdad y Vida», 1 (1943), 113-124.

neta e resplendent verge, de la qual prengué la dita carn humana. Verges, dich, perquè rahó apar e axí és, que a delir, quitar e destroy la corrupció del peccat del primer pare no covenia mare corrupta, mas pura e neta e tota perfecta. Maiorment, per altra manera no seria deguda porció ni covenent egualtat entre la mare e lo seu fill més net e més pur que totes les creatures, per la qual cosa covenia a la dita verges sagrada, mare de tota perfecció, acabament e bella de carn, segons damunt és dit e segons és afermat e tengut per tots los feels christians, los mus per maculam originalem, sit incomparabiliter maius malum quam lesio seu corruptio carnis. 270 Et per contrarium, vita spiritualis et amor et amicitia Dei sit incomparabiliter maius bonum quam mater est actu, prout kantantam filiationem obtinendam || 275 et de se et in se suscipiendam, conveniebat ipsi matri ita et multo melius integritas spiritualis, per quam intelligitur immunitas ab omni lapsu, sicut integritas 280 carnalis. Nam aliter oporteret concedere ipsam matrem fuisse in ira Filii Dei, filii sui, quod esset absurdum dicere. Quia, postquam mater est actu, prout ka- 285

270 perquè V al man add in marg per 277 covenent V al man corr in covinent 283 damunt V videtur corr damont 285 los V lo

269 incomparabiliter K incomparabiliter 273 incomparabiliter K inconparabiliter 274 integritas K corr integrietas 276 suscipiendam K suscipendam 285-286 katholice B catholice

loc. cit., 302. 276-280 Ramon LLULL, *Llibre de Sancta Maria*, cap. 2, núm. 3 (GALMÉS, ORL X, Ciutat de Mallorca 1915), 25; *ibid.*, cap. 10, núm. 2, *loc. cit.*, 81-82; *ibid.*, cap. 20, núm. 1, *loc. cit.*, 148. 273-274 Ramon LLULL, *Disputatio heremitaica et Raimundi super quaestionibus Magistri Sententiarum*, cap. 96 (MOG IV/4, Magúncia 1729), 83. 276-277 Ramon LLULL, *Liber de Ave Maria*, Munic, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 10495, f. 157^r: «... Deus creavit totum id quod est, pro eo quia ipse faceret hominem; in qua et cum qua humanitate, quam sumpsit, participaret per naturam cum omni creatura. Et, nisi esset femina proportionata per virtutes, Deus non posset facere seipsum filium hominem...». Els ff. 159^v-160^r del mateix volum i llibre contenen el sermó sobre la frase «Spiritus Sanctus superveniet in te» i exposen la doctrina lul·liana de la «proportio» obrada per l'Esperit Sant en Maria amb motiu de l'encarnació del Fill de Déu en ella. Cf infra, línies 867-868; també el *Llibre de sancta Maria*, cap. 10 (GALMÉS, ORL X, Ciutat de Mallorca 1915), 82, línies 2-9, les *Hores de sancta Maria*, salm 3, 6, *loc. cit.*, 236 i *Disputatio heremitaica et Raimundi super quaestionibus Magistri Sententiarum*, cap. 96 (MOG IV/4, Magúncia 1729), 84: «Oportuit etiam quod beata Virgo fuisset concepta sine peccato, ut sua conceptio et conceptio Filii sui invicem relative responderent et ut inter ipsas maior similitudo et concordantia esse posset et inter Filium et Matrem maior amor adhuc». 282-283 Ramon LLULL, *Llibre de sancta Maria*, cap. 15, núm. 3 (GALMÉS, ORL X, Ciutat de Mallorca 1915), 114-115. ANÒNIM LUL-LISTA VALENCIA, *Llibre de Benedicta tu in mulieribus*, primera part, núm. 8, *loc. cit.*, 297. 285-290 Sant AGUSTÍ D'HIPONA,

quals ab gran rahó prediquen e tholice confitetur, oportet conce-
 afermen la dicta verges e mare dere ipsam eternaliter intellectam
 nostra ésser sens màcula abans per Filium suum matrem suam
 del part e en lo part e après lo dilectissimam et per consequens
 290 part e enpertostemps (que sapiau semper et continue ab eius ira
 verament que la condempnació et odio omnino alienam.
 de la mort spiritual, per la qual som en la ira de || Déu, en la
 f. 165^v qual encorrem e cayguem per la
 295 màcula del peccat original, sia sens tota cómparació maior mal
 e maior dampnatge que la lesió, corrupció o trencament de la carn,
 e, per lo contrari, vida spiritual,
 300 amor e amistat de Déu, sens ne-
 guna comparació, maior bé e maior profit és que la integritat,
 perfecció e bellea de la carn), per ço, la dita mare de Déu per
 305 obtenir e acosseguir tan alta e tan sollenna filiació e incarnació
 e de si matexa en si la reebre per misteri divinal, segons pertanyia,
 covenia-li, axí matex, e encara
 310 molt més, perfecció e integritat

293 som V videtur corr sum 302 integritat V interitat add «g» int lin al forsan man 305
 acosseguir signum abbrev super «o» al attramento

Sermo de symbolo ad catechumenos, III, 6 (VANDER PLAETSE, CC XLVI, Turnholt 1969), 189, línies 143-144. La fórmula es troba gairebé en tenor definitiva en sant ILDEFONSO DE TOLEDO, *De virginitate perpetua sanctae Mariae*, I (ML 96, París 1862), 60B. El conjunt de la tradició cristiana primitiva sobre aquest punt és estudiada per José Antonio de ALDAMA, *Virgo Mater. Estudios de teología patristica* (Biblioteca teológica granadina 7, Granada 1963), xxxii i 316 pp. 290-303 Cf Ramon LLULL, *Llibre de sancta Maria*, cap. 15, núms. 1-2 i 7-8 (GALMÉS, ORL X, Ciutat de Mallorca 1915), 114 i 117-118. TOMÀS, pars III, cap. VIII, 239, el qual basa la seva doctrina en textos d'Ambròs, Agustí i d'altres. 309-314 Sant AGUSTÍ D'HIPONA, *Sermo 293*, 1 (ML 38, París 1861), 1327: «... creditur Christus et fide concipitur. Fit prius adventus fidei in cor Virginis et sequitur fecunditas in utero matris»; ÍD., *Enarrationes in psalmos*, 61, 21 (ML 36, París 1861), 826: «... Virgo Christum non carnaliter concupiscendo, sed spiritaliter credendo concepit». Sant BERNAT DE CLARAVALL, *In laudibus virginis Matris*, I, 5 i 9 (LECLERCQ, ROCHAIS, Roma 1966), 17-18 i 20-21. TOMÀS,

spiritual, per la qual és entès bellesa e ignocència, decayment de tot peccat, axí com integritat e perfecció e bellesa de carn. Dons, pux que actualment és mare de Déu, segons catholicalment per fe creem e verament confessam e afermam, cové-nos atorgar-la eternalment ésser entesa per lo seu fill ésser sua mare molt amada e, per consegüent, per tostemps contínuament de la sua ira e oy de tot en tot strana e lunyada.

315

320

E, si alsguns afermàran aquesta conclusió ara dita ésser vana || e sens vigor, dient que si aytal conclusió agués alguna existència, so és, si fos vera, per que semblant manera s'i poria concloure

Et si nonnulli affirmant conclusionem ultimo dictam vanam, dicentes quod, si talis conclusio haberet aliquam existentiam, similiter posset concludi de beata Maria Magdalena quod, postquam

325

f. 166^r

318 atorgar-la V *al man corr in* atorgar ella 323 en tot V *seq st cancell* | strana V *ead forsan man corr* stranyia

324 affirmant B afirmant 325 vanam K vnam 328-329 similiter B simili modo

pars III, cap. VIII, 238 i 239. 314-318 Concili d'Efès, *Anathematismi Cyrilli Alexandrini*, 1 (*Enchiridion symbolorum*... [citat en la nota a les línies 190-193], 93, núm. 116).

315 Sembla que cal subratllar la importància de l'«actualment» (en llatí «actu» en la línia 285) dins el discurs o raonament del nostre autor, en el qual sembla ocupar un lloc cèntric. Que Maria és Mare del Verb o Fill de Déu fet home és un «fet real» (aquest sembla ésser el sentit d'«actu»), a partir del qual és possible de fer totes les deduccions del nostre tractat. Justament perquè és el punt central, ve de seguida l'objecció d'un altre «actualment / actu» (línies 331 i 330, respectivament), que no permet de treure les mateixes conclusions i és el cas de Maria Magdalena. Les línies 337 i següents expliquen la diferència. Aquesta es redueix al punt següent: l'«actualitat» de l'amor de Déu a Maria Magdalena oscilla d'acord amb la santedat o no santedat real de Maria Magdalena. En Maria Verge, en canvi, hi ha un fet divers: l'«actualitat» d'ésser Mare de Déu comporta unes relacions personals d'estimació, que el seu Fill, alhora Déu, cal concloure que serà el primer a complir, relacions que incidiran decididament en la santedat de la Verge Maria. Cal també remarcar que els dos paràgrafs següents (línies 324-375 i 376-446) fan referència a la «conclusió», la qual sembla ésser el text de les línies 314-323.

318-323 Vegeu la nota a les línies 467-472.

- 330 de sancta Maria Magdalena, so actus est dilecta Dei, oportet concedere ipsam eternaliter intellectam per Deum tamquam dilectam suam et per consequens semper et continue ab eius ira et odio alienam, quod est falsum; dicitur quod virgo Maria, tamquam Dei mater, et Maria Magdalena, tamquam ad Deum conversa, non ambulant pari passu, cum maternitas in aliquo nunc non presupponat odium nec peccatum. Sed conversio, licet dicat bono et virtuti adhesionem, tamen semper presupponat mali et peccati divisionem. Et ideo virgo Maria, intellecta et electa mater Dei, semper debuit esse dilecta, sed Maria Magdalena, intellecta et electa ut ad Deum conversa, non semper debuit esse dilecta, cum in illo tempore in quo fuit peccatis dedita, non dilecta sed odiosa debeat affirmari. Quare, licet conclusio in Maria conversa sit falsa, et in Maria, virgine et ma-
- 335 és, pus que actualment és amada de Déu, cové-la atorguar eternalment ésser entesa per Déu axí com a molt amada sua e, per consegüent, per tostemps contínuament de la sua ira e oy stranya e lunayde, en axò se diu e's respon que la verges Maria, axí com a mare de Déu, e sancta Maria Magdalena, axí com conversa e tornada a Déu, no van per igual pas ni per semblant camí, com sia ver que la maternitat, ço és, la mare de Déu, en instant ni spay petit ni gran de temps presopongué oy, ira ni peccat. Mas conversió, no contrastant que vulla dir ajustament, acostament a bé e a virtut, tostemps presupon e significa lexiament de mal e de peccat. Dons, verges Maria, entesa e eligida axí com a Déu tostemps devia ésser d'Ell molt amada. Mas Maria Magdalena, 355 entesa e eligida axí com a Déu

339 *V al man in marg* dóna aximpli de sancta Maria Magdalena 347 contrastant *V seq* a bé e a virtut *cancell* 352 eligida *V al man corr in* elegida

337 Magdalena K Magdalene 340-341 presupponat B praesupponat 344 presupponat B praesupponit 344-345 divisionem B dimissionem 348 Magdalena K Magdalene 350 cum K *lect dub* tamen 353 affirmari B afirmari 355 et B *om*

330 Cf TOMÀS, pars II, cap. IV, 231.

330 La imatge medieval de Maria Magdalena, tal com es pot veure en el capítol corresponent de la *Llegenda àuria* (REBULL, Olot 1976), 328-334, integra elements esparcos de diversos evangelis, que la crítica bíblica actual no acaba de veure que es refereixin a la mateixa persona. Vegeu sobre aquest punt l'article de Victor SAXER, *Maria Maddalena, santa* dins «Bibliotheca Sanctorum», VIII, Roma 1967, 1078-1104.

355 «et» és innecessari en llatí. El «licet» de la línia 353 introdueix una construcció sintàctica de subordinació incompatible amb la conjunció copulativa, la qual és justificada pel text català de la línia 364.

f. 166^v conversa e tornada, tostemps devia ésser amada. Però en aquell temps que fou a peccats donada, no ama-||-da, mas en ira de Déu, buyda, ociosa e viciosa devia ésser entesa e afermada, que per peccat era anichilada. Per què, cové la dita conclusió en Maria conversa ésser falça e en Maria verge, mare del Fill de Déu, verament ésser posada e en gran veritat ésser afermada. Dons, pux que actualment és mare de Déu, covén atorgar-la eternalment ésser entesa per lo seu fill ésser la sua mare molt amada e per consegüent per tostemps continuadament de la sua yra, oy estranya, alunyada, segons verament ja damunt és stat conclús.

E, encara més, pot ésser afermada la conclusió dicta per vera, perquè per neguna manera lo contrari pot star en veritat ni ésser ver ne inconvenientment pot ésser dit del Fill de Déu, lo qual és pura justícia, poder e virtut sobirana. Per què, lo Fill de Déu totpoderós pot entendre e elegir verge en mare sua menys de gràcia e preservació de tot peccat e odi divinal seria, sens tot dupte, de dret contra la sua justícia

tre, invenitur in veritate posita ita quod, postquam mater est actu, oportet concedere ipsam eternaliter intellectam per filium suum matrem suam dilectissimam || et, per consequens, semper et continue ab eius ira et odio omnino alienam, prout supra est conclusum.

Et predicta conclusionis veritas etiam potest affirmari, cum contrarium nullo modo deceat nec convenienter dici possit de Filio suo, qui omnipotentia, iustitia et virtus suprema est. Quia Dei Filium intelligere et eligere virginem in matrem suam, absque gratia preservationis criminis et odii divini, esset de directo contra suam iustitiam et virtutem. Nam requirit iustitia ut per ipsum filium, qui mandavit esse

369 atorgar-la V lect dub atorgar-la 384 e V al man add in marg

358 concedere ipsam B ipsam concedere 359 intellectam B intellecta

376 predicta B praedictae 377 etiam potest B potest etiam | affirmari B afirmari 388-389 esse parentes B parentes esse | cui K lect dub cue

376-446 Ramon ASTRUC DE CORTIELLES, *Liber de conceptu virginali*, pars IV, «Sexta ratio» (ZEPEDA, Bruxelles 1664), 102-104. 388-389 Jean DE POUILLY, *Quaestio*

383 Vegeu la nota explicativa a la línia 550.

e virtut. Per què, requer la pura
 390 e infinida justícia de Déu que per
 lo Fill seu, que manà los parens
 ésser honrats, e al qual neguna
 cosa pot resistir ni contradir, ||
 f. 167^r sia satisfet a la honor de la sua
 395 mare, so és, preservant-la e guar-
 dant-la per gràcia special e pri-
 velegi singular, en tal manera
 que en negun punt ni moment
 ni stant de temps puscha ésser
 400 trobada cayguda en alcuna màcu-
 la de peccat. E axò matex requir
 la infinida e sobirana virtut, la
 qual és lo seu Fill totpoderós,
 perquè lo peccat de dret és con-
 405 trari a la virtut. E, com sia ver
 que lo seu Fill sia pura e vera
 sobirana virtut, no consent ni vol
 star ensemps ab peccat. Per ço,
 parentes honorandos et cui, cum
 sit omnipotens, aliquid nunc nihil
 resistere potest, sit satisfactum
 honori matris sue ipsam presen-
 tando per privilegium singulare,
 ut in aliquo parvissimo puncto
 seu momento non possit esse in-
 venta in peccati macula aliquali.
 Et hoc idem requirit virtus, qui
 suus filius est. Ideo, ut in nulla
 parvissima morula, nunc, instan-
 ti aliquo ipsa divina virtus contra
 seipsam, cum peccatum de direc-
 to contrarietur virtuti, non di-
 mitteret materiam virginis, quam
 in matrem eligebat, originari abs-
 que debita preparatione et dispo-
 sitione, quod in aliqua parte ma-
 terie, ad tantam et ad tam vir-
 tuosam maternitatem electe, nihil

396-397 privelegi V al man corr in privilegi

390 nunc B nec | nihil KB nichil 392-393 presentando B preservando 393 per K add int
 lin forsan al man 395-396 esse inventa in B om | aliquali B add inventa 399 nunc B nec
 406 quod B ita quod 407 ad (tam) B om 408 nihil KB nichil

disputata de Immaculata Conceptione beatae Mariae Virginis (BALIC, Sibenici 1931),
 1, línies 17-22. Giovanni DA NAPOLI, *Quaestio utrum beata virgo contraxerit peccatum
 originale* (BALIC, Sibenici 1931), 73, línies 20-22. TOMÀS, pars II, cap. III, 230.
 389-394 TOMÀS, pars III, cap. v, 238. MARTÍ, 91, «Tertia ratio»; 92, «Quinta ratio»
 i 98, «Vigesimo secundo». 390-392 Lev 20, 12; Deut 5, 16; cf MARTÍ, 97, «Decimo
 octavo» i 103, «Trigesimo sexto». 394-395 MARTÍ, 103, «Trigesimo sexto». 401-402
 Ramon ASTRUC DE CORTIELLES, *Liber de conceptu virginali*, pars IV, ratio XVIII (ZE-
 PEDA, Bruxelles 1664), 148. 404-405 Ramon LLULL, *Disputatio heremitaie et Raimun-
 di super quaestionibus Magistri Sententiarum*, cap. 96 (MOG IV/4, Magúncia 1729),
 83: «...Deus et peccatum in aliquo subiecto concordare non possunt...». 406-408
 Ramon LLULL, *Arbre de ciència*, XVI, 5, 14, 7, «De les qüestions de temps» (OE I,
 Barcelona 1957), 956.

391-392 «presentando», d'acord amb el text català «preservant-la», sembla que
 devia ésser inicialment «preservando».

398 «Ideo» correspon al català «en tal manera» i per això sembla que havia
 d'ésser «adeo».

399 «nunc», d'acord amb el text català «ni» de la mateixa línia, sembla que
 hauria d'ésser «nec».

ment aver obtenguda e aconse-
 guida, cové'ns atorguar que aytal
 440 tercs, lo qual dit és, fonch estat
 en la pença de Déu eternalment
 entès e molt altament amat. E,
 per consegüent, per tostemps con-
 tinuadament de la sua ira e oy
 de tot en tot stranya e alunyada,
 445 segons ja és stat afermat e en
 les dites conclusions conclús.

Per què, de rahó apar que's
 deu atorgar que lo totpoderós
 Déu en la concepció de la verges
 450 Maria, la qual ha fi de tan gran
 e tant sohenne e molt alta ma-
 ternitat devia ésser concebuda,
 preparàs la matèria, de la qual
 lo cors sagrat de la verges Maria
 455 devia ésser fet e orgonizat, en
 tal manera que en negun spay de
 temps sia veritat dir la dicta ma-
 tèria ésser stada indigna e odiosa
 per la dita maternitat obtenir e
 460 aconseguir, la qual preparació po-
 dem considerar ésser feta quant
 la matèria de la sement se sapa-
 rà || dels parents e començà a
 aver ésser per si matexa per ésser

f. 168^r

Quare, videtur concedendum
 quod omnipotens et omnisciens
 Deus in conceptione virginis, que
 ad finem tante maternitatis con-
 cipiebatur, preparavit materiam
 de qua corpus virginis debebat
 fieri et organisari, taliter quod in
 nullo momento seu instanti fuit
 indignam seu odiosam ad dictam
 maternitatem obtinendam. Quam
 preparationem possumus conside-
 rare esse factam quando materia
 seminis separabatur a parentibus
 et incipiebat esse habere per se,
 ut esset fundamentum materiale
 corporis virginis gloriose, sic quod
 predicta materia in scissione fuit

446 conclús V *al man corr in* conclòs

453 organisari B organitzari 458-459 considerare B conciedrare 461 esse habere B
 habere esse 464 in B *add sua* | scissione B scisione

457-458 Ramon ASTRUC DE CORTIELLES, *Liber de conceptu virginali*, pars IV, «Septima ratio» (ZEPEDA, Bruxelles 1664), 104: «... ministrarunt in subiecto conceptionis ipsi causae finali, videlicet Filio Dei, de materia inconvenienti, odiosa et displicibili». 460-464 Ramon LLULL, *Disputatio heremitae et Raimundi super quaestionibus Magistri Sententiarum*, cap. 96 (MOG IV/4, Magúncia 1729), 84: «... beata Virgo non contraxit peccatum originale, immo sanctificata fuit scisso semine, de quo fuit, a suis parentibus...»; i poc després: «... semen, de quo fuit beata Virgo non assumpsit peccatum a suis parentibus, sed sanctificationem a Spiritu Santo, qui sic viam incarnationis praeparavit». 462-463 ARISTÒTIL, *De generatione animalium*, I, i. Translatio Guillel-

fondament material del cors sagrat de la verges Maria, axí que verament la dicta matèria en lo tallament o separament dels parents fou preparada, preservada, disposta e guardada, de tota ira e oy de Déu alunyada e de tot peccat separada.

E perquè millor la intenció sia explicada e planament declarada, diu-se e aferma's per molts sants doctors e axí és veritat, que en aquell matex instant e spasi, en lo qual la matèria fo devallada, partida e separada dels parents, en aquell matex instant ho spay de temps aconseguí la gràcia de remissió. E per ço lo ésser

preparata, disposita et ab omni ira et odio Dei prolongata et totaliter separata.

Et melius intentio explicetur. Dicitur quod in illo instanti in quo fuit scissa, in illomet instanti fuit remissionis gratiam consecuta. Et ideo, esse talis materie nunquam obtinuit factum esse absque debita dispositione et ire Dei remissione cum in fieri, secundum considerationem presentem, fuerit disposita remissionem

473 Et B add ut 475 scissa B scisa 476-477 consecuta K consequuta 478 nunquam

mi DE MOERBEKA. Edidit H. J. DROSSAART LULOFS (Aristoteles latinus XVII 2.v), Leiden 1966, 5, línies 17-20: «Per segregari enim talem particulam a femella et masculo, et in hiis segregationem esse et ex hiis, propter hoc femella et masculus principium generationis sunt».

473-509 Tot el paràgraf sembla ésser destinat a distanciar la doctrina de l'autor de la d'Enric de Gant o a fer impossible d'aplicar al primer moment de la concepció aquella teoria del gantès, segons la qual hom podia distingir en el moment inicial de l'existència de Maria tres punts: un de culpa, un de transició i un de santificació. Vegeu la introducció, nota 45. Sembla que porten la mateixa intenció les precisions de les línies 781-791.

475-476 Els «molts sants doctors», ací allegats, a favor de la teoria de la purificació i preparació de la matèria seminal que esdevindria, amb la infusió de l'ànima, la verge Maria, no em són coneguts, car, fora dels lullians estrictes, poc preocupats de minúcies biològiques, els propugnadors de la Puríssima s'inclinaven unànimes a col·locar el privilegi en el moment de la infusió de l'ànima en el cos. Només en Llull, *Disputatio Raimundi et heremite super aliquibus dubiis quaestionibus Sententiarum Magistri Petri Lombardi*, c. 96, trobo les frases: «... semen, de quo fuit beata Virgo non assumpsit peccatum a suis parentibus, sed sanctificationem a Spiritu Sancto...» (MOG IV/IV), 84, columna primera, i «... sicut beata Virgo in utero sue matris per Sanctum Spiritum fuit sanctificata et a peccato originali mundata, ut aliqui asserunt, sic Spiritus Sanctus potuit sanctificare et mundare a peccato originali semen de quo beata Virgo fuit concepta...», ibid. 84, columna segona. El lector pot veure que el text llatí no diu res de tals «molts sants doctors». Vegeu la línia 972, on els «molts» han estat rebaixats a «alguns».

de semblant matèria jamay ach
 485 aconseguí fet ésser meys de de-
 guda disposició e de ira e oy de
 Déu preservació e remissió, com
 sia ver que quant ella era per fer
 o ésser abans del seu fet e actual
 490 ésser, segons la present conside-
 ració, fo stada disposta e prepa-
 rada a la remissió aconseguida
 sens prioritat neguna, mas tot en-
 semps. E axí, de totes altres
 rahons bones e virtuoses fou do-
 495 tada, que li convenia e li perta-
 nyia per aytant alta e nobla ma-
 ternitat. || E, dit quant era per
 fer, so és abans de seu actual
 ésser, e açò perquè per rahó del
 500 temps no deuen considerar lo
 fet o actual ésser e la remissió
 e mundació e bellesa de tota mala
 quantitat, ço és, de tot mal, pri-
 vació de gràcia e perfecció, per
 505 ço que per semblant no pusqués
 scampar e alunyar-se a la dicta
 verge preservativa e gardadora
 liberatió per molt llibera e franca
 preservació.

consecuta et in omnibus ei con-
 venientibus ad tantam materni-
 tatem preparata. Dixi «in fieri»,
 eo quia ratione temporis non con-
 sideratur ipsius materie factum
 esse ante eius remissionis gratiam.
 Sed quod simul et semel obtinuit
 et factum esse et ipsius esse per-
 fectam remissionem et ab omni
 mala qualitate mundationem, id
 est, ab omni malo gratie priva-
 tivo, quod per eam posset virgini
 evenire, preservativam liberatio-
 nem et liberrimam preservatio-
 nem.

f. 168^r

498 seu V *al man corr in son*

K numquam B numquam 483 consecuta K consequuta | ei K et 489 quod B quia

502-504 Cf el text llatí de les línies 491-494. En exposar la «sententia communis» del seu temps, Joan DUNS ESCOT diu: «... corpus eius (*Maria*) fuit propagatum et formatum de semine infecto, et ita eadem ratio infectionis erat in corpore eius quae etiam in corpore alterius originaliter propagati; et cum ex corpore infecto inficiatur anima, eadem ratio infectionis erat in anima eius, quae est in animabus aliorum communiter propagatorum», *Ordinatio III*, dist. III, q. 1 (BALIC, Roma 1954), 6, línies 11-15. La teoria arrela en sant Agustí i fou recollida per Pere LLOMBARD, *Sententiarum liber II*, dist. XXXI, capítols IV i VI (Collegium Sancti Bonaventurae, Quaracchi 1916), 469-470 i 471.

503 «quantitat», sembla que hauria de dir «qualitat».

E, si algun impugnant, contradient o duptant, demanàs què s'entén per aquest dit «preparada» o per los altres semblants, so és, «disposta», «preservada», en açò se respon que lo dir e lo fer de nostre senyor Déu e aqueyxa mateixa cosa és que és lo seu entendre pràtich. Entendre pràtich de Déu és Déu, ab lo qual Ell entén e pressap lo ésser e de fer de les creatures, en lo qual se enclou lo voler. E, per ço com se diu «Ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt», intelligitur: «Ipse voluit et facta sunt», idest «omnia», so és: «Nostre senyor ha dit, totes les creatures són fetes, e Ell manà e totes les creatures són fetes e totes les coses creades», e vol aytant dir: «Ell ha || dit» e vol aytant dir: «Ell ha volgut e totes les coses són fetes e creades». Per semblant manera, hon se diu de la verges Maria, «Deus pre-

Et si ab aliquo impugnando seu dubitando peteretur quid intelligendum sit per hoc dictum «preparata» sive per aliqua similia, sicut || sunt «disposita», «preservata», etc., dicitur quod «dicere» seu «facere» Dei idem est quod «intelligere practicum» Dei, in quo intelligitur velle. Et ideo, quando dicitur: «Ipse dixit et facta sunt», intelligitur «Ipse voluit et facta sunt». A simili, ubi dicitur de virgine matre: «Deus preparavit», «Deus preservavit», etc., intelligitur quod cum Deus ita habeat magnam potentiam ante et in productione cuiuslibet nature, sic post creature productionem, voluit, sicut iustitia et virtus hoc requirebant, prout superius est tactum, quod illa creatura, quam ad matrem suam preelegerat, esset preparata, id est, antequam obtineret suum esse per se, esset voluntate Dei gratiosa, parata et disposita et per privile-

510 V al man in marg questio 523-525 Ipse...sunt V lin subducitur 529 e (totes) V lect dub videtur corr de 534 hon V corr hont 535 verges V ead man videtur corr verge 535-537 Deus...preservavit V lin subducitur

513 aliqua B alia 516-517 idem est B item etiam 518 intelligitur B includitur 519 dicitur «Ipse B om 521 A simili K assimili | ubi K uba 524 cum K add in marg 525 magnam potentiam K lect dub magnificentiam 526-527 nature B creature 527 post B potest 531 quam B quae 534 gratiosa K seq pre expunct

515-522 Sant AGUSTÍ D'HIPONA, *De Trinitate liber XV*, cap. XIII (MOUNTAIN, GLORIE CC, L A, Turnholt 1968), 495, lín. 27-29. Pere LOMBARD, *Sententiarum liber I*, dist. XXXVIII, cap. I (Collegium Sancti Bonaventurae, Quaracchi 1916), 242-243. Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, I, q. 14, art. 8 (Patres Praedicatorum, BAC 77, Madrid 1951), 118-119. 523-524 Salm 32, 9a.

526-527 «nature, sic»: el català «creatura» (línies 547-548) i el fet de mancar en el mateix text, per «homotelèuton», l'equivalent de «sic(ut) post creature productionem» aconsellen de llegir «creature, sicut» i en català (línies 547-548): «... abans de la producció de la creatura, com després de la producció de la creatura...».

paravit, Deus disposuit, Deus preservavit», so és «Déu preparà, Déu disposà e ordonà, Déu preservà e gardà», devem saber que
 540 «preservada», «disposta», e «preparada» o «apparellada» de Déu o per Déu vol dir aytant com per Déu axí ésser volguda, preada e
 545 amada, elegida e de màcula gardada, con sia ver que nostre senyor Déu ha tan gran potestat abans de la producció de la creatura, ha volgut açò que la divinal justícia e la sobirana virtut li requiria, segons damunt és dit, so
 550 és, que aquella creatura, la qual per mare sua preeligida volia e presabia, fos preparada e neta e de tot peccat lunyada, so és, abans
 555 que aconseguís ni agués lo seu actual ésser per si e en si matexa, per volentat divinal fos tota graciososa, apparellada, preparada, disposta e ab singular privilegi preservada e gardada, so és, per
 560 special gràcia de Déu ésser volguda, entesa, servada, elegida, dotada gium singulare preservata, id est, singulari gratia Dei volita et intellecta, servata, donata et per Deum manuenta, ne in obtinendo suum proprium esse per se posset cadere nec in aliqua minimella sui temporis parte inveniri in materia nunc nec in forma nec in toto ex ipsis resultato, originali vitio maculata, immo semper et continue ab instanti sue productionis, id est, sui producti esse, possit intueri per modum superius expressatum vel per alium excellentiorem modum a Deo prestitutum, volitum et dilectum, munda et pura, sancta et immunis, tamquam ab eterno ne laberetur privilegiata, sicut fuit ab eterno ad Dei maternitatem preelecta. Et ne mirum, si materia virginis in instanti sue productionis et per consequens ante animationem dicatur sancta, cum res inanimate et que etiam animari non spectant, si servitio seu cultui divino consecrentur, dicun-

538 donata B dotata 540 per se B om 541-542 minimella B minimilla 543 nunc B om
 545 immo B ymo 553 immunis K inmundus 554 laberetur B laberet et | privilegiata K privilegia

548-550 Cf línies 383-389.

544 «nunc»: he conservat aquesta paraula en el text perquè és la «lectio difficilior», però el fet que manqui a B (vegeu l'aparat crític) confirma que es tracta d'una mala interpretació del copista, immediatament després corregida («nec»), però no inutilitzada.

550 (text llatí, línies 529-530) La referència remet al raonament de les línies 376-446. Remarquem, però, que el text català de la línia 382 desfà la precisió del binomi «iustitia et virtus». Tinc la impressió que la línia esmentada s'havia de llegir «justícia, poder o virtut».

551 «prestitutum»: d'acord amb el «presabut» del text català (línia 579), caldria llegir «presciturum».

556 «ne mirum», llegiu «nihil mirum».

f. 169^v e per Déu mantenguda e tostemps || amada, ni, per ventura, en conseguint lo seu propri actual ésser, pusqués caure, ni en la molt més petita part del seu temps ésser trobada en la matèria ni en la forma ni en lo tot d'aquestes resultat e compost, per original ni actual vici ésser maculada, mes tostemps e contínuament, del primer instant de la sua producció, à pogut ésser defençada, gardada e preservada, per la manera expressament dita e provada, o per altre més excellent de Déu, qui és per saviesa presabut, volgut, entès e amat, ésser munda, pura e neta e tota bella e sancta sens màcula e culpa. Per què, axí com eternalment e infinida fos previligiada que no caegué ni pusqués caure ni alenegar, axí matex és stada eternalment privilegiada per la maternitat de Déu e no's deu negú meravellar, si la matèria de la verges Maria en lo instant de la sua producció e per consegüent abans de la sua animació, so és, abans que la sua ànima en lo cors per Déu fos infusa e in-

tur sancte, attestante Nicolao de Lira, qui super secundum capitulum *Genesis*, ubi habetur: «Et benedixit Deus diei || septimo et sanctificavit illum», dicit sic ad litteram: «Sanctificavit, id est, ad divina obsequia applicavit. Sanctificatio enim in quinta significatione idem est quod applicatio ad divina obsequia. Unde, etiam res inanimate, per benedictionem vel consecrationem applicate divino cultui, scilicet, ecclesie materiales et vestes, dicuntur sancte». Hec ille. Ergo, cum nulla materia possit inveniri ad tam excellens et ad tam propinquum cultum divinum ordinata, sicut predicta materia virginis, que electa et pre-electa et ordinata fuit ad Filii Dei maternitatem, quam actu obtinuit, nullus debet admirari et minus cum indignatione ferre, si talis materia, propter finem ad quem tendebat, proclametur a suis devotis sancta et tamquam talis celeberrime honoretur.

566 septimo B om 568 litteram B literam 570 quinta B una 571 quod B quam 579 propinquum B propinquum 580 predicta B dicta 582 ordinata B praeordinata

588-598 TOMÀS, liber II, pars VI, cap. VII, «Secundo», 257. MARTÍ, 36, «Dubium

570 (text llatí) L'original devia tenir una *i*. amb ganxo força llarg i el copista entengué *v*. Crec que cal llegir «una».

578 Sembla que el text català hauria de fer: «qui és per saviesa de Déu»; l'antecedent de «qui» és «manera» (línia 576); la «masculinització» pot haver arribat a través del llatí «modum» (línia 550).

f. 170^r

595 droduyda, sia dita e nomenada
 sancta, pus que les coses que no
 àn ànima, si per la honor e ser-
 vey de Déu sien conse-||-grades
 e offerides, són dites santes. Que
 açò sia veritat, axí ho aferma Ni-
 600 colau de Lira sobre lo segon capí-
 tol del *Gènesi*, ha hon se troba
 literalment: «Et benedixit Deus
 diei septimo et sanctificavit
 605 illum», dicit sic ad litteram *Glo-
 sa*: «Sanctificavit, id est 'ad di-
 vina obsequia applicavit', sancti-
 ficavit enim in prima sanctifica-
 tione, idem est quod applicatio
 610 ad divina obsequia. Unde, etiam
 res inanimate, per benedictionem
 vel consecrationem applicate di-
 vino cultui, scilicet, ecclesie ma-
 teriales, vestes et alia dicuntur
 sancte. Hec ille. Ergo, cum nulla
 615 materia, etc.». So que testifica
 lo dit doctor vol aytant dir: «E
 beney lo senyor Déu lo setè jorn
 e santificà'l», segons és scrit lite-
 ralment en lo *Gènesi* en lo segon

611 applicate V aplicate

secundum», «Sexta propositio». 599-615 *Postilla fratris Nicholai de Lyra de ordine minorum super Genesim, Exodum, Leviticum, Numeri, Deut(e)ronomium, Josue, Judicum, Regum et Paralypomenon cum additionibus Pauli episcopi Burgensis replicisq; Matbie Dorinck cumque textu plano incluso* [Venècia, Octavianus Scotus 1489],

596 Remarqueu l'absència de l'observació «et que etiam animari non spectant» en el text català. La frase indica que, si la forma d'expressar-se ací analitzada s'aplica a les coses, amb més raó a la realitat que amb la infusió de l'ànima esdevindria la persona de la Mare de Déu, tal com expressen les línies finals del paràgraf 642-662 (el text llatí paral·lel és el de les línies 577-589, amb diferències notables).

607-608 Llegiu «in una significatione» igual com hem dit en la nota complementària a la línia 570 del text llatí.

615-646 Aquestes línies permeten de comprendre la manera com el nostre compilador entenia l'ofici de traductor.

	capítol. E lo dit doctor e tots los altres glosen axí lo setè jorn, so és «al divinal servey e honor lo stablí e aplicà». Per què, «sanc- tificar», en primera significació, vol dir aplicar, ajustar o establè- xer alcuna cosa a les divinals ho- nors, servicis e sacrificis, e en aquesta significació se pren e entén axí. E altra significació, «sanctifi- car» vol dir aytant, so és, que lo que en alcun temps és stat pecca- dor e odiós a Déu, és reemut per f. 170 ^v Déu e sanctificat e perdonat. E aquesta sanctificatió no's entén enaxí. Dons, com les coses ma- terials sens ànima e sens rahó, per benedicció e consecratió apli- cades e stablides per honor e ser- vici de Déu en la sancta sgléya, axí com vestidures, ares, calçes e altres semblans coses, són dites sanctes, axí seguex-se, per sem- blant rahó e encara molt millor e més covinentment e's deu ator- gar la matèria de la verge ésser sancta, com sia ver que neguna matèria pusqués jamay ésser tro- bada a tan excellent e a tan pro- fitós servey divinal ordonada, ins- tituïda e aplicada, la qual fo elegida e preelegida, ordonada, volguda per la maternitat del Fill de Déu, la qual maternitat ac-	620
		625
		630
		635
		640
		645
		650

f. 30^b. 635-642 *Decreti tertia pars De consecratione*, dist. I, c. xxxix (FRIEDBERG I, 1303-1304). 644-662 MARTÍ 32. 649 «ordonada/ordinata», cf MARTÍ 31, «Probatur primo sic», 36-37 i 98-99.

624 Vegeu més amunt les notes a les línies 570 (text llatí) i 607-608.

629 «axí», llegiu «ací».

655 tualment ha obtenguda e perfectament acosseguida. Negun se deu meravellar, si la dicta matèria per rahó de atant excellent fi, a la qual anava e proceya, per la qual era ordenada e elegida, sia
660 dita e nomenada dels seus devots, sancta, ignocent e sens màcula.

E, si encara nasqués alguna
665 impugnació o dupte contra la mundació e bellesa de la dicta matèria o preservació de la culpa original e de la remissió || de la ira e oy de Déu, e açò perquè lo càrrech del peccat e per següent
670 la mundació de aquest matex càrrech solament pertany e cové a la creatura racional, en açò se respon que, no embarguant que lo càrrech del peccat solament pertangua a la creatura racional,
675 però, pot aquexa creatura racional, so és, l'om, per dos mane-

Et si adhuc oriretur impug-
natio contra materie supradicte mundationem et culpe originalis preservationem et ire Dei remissionem, eo quia onus peccati et per consequens ipsius oneris mundatio, solum pertinet creature rationali, dicitur quod licet verum sit quod onus peccati solum pertinet creature rationali, attamen potest ipsa creatura, scilicet homo rationalis, dupliciter incurrere dictum onus, videlicet aut per culpam actuaalem aut per culpam originalem. Si per primum, inde

655 acosseguida V *al man corr in* aconseguida
667 e (de) V *lect dub* 669 següent V *al man corr in* consegüent 676 aquexa V *al*
663-664 impugnatio K impugnatio 670-672 dicitur... rationali K *om* 672 attamen B
atamen 677 primum B *add modum* | inde B *om*

668-672 Sant BERNAT DE CLARAVALL, *Epistola CLXXIV ad Canonicos Lugdunenses de conceptione sanctae Mariae*; 7 (LECLERCQ, ROCHAIS, Sancti Bernardi Opera VII, Roma 1974), 391, línies 17-18. També es troba, gairebé al peu de la lletra, en Sant TOMÀS D'AQUINO, *In III Sententiarum*, dist. III, q. 1, art. 1, «Sed contra» (FRETTÉ, MARÉ IX, París 1873), 49; *Summa theologiae*, III, q. 27, art. 2, corp. (FRATRES PRAEDICATORES, BAC 83, Madrid 1952), 212-213. Sant BONAVENTURA DA BAGNOREGIO, *In III Sententiarum*, dist. III, art. 1, quaestio prima, «Conclusio» (Collegium sancti Bonaventurae, Quaracchi 1887), 61, col. 2. 677-680 Sant AGUSTÍ D'HIPONA,

663-791 L'observació discutida en aquest apartat és presa en consideració per Joan Duns Escot, el qual hi aplica el seu bisturf analític-lògic; vegeu *Ordinatio III* (BALIC, Roma 1954), 18-19. Des d'un punt de vista doctrinal, semblen particularment interessants les precisions de les línies 696-711 per a la comprensió de la teoria de la «qualitas prava», pern de tot el raonament.

res caure en lo dit càrrech, cové a ssaber, per culpa actual o per culpa original. Si per culpa actual, cové que l'om per desordenació de la sua pròpria volentat cometa e fassa actualment lo peccat o culpa. Si per culpa original, no's requer volentària desordenació perquè la culpa original se trespàs en los infants, no per pròpria volentat, com encara no aia ús plenari ni compliment de rahó, mes per alguna necessitat original, perquè som nats e produïts en natura condemnada e en peccat, e açò per la culpa actual del primer pare, qui és cap, del qual los dits infants petits són membres. E, per açò, en quant són membres del primer pare, qui és cap, e no en quant són alguna cosa per si e en si matex, són los dits infants sotsmesos a la culpa original, lo qual || trespasament o culpa original és feta dretament e sens negú mijà en la natura corporal, lo qual trespasa e davalla dels parens en lo cors dels fills e no oportet quod homo per inordinationem sue proprie voluntatis committat actualem culpam. Si per secundum modum, non requiritur voluntaria inordinatio, cum culpa originalis transfundatur in parvulos non voluntarie, cum adhuc non habeant usum rationis, sed quadam necessitate originis, nam originantur et producuntur in natura condemnata per culpam actualem primi parentis, cuius dicti parvuli sunt membra. Et ideo, prout sunt membra || primi parentis, et non prout sunt aliquid in seipsis, sunt dicti parvuli sub originali culpa constituti. Que transfusio originalis culpe fit de directo et immediate in natura corporali, que traducitur a parentibus, et non in anima, que non ex preiacenti materia, sed a Deo creative simplex est producta. Et ideo oportet concedere quod materia seminalis, in qua et cum qua traducitur a parentibus in filios tota natura corporalis, est proprie et de directo subiectum per quod homo, naturaliter filius Ade, con-

man add in marg matexa 701 lo V lect dub la 704 natura V natural 706 en V e al man 678 oportet KB oportet | quod homo B om 680 committat B comitat | actualem B actualiter 688 condemnata KB condempnata 696 immediate K inmediate 700 simplex B simpliciter 701 oportet KB oportet

De civitate Dei, liber XX, c. VI (DOMBART, KALB CC, XLVIII, Turnholt 1955), 707, línies 22-23. Pere LLOMBARD, *Sententiarum*, liber II, dist. XXXI, c. VI (Collegium Sancti Bonaventurae, Quaracchi 1916), 471, núm. 288. 686-696 Sant AGUSTÍ D'HIPONA, *Retractionum*, liber I, c. XIII, núm. 5 (ML 32, París 1861), 604; en recollí un fragment Pere LLOMBARD, *Sententiarum*, liber II, dist. XXXII, c. V (Collegium Sancti Bonaventurae, Quaracchi 1916), 478. 696-711 Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, I-II, q. 8, art. 1, in corpore, «Et ideo alia via» (FRATRES ORDINIS PRAEDICATORUM, BAC 80, Madrid 1952), 552; MARTÍ 72-73. 702-722 Pere LLOMBARD, *Senten-*

en la ànima, la qual no és feta ni
 davallada de alcuna matèria sub-
 següent o precedent, mas de Déu.
 710 e per Déu per creació és feta sim-
 plament e produyda. E, per ço,
 com atorgar que la matèria semi-
 nal, en la qual e ab la qual se
 715 tresmuda dels parents tota la na-
 tura corporal en los fills, inprò-
 priament e no drete és sotsmesa,
 e per ço l'om, fill de Adam, na-
 turalment aconseguex la con-
 dempnació donada en aquex mat-
 720 tex Adam, pare seu universal,
 per lo seu defalliment e dres-
 passament, de la qual cosa se
 sequex que la dicta matèria semi-
 725 nal, per rahó de la fi per què
 és, ço és, per ésser principi ma-
 terial del hom existent, e essent
 la dicta matèria o avent-se o anant
 a la dicta fi, tostemp és a meyns
 730 habitualment per dispositió e cau-
 salment o formal, ab condemp-
 nable qualitat o propietat, e
 per rahó de la qual qualitat la
 ànima racional, qui és la forma
 [per] ço que ab la matèria sia
 735 qualificada enfor<mant> sa

sequitur condemnationem factam
 ipsi Ade patri et universali suo.
 Ex quo sequitur quod dicta ma-
 teria seminalis, ratione finis quare
 est, scilicet, ut sit principium ma-
 teriale hominis, existente dicta
 materia aut se habente ad dictum
 finem, semper est ad minus habi-
 tualiter, dispositive et taliter cum
 condemnabili qualitate, ratione
 cuius qualitatis anima rationalis,
 eo quia cum materia sit qualifica-
 ta informative, se coniungit ad
 finem, ut de ipsis constituatur ter-
 tium in natura condemnata, con-
 sequitur onus originale predictum
 non directe sed ex obliquo, quia
 ratione societatis et ipsius socie-
 tatis finis, et non ratione sui nec
 ratione sui productoris, quia a
 Deo puro, obtinet creative esse
 purum et mundum. Quare, visis
 predictis, cum predicta impugna-
 tio loquatur de mundatione, pre-
 servatione et remissione oneris
 culpe originalis, clare videtur eius
 plenaria satisfactio. Nam licet ma-
 teria corporalis virginis esset ina-
 nimata et per consequens sine ra-

add «n» int lin 721-722 drespasament V al man corr in trespassament

707 condemnationem KB condempnationem 708 patri K lect dub pater 712 existente B
 exeunte 713 aut B lect dub ac 715 taliter B causaliter 716 condemnabili KB condempna-
 bili 720 constituatur K constituam 721 condemnata KB condempnata 729-730 impugnatio
 K impugnacion corr impugnacione 733 plenaria B plena 734-735 inanimata B materia

tiarum, liber II, dist. XXXI, c. II, III (Collegium Sancti Bonaventurae, Quaracchi
 1916), 469-470, núms. 285 i 286; MARTÍ 150, «Primo dicitur». 724-728 Ramon
 ASTRUC DE CORTIELLES, *Liber saecularis et iacobitae*, pars II (ZEPEDA, Bruxelles
 1664), 36-64.

712 «com»: és molt possible que l'original digués «coué» = «convé».

720 «finem»: llegiu «formam», d'acord amb la línia 733 del text català.

f. 172 ^r	<p><seg>uesca la fi, per tal que d'èls sia <constituït e compost un tercs> e és l'om. E axí, en natura condempnada consequex lo càrrech original damunt dit no dretament, mes indretament. E açò, perquè per rahó de la companya e de la fi d'aquexa matexa compayna e per rahó de si pròpriament ni del seu produydor e creador, qui és Déu eternal, per rahó del qual obté e aconseguex per creació pur e net ésser. Per què, vistes e bé reconegudes les sobre dictes rahons, per què la dicta impugnació parla de la preservació e remissió del càrrech de la culpa original, clarament és e pot ésser vist e entès la plenària satisfació e vera responsió de aquella. Per què, no enbarguant que la matèria corporal de la verges fos stada inanimada, ço és, menys de ànima, e per consequent menys de rahó natural, però segons que per les rahons damunt dites avem dit e declarat, si per preservació no obtingués o aconseguís remissió, seria nascuda la dicta matèria ab condampnabla qualitat sobre dicta, so és, ab causal dispositió per tal que lo terç materialment d'aquella en</p>	<p>tione, attamen, prout ex predictis habetur, si preservative non obtinisset remissionem, esset orta dicta materia cum condemnabili qualitate predicta, idest, cum condemnabili dispositione, ut tertium materialiter ab ea in humana natura resultandum incideret in condemnationem, quam incurrit universaliter ipsa natura humana per peccatum primi parentis. Et ideo, licet dicta materia, existens in parentibus tamquam pars ipsorum, fuerit semper ea qualitate qualificata, qua ipsi parentes qualificati existebant, si postea gratia divina fuit in fieri a dicta mala qualitate preservata, taliter quod nunquam obtinuerit factum esse per se sine preservatione, omnimoda remissione ipsius morbide qualitatis, nullum sequitur inconsequens.</p>	<p>740</p> <p>f. 82^r</p> <p>745</p> <p>750</p> <p>755</p> <p>760</p> <p>765</p>
---------------------	---	---	--

736 *seguesca V lect dub* 737-738 *constituït...tercs V lect valde dub*

739 *condemnabili B condempnabili* 740 *qualitate B om* 740-741 *condemnabili dispositione B dispositione causalí* 744 *condemnationem B condemnatione* 754 *factum B om* 755 *sine K line | preservacione B add et* 756 *omnimoda K omninoda* 758 *inconsequens B incon-*
veniens

741 Remarqueu els equivalents catalans dels adverbis «directe-indirecte» (o «ex obliquo») de la línia llatina 723.

744 Sembla que hauria de dir: «e no per rahó».

la natura humana resultat, caygués en condempnació, en la qual
 770. encorré e caygué universalment aquexa natura humana per lo peccat del primer pare. E per ço, no embargant que la dicta matèria, mentre que stava e || era en
 f. 172^v 775 los parents axí com part de aquells, fos tostemps estada qualificada de aquella mala qualitat, de la qual o per la qual los dits
 780 parents eren qualificats e infeccionats, si après per la sobirana gràcia de Déu fo en ésser esdevenidor, ço és, quant era per fer, de la dicta mala qualitat preservada en tal manera que jamay
 785 pusqués obtenir ni aconseguir actual ésser per çí sens preservació e de tot en tot perfecta e complida remissió de la verinosa qualitat, no's seguex d'açò inconvenient alcú.

Ni encara més se pot seguir alcú inconvenient si de la dicta preservació e concepció et cetera
 795 sia feta festa sollemnialment se-

Nec etiam potest sequi aliquid inconsequens, si de dicta preservatione, etc., fiat festum sollemniter celebratum, in quo red-

780-781 *infeccionats corr cancell* *infeccionats*

792 *Nec K Hee | aliquid B aliquod* 793 *inconsequens B inconveniens* 794-795 *solem-*

781-791 Vegeu el text i la nota explicativa a les línies 473-509.

792-835 Vegeu el text corresponent a les notes 60-63 de la *Introducció*. A fi que resulti més clara l'originalitat del nostre autor, àdhuc dins el grup dels defensors de la Puríssima i de la seva festa, recordaré que un dels contemporanis de sant Bernat de Claravall, en polemitzar contra ell pel seu atac als canonges de Lió, resumia la defensa de la festa en aquesta frase: «Que omnia (*l'absència de pecat tant en els agents de la concepció com en l'embrió concebut*) si tam concipientibus quam concepte virgini defuere, sola causa culpe, sine culpa in conceptione nostro more traducta, quia peccatum non habuit, conceptionis festo obesse non debuit», *Secundus liber magistri Nicolai de celebranda conceptione beate Marie contra beatum Bernardum*, dins C. H. TALBOT, *Nicholas of St. Albans and saint Bernard*, dins «Revue Bénédictine»,

lebrada, en la qual sian donades gràcies al gloriós omnipotent Déu de la dignificació de la dicta matèria, la qual, preparant-la Ell, la principiave e, principiant-la Ell, la preparava e preservava per a donar convenientment e digna material ésser e tan solenne e a tan alta creatura, la qual, après Déu, era digna de conseguir e obtenir lo més alt e millor grau de santetat, puritat e virtut que pusqués ésser. E assò, per lo misteri solenne e molt sobirà de la incarnació de Fill de Déu, per la qual fi era principalment creada e concebuda. Que || manifesta cosa e molt clara e evident és que, acceptat la principiació de la humanitat del Fill de Déu, del qual null és altre, no som axí obligats ni tenguts tant solhennament honrar e donar gràcies a nostre senyor Déu axí com de la principiació molt pura de la verges sagrada, madona sancta

dantur gratias Deo de dicte materie dignificatione, que preparando principiabatur et principiando preparabatur ad prestandum convenienter et digne materie esse ad tantam et ad tam sublimem creaturam, que post Deum erat consecutura summum gradum sanctitatis, paternitatis et virtutis propter mysterium incarnationis, ad finem cuius principaliter concipiebatur. Quod notorie certum est et evidentissime certum quod, excepta principiatione humanitatis Filii Dei, de cuiusvis alterius creature principiatione non sumus ita onerose obligati, nec ita obligatorie onerati ad dignas reddendo Deo gratias sicut de principiatione purissima sacratissime Marie virginis gloriose, que mater est Dei nostri et etiam sua speciali gratia est amorosa mater nostra, diligentissima advocata et in omnibus nostris periculis et necessitatibus procuratrix, instantis-

816 null V lect dub uulles

niter B sollempniter 798 principiabatur KB principiabatur 800 materie B materiale 801 ad (tam) B om 803 consecutura K consequutura B consecutura corr consecuta 804 paternitatis B om 805 mysterium K misterium 807 Quod B quia 810 de B om 812 onerose B onerosi 821-822 instantissime K instatissime

LXIV (1954), 116, línies 42-45. A diferència, doncs, de l'anglès, el qual acceptava la presència en l'embrió de la «sola causa culpe», el nostre autor basteix tota una teoria per a excloure també la «causa culpe» esmentada i així la festa es justificaria per l'excepció que tal absència de causa de pecat original comporta.

803 «e tan solenne» sembla que hauria d'ésser «a tan solenne».

804 «paternitatis» no encaixa en el conjunt dels tres substantius; la comparació amb la línia 807 del text català condueix a suposar «puritatis».

810-812 Aquesta formulació ha d'ésser completada amb el text de les línies 238-245; altrament, resultaria poc precisa la configuració doctrinal del nostre autor.

814 «acceptat» equival a «exceptuat».

Maria, la qual és digna mare de Déu omnipotent. E, encara més, per tal que per special gràcia que
 825 à feta, és mare nostra e benigna de tots los peccadós, e'n tots perills, angústies e tribulacions procuradora e defenedora, molt sàviament pregant e clamant davant
 830 lo seu beneyt Fill, salvador e redemptor nostre Ihesu Christ, e perquè ella és font de caritat e de pietat, donadora de gràcies divinals largament e franca, per
 835 la seua gran humilitat.

E, si no fos com avem provat e fos veritat la verges Maria ésser concebuda en peccat original, no vegs manera ni pusch
 840 entendre que per semblant rahó se no pusqua dir e afermar la dicta verge ésser concebuda indisposta e disproporcionada per aytant sobirana maternitat obtenir e aconseguir. E açò per tal
 845 que, donat e atorguat un incon-

sime pro nostra salute zelans et promptissime in omnibus adiutorium prebens et finaliter gratiarum divinarum donatrix nostra largissima et largitrix abundantissime copiosa.

|| Et si sic non esset, sed esset verum dicere sacratissimam matrem in peccato esse conceptam, non video quin taliter concepta non esset indisposita et improporcionada ad tantam maternitatem obtinendam. Tanta enim contrarietas est inter malitiam, «peccatum et Deum, qui bonitas est et virtus, quod in nullo subiecto possent modo aliquo conve-

f. 82'

822 salute K seq j cancell 827 copiosa K seq Sequitur

839 video K vide 840-841 improportionata KB inproportionata 846 possent B pos-

824-825 Sembla que el text vol dir: «... gràcia que [Déu li] à feta...».

835-938 Aquesta secció és, alhora, aquella que permet d'individuuar frases més clarament manllevades a una obra de Llull i la destinada a una crítica explícita de la teoria dels teòlegs contraris a la doctrina de la Puríssima (cf línies 857-861). En algun sentit, ens trobem en el punt neuràlgic de la teoria: la doctrina de la «santificació» posterior a la constitució de la persona de Maria no salva les exigències de la seva «disposició positiva» en totes les dimensions possibles, tant del principi com de la fi (cf línia 902), a ésser Mare de Déu. La demostració és articulada en dos graus: les línies 837-843 estableixen una tesi comuna per a tots els defensors de la doctrina de la Puríssima i les línies 886-891 la porten fins a la posició pròpia de l'autor, que ja ens és coneguda. Formulats altrament, la seva línia de raonament equival a dir que, només fent arribar el privilegi de la Puríssima al primer moment de la concepció biològica, hom salva les exigències de la seva disposició a ésser Mare de Déu. Un teòleg català contemporani, Felip de Malla, acceptaria el desafiament i faria la revolució

f. 173^v venient, molts se'n seguexen. E per ço no és de atorgar ni fer-
 mar || lo dit inconvenient. Per què, verament sapiau que tanta
 és la contrarietat e repugnància entre lo peccat o malícia e Déu,
 qui és sobirana bontat e vera virtut, que per neguna manera con-
 vén ni porían convenir en un subiet. Ni entench ni tinch per
 ver que'm sia encontre ni'm contenta ni abasta que ella fos après
 de la sua concepció en lo ventre de la mare sanctificada, segons per
 los contraris és afermat, labores ésser enaxí com disposta que de
 aquella lo Fill de Déu prengué carn. Vera cosa és e molt mani-
 festa que la obra e misteri de la incarnació divinal, lo qual fou en
 maior grau de granea de bontat e de virtut que Déu ach fet en
 creatura, requiria que en lo subiet del qual lo Fill de Déu prengué
 carn, que fos en aquell maior grau de granesa, de bonesa e vir-
 tut, la qual sens derogació o minva del prenent la carn e de la
 manera divinal ordonada de la recreació, pusqués ésser de la part
 del pacient en manera que en aytant solleña e sobirana obra,
 nire». Nec ad hoc mihi obstat quod fuerit postmodum in utero
 sanctificata, sicut per contrarios affirmatur, et sic tunc disposita,
 ut de ipsa Filius Dei carnem assumeret. «Nam opus incarnatio-
 nis divine, quod fuit in maiori magnitudine bonitatis et virtutis,
 quam Deus facere possit in creatura, requirebat quod in subiecto,
 de quo Filius Dei carnem assumpsit, esset illa maior magnitudo
 bonitatis et virtutis, que sine derogatione assumptis et modi re-
 creationis divinitus ordinati, possit esse ex parte patientis», ut in
 tanto opere, quod erat exaltandum usque ad Filium Dei et in
 ipso Filio Dei, qui est summum bonum et summa virtus, perfi-
 ciendum, debita et virtuosa proportione non deficeret. Que pre-
 dicta maior magnitudo in predicto subiecto patienti nequiret esse,
 si predicti subiecti principium peccato originali vitiatum seu macu-
 latum fuisset, cum «ipsa maior magnitudo requirat ambitum om-
 nium extremitatum ipsius subiecti in bonitate et virtute, nam aliter,
 si in predicto ambitu deficeret aliqua predicti subiecti ex-

864 V lin verticalis in marg

sunt 847 mihi KB michi 848 utero B add matris 849 per K add in marg 850 affirma-
 tur KB affirmatur 851-852 assumeret K assumere 855 possit B posset 865-866 summum
 bonum et B om 867-868 proportione non B proportio no

852-856 Ramon LLULL, *Disputatio heremite et Raimundi super quaestionibus
 Magistri Sententiarum*, c. 96 (MOG IV/IV), 83. 864-877 *Ibid.*, 84.

definitiva: Maria fou concebuda, dotada d'ànima racional i santificada simultàniament,
 tot en el primer instant de la seva existència.

- f. 174^r 880 la qual obra era digna de ésser
exalsada fins al Fill de Déu e
en lo Fill || de Déu ésser perfecta
e acabada, qui és lo molt més
sobirà bé e virtut, deguda e vir-
tuosa proporció no fallís, so és,
885 equalitat convenient, segons dit
és, la qual dicta granesa de bon-
tat e virtut no poria ésser per
neguna manera en lo dit subiet
pascient, si lo principi de aquell
890 per peccat original fos viciat o
maculat, com sia ver que en
aqueixa maior magnitud se requere
e convinga circuyment e com-
prehendiment de totes en totes
895 extremitats o parts de lur subie-
cte e bonesa e virtut. Car, si per
alcuna manera o per altra fos, so
és, alguna extremitat o part del
subiecte, que no fos compresa e
900 contenguda per lo dit compren-
diment o circuyment de la dicta
granesa, so és, principi o fi, no
en maioritat mes en gran mino-
ritat e encara més fora de sua
905 natura seria sens tot dupte la so-
bredicta maior granesa en lo dit
subject trobada, e assò perquè de
pròpria natura e propietat de
granesa és tostemps circuyr e
910 comprendre e magnificar totes
les extremitats o parts del subiec-
- tremitas, scilicet aut principium
aut finis, non in maioriata sed
potius in minoritate» et etiam
extra suam naturam esset pre-
dicta maior magnitudo in dicto
subiecto inventa, cum de propria
natura || ipsius magnitudinis sit f. 83^r
ambire omnes extremitates essen-
di illius, scilicet esse, cuius est
magnitudo. Et sic, deficiente ipsa
tali magnitudine in ipso subiecto,
deficerent per consequens in ipso
incarnationis opere dispositio et
proportio supradicte, et hoc ra-
tione predicti defectus inventi in
ipso subiecto patienti. Et ideo,
ut in tanto et tam summo et tam
perfecto opere non inveniatur pre-
dictum subiectum patiens inordi-
natum, indispositum et impropor-
tionatum Marie electum eternaliter
per agentem omnipotentem,
iustum et virtuosum, non est con-
cedendum aliquid quod tollat dis-
positionem et proportionem eam
ordinatam ipsorum. Sed predicti
patientis maculatum principium
tollit predictas dispositionem et
ordinatam proportionem, ut supe-
rius est ostensum. Ideo, talis prin-
cipii maculatio omnino est ne-
ganda.

882 lo V add al man int lin

879 principium B principii 881 minoritate B monoritate 888 deficiente K seq illa expunct
898 indispositum B praicit et 898-899 improportionatum KB inproportionatum 899 Marie
B maxime 903 proportionem B om eam 906 tollit B tolleret | predictas B praedicans 908
ostensum B hostensum 908-909 principii K principium 909 omnino B omnino

891-903 *Ibid.*, 84. 902 MARTÍ 97, «Decimo nono», al final.

	te en què és, so és, de què la granesa, e axí apar que fallint aytal granesa en aquell subjecte falliria per consegüent en aquesta	915
f. 174 ^v	obra de la incarnació la dis -positió e la proporció desús dites, e açò per rahó del dit subiecte trobat en lo sobredit subiecte pascient. E perquè en tan noble e tan excellent e tant perfecta obra no sia trobat lo dit subiect pascient desordonat, indispost e disproporcionat en negun temps, maiorment que fo elegit eternalment per lo agent omnipotent, no és verament de atorgar ni afermar cosa neguna que leu ni quit la dicta dispositió e proporció ordonada de aquells, de més, com axí sia que la màcula del dit subjecte pascient, ço és lo subiecte en què encarnà lo Fill de Déu, qui, e remogà la dispositió e ordonà proporció, segons damunt és stat provat. Dons, aytal màcula del principi, de tot en tot és deneguat.	920
		925
		930
		935
	Ni encare vegs ni puch entendre manera que en lo dit cas, la maternitat no fos molt derogada e minvada, com sia ver que neguna cosa no és ni deu ésser tant prop ni tant acostat al fill après del pare com la mare,	940
	Nec etiam video quin ipsi maternitati in dicto casu esset valde derogatum, cum certum sit quod nihil sit ita prope filio post patrem sicut mater et maxime illa mater que habet filium sine patre. Et etiam sit certum quod in	945

941 maternitat V lect dub maternitat

942 nihil B non

943-945 ANÒNIM LUL-LISTA VALENCIÀ, *Llibre de Benedicta tu in mulieribus*, I, 3

912-913 «de què la granesa», llegiu «de què [és] la granesa», d'acord amb el text llatí de la línia 887.

- maiorment la mare que àgut fill
 sens pare. E encara més sia cert
 e gran veritat que en la glòria
 aquelles creatures són més acostades a Déu, que àn aconseguit e
 950 aconseguenxen maior sin-||-ceritat
 e sanctetat. E, iatsia que los àngels
 benignes són ara axí matex
 com tostemps són stats, ço és,
 955 sens màcula de peccat, la qual
 cosa fóra sutza, túrpia e indigna,
 dons, seguex-se que los àngels
 bons són més acostats a Déu per
 sanctetat e sinceritat que la seua
 960 mare, si ella en peccat és conce-
 buda, lo qual alluyament de Déu,
 son Fill, és impossible e no pot
 ésser, segons és provat per la
 rahó desús dicta, sens gran dero-
 965 gació e minva de la seua mater-
 nitat.

Ni encara puch considerar ni Nec etiam possum modo ali-
 per alcuna manera pensar res que quo considerare quod in dicta gra-

949 aquelles V seq con cancell 956 túrpia V corr in túrbia

946 sunt B sint 951 impuram B inpuram 956 non posset B no possit

(GALMÉS, ORL X, Ciutat de Mallorca 1915), 194, n. 3. 957-961 Joan DUNS ESCOT, *Reportatio Parisiensis III*, dist. III, q. I (BALIC, Bibliotheca Immaculae Conceptionis 5, Roma 1954), 26, línies 7-9; TOMÀS 253; MARTÍ 108, «Quinquagesimo tertio», al final; 118, «Septuagesimo nono».

967-1022 Ramon LLULL, *Disputatio heremitaie et Raimundi super quaestionibus Magistri Sententiarum*, c. 96 (MOG IV/IV), 84, col. 2, posa l'objecció en boca de l'ermità: «Ait heremita... si fuisset sicut tu dicis, beata Virgo non indignisset per suum Filium recreari et sic totum genus corruptum per peccatum non indignisset simpliciter restaurari...». Respon Lull: «... Spiritus Sanctus potuit sanctificare et mun-

967-1022 Per a la intel·lecció d'aquest paràgraf cal tenir present que, per als teòlegs cristians medievals la transmissió del pecat original anava vinculada a la transmissió de la matèria corporal (vegeu la nota 50 de la *Introducció* i la nota explicativa a les línies 206-210) i a la concupiscència de la còpula; per això, en el cas de la concepció virginal de Jesús (línies 975-982) ni tan sols es planteja el problema d'un seu possible pecat original; sí, per contra, en el de la concepció de Maria (línies 983 i ss.). La Puríssima, doncs, només era imaginable en virtut d'un privilegi especial de

en la dicta gràcia feta a la ver-
ges, so és, la preservació, segons
se aferma per los seus devots e
alscunts sants doctors, donam
minva ni mespreu a la dignitat
excellent de lur Fill, ço és, de la
deyficada humanitat de Christ,
perquè la humanitat en lo cors
deyficat ni de dret ni de fet per
neguna manera fo subiugada al
dit peccat original. E açò mani-
fest apar, que no és stada en-
genrada per manera comuna, mas
per virtut del sant Sperit. Mes
la sagrada mare, que per ajusta-
ment de home e de fembra fou
tia virgini facta, prout per suos
devotos confitetur, sit in aliquo
derogatum dignitati Filii sui, sci-
licet, sue deifice || humanitati.
Nam ipsa humanitas deificata
nullo modo, nec de iure nec de
facto, fuit obligata ad dictum pec-
catum originale, cum non fuit ge-
nerata per modum generandi com-
munem, sed opere et virtute Spi-
ritus Sancti. Sed virgo sacratissi-
ma Maria, que per cubitum maris
et mulieris fuit in humana specie
deducta, si opere et gratia divina
non fuisset preventa, sine dubio
fuisset condemnationem dicti ori-

970 confitetur B confitenter 971 sui B om 972 deifice B deificatae 976 fuit B fuerit
980 cubitum B concubitum 981 specie B especie 984 condemnationem KB condempnatio-

dare a peccato originali semen de quo beata Virgo fuit concepta, cum Spiritus Sanctus
ita magnam habeat potestatem in uno tempore sicut in alio...». 972-973 (text llatí
971) Trobo la fórmula «derogare dignitati Filii» en sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa
theologiae*, III, q. 27, art. 2, «Solutio ad secundum» (Patres Praedicatorum, BAC 83,
Madrid 1952), 213; *Compendium theologiae*, c. CCXXIV (Patres Praedicatorum, Sancti
THOMAE AQUINATIS, *Opera Omnia*, XLII, Roma 1979), 175, línies 25-26; no la trobo,
en canvi, en d'altres teòlegs contemporanis, com sant Bonaventura. 975-979 Peire
ORIOU (Aureoli), *Tractatus de Immaculata Conceptione Virginis Mariae*, c. IV, VI
(Collegium Sancti Bonaventurae, Quaracchi 1904), 63 i 88-89. TOMÀS 267-268. MAR-

Déu. S'explica, doncs, l'enfortiment de la doctrina de la Puríssima durant el segle XIV,
paral·lelament a la doctrina del «voluntarisme» en la relació Déu-home, doctrina ja
formulada pel nostre Arnau de Vilanova, després per Guillem d'Occam, i al cap de
gairebé dos segles per Martí Luter.

972 Vegeu la nota a les línies 475-476. També, en sentit més general, tot el
paràgraf de les línies 1144-1243.

979-985 Amb aquestes ratlles, el nostre autor es distancïa de la segona de les
posicions esquematitzades i estigmatitzades per Nicolau Eimeric en l'*Epistula (nuncu-
patoria)* prèvia al *Tractatus de conceptione beate Virginis* dedicat a Benet XIII:
«Secunda (calumnia et blasphemia)... quod per quatuor partes seu plagas terre palam
et publice noviter disseminant et difamant me (l'autor ja parlar la Mare de Déu) non
fore conceptam ex virili semine, sed Spiritus Sancti operatione», Vat. lat. 10497, f. 85^v.
En la literatura contemporània, àdhuc teològica, sobre el tema, no manquen especula-
cions «miraculistes», per exemple, en Franciscus de Maironis, sobre el qual hom pot
veure BRAÑA (citat en la nota 63 de la *Introducció*), 127, nota 42.

- f. 175^v 985 en la spècia humana aduyta || e produyda, si per obra, gràcia e virtut divinal no fos abans trobada elegida e preservada, sens tot dupte seria stada per la con-
- 990 dempnació del peccat original maculada. Dons, bé cové, encara que la concepció de la mare axí sia sens peccat original e que la concepció del seu Fill sia sens
- 995 peccat original, no y à inconvenient ni minve, que la concepció de la mare fo ignoscent e sens peccat per privilegi e gràcia singular de preservació de Déu, e
- 1000 la concepció del Fill fo per si matex sens màcula e no avent ops privilegi de preservació ni gràcia de ignoscència. E de tal manera de ignoscència no's seguex per
- 1005 neguna guisa que sia pura equalitat de dignitat ni, per consegüent, derogació ni minve alguna a la singularitat de la concepció del Fill. Axí matex com per la
- 1010 resurrecció de la mare per neguna manera se seguex derogació, injúria ni minva a la resurrecció del Fill, e açò per viva rahó apar, que lo Fill per la seua
- 1015 pròpria potestat resergí e la mare ginalis peccati consecuta. Ergo, licet conceptio virginis sit sine peccato originali et conceptio filii sui sine peccato originali, quia illa fuit immunis a peccato per privilegium et gratiam preservationis singularem, et ista per se, non indigens preservatione, privilegio nec immunitatis gratia aliquali, ex tali similitudine immunitatis, non sequitur aliquo modo equalitas dignitatis nec per consequens derogatio aliqua singularitati conceptionis filii, sicut per resurrectionem matris nullo modo sequitur derogatio resurrectioni filii, cum filius per potestatem propriam resurrexerit et mater per potestatem filii, ergo et conceptio et resurrectio filii, non obstantibus predictis, remanent semper in earum excellenti singularitate.

986 gràcia V lect dub gran

nem 985 consecuta K consequuta B consequuta 987-988 et conceptio...originali B om 992 preservatione B praeservationis 993 immunitatis K inmunitatis 998-999 resurrectionem K resurreccionem 1004 resurrectio K resurrexio 1006 earum B eorum K lect dub eorum

tí 205-206. THOMAE DE ROSSY, *De conceptione Virginis Immaculatae* (PIANA, Quaracchi 1954), 78, línies 23-24. 1007 Cf nota a les línies 972-973.

1009-1022 Sembla que cal advertir la recerca d'una línia coherent i unitària en l'explicació dels privilegis marians.

no pas per la seua potestat, mas per potestat e virtut del Fill seu totpoderós. Dons, la concepció e la resurrecció del Fill, les dites coses no obstant, tostemp romangua en la lur sobirana excel·lència e singularitat.

1020

f. 176^r

Ni encara m'és || veiares que ell sia derogant ni minvant a la manera de la recreació, la qual cové ésser general, ni per consegüent a llur Fill, que axí com ver umplidor de la dicta recreació, fo redemptor universal. E açò manifestament apar a tot hom que hy vulla contemplar, que per més noble e més excellent manera fo rehemuda la vèrges Maria ésser preservada, gardada de cau-

Nec etiam videtur esse derogatum modo recreationis qui oportuit esse universalis, nec per consequens filio suo, qui tamquam complens dictam recreationem fuit universalis redemptor, cum excellentiori modo fuerit redempta virgo preservata ne laberetur, quam alii qui post lapsum fuerunt redempti. Et si per contrarios affirmetur quod preservatio a culpa non potest dici redemptio, cum

1025

1030

1025 oportuit KB oportuit 1027 complens K complens 1030 laberetur K liberetur

1025-1027 Aquesta és una consideració bàsica, que tots els autors han de sospesar, encara que de manera diversa d'acord amb la respectiva posició doctrinal: sant BONAVENTURA DA BAGNOREGIO, *In III Sententiarum*, dist. III, pars I, art. I, q. II (Collegium Sancti Bonaventurae, Quaracchi 1887), 68, columna primera, «Ratio secunda». Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, III, q. 27, art. 2, «In corpore» (Patres Praedicatorum, BAC 83, Madrid 1952), 212-213. Joan DUNS ESCOT, *Ordinatio III*, dist. 3, art. 1 (BALIC, Bibliotheca Immaculatae Conceptionis 5, Roma 1954), 6. MARTÍ 207, «Ad tertiam rationem». 1031-1037 Joan DUNS ESCOT, *Ordinatio III*, dist. 3, q. 1 (BALIC, Bibliotheca Immaculatae Conceptionis 5, Roma 1954), 10, línies 18-19;

1023-1116 La gran aportació de Joan Duns Escot a la teologia de la Puríssima rau en el fet d'haver sotmès a anàlisis lògiques rigoroses les objeccions que fins al seu moment eren considerades barreres insuperables, una de les quals era justament la de la incompatibilitat entre preservació de tot pecat, d'una banda, i redempció, de l'altra. Jean de Pouilly ho havia formulat d'aquesta manera: «... praeservatio ab omni peccato redemptionem tollit...», *Quodlibet III*, q. III, art. 1 (BALIC, Sibenici 1924), 24, línies 9-10 i pàgina 27. La resposta d'Escot és clara: «... excellentius beneficium est praeservare a malo quam permittere incidere in malum et ab eo postea liberare...», *Ordinatio III* (BALIC, Roma 1954), 10, línies 18-19; cf les pàgines 29 i 31. El paràgraf que ens ocupa recull en el tractat del «zelator» català l'herència escotista, més, però, pel camí de les «autoritats» que pel de les anàlisis lògiques. Hauria pogut afegir a les primeres la de Joan Damascè, *De fide orthodoxa*, III, c. 2 (MG 94, París 1864), 986-987.

- 1035 re' en peccat, que tots los altres redemptio non possit esse nisi
que après del cayment foren rehe- respectu culpe habite, non autem
muts. E, si encara per alguns se ratione culpe a qua quis || preser- f. 84^r
diu lo contrari, que preservació vatur, dicitur quod si culpa in
de colpa no pot ésser dicta re- preservato est sic determinata
dempció, com axí sia que la quod, si non preservaretur, nullo
1040 redempció no pusque ésser sinó modo posset evadere lapsum, li-
per respecte de la culpa posada beratio seu preservatio a tali lap-
e no pas per rahó de la culpa, su proprie potest dici redemptio.
de la qual alcú és preservat, e Nam si in angelis bonis, in quibus
1045 açò se diu e respon que, si per unquam fuit aliqua culpa nec in
ventura la culpa en lo preservat re nec in determinatione aliqua,
axí fos determenada e limitada preservatio dicitur redemptio,
que, no fos preservada, per ne- multo fortius preservatio virginis
guna manera no poria fugir de a culpa originali, quam culpam
1050 caure en peccat, lo deliurament nullo modo aliter evadere potuis-
ho preservament de semblant cay- set, proprie debet dici redemptio.
ment pròpriament e vera pot éss- Sed quod in angelis eorum pre-
ser dicta redempció. Si no, per servatio dicatur redemptio decla-
què en los àngels benignes, en ratur proprie per beatum Bernardum
1055 los quals jamay fo stada culpa *Super cantica*, ubi declarans
ni màcula alguna, preservació és auctoritatem Apostoli quando
dicta redempció? Dons, molt || «Christus factus est nobis a Deo
f. 176^r més rahanablement se pot dir la sapientia, iustitia, satisfactio et
preservació de la verges Maria redemptio», sic ait: «Quid erat
1060 de la culpa original, la qual culpa angelis, factus est nobis. ¿Quid?
per neguna manera poria venir 'Sapientia, iustitia, satisfactio et
ni de si alunyar, pròpriament deu redemptio'», ubi querens quando
ésser redempció. E que en los angelis fuerit redemptio unquam
àngels bons la lur preservació sia infectis aliquo vitio, respondet:
1065 dicta redempció declarat's per mo- «Qui eruit hominem lapsum de-
sèn sant Bernart, *Super canticis*, dit stanti angelo ne laberetur,

1045 unquam B numquam 1052-1053 Sed...redemptio K om 1054-1055 Bernardum K
Bernhardum 1056 auctoritatem B auctoritatem | quando B quomodo 1058 satisfactio B
sanctificatio 1059 Quid B Quod 1060 angelis K angelus 1061-1062 satisfactio B sanctifi-
catio 1063 quando B quomodo 1064 unquam B nunquam

Reportatio Parisiensis III, dist. 3, q. 1, ibid. 29, línies 27-34. 1037-1044 Jean DE
POUILLY, *Quaestio de Immaculata Conceptione Beatae Mariae Virginis* (quodlibet III,
q. 3), art. 1 (BALIC, Bibliotheca Mariana Medii Aevi 1, Sibenici 1931), 24, línies 17-19.

1044 «e» (al final de la ratlla), llegiu «a».

ubi declarans auctoritatem Apostoli quomodo «Christus factus est nobis a Deo sapientia, iustitia, satisfactio et redemptio», sic ait: «Quod erat angelis factus est nobis; quid sapientia, iustitia, satisfactio et redemptio numquam infectis aliquo vitio? Respondetur: Qui eruit hominem lapsum dedit instanti angelo ne laberetur, sicut illum a captivitate eruens, sic istum a captivitate defendens». Item, cum purgatio, preservatio proprie dicatur redemptio, videtur approbari per sanctum Dionysium in libro *De angelica hierarchia*, ostendens quod in angelis scientia divina est velut purgans, que apud nos dici solet vera purgatio, sed ne insit obstans, quod genus purgationis est secundum veritatem optimum et verissi-

sicut illum a captivitate eruens, sic istum a captivitate defendens». Item, cum purgatio proprie dicatur redemptio, videtur approbari propositum per sanctum Dionysium, qui in libro *De angelica hierarchia* ostendit «quod in angelis scientia divina est velut purgans, non tamen a sorde, que infuit, purgans, que apud nos dici solet vera purgatio, sed ne insit obstans, quod genus purgationis est, secundum veritatem, optimum et verissimum». Hec ille.

1067 auctoritatem V actoritatem 1070 satisfactio V satisfactio 1072-1073 satisfactio V satisfactio 1076 laberetur V lalaberetur 1077 captivitate V seq defendens cancell 1081 approbari V aprobari 1081-1082 Dionysium V Dionisium 1082-1083 hierarchia V zezerschia 1086 sed V set

1068 captivitate K seq eruens cancell 1072 Dionysium KB Dyonisium | qui K add int lin 1073 hierarchia K ierarchia 1077 apud K aput | dici K dicti 1081 ille K est

Cf MARTÍ 154, «Tertia regula», línies 1-4. 1068-1070 1 Cor 1, 30. 1071-1078 Sant BERNAT DE CLARAVALL, *Sermones super Cantica Cantorum*, sermo XXII, II 5-6 (LECLERCQ, TALBOT, ROCHAIS, Sancti Bernardi Opera I, Roma 1957), 132, línies 18

1069 «cum» té tota l'autoritat textual a favor (vegeu la línia 1079 del text català), però sembla que hauria d'ésser «quod».

1070 «satisfactio» és paraula segura en el nostre text, tal com demostra la seva presència constant en les línies 1072-1073 i en la columna llatina, línies 1058, 1061-1062 i 1093-1094. L'edició crítica del llibre de sant Bernat desconeix tal paraula, ni com a variant, tal com pot veure en l'obra esmentada en la nota de l'aparat de fonts a les línies 1071-1078, pàgina 132, línia 30 a 133, línia 4, on és repetida tres vegades amb referència a 1 Cor 1, 30 la paraula alternativa «sanctificatio». Tampoc no he trobat tal variant en les edicions crítiques del Nou Testament de la Vulgata al meu abast.

1084 Al final de la línia manca, per «homotelèuton», la frase que en el text llatí es troba en les línies 1075-1076.

1090 mum». Hec ille. En lo qual loch
 diu sant Bernart declarant la ac-
 toritat del Apòstol, so és, en
 quina manera Ihesu Christ esde-
 venc a nós saviesa, iustícia, satis-
 facció e redempció, en <aqueu> l
 1095 loch ell demana e fa qüestió,
 f. 177^r en || quina manera és stada la
 redempció als àngels, que jamay
 foren estats infeccionats per ne-
 gun vici. Respon-se: Aquell qui
 1100 és liberal e levà l'om caygut, donà
 a l'àngel tantost que no alene-
 guàs ni caygués. E axí com aquell
 de la captivitat ach deliurat, axí
 matex aquest de la captivitat à'n
 1105 defençat. Ítem, com sia ver que
 la purgació pròpriament sia dicta
 redempció, apar ésser ver e apro-
 vat per sant Dionís, que en lo
 libre *De l'angèlica jerarchia* ma-
 1110 nifestament demostra que en los
 àngels bons la sciència divinal és
 purgant, jatsesia que no purga
 de màcula que en ells o abans
 sia in sutzetat en la manera que
 1115 és acustumada de dir «vera pur-
 gació» entre nosaltres.

Dons, si la sobredicta inmu-

Er̄go, si predicta immunitas

1091 Apòstol V Apost 1092-1093 esdevenc V esdev 1094 (re)dempció en *legitur lum ul-
 traviolaceo* 1100 om V o *al man add «m» in marg* 1101 àngel V *corr* àngel

1117 *predicta* K *predictam* | *immunitas* K *lect dub* *immunitas*

i 26-28. 1106 Cf sant JOAN DAMASCÈ, *De fide orthodoxa*, liber III, c. II (MG 94, París 1864), 986. 1108-1116 Pseudo DIONISI AREOPAGITA, *De caelesti hierarchia*, c. VII, 3 (MG 3, París 1857), 210 CD. Joan DUNS ESCOT, *Ordinatio III* (BALIC, Bibliotheca Immaculatae Conceptionis 5, Roma 1954), 3, línies 8-10; *Reportatio Parisiensis III* (BALIC, *ibid.*), 25, línies 6-8 i 35, línies 6-10; *ibid.* 65, línies 7-9. MARTÍ 154, «Tertia regula». 1113-1115 Cf Joan DUNS ESCOT, *Ordinatio III* (BALIC, Bibliotheca Immaculatae Conceptionis 5, Roma 1954), 20, línies 21-23. TOMÀS 260-261.

1116 La traducció és incompleta, car manca la de les línies 1078-1081 del text llatí.

1117-1143 Aquest paràgraf estableix el principi general del concordisme entre la

<p>f. 177^r</p>	<p>nitat e ignoscència de la concepció de la verges Maria no és vist ni's pot provar derogar ni deffallir a la singularitat e dignitat de la concepció del seu Fill, ni encara a la manera universal de la recreació per Ell celebrada; e lo contrari demostra indisposició in tanta e tant singular maternitat e en la derogació, deffalliment de aquella, segons en les rahons da -munt dites manifestament apar a tothom en la present matèria ardentment e devota considerant, clareseys la graciosa veritat de la preservació e la ignorància molt sagrada de la concepció de la verges Maria, mare de Déu. E com sia ver que la veritat de dret ni de rahó contrarieia a la veritat, per ço, ensemps ab la veríssima dicta veritat sincera de la puritat de la concepció de la verges Maria, cové que romanquen les actoritats en lo principi alleguades en lur ferma veritat.</p> <p>Dons, roman ésser cosa vera e ensemps ab la veritat de la</p>	<p>conceptionis virginis matris non videtur derogare dignitati, nec singularitati conceptionis filii nec universali modo recreationis ipsum celebrato et contrarium inducat indispositionem in tanta et tam singulari maternitate et ipsius derogationem, prout in predictis liquide apparet, cuilibet in presenti materia ardentem et devoto consideranti claret lucide veritas preservationis et gratiosa immunitas sacratissime conceptionis virginis matris Dei. Et quia veritas veritati de directo non contrariatur, ideo cum dicta verissima veritate puritatis conceptionis virginis oportet remanere in earum firmissima et integra veritate, auctoritates in principio allegatas.</p> <p>Remanet ergo unire, simul cum veritate sancte et pure con-</p>	<p>1120 f. 84^r 1125 1130 1135 1140 1145</p>
---------------------------	--	--	--

1144 ésser V eer

1119 nec K nunc 1120 conceptionis K conceptcionis 1125 derogationem K derogacione
 1126 cuilibet K cuiuslibet 1135 oportet KB oportet 1136 firmissima K hrmissima 1137
 auctoritates B auctoritates 1038 allegatas K allegas
 1144 unire B verum

doctrina favorable a la Puríssima i les «autoritats» considerades tradicionalment contràries. Ja he tocat el tema en la *Introducció*, text corresponent a les notes 57-58.

1133-1134 «ignorància» sembla que hauria d'ésser «igno(s)cència».

1136-1138 El problema de la contradicció possible en la posició pròpia preocupava fort el nostre autor, tal com hom pot veure més avall en les línies 1444-1456.

1142-1143 Les «autoritats» allegadas són les que hom pot recordar de les línies 175-228.

1144-1243 L'enfrontament entre puríssims i antipuríssims es jugà principal-

- sancta e pura concepció de la verges Maria, que «tots som nats fills de ira», ço és, aquells los quals la condempnació general de natura humana comprèn de dret e de fet, so és, la màcula original. Mes perquè la sobredicta condempnació general non comprèn los dits dos ignoscents, ço és, la un d'ells de fet e l'altre ni de dret ni de fet, los quals per acomplir e fer la recreatió, segons la ordinació divinal, foren fors necessaris, per ço, la immunitat e ignoscència d'ells del peccat e de ceptionis virginis, quod «omnes nascimur filii ire», scilicet omnes illi, quos condemnatio generalis nature humane de iure et de facto comprehendit. Sed quia predicta generalis condemnatio non comprehendit illos duos innocentes, scilicet unum illorum de facto et alium nec de iure nec de facto, qui ad recreationem adimplendam secundum ordinationem divinam fuerunt necessarii. Ideo, immunitas illorum a peccato et ab ira Dei nullo modo potest derogare veritati predictae auctorita-

1148 fills V fill 1149 general V ead man corr forsan racional

1148 condemnatio KB condempnatio 1160-1161 auctoritatis KB auctoritatis

1147-1148 Ef 2, 3c. 1152-1154 TOMÀS 259-260. MARTÍ 154, «Propositio sep-

ment entorn de la doctrina de la redempció (vegeu més amunt, línies 1022-1116) i, de forma derivada, entorn de les frases bíbliques o patrístiques, en les quals s'expressa, sovint mitjançant l'adjectiu «omnes», la universalitat tant del pecat original com de la redempció o recreació (remarqueu la repetició de l'adjectiu esmentat en les línies 175-211). Els dominicans s'entossudien a veure un sentit estrictament universal i sense excepcions en aquells «omnes», tal com hom pot veure en la *Brevis compilatio...* (DE PUIG, ATCA 2, 1983), 270-271. En un segle com el XIV (i començos del XV), enamorat de nominalisme i per tant supersensible a la significació precisa de les paraules, era natural que hom es prengués seriosament aquest problema gramatical i lògic i així la Facultat de Teologia de París en el seu *Tractatus... contra... propositiones Joannis de Montesono*, soluciona la dificultat d'aquesta manera: «... istud signum universale "omnes" in sacra Scriptura distribuit subiectum, cui opponitur, tripliciter: uno modo non simpliciter, sed secundum quid, scilicet pro maiori parte contentorum sub subiecto... Secundo, distribuit pro communi lege tantum, et tunc a tali universali specialiter privilegiati eximuntur... Tertio modo distribuit pro aliqua parte subiecta sui subiecti... Ex quibus patet quod tales auctoritates predictae sint universales in voce, non tamen simpliciter et universaliter sunt intelligendae, et ideo patet quod non concludunt oppositum» (ALVA ET ASTORGA, Lovaina 1664), 638. Val a dir que, col·locats fora de polèmica, els mestres dominicans eren de la mateixa opinió, com és ara Ramon MARTÍ, el qual en el *Pugio fidei* s'encarava amb la frase bíblica d'Hab 1, 5 i, tot i tractar-se d'una formulació negativa universal, en la qual és més difícil d'acceptar excepcions que en una de positiva, establia aquesta equiparació: «'nemo credet' id est 'rarius', París 1651, 8, núm. XIV. Vegeu també TOMÀS 259-260; MARTÍ 157, «Quinta regula». La línia 1215 confirma que ens trobem en un problema de llei general i excepció.

1158 «fors», l·legiu «fort» amb sentit de «molt».

f. 178^r la ira de Déu per neguna manera que sia no pot derogar ni des-
 troyr la veritat de la sobredicta
 actoritat. || Los quals dos ignos-
 cents se diu e aferma ésser lo
 senyor Ihesu Christ redemptor e
 la molt pura e digna mare sua,
 de la qual Él prengué carn, ab
 la qual Ell acabà la recreació per-
 fectament; e, encara, perquè no
 sia convenient cosa que los prin-
 cipis de la recreació fossen stats
 produyts ni negun d'aquells en
 peccat alcú, con sia certa cosa la
 recreació no ésser de menor dig-
 nitat, virtut e valor que la crea-
 ció, ni encara los principis d'a-
 quexa recreació ésser menors,
 mes molt maiors sen comparació,
 car a Adam e a Eva, que foren
 primers produyts e creats en es-
 tament de ignoscència e en aque-
 lla matexa conservats entrò que
 ells matexes voluntàriament pec-
 caren, e per ço cové de atorgar
 necessàriament que los sobredits
 mare e Fill, dels quals fo feta la
 recreació, que són stats produyts
 en pura e sancta perfecció e sens
 peccat. Si no, en altra manera,
 1165
 1170
 1175
 1180
 1185
 1190

tis. Qui duo innocentes affirman-
 tur esse dominus noster Ihesus
 Christus, recreator, et purissima
 mater sua, a qua carnem assump-
 sit, cum qua carne recreationem
 adimplevit. Nam non esset con-
 veniens principia recreationis nec
 aliquod ipsorum esse producta in
 nocentia aliqua seu peccato, cum
 sit certum recreationem non est
 esse minoris dignitatis et virtutis
 quam creationem, nec etiam prin-
 cipia recreationis ipsius esse mi-
 nora, immo immensis maiora
 quam Adam et Eva, qui in crea-
 tione fuerunt primo producti in
 innocentia et in ipsa conserva-
 ti || quousque libere peccaverunt.
 Et ideo oportet concedere quod
 predicta mater et filius suus, per
 esse quorum incepit recreatio, fue-
 runt producti in pura et perfecta
 innocentia. Aliter principia crea-
 tionis, scilicet Adam et Eva, fuis-
 sent in eorum productione maio-
 ris dignitatis et virtutis quam
 principia recreationis, quod sonat
 falsum et inconveniens maximum.
 Et sequitur aliud inconsequens,
 videlicet, quod beata mater, que

f. 85^r

1180 V a ead man add

1162 noster B om | Ihesus B Jesus 1168 producta B producta 1170 est B om 1172-1173
 principia K corr prima lect dub 1173 recreationis ipsius B ipsius recreationis 1174 immo
 K ymo B imo | immensis K inmensis B in immensum 1179 oportet KB oportet 1183-1184
 creationis K recreationis 1189 Et B etiam | sequitur B sequeretur | inconsequens B incon-

tima». 1177-1190 Ramon LLULL, *Disputatio heremite et Raimundi super quaestio-
 nibus Magistri Sententiarum*, c. 96 (MOG IV/iv), 84. *Tractatus Facultatis Theologicae
 Universitatis Parisiensis pro Immaculata Virginis Conceptione contra quasdam propo-*

1174 «immensis» potser era inicialment «immensius». El text català és formulat
 en grau comparatiu, línia 1179.

- seguiria-se'n que los principis de la creatió, so és Adam e Eva, ésser en lur producció de maior dignitat e virtut que los principis de la recreació, los quals són Ihesu Christ e la sua mare, lo qual és fals e sens rahó e gran inconvenient. Encara, si axí fos stat, se seguiria altre in-||-convenient, ço és, que la beneyta mare de Déu, qui era principiada e feta a fi de la recreació, la qual Déu omnipotent ordonà e establí per ço que's quitàs e's mundificats lo peccat, no seria rahó convenient ni proporcionada a la dicta obra de recreació, com «contraria contrariis et non cum ipsis concordantibus deleantur», com naturalment los contraris per los contraris sien levats e alluyats e no pas per aquells que ab ells concorden. E per ço la dicta auctoritat se deu entendre, e les altres semblants, ab excepció dels sobredits ignoscents, car de negun de aquells deu ésser entesa ni verificada, car no porien ésser sots-
- principiatur ad finem recreationis, quam recreationem omnipotens Deus ad delendum peccatum ordinaverat, non esset conveniens, disposita nec proportionata dicto recreationis effectui, cum contraria contrariis et non cum ipsis concordantibus deleantur. Et ideo est intelligenda predicta auctoritas, cum exceptione predictorum, de quibus nullo modo potest intelligi nec verificari, nec sub sua generalitate possunt predicti duo cum veritate comprehendí. Quare remanet vera in omnibus illis, pro quibus facta fuit et non in illis, de quibus rationabiliter loqui non potest, sicut sunt predicti filius per se et mater sua per gratiam privilegiata. Et predicto modo remanent vere omnes alie auctoritates, que per terminos universales loquuntur de generali condemnatione, quam natura humana incurrit per transgressionem primorum parentum. Nam in tali universalitate seu generalitate non comprehenduntur

1197-1198 inconvenient V lect dub inconveniën ultima litt («») videtur legi lum ultraviol

veniens 1191 principiatur KB principiatur 1200 auctoritas B auctoritas 1202 nec B vel 1203 possunt K prout 1206-1207 pro...illis K om 1210 gratiam K gratiarum 1212 auctoritates B auctoritates 1213 loquuntur K loquitur B loquuntur 1214 condemnatione KB condemnatione 1218 non B nom

sitiones Joannis de Montesono (ALVA ET ASTORGA, Lovaina 1664), 638. 1207-1209 La frase tal com és literalment formulada en aquestes línies és citada pels mestres contemporanis de forma anònima, sense atribuir-la a cap autor en particular, tal com hom pot veure per a sant TOMÀS D'AQUINO en l'*Index thomisticus*, s. v. «Contraria contrariis...»; un aplec contemporani d'autoritats extretes de les obres d'Aristòtil havia recollit del llibre II de les *Ètiques* la sentència «*medicinae fiunt per contrarium*», Jacqueline HAMESSE, *Les Auctoritates Aristotelis. Un florilège médiéval. Étude historique et édition critique* (Philosophes médiévaux XVII), Lovaina-París 1974, 235, núm. 32.

1200-1205 Vegeu el text de les línies 243-245.

- meses ni subiugats a la seua generalitat ab veritat. E per ço, la dicta actoritat roman vera e'n açò totes les actoritats, per què és stada feta, e no pas en aquells, dels quals no verament parlar ni rahonablement comprendre, axí com són les sobredites, e lo Fill per seua pròpria virtut e la mare per gràcia e privilegi preservada. E axí, per la dita manera, romanen totes les altres actoritats ésser veras, les quals parlen universalment reumeis universals de la general condampnació, || en la qual la natura humana encorré e caygué per lo trespasament dels primers pares. E en aytal universalitat non fos comprès lo Fill ni la sua mare per la rahó damunt dicta. E açò, per què? Per tal que non són spècies ni individus sots la dicta generació de condapnació compreses ni sots-meses.
- f. 179^r
- 1220 filius nec eius mater, cum, ratione predicta, non sint nec species nec individua sub dicto genere condemnationis comprehensa.
- 1225
- 1230
- 1235
- 1240
- E a ço que disen e acostumen de obedir ni contradir los contra-
- Et ad hoc quod solent obicere contrarii de penalitatibus quas
- 1245

1233 condampnació V *legitur lum ultraviol*

1222 condemnationis KB *condempnationis*

1229-1249 MARTÍ 156-157, «Quarta regula»; 157-159, «Quinta regula».

1244-1309 MARTÍ 208-209. 1244-1257 Sant BONAVENTURA DA BAGNOREGIO, *In III Sententiarum*, dist. III, pars I, art. 1, q. II, «Sed contra» 4 (*Collegium Sancti Bonaventurae*, Quaracchi 1887), 66. Jean DE POUILLY, *Quodlibet III* (BALIC, Sibenici

1244-1309 Aparentment, aquesta secció només és resposta a una possible objecció, que hom no podia ignorar, des del moment que havia entrat en l'ensenyament i en els manuals escolars (vegeu, per exemple, MARTÍ 83-92). L'objecció venia a dir: si els mals són fruit del pecat original, sense el qual no haurien existit, i la Mare de Déu hagué de sofrir mals corporals com tothom, també en ella havien d'ésser fruit del pecat original, car si no hagués participat d'aquest, fer-la partícip d'aquells hauria estat una injustícia. La importància doctrinal és major, car hi ha implicat un element

ris, de les penalitats e treballs e enugs que agué la verges Maria, en quant en aquest món ha viscuda, e de la mort corporal, en la qual finalment incorré, per les quals coses alguns afermen e deffensen, dients que si axí fos, que ella no fos stada concebuda en peccat original, que Déu seria digne de ésser argüit de justícia, car no és cosa justa donar pena a negú, si ja culpa non precesexs, en axò se respon que no és inconvenient, que lo Fill, segons la molt justa ordinació de Déu, era redemptor o reemedor lo linatge humanal ab passió e mort, convenia-li prengué carn passibla e mortal. E, per ço, si la mare per rahó de la fi de la recreació fou concebuda ignoscent, menys de peccat e sens càrrech de peccat spiritual, per aquexa matexa fi ||

habuit virgo dum vixit et de morte corporali, quam finaliter incurrit, pro quibus affirmant quod si sine || peccato fuit, esset Deus de iniustitia arguendus, cum nulli sit danda pena nisi precedat culpa, dicitur quod si filius, secundum iustam Dei ordinationem, erat redempturus humanum genus cum passione et morte, oportebat ipsum assumere carnem passibilem et mortalem. Et ideo, si mater propter finem recreationis concepta fuit immunis ab omni peccato et onere spirituali, propter eundem finem oportebat in sua pura et immaculata conceptione retinere onus corporale penalitatis et mortis, ut de sua carne passibili et mortali assumeret recreator carnem recreationi convenientem, quod alias ipsi recreationi non conveniret, cum per mortem et

f. 85^v

1261 reemedor V ead man corr reemedor

1248 affirmant B afirrant 1250 iniustitia B iusticia 1255 oportebat KB oportebat 1261 oportebat KB oportebat 1263 onus K lect dub omnis 1267 quod B quae

1931), 17-18. 1254-1257 Cf Sant AGUSTÍ D'HIPONA, *Retractionum*, liber I, c. ix, núm. 5 (ML 32, París 1861), 598: «... omnis poena, si iusta est, pro peccato inflicta est»; cf *ibid.*, 1296.

essencial de tota la teoria: el pecat. El lector se'n pot adonar comparant la presència de l'element «pecat» en tot el primer tractat doctrinal (vegeu les línies 234-245; 1198-1213; i encara 1301-1303) i la seva absència total en el tercer; això vol dir que el pecat entra en l'un i no en l'altre, més encara, que tot porta a pensar que en el nostre tractat la «recreació», l'Encarnació, i, per tant, la Mare de Déu, depenen del pecat original i que la Puríssima no és altra cosa que la condició que fa possible la constitució d'un exercit antipecat absolut (vegeu el text de les línies 1202-1213), un front en el qual el pecat no trobés una quinta columna. En el repensament del problema que el nostre «zelator» haurà fet deu anys més tard haurà arribat a posicions lullianes en estat pur: l'Encarnació i la Mare de Déu amb tots els seus privilegis pertanyen als plans més primitius de Déu anteriors al pecat i, en aquest sentit, no depenen en la decisió divina de llur existència, del pecat dels primers pares.

- f. 179^v li covenia en la sua pura e neta concepció retenir càrrech corporal de penalitats, anugs e affanys e mort corporal, per tal que de la sua carn passibla e mortal prengué lo redemptor universal carn a la recreació convenient, so és, mortal e passible, car per altra manera no fóra stat convenient a la recreació, car segons verament creem e és veritat, per la mort e passió del creador fo la recreació posada e mesa en obra. Axí que d'açò per neguna manera pot ésser argüit ni acusat de justícia lo nostre senyor Déu. E açò bé apar ésser ver per viva rahó. Car, si negun és obligat en does coses e li sia feta gràcia de una simplament e que romanga ab la obligació de la altra, verament, negun, qui de rahó vulla usar, pot verament dir ni affermar que de dret ni de justícia sia iniuriat lo que és obliguat. E per ço, si la verges Maria de dret era obligada a la mort [spiritual e] corporal e de fet és stada preservada de la mort spiritual <per> gràcia special e no pas de la mort corporal ni de les altres passi<ons corporals per acabar>
- passionem ipsius recreatoris esset ipsa recreatio pervenienda ad effectum. Et de hoc nullo modo potest argui de iniustitia Deus noster, nam si aliquis est obligatus in duobus et ei fit gratia simpliciter de uno, alio in sua obligatione retento, nullus ratione utens posset affirmare quod de retento sit iniuriatus obligatus. Et ideo, si virgo mater de iure erat obligata et morti spirituali et morti corporali, et de facto fuit preservata a morte spirituali, retenta passibilitate et morte corporali ad finem perficiendum, pro quo obtinuit gratiam de morte spirituali, non iniuriosus sed summe gratiosus in omnibus per ipsam virginem obtentis et in ipsa retentis, est a cunctis iudicandus Deus noster.

1300 corporals per acabar V lect valde dub

1272 Deus B Dei 1273 noster B nostri 1274 fit B fiat 1275 alio in sua K alia in suo
1285 de K corr dei 1286 non B no | iniuriosus K nivitosus 1289 est a K lect dub scilicet
1290 Deus K Deo

1270 «pervenienda» sembla que hauria de dir «perventura» o, potser, «perducenda».

1300 «acabar». El text paral·lel de la línia 1028 em porta a pensar que potser hi havia «omplir».

f. 180^r
 1305 la fi, per rahó de la qual ac<on-
 seguí la> gràcia de la mort spi-
 ritual, no injuriós || mes molt
 franch e graciós en totes gràcies
 per la dicta verge obtengudes e
 aconseguides e per ella possey-
 des és de jutjar de totes e per
 totes lo senyor Déu, nostre sal-
 vador.

1310 E, encara més, per tal que's
 obici e contradiu per los contra-
 ris, car si la verges Maria fos
 ignoscent e sens peccat de tot
 càrrech spiritual e morís abans
 1315 de la mort del Fill seu, que tan-
 tost devia pujar al celestial para-
 dís. E açò sí prova axí, perquè lo

Et etiam ad hoc quod amplius
 obicitur a contrariis, quod si ma-
 ter virgo fuit immunis ab omni
 onere spirituali et moreretur ante
 mortem filii sui, statim erat evo-
 landa ad celestem paradisum, cum
 onus spirituale sit illud per quod
 est nobis clausa celestis ianua, et

1301-1302 aconseguí lect valde dub

1311-1312 mater virgo B virgo mater 1315 paradisum B paradissum 1317 est B es

1310-1317 Joan DUNS ESCOT presenta aquesta consideració com a element primordial de la «sententia communis» contrària a la doctrina immaculista: «... ipse enim, ut redemptor universalis, omnibus ianuam aperuit; sed, si beata Maria non contraxisset originale, non indigisset redemptore, nec ipse sibi ianuam aperuisset...», *Ordinatio III*, dist. III, q. I (BALIC, *Bibliotheca Immaculatae Conceptionis* 5, Roma 1954), 6, línies 4-7; cf Sant BONAVENTURA DA BAGNOREGIO, *In III Sententiarum*, dist. III, pars I, art. 1, q. II (Collegium Sancti Bonaventurae, Quaracchi 1887), 68, columna 1; Pèire ORIOL, *Tractatus de Immaculata Conceptione Virginis Mariae*, c. VI (Bibliotheca Franciscana Scholastica Medii Aevi III, Quaracchi 1904), 89.

1310-1401 També en aquest darrer apartat, tot i ésser resposta a una objecció, i encara hipotètica (cf línies 1355-1357), trobem un indicador del lloc que l'autor ocupa en la teologia, la seva doctrina sobre el punt on la Mare de Déu s'hauria hagut d'esperar si hagués mort abans que Jesús. Les línies 1364-1382 són precises: hauria esperat en el Paradís Terrenal. La resposta és significativa, perquè la teologia contemporània coneixia un altre lloc d'espera, de més a més habitat per bellíssimes persones —aquell, per contra, havia restat buit—: el Si d'Abraham. El fet de no col·locar-la-hi, en companyia dels grans justos de l'Antic Testament, ans en el Paradís Terrenal o en el «lloc» corresponent a la situació anterior al pecat dels primers pares, il·lustra la manca de claredat de l'autor, en aquest primer escrit doctrinal, sobre el punt en el qual cal col·locar el privilegi de la Puríssima en relació al pecat: «després», tal com sembla indicar el paràgraf anterior (vegeu la nota a les línies 1244-1309) o «abans», tal com sembla dir ara. Recordem que el darrer tractat doctrinal (línies 1793-1893) clarificarà, cal suposar que definitivament, les posicions teològiques de l'autor.

càrrech spiritual és aquell per lo qual nos és tancada la porta celestial, e tal pujament era impossible abans de la ascenció del seu Fill. Dons, dien ells, covendrie en aytal cas que ella romangués injuriada e com axí sia que Déu en negun cas no pot ésser jutjat dignament injuriador, dons, són de negar totes coses que en Déu concluen ésser injúria e contradicció; e conclou-se en lo dit cas per la sobredicta ignoscència e inunitat de la verges Maria, dons, la sobredicta ignoscència e inunitat de la verges devès denegar. En açò respon que la dicta rahó és fundada en possibilitat, la qual és e Déu presabé ésser impossible e la ordinació ésser impossible. || E axí, aytal cas no era stat venidor e per ço no s'esdevengué. Emperò, posant per cas que's esdevengués, ni per açò Déu no faria injúria neguna a la verge, si ella, tantost com morís, no feya evolar e pujar al cel. E açò, perquè la injúria se forma e's funda en la privació de aquella cosa que de dret se deu, e lo celestial paradís no's dóna ni's deu a negun donar de dret, sinó de gràcia special e majorment talis evolutio erat impossibilis ante ascen-||sionem filii sui. Et in tali casu oporteret ipsam remanere iniuriatam et cum in nullo casu sit Deus iudicandus iniuriosus, ergo est negandum omne illud per quod in Deo includitur iniuria. Sed concluditur in dicto casu per predictam virginis immunitatem: ergo, predicta virginis immunitas est neganda. Dicitur quod predicta ratio fundatur in possibilitate, quam Deus scivit impossibilem et ordinavit impossibilem, et sic talis casus non erat venturus, sicut non evenit. Sed posito quod non evenisset, adhuc Deus nullam faceret iniuriam virgini, si statim non faceret ipsam evolare ad paradysum celestem, cum iniuria formetur in privatione illius rei, que de iure debetur, sed celestis paradysus nobis non debetur de iure, sed de gratia speciali et maxime ante mortem et passionem domini nostri Ihesu Christi. Ergo, etc. Si tamen adhuc queratur in tali casu, posito quod evenisset, ubi rationabiliter et iuste esset virgo collocanda, dicitur quod in illo loco quod possedit natura humana in statu innocentie, a quod fuit eiecta et

f. 86^r
1320
1325
1330
1335
1340
1345
1350

f. 180^v

1319 ascensionem K assequitionem | Et B ergo 1320 oporteret KB oporteret 1324 includitur B concluditur 1329 fundatur K funditur 1329-1330 in possibilitate K impossibilitate 1330-1331 impossibilem K in possibilem 1332 casus K causus 1333 posito B ponito 1336 faceret B facert 1337 paradysum B paradysum 1340 paradysus B paradysus 1344 Ergo K ead man corr ego 1344-1345 adhuc B aduch 1348 quod B quae

1334 «non» sembla ésser sobr.

1348 «quod», llegiu «quem».

- abans de la mort e passió del Fill de Déu. Dons, lo que's seguex, so és, qui no avia lo fill e salvador Ihesús Christ injuriat e
- 1355 la mare, encara que lo cas fos estat ver, lo qual ha plagut a Déu que fos impossible, jatsia que, si en semblant cas sia feta alguna interrogació, si la dicta verge beneyta passats d'aquest món en
- 1360 quin loch rahonablement e justa seria digna de estar e col·locar, en açò se respon que deuria ésser col·locada en aquell loch, lo qual
- 1365 ach posseyt la natura humana en estament de ignoscència, del qual loch fon foragitada e privada per lo trespasament fet per los primers pares. Car justa cosa seria que la verges || beneyta, que negun pes ni càrrech spiritual portava del peccat dels primers pares, fos col·locada e levada en aquell loch, del qual los dits pares per peccat foren lançats. E axí com los primers parents, si no aguessen peccat, aquí stigueren e abiteren tro en temps per Déu ordonat, en lo qual foren traslatats e posats en la glòria celestial. Axí matex, la verges mare de Déu aguera stat aquí entrò que lo seu Fill gloriós, lo qual tenia la clau del paradís celestial,
- 1385 la obrís e intràs en lo loch e per la sua presència preparàs. E açò
- privata per transgressionem primorum parentum. Nam iustum esset et valde rationabile quod virgo mater, que nullum onus spirituale portabat de peccato primorum parentum, fuisset collocata in illo loco a quo ipsi per peccatum fuerunt eiecti. Et sicut primi parentes, si non peccassent, essent ibi usque ad tempus per Deum ordinatum, in quo essent translati in gloria celesti, ita ipsa virgo mater esset ibi usquequo suus filius, qui tenebat clavem celestis paradisi, ibi aperuisset, intravisset, et locum per sui presentiam preparasset. Dico «per sui presentiam preparasset», cum alias absque sui presentia aliquis homo non posset completam gloriam obtinere. Quia homo, qui || corporalis est, non posset Deum, qui spiritualis, corporaliter obiectare. Et cum gloria paradisi stet principaliter in obiectatione divina, deficeret ergo corpori hominis obiectatio gloriosa, quam obtinet in corpore deificato Domini Ihesu Christi, Dei nostri, cui sit honor, laus, gloria et reverentia et omnis adoratio in secula seculorum amen.

1356-1357 collocata B collocanda 1361 quo K om 1362 ipsa B om 1364 qui K corr quer
 1365 aperuisset B apperuisset 1372 est B om 1373 spiritualis B add est 1376 corpori K
 corporius 1379 Ihesu B Iesu 1382 amen B add Deo gratias

dich, car en altra manera, sens la
sua presència, negun hom poria
aver ni obtenir la glòria. Car l'om,
qui és corporal, no poria al se- 1390
nyor esguardar ni mirar, per tal
cor és spiritual, e com sia ver
que la glòria celestial sia princi-
palment en esgardament e admi-
ració divinal, dons, falliria al cors 1395
humà la obiectació e admiració
gloriosa, la qual aconseguex en
lo cors deyficat de nostre senyor
Ihesu Christ, al qual tostemps sia
donada glòria, honor e reverèn- 1400
cia. Amén.

<IV.> TRANSLATUM SECUDE SUPPLICATIONIS DOMINO IMPERA-
TORI MISSE SIMUL CUM QUODAM TRACTATU DE CONCORDIA BEATI
THOME POST DICTE SUPPLICATIONIS TENOREM INFERIUS INSERTO

(Copenhaguen, Det kongelige Bibliotek, Thott 105, 4º, ff. 86^v-87^r)

Optime Imperator. Ut inter tanta et tam ardua negotia, in qui- 1405
bus estis nimis et continue occupatus, non tradatis oblivioni negotium
purissime conceptionis gloriosissime matris Dei, de quo, annus est
iam elapsus, fuistis humiliter supplicatus et, promotore vobiscum
continue remanente, fuit missus vestre sacre imperiali maiestati qui-
dam brevis tractatus de ipsa omnino pura conceptione breviter et 1410
plano modo ordinatus, mittitur etiam cum presenti vestre sacre et
cesaree dominationi alius promotor, videlicet quidam brevissimus

1401 V *add* Interrogació de la mare: «Fill, què's pot dir contra la opinió dels tractats de ma concepció?» Resposió del seu car fill: «Mare, io us he eternalment amada, dons no us poria dir que jamay foçes tachada».

1411 «plano modo» sembla significar «en llengua vulgar». Però, en sentit contrari, el compilador declara en la línia 21 que l'ha traduït «de latí en pla». Sembla, doncs, que el tractat precedent existí en una primera redacció catalana, fou traduït en llatí i d'aquesta llengua retraduït en català potser pel compilador mallorquí, el qual hauria amplificat el text en moltes ocasions. Vegeu la nota explicativa a l'esmentada línia 21.

- tractatus intitulus *Concordia opinatè contradictionis in dictis beati Thome super conceptionis virginis matris Dei dignissima puritate* cum
 1415 iterata et, quantum potest, humili et reverentia supplicatione ut purissime conceptionis negotium supradictum inter tantas vestras occupationes obtineat locum promptum et cum devota diligentia dispositum ad obtinendum de ipsa naturali et || miraculosa conceptione f. 87^r
 1420 universalem et perpetuam celebrationem. Dominus Ihesus Christus, Deus et principalis pontifex et rex noster, sit vobis, beatissime cesar, talis coadiutor quod virtuose et sanctè usque ad perfectum succedant vobis in predictis et ceteris aliis omnia peragenda. Scripta Barchinone, xvj^a die decembris in anno nativitatis Domini Ihesu Christi millesimo quadringentesimo decimosexto.

- 1425 <V.> CONCORDIA OPINATE CONTRADICTIONIS IN DICTIS BEATI THOME SUPER CONCEPTIONIS VIRGINIS MATRIS DEI DIGNISSIMA PURITATE

(Copenhaguen, Det kongelige Bibliotek, Thott 105, 4°, ff. 87^r-92^r)

Opinantur multi beatum Thomam, asserentem in uno loco virginem matrem Dei esse immunem ab omni culpa originali et actuali,

1425 B *praet* Jesus Maria | opinatè KB oppinatè 1428 Opinantur B Oppinantur
 1429 actuali B actualem

1418 Cf *Llegenda àuria* (REBULL, Olot 1976), 476-477.

1428-1432 MARTÍ 188, «Primum». 1429 Sant TOMÀS D'AQUINO, *In I Senten-*

1418 Sobre la qualificació de «natural», vegeu el text de les línies 982-986, amb la nota explicativa a les línies 979-985.

1425-1679 No crec que calgui entretenir-se entorn del tema «Sant Tomàs d'Aquino i la Puríssima concepció de Maria», perquè en cinc segles hom n'ha escrit biblioteques senceres. Em limito a recordar el recent conjunt d'estudis citat en la nota 52 de la *Introducció*.

I, després d'haver reconegut al nostre «zelator» el mèrit d'haver estat un dels primers —si no el primer— a dedicar una monografia específica al tema, recordaré tres punts: que el nostre autor persegueix una tesi expressada, per exemple, en les línies 1630-1633, aquella segons la qual sant Tomàs d'Aquino hauria defensat la mateixa doctrina del «zelator» barceloní; segon, que aquest no té en compte justament l'obra definitiva de Tomàs, la *Summa theologiae*, III, q. 27, escrita ben poc abans de la seva mort i expressió del seu pensament definitiu; i terç, que quan, per exemple, es recolza en el text transcrit en les línies 1489-1493, sembla oblidar que en aquell lloc l'Angèlic parla de la «puritas virginis», és a dir, de la persona ja cons-

et asserentem alibi ipsam virginem non sanctificatam ante conceptionem nec in actu conceptionis nec ante infusionem anime nec in instanti ipsius infusionis, esse contrarium sibi ipsi. Sed, prout inferius apparebit, nullatenus in dictis suis contradictio generatur. Et, ut presens materia ordinate prosequatur, primo videbitur quid est contradictio. Secundo, inseretur summatim quod beatus Thomas posuit negando sanctificationem virginis matris Dei. Tertio, ad litteras scribetur quod predictus sanctus posuit de immunitate culpe originalis et actualis virginis supradicte. Quarto, substantialiter ponitur intentio presentem concordiam scribentis de predictae virginis preservatione ab omni macula originali. Quinto, aperte monstrabitur et clare dictum beatum Thomam, ponendo dictam virginis immunitatem, nullo modo contrarium sue expresse negationi || sanctificationis conceptionis virginis prelibate.

De primo, ergo, est dicendum quod contradictio est affirmatio et negatio eodem modo penitus confluentes ad idem obiectum, hoc est dictum, quod simul affirmare et negare unum et idem et una et eadem ratione, de uno et eodem subiecto, est creare contradictionem in dictis suis. Sic, affirmare virginis conceptionem puram, eo quia filius Dei de ea carnem assumere debebat, et per istam eandem rationem negare ipsius conceptionis puritatem, esset contradictio manifesta. Alio modo potest dici contradictio, sicut per sequentem definitionem videtur: «contradictio est affirmatio seu negatio modo penitus eodem confluens ad duo penitus contraria obiecta». Istius speciei contradictionis declaratio hic omittitur, cum in presenti materia non sit pertractandum nisi quod de uno solo obiecto, scilicet de conceptu virginali, utrum fuerit maculatum aut non.

1431 nec (in) K nec nec | infusionem B infussionem | (anime) nec B add etiam 1434 prosequatur B prosequatur 1435 summatim B summate 1436 litteras B literam 1439 predictae B praedicta 1440 aperte B add et clare | et clare B om 1441 immunitatem K inmunitatem 1442 contrarium B contrariari

1446 affirmatio B afirmando 1445 negatio B negando 1446 affirmare B afirmare | una K unam lect dub 1447 subiecto B obiecto | est creare B causare 1448 sic B sicut | affirmare B afirmare 1451 dici B causari 1452 affirmatio B afirmatio 1455 quod B om

tiarum, dist. XLIV, quaest. I, art. 3, «Ad tertium» (FRETTÉ, MARÉ VII, París 1882), 529. 1430-1432 Sant TOMÀS D'AQUINO, *In III Sententiarum*, dist. III, q. I, art. 1 (FRETTÉ, MARÉ IX, París 1873), 49-50.

1444-1445 ARISTÒTIL, *De interpretatione*, c. VI, 4-5 (París 1848), 26-27.

títuïda de la verge Maria i d'una qualitat seva que el doctor afirma en la futura Mare de Déu tant com li és possible d'afirmar-la i per tant amb aquelles limitacions que són ben conegudes en els textos aplegats en les línies 1457-1485.

Dicitur de secundo, quod beatus Thomas in principio tertie distinctionis tertii libri *Sententiarum*, ubi disputat de sanctificatione conceptionis virginis, accipiens sanctificationem sicut accipitur per sanctum Dionysium, duodecimo capitulo *De divinis nominibus*, «sanctitas est ab omni immunditia libera et perfecta et immaculata medicina», videtur contrariari puritati sacratissime conceptionis ipsius virginis, nam post multas rationes pro et contra factas, dicit, sequendo dictam significationem sanctitatis, quod «cum sanctificari sit sanctum fieri, oportet quod sanctificatio emundationem ab immunditia spirituali ponat, prout nunc de sanctificatione loquimur». In quibus verbis innuitur quod iam expresse || posuerat in omnibus rationibus quas formaverat contra, quod virgo non poterat sanctificari antequam esset, id est, ab aliqua sorde mundari. Et sequendo dictam conclusionem dicit etiam quod «in parentibus sanctificari non potuit neque in ipso actu conceptionis», fortificando dictum eo quia perfectio personalis «<a> parentibus in prolem non transeat». Item nec ante infusionem anime, fortificando dictum eo quia gratie nondum capax erat, cum «proprium subiectum gratie sit rationalis natura». Item, nec in ipso instanti infusionis, «ut scilicet per gratiam tunc sibi infusam conservaretur ne culpam originalem incurreret», fortificando dictum eo quia «Christus singulariter in humano genere habet ut redemptione non egeat, quia caput nostrum est, sed omnibus convenit redimi per ipsum. Hoc autem esse non posset, si aliqua anima inveniretur que nunquam originali macula infecta fuisset, etc.». Quibus omnibus per dictum modum assertis et affirmatis, oportuit ipsum concludere quod virgo maria fuit per aliquod tempus peccato originali infecta sive maculata et postea sanctificata, id est, ab ipsa infectione sive macula

1457 Dicitur de secundo B De secundo dicitur 1460 Dionysium KB Dyonisium 1461 immunditia K inmunditia 1465 oportet K oportet | sanctificatio B significatio | immunditia K inmunditia 1467 posuerat B possuerat | omnibus B om | rationibus K inrationibus 1469 id est B primo | sequendo B secundo 1470 parentibus K presentibus 1472 nec K nunc 1473 fortificando K fortitudo 1474 Item, nec K In nunc 1478 redimi K red.mi 1481 oportuit B oportuit

1457-1458 Cf més avall la nota a les línies 1464-1466. 1460-1462 Pseudo DIONISI AREOPAGITA, *De divinis nominibus*, c. XII, núm. 2 (MG 3, París 1857), 970. 1464-1466 Sant TOMÀS D'AQUINO, *In III Sententiarum*, dist. III, art. 1, quaestiuncula III, «Solutio prima» (FRETTE, MARÉ IX, París 1873), 50, columna 2. 1468 Ibid., quaestiuncula I, «Sed contra» 49, columna 2. 1470-1471 Ibid., quaestiuncula III, «Ad primam ergo quaestionem», 50, columna 2. 1472 Ibid. 1474 Ibid., quaestiuncula III, «Solutio I», 50, columna 2. 1475-1476 Ibid., quaestiuncula III, «Solutio II», 51, columna 2. 1477-1480 Ibid. 1482-1483 Cf Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa*

mundata, cum ex premissis nulla alia conclusio rationabiliter possit sequi.

1485

De tertio dicitur quod beatus Thomas in primo libro *Sententiarum*, in quadragesima quarta distinctione, questione tertia, in solutione tertii argumenti, ponit expresse quod beata virgo fuit immunis a peccato originali et actuali, dicens sic: «Ad tertium, dicendum quod puritas dicitur per recessum a contrario. Et ideo potest aliquod creatum inveniri quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione || peccati inquinatum sit, et talis fuit puritas beate virginis, que a peccato originali et actuali immunis fuit». Ecce qualiter expressius non potuisset dicere virginem ab omni specie peccati esse immunem et per consequens in peccato originali non esse conceptam.

1490

1500

De quarto dicitur quod per scribentem *Concordiam* opinatur quod beatus Thomas, prout in dicta solutione tertii argumenti potest rationabiliter considerari, fuit intentionis infrascripte, quam intentionem pertractavit diffusius predictus scribens in tractatu quem fecit *De sanctissima ac purissima conceptione virginis*, videlicet quod ipsa virgo sit a macula originali, Dei speciali gratia, mirabiliter preservata, quod eius sanctissima caro numquam fuit cum dispositione morbida aliquali. Consideratur enim quod in actu conceptionis, scilicet cum adhuc materia sue sacratissime carnis esset in fieri, fuit ipsa materia remissionem obtenta ab omni dispositione carnali, per quam, propter condemnationem humane nature factam per peccatum primi parentis, dicta materia esset causa ut in anime introductione tertium resultaturum ex corpore, de dicta materia usque ad perfectam organisationem deducto, et ex anima in dicto corpore ad ipsum informandum creative per Deum infundenda et etiam ipsa anima infusa, posset incurrere

1505

1510

1515

1485 sequi seq Sequitur

1487 quadragesima quarta B XX. 1488 immunis K immunis 1489 dicens B dicendo
1491 inveniri K invenire | quo K lect dub quando | nihil KB nichil

1501 scribentem B add praesentem | opinatur KB oppinatur 1506 sit B fuit | preservata B add et ita mirabiliter 1507 sanctissima B sacratissima | numquam B nunquam 1510 carnali B causali 1511 condemnationem KB condempnationem | humane K humano 1512 ut B om 1512-1513 resultaturum B resultatum 1515 posset B possent

theologiae, III, q. 27, art. 2, «Ad secundum» (Patres Praedicatorum, BAC 83, Madrid 1952), 213: «... Beata Virgo contraxit quidem originale peccatum, sed ab eo fuit mundata antequam ex utero nasceretur...».

1489-1494 Sant TOMÀS D'AQUINO, *In I Sententiarum*, dist. XLIV, q. I, art. 3, «Ad tertium» (FRETTE, MARÉ VII, París 1882), 529, columna 1.

1502 Cf nota a les línies 1489-1493. 1505 Text de les línies 167-1401. 1508-1516 Cf les línies 447-760.

1506 «sit» sembla que ha d'ésser «sic».

maculam originalem. Et per modum predictum seu per alium excellentiorem modum ab omnipotenti Deo ordinatum, fuit ipsa sacratissima virgo Maria, in utero matris sue orta, ab originali culpa omnino preservata et per consequens ab omni specie infectionis et macule totaliter aliena, ita quod numquam obtinuit factum esse nec in toto nec in aliqua ipsius parte ante dicte remissionis gratiose obtentum et per consequens predictae et quavis alie morbide dispositionis omnimodam preservationem. Consideratur etiam pro fundamento dicte || intentionis quod Dei filius, in suis operibus perfectissimus et liberalissimus, qui dictam virginem eternaliter elegerat in matrem tamquam humillimam et in summo gradu aliarum virtutum sua speciali gratia dotatam, nullo modo subtraxisset a predicta singulari preservationis gratia liberalissimam manum suam nec etiam a maiori et singulari specie redemptionis, quam ipsa virgo cum predicta preservationis gratia obtinuit, cum singularem et maiorem gratiam redemptionis habuit virgo preservata ne in maculam originalem incideret, in quam sine dubio incidisset si preservata non fuisset, quam alii qui post lapsum fuerunt redempti. Et talis consideratio videtur esse sine dubio affirmanda et quia preservans sine aliqua difficultate, cum sit omnipotens, et sine [preiudicio] sue singularis intentionis sanctissime conceptionis. Quod ideo, quia fuit opus simpliciter Spiritus Sancti non indigebat gratia preservationis aliquali, sicut virgo Maria, que concepta ex concubitu maris et mulieris, si per specialem gratiam preservata non esset, maculam originalem sine dubio incurrisset; et etiam sine preiudicio universalitatis redemptionis, cum sub ipsa universalitate digniori et perfectiori modo sit ipsa virgo comprehensa quam alii redempti, prout superius continetur et etiam sine aliquo inconvenienti quod possit affirmari, ita per penalitates, quas virgo sustinuit, sicut per locum ubi esset collocanda si ante mortem filii sui moreretur, sicut etiam per auctoritates que contra predicta solent allegari, cum

1520 totaliter K tataliter | numquam B nunquam | toto K tato 1521 gratiose B gratiosum
 1522 predictae B om 1527 subtraxisset B substraxisset | preservationis B praesentia omnis
 1528 liberalissimam K liberalissimam | etiam B om 1529 predicta B dicta 1531 habuit B
 habuerit | quam B qua 1534 affirmanda B afirmanda | eo quod B et quia | sine K lect dub
 1535 preiudicio K spatium vacuum | intentionis B om | sanctissime B sacratissime 1536 quod
 B quae | opus B opere | Spiritus Sancti B Sancti Spiritus 1537 gratia preservationis B praeservationis gratia 1543 affirmari B afirari 1545 auctoritates B autoritates

1523-1533 Cf les línies 376-446. 1535-1539 Cf línies 967-1022. 1539-1542 Cf les línies 1023-1116. 1543 Cf les línies 1244-1309. 1544 Cf les línies 1310-1401. 1545 Cf línies 1144-1243.

1522 «quavis alie» sembla que hauria de fer «cuiusvis alius».

1536 «Quod» sembla que ha d'esser «qui», car es tracta del «preservans», Déu.

- f. 89^v in superius nominato tractatu *De conceptione virginis* sit plenarie omnibus satisfactum, || potuit, sicut firmiter et sine aliquo dubio affirmatur, que fecit ita bene et perfecte et etiam liberaliori et gratiosiori modo virginem ante lapsum ab omni macula preservare, sicut potuisset post lapsum a macula mundare. Et ideo rationabiliter est affirmandum quod beatus Thomas dictam conclusionem puritatis virginis posuit ita manifeste et clare, quia considerationibus predictis et aliis vidit non esse consonum rationi quod Dei Filius in dotatione dilectissime matris sue retinuisset gratiam puritatis fundatam in preservationis gratia supradicta. 1550
- De quinto dicitur quod de tanto doctore sicut fuit beatus Thomas, de quo affirmatur quod de quodam suo opere, quod super altare posuerat, petens seu optans certificari si in ipso vere processisset, recepit responsum a Crucifixo: «Thoma, bene scripsisti», non est modo aliquo credendum quod in ista tam vulgata materia ita clare, nude et aperte sine aliqua excusatione aut alicuius rationis datione incidisset in speciem contradictionis, que est, prout superius habetur, affirmatio et negatio eodem modo penitus confluentes ad idem obiectum, affirmando in uno loco ita manifeste et plane quod aliqua expositione nec interpretatione non indiget, et in alio loco ita similiter plane et expresse negando puritatem et immunitatem ab originali culpa unius et eiusdem virginis, videlicet Marie gloriose. Sed est potius, credendum et rationabiliter considerandum quod ipse beatus doctor, cavendo se et sua dicta ab omni specie contradictionis, in uno loco voluit ponere unam opinionem, habendo aspectum ad preservationem, et in alio loco voluit ponere aliam opinionem, habendo aspectum ad sanctificationem, id est, ad mundationem seu ad || spirituales locutionem. Et ideo, diversis aspectibus, potuit diversa concludere sine contradictione, que uno aspectu tantum nullo modo sine contradictione concludere potuisset. Nam in primo loco, scilicet, 1555
- f. 90 1560 1565 1570 1575

1547 potuit B *add* scilicet ipse preservans 1548 affirmatur B afirmatur | que B quod 1550 lapsum B *add* si cecidisset 1551 affirmandum B afirmandum 1553 aliis K aliys 1554 dilectissime K dilectissimi B dulcissimae

1559 recepit B accepit | Crucifixo K crucifixio | scripsisti B *add* de me 1560 vulgata K vulgata 1561 clare, nude B nude, clare 1562 speciem B prima specie 1566 similiter K *seq* et *cancell* | immunitatem K inunitatem 1568 rationabiliter B rationabiltier 1570 opinionem B oppinionem 1571 opinionem B oppinionem 1572 (seu) ad B *om* 1573 locutionem B lotionem | diversa B contraria 1574 que B qui | tantum B tamen

1557-1559 Cf Guglielmo DI TOCCO, *Vita fratris Thomae de Aquino*, c. VI, núm. 35 (Acta Sanctorum Martii I, Venècia 1735), 671, columna 1. 1562-1564 Cf la nota a les línies 1444-1445. 1564-1567 Cf la nota a les línies 1429-1432.

1573 «Locutionem», llegeu «lotionem».

in proxime dicta solutione tertii argumenti, ubi expresse et sine aliquo contrario voluit ponere opinionem affirmativam puritatis sacratissime virginis, oportet concludere dictam opinionem esse fundatam in preservatione macule originalis, maxime cum in dicta solutione contineatur expresse quod puritas virginis fuit immunis a peccato originali et actuali, quam immunitatem nisi cum preservatione potuisset obtinere, quia si preservata non fuisset oporteret quod in aliquo nunc fuit macula originali infecta. Et sic non fuisset illud creatum, quod nulla contagione peccati inquinatum sit, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, sicut habetur in solutione predicta. Et postea, volendo dictus beatus Thomas aliam contrariam opinionem pertractare posuit aliquas opiniones in principio tertie distinctionis tertii libri *Sententiarum*, in responsione quarum, post multas rationes pro et contra factas, concludit negationem sanctificationis conceptionis virginis, prout in secunda parte presentis scripti sue conclusionis de predicta negatione summarie sunt scripte. Quas rationes et conclusiones opinatur, predictum sanctum ita largo modo et expresse posuisse ideo ut clare videretur quod quidquid potest allegari et dici contra sanctificationem conceptionis virginis, nihil obstat, nihil contrariatur neque aliquo modo contradicit preservationi ipsius virginis a culpa originali, prout statim extense declarabitur.

|| Nam non obstat quod primo dicitur: «Quod non est, sanctificari non potest». Quia secundum veritatem supradicte conclusionis beati Thome de puritate sive immunitate conceptionis virginis, quam rationabiliter affirmat esse fundatam in gratiosa preservatione ut ipsius est ostensum, nullo modo potest dici nec aliquid interpre-

1576 dicta K dicte dicta | et B om 1577 opinionem B oppinionem 1578 oportet KB oportet | concludere K condere B concedere | opinionem B oppinionem 1579 solutione B conclusionem 1579-1580 contineatur B continuatur 1581 immunitatem K inmunitatem 1582 oportet KB oporteret B add concedere 1583 macula K maculata | non B no 1584 nihil B nichil 1586 opinionem B oppinionem 1587 posuit K possint | opiniones B quaestiones | tertie B om 1588 Sententiarum B Summiarum 1590-1591 de praedicta negatione B om 1592 scripte B sumptae | opinatur B oppinatur 1593 quidquid K quitquid | contra K seq satisfactionem expunct 1599 nihil KB nichil
1597-1598 sanctificari B sanctificare 1599 immunitate B inmunitate 1601 ipsius B su-

1583-1585 Cf la nota a la línia 1429. 1587-1588 Sant TOMÀS D'AQUINO, *In III Sententiarum*, dist. III, q. I, art. 1, quaestiunculae I, II et III (FRETTÉ, MARÉ IX, París 1873), 49-51. 1589-1590 Ibid., «Solutio II», 51. 1590-1591 Cf el text de les línies 1457-1480.

1597-1598 Sant TOMÀS D'AQUINO, *In III Sententiarum*, dist. III, q. I, art. 1, «Sed contra» (FRETTÉ, MARÉ IX, París 1873), 49, columna 2. 1599-1600 Cf la nota contagione peccati inquinatum fuit».

1601 «Ipsius» caldria que fos «ibidem».

tari quod ipse beatus Thomas, licet intelligeret virginem in fieri preservatam, quod propter hoc deberet ipsam intelligere sanctificatam, id est, lotam seu mundatam, cum preservatum a macula non sit nec potest dici maculatum, nec per consequens potest dici mundatum neque lotum, quia quod maculatum non est lavari non convenit nec oportet. Et ideo, nulla ratione potest fundari quod, licet per ipsum beatum Thomam affirmetur in uno loco virginem a macula originali preservatam, et in alio loco expresse ponatur ipsam virginem in conceptione non esse sanctificatam, quod propter hoc causetur in prenotatis dictis suis contradictio aliqualis, immo videtur ibi predictarum conclusionum concordantia claro modo. Nam in primo loco, in quo affirmatur virginem preservatam, oportet necessario intelligi ratione superius expressata, hoc quod in secundo loco postea expresse ponitur, scilicet, ipsam non fuisse in conceptione sanctificatam et mundatam. Et ideo, ubi concordantia invenitur, omnino contradictio est exclusa.

Nec obstat hoc quod consequenter dicitur quod «nec in parentibus nec in actu conceptionis potuit sanctificari», cum hoc idem necessario debeat intelligi in conclusione preservationis predicta, quia preservatum nec in parentibus nec in actu conceptionis nec alias indiget lotionem sive mundatione, ratione predicta.

f. 91^r || Nec obstat quod etiam dicitur quod nec «ante infusionem anime», quia per rationem predictam videtur quod a conclusione preservationis omnino et semper excluditur sanctificatio prout accipitur pro lotionem seu mundatione.

Nec etiam obstat hoc, per quod dictum fortificatur, videlicet quod gratie nondum capax erat, cum «proprium subiectum gratie sit ratio-

perius 1605 potest B possit 1607 oportet B oportet 1608 affirmetur B afirmetur | originali K originalem 1610 hoc B add non 1611 immo K ymmo 1612 conclusionum K seq presencia expunct 1613 oportet KB oportet 1615 et B id est 1617 exclusa K exclusa 1619 idem seq sanctificari expunct 1624 conclusione K lect dub

1608-1609 Cf la nota anterior. 1609-1610 Cf la nota a les línies 1589-1590. 1612-1613 Cf la nota a les línies 1599-1600. 1614-1616 Cf la nota a les línies 1589-1590.

1618-1619 Sant TOMÀS D'AQUINO, *In III Sententiarum*, dist. III, q. I, art. 1, quaestiuncula III, «Solutio prima, ad primam quaestionem» (FRETTÉ, MARÉ IX, París 1873), 50, columna 2. 1620 Cf la nota a la línia 1429.

1623-1624 Sant TOMÀS D'AQUINO, *In III Sententiarum*, dist. III, q. I, art. 1, quaestiuncula III, «Solutio prima, respondeo» (FRETTÉ, MARÉ IX, París 1873), 50, columna 2. 1624 Cf la nota a la línia 1429.

1628-1629 Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, III, q. 27, art. 2, «Res-

1630 nalis natura». Quia secundum illa, que in principio quarte partis presentis scripti sunt posita, non est intelligendum quod ibi loquatur simpliciter pro illo tunc de gratia spirituali, sed loquitur de remissione et preservatione male et morbide talis dispositionis in materia corporali, in qua, licet consequenter includatur gratia spiritualis in anima et in ipso corpore creative introducenda et in tertio ex ipsis

1635 corpore et anima resultaturo, nullo modo potest negari quod per modum predictum non esset in illo tunc bene capax de remissionis et preservationis gratia modo dicta et in dicta quarta parte presentis scripti magis specificè posita.

1640 Nec obstat quod postea dicitur, quod «in instanti infusionis anime non fuit conservata ne culpam originalem incurreret», quia sicut per superius dicta habetur quod sanctificatio excluditur a conclusione preservationis, ita similiter conservationem oportet excludi ab ipsa preservationis conclusione, cum illud quod preservari ordinatur oporteat intelligere quod manuteneatur, defendatur sive sustentetur in

1645 illo esse in quo est dum conservari mandatur seu ordinatur. Sed quia caro virginis intellecta absque preservatione predicta necessario est intelligenda cum dispositione morbida in superius dictis declarata, ergo sine preservatione previa non poterat inveniri pura de illa puritate, || que in dicta solutione beati Thome expresse est posita nec

1650 per consequens pura poterat conservari, quia quod non est, conservari non potest. Ergo, licet sit vera conclusio quod modo predicto non fuit conservata, nihil obstat nec in aliquo contradicit conclusioni preservationis supradicte, sicut nec ceteræ rationes seu conclusiones in sanctificatione fundatæ minime contradicunt.

1655 Nec etiam obstat hoc, per quod dictum fortificatur, videlicet quod «Christus singulariter in humano genere habet ut redemptione

f. 91^v

1629 quarte K *lect dub* essencie 1630 scripti K scripta 1632 talis B causalis 1633 includatur B concludatur 1634 et B *om* 1635 anima K anime
1642 oportet KB oportet 1643 preservari B conservari 1643-1644 oporteat KB oporteat 1644 defendatur B deffendatur 1645 seu B sive 1652 nihil KB nichil

pondeo» (Patres Praedicatorum, BAC 83, Madrid 1952), 212, columna 1. 1629-1630 Vegeu les línies 1505 i següents.

1639-1640 Sant TOMÀS D'AQUINO, *In III Sententiarum*, dist. III, q. I, art. 1, quaestiuncula III, «Solutio secunda» (FRETTE, MARÉ IX, París 1873), 51, columna 2. 1641-1642 Vegeu les línies 663-791. 1647 Vegeu les línies 376-509. 1649 Cf la nota a la línia 1429.

1656-1659 Sant TOMÀS D'AQUINO, *In III Sententiarum*, dist. III, q. I, art. 1, quaestiuncula III, «Solutio secunda» (FRETTE, MARÉ IX, París 1873), 51, columna segona.

non egeat, quia caput nostrum est, sed omnibus convenit redimi per ipsum, hoc autem esse non posset si alia anima inveniretur que nunquam originali macula infecta non fuisset», etc. Nam, ut superius in quarta parte presentis scripti habetur, virgo, ut preservata, fuit perfectiori modo in redemptione filii sui quam alii redempti comprehensa, cum maiorem et perfectiorem gratiam redemptionis obtineat qui preservatur ne in sorde cadat quam alii, qui post sordidationem adquisitam in lapsu, lavantur sive mundantur. Quare, ubi vere et rationabiliter invenitur et conceditur redemptio et talis redemptio, que a sanis intellectibus non potest negari quin sit in summo gradu redemptionis, nihil videtur obesse nec contradicere fortificatio supradicta. 1660

Et ideo, si predicta rationabiliter considerentur, videbitur in omnibus et per omnia et multum lucide manifestabitur ad laudem et gloriam domini nostri Ihesu Christi, Dei nostri, et ad confitentam devote et sine contrario celebrandam veritatem purissime conceptionis sue virginis matris et ad tollendam finaliter || omnem opinatam contradictionem in dicta materia conceptionis virginis de scriptis seu dictis doctoris supradicti, ipsius virginis devoti oratoris, *Concordia opinata contradictionis in dictis beati Thome super conceptionis virginis matris Dei dignissima puritate*, quod fuit titulus presenti scripto superius ordinatus. 1675

f. 92^r

Deo multas gratias.

<VI.> TRANSLATUM TERTIE ET ULTIME SUPPLICATIONIS DOMINO IMPERATORI MISSE 1680

(Copenhaguen, Det kongelige Bibliotek, Thott 105, 4°, f. 92^{r-v})

Optime Imperator. Quia sicut funiculus triplex difficile rumpitur,

1657 redimi K redemi 1658 alia B aliqua 1662 gratiam redemptionis B redemptionis gratiam 1667 nihil KB nichil 1671 (domini) nostri B om | Ihesu B Jesu 1672 purissime K purissime 1673 sue K add in marg inferiori opinatam KB oppinatam 1676 opinatae KB oppinate 1677 titulus K tytilus

1680 B praeit Ad praedictae conclusionis corroboracionem fuerunt hic insertae sequentes duae litterae missae domino Imperatori romano, in quibus de praedicta Purissima Conceptione spetialis mentio habetur. Prima littera | supplicationis K suplicationis 1681 Imperatori K Imperatori

1682 Optime B praeit O 1683 de memoria difficile B difficile de memoria

1659-1664 Vegeu les línies 1516-1533.

- ita supplicatio seu instantia ter repetita de memoria difficile labitur, ideo, post duas humiles supplicationes vestre Imperiali maiestati litteratorie missas, prima videlicet VII novembris anni M CCCC XV cum parvissimo tractatu *De sacratissima conceptione virginis matris Dei*, et alia XVI die decembris anni M CCCC XVI cum tractatu *De concordia opinata contradictionis in dictis beati Thome* super materia supradicta, supplicatur etiam tertio sacre vestre cesaree dominationi quod pro nunc dignetur taliter disponere universalem et perpetuam ordinatorem de celebratione purissime conceptionis dicte sacratissime virginis et matris, ut cum locus affuerit, predicta ordinatio vestro digno opere veniat ad perfectum, recondendo et fixe imperiali vestra memoria retinendo pro stimulo et memoriali et in sacro || canone biblie inserto dictum Salvatoris: «Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne baptista». Ad veritatem cuius dicti, de qua veritate non est aequaliter dubitandum, cum sit probata per illum qui est veritas per essentiam, sequitur necessario virginem sacratissimam sine macula originali fuisse conceptam, cum oporteat concedere beatum Ioannem surrexisse aut de non esse ad esse aut de peccato actuali vel originali ad gratiam. Non potest intelligi de non esse ad esse quia cum humanitas salvatoris de non esse ad esse fuerit deducta, sequeretur ipsum beatum Ioannem maiorem Salvatore, ut homine sumpto, quod esset

f. 92^r

1684 humiles B om | maiestati B magestati 1688 opinata KB oppinata 1689 sacre vestre K sacro vestro 1690 et B ac 1693 fixe B add in 1694 pro stimulo K postimolo | memoriali B add autentico 1695 salvatoris K salvator 1696 Ioanne KB Iohanne | baptista K corr baptista 1679 probata B prolata 1699 oporteat KB oporteat | Ioannem KB Johannem 1701 Non B add autem | ad esse B om 1702 ad esse B om 1703 Ioannem KB Johannem | Salvatore K Salvatorem | homine K spatium remanet vacuum

1685 Vegeu les línies 41-166. 1686 Vegeu les línies 167-1401. 1687 Vegeu les línies 1402-1424. 1687-1688 Vegeu les línies 1425-1679. 1695-1696 Mt 11, 11.

1695-1707 L'autor, a partir d'aquesta, aprofita les cartes per exposar alguna raó que acabi de convèncer l'emperador Segimon d'Hongria. Ací, el raonament es basa en el judici sobre Joan Baptista, que l'*Evangelí de Mateu* posa en boca de Jesús: «D'entre els nats de dona no se n'ha alçat de major que Joan Baptista», i se centra en l'anàlisi d'«alçar-se», expressió que no es pot entendre del pas del no res a l'ésser, car en aquest punt ha tingut major, el mateix Jesús en tant que home; tampoc no es pot entendre del pas de pecat personal a estat de gràcia de Déu, perquè molts creuen que Joan Baptista no cometé pecat personal; cal, doncs, entendre-ho del pas de pecat original a justificació. En aquest punt, entra en joc un altre principi teològic, que en el tractat doctrinal primer hem trobat aplicat a Adam i Eva (línies 1170-1190), el que la futura Mare de Déu s'ha de col·locar en grau superior no sols a qualsevol pura persona humana, ans també a qualsevol esperit pur o àngel (extrem que serà elaborat amb una certa extensió en la *Quinta supplicatio...*, línies 1933-1970). El fons del raonament sembla reduir-se a això: si Joan Baptista fou privilegiat en el pas de pecat original a justificació, més ho fou la futura Mare de Déu.

absur'dum affirmare. Nec potest intelligi de peccato actuali ad gratiam, cum affirmetur a multis beatum Ioannem actualiter non peccasse. Ergo oportet verificari de peccato originali, virgine Maria ab ipso originali omnino preservata. Nam aliter oporteret concedere aut verbum Salvatoris veritate carere, aut virginem dicto beato Ioanne minorem, que essent inconvenientia maxima et a nullo katholico concedenda. Dominus Ihesus Christus, qui cum Patre et Spiritu Sancto regnat unus Deus, influat vobis, beatissime cesar, perfectam gratiam unitatis, cum qua vidue ecclesie de pastore vero, sancto et unico sit provisum sine mora, cum quo pastore predictam celebrationem ad perfectam conclusionem deducatis et toti universali ecclesie mandetis ipsam populo celebrandam. Scripta Barchinone, XVIII die martii anno a nativitate Domini Ihesu Christi M CCC XVII.

Deo gratias.

1704 affirmare B dicere 1705 affirmetur B afirmetur | a multis B om | Ioannem KB Johannem 1706 oportet KB oportet 1707 oporteret B oporteret 1708 Ioanne KB Johanne 1709 que B quod add omnia | maxima K lect dub | katholico B catholico 1710 Ihesus B Jesus | Spiritu B Spirtu 1712 vero, sancto B sancto, vero 1714 deducatis K deducatur 1715 populo celebrandam B perpetuo observandam

1708-1710 Sant TOMÀS D'AQUINO, *In III Sententiarum*, dist. III, q. I, art. 1, quaestiuicula III, «Solutio tertia, Ad tertium» (FRETTÉ, MARÉ IX, París 1873), 52, columna 1; *Summa theologiae*, III, q. 27, art. 6, «Ad primum» (Patres Praedicatorum, BAC 83, Madrid 1952), 220, columna 1; cf Sant ANSELM, *De conceptu virginali*, c. XVIII (ML 158, París 1863), columna 451: «... ea puritate niteret, qua maior sub Deo nequit intelligi...».

1712-1713 D'acord amb allò que ja hem subratllat en relació a les línies 109-110, el nostre «zelator» repeteix ací que no reconeix Benet XIII com a papa legítim. Tot i que, recordem-ho, des del 4 de juliol de 1415 fos l'únic dels tres pretesos papes que restava en càrrec (o pretensió) papal amb el consegüent desig d'ésser reconegut per tota l'Església, en aquesta situació l'autor nostre proclama la seva negativa de reconeixement al papa Luna. Recordem, encara, que entre la data de la lletra anterior i la d'aquesta (7 de novembre de 1415, línies 109-110 i el 18 de març de 1417, línies 1712-1713) hi havia hagut la reunió d'autoritats religioses del país a Barcelona el mes de juliol de 1416, les quals havien reafirmat l'obediència a Benet XIII com a reacció contra la sostracció civil d'obediència decretada pel rei Ferran d'Antequera a Perpinyà el 6 de gener del mateix 1416. Tot això indica que la posició del nostre «zelator» en el punt que ens ocupa era ferma i no canviava pel fet que les coordenades polític-religioses donessin tómb. El papa de la unitat, Martí V, seria elegit l'onze de novembre d'aquell mateix any 1417. A partir d'aleshores, desapareixeria de les cartes del nostre «zelator» el problema de la unitat de l'Església i seria substituït pel de la seva reforma en tots els plans, «in capite et in membris».

<VII. QUARTA SUPPLICATIO DOMINO IMPERATORI MISSA>

(Viena, Staatsbibliothek, Cod. Vind. 3515, ff. 169^r-170^r)

Sacrae imperiali maiestati:

- 1720 Optime Imperator. Quia publice dicitur et communis vox famat et iugiter predicatur in plateis quod vestro imperiali digno et laudabili opere celebrabitur in brevi concilium generale, in quo reformabitur tam in capite quam in membris Ecclesia sacrosancta, ideo, continuando instantias assuetas, vestre cesaree maiestati humiliter supplicatur quatinus, recolendo opera et litteras de materia purissime conceptionis virginis Matris Dei, vestre sacrae dominationi vicibus triplicatis missas, in ultima quarum fuit vobis datum pro memoriali

1718 B Secunda littera

1719 B om

1720 Optime WB Obtine | communis W communis 1721 predicatur B praedicat 1721-
1722 et laudabili B om 1722 concilium W consilium 1723 membris W menbris 1724
maiestati W magestati

1722-1723 Juan de Segovia posa en boca de l'emperador Segimon d'Hongria aquesta resposta als ambaixadors dels pares conciliaris ja reunits a Basilea (entorn del 2 de juliol de 1431): «...quam foret necesse generalem celebrari synodum in civitate Basiliensi pro extirpatione heresum et morum reformatione in utroque statu tam in capite quam in membris, ipsisque notum erat quantum in Constanciensi concilio laboraverat, ut prius reformatio fieret, quam ad electionem summi pontificis procederetur. Nam quid post secutum fuit notum omnibus erat, et iam multo magis elaborare cupiebat, etiam propriam personam exponendo, quia nil potius suo cordi inhereret, quam quod vicia utriusque status in virtutes commutarentur et reformarentur, cum sine operibus fidem mortuam divina declaret auctoritas», *Historia gestorum generalis Synodi Basiliensis*, liber I, c. XII (BIRK, Monumenta Conciliorum Generalium Saeculi XV, II, Viena 1873), 19; en el *Liber VII*, c. XLIII, ibid., 662-664, recull la *Ultima imperatoris locutio ad Patres concilii* (de Basilea) *continens requisitiones quatuor, oblationes duas totidemque professiones*, dins la qual digué: «...Primum autem, quod efficaciter intenderetur ad reformationem, etenim si congregatum fuisset propter tria (*Hussites, pau, reforma*) illa permaxime continebantur in reformatione...». Vegeu també la nota d'aquest aparat de fonts corresponent a les línies 154-158. 1725-1727 Vegeu

1720-1722 El concili de Pavia-Siena s'havia dissolt convocant els prelats al concili vinent, d'acord amb el decret *Frequens* del concili de Constança, a la ciutat de Basilea. El fet que aquesta ciutat formés part de l'Imperi romano-germànic segurament justifica l'afirmació del nostre «zelator» que el concili se celebraria per obra de l'emperador. És cert, d'altra banda, que els primers prelats aplegats a Basilea per al concili enviaren de seguida una ambaixada a Segimon, a fi d'assegurar-se la seva col·laboració, tal com el lector pot veure en la nota de l'aparat de fonts corresponent a les línies 1722-1723. Remarquem, d'altra banda, que per al nostre «zelator» ja no hi ha problema de «ver pastor e regidor», tot i que a Peníscola continuï la dissidència, mort Benet XIII, en la figura del seu continuador, Gil Sánchez Munyoz (Climent VIII).

autentico dictum Salvatoris: «Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista», velitis disponere vestram imperialem devotionem cum sancta et vigilanti diligentia ut in dicto generali concilio dicte purissime conceptionis universalis et perpetua celebratio ad effectum perveniat totiens supplicatum. 1730

Et ut hoc meritorium et devotum negotium teneatis continue ante faciem mentis vestre, supplicatur iterum vestre maiestati imperiali quod «Ave, Maria, gratia plena» habeatis etiam in dicta materia pro stimulo seu memoriali continuo. Nam, si verbum predictum, sicut quotidie in vestro imperiali ore pronuntiatum existit, ita in sua vera significatione devote contemplaveritis, sine dubio videbitis vere et cum ratione evidenti quod, cum «plenum» de directo opponatur «vacuo», aut Virginem esse macula originali immunem aut verbum predictum, quod fuit archangeli Gabrielis incarnationem Filii Dei Marie virgini nuntiantis, esse falsum. Nam, postquam virgo Mater «plena gratia» nuncupatur, non potest concedi in aliqua eius parte vacua nullo modo, cum illud, quod in aliqua eius parte vacuum invenitur non possit plenum suppliciter nuncupari. || Et ideo, si eius

f. 169^v

1728 autentico B autentico 1729 Ioanne WB Johanne | Baptista WB baptista 1730 concilio W consilio 1732 totiens B toties
1734 faciem B factem | maiestati WB magestati 1735 etiam W ecciam 1737 quotidie W cottidie B cotidie 1740 vacuo B om | immunem W inunem 1741 Gabrielis W Gabrielis | incarnationem W incarnacionem 1744 nullo B ullo 1745 suppliciter B simpliciter

els escrits II-VI del present recull. 1728-1729 Mt 11, 11; vegeu també les línies 1695-1696.

1735 Cf Lc 1, 28. 1741-1742 Lc 1, 26-28. 1742 MARTÍ 126, «Centesimo vigesimo». 1743 Vegeu les línies 409-419 (text llatí de les línies 398-409). 1745 Cf les línies 453-472.

1730-1732 El desig ací expressat pel nostre «zelator» arribaria a ésser realitat, car el concili de Basilea faria allò que ell propugnava, més encara, els seus escrits portarien un francès, Jean de Rouvroy, el qual consta que coneixia almenys els escrits inicials del nostre autor, a demanar al concili les mateixes decisions deu anys després d'aquesta carta. Encara, doncs, que no fos pel camí de l'emperador, el nostre «zelator» es pogué sentir satisfet, si encara era viu l'any 1439. Vegeu també la nota 81 a la *Introducció*.

1735-1765 En aquesta trentena de línies trobem una síntesi de les idees de l'autor, exposades en el primer tractat, en tant que són confirmades per una anàlisi de l'«Ave, Maria, gratia plena», tot el pern de la qual és constituït per la contraposició «ple» i «buit». Coneixent les idees de l'autor, és comprensible que ell vegi una possible forma de «buidor» en el fet que la matèria seminal fos conductora de gèrmens de pecat original en el cas de la verge Maria, forma de «buidor» que, per tant, resultaria exclosa per la plenitud de gràcia proclamada per l'àngel.

1745 «suppliciter», llegiu «simpliciter».

- principium materiale, quod fuit in actu in illo nunc in quo fuit concepta, esset peccato originali infectum, id est, cum dispositione causali quod in introductione forme exiret onus originale in actu, non simpliciter «plena», sed in suo materiali principio dispositive et causaliter
- 1750 esset vacua concedenda et, per consequens, verbum angeli falsum. Sed, quia verbum angeli, a suprema veritate in tanto et tam excellenti mysterio ambaxiatori, nullo modo falsum est concedendum, ideo virgo Mater est concedenda in principio cuiuslibet partis, tam materialis quam formalis, eius producti esse Deo gratiosa, ita quod preservative a predicto materiali principio semoto totaliter quocumque
- 1755 obstaculo gratie impeditivo, adveniente forma creative pura producta, fuit ipsa Virgo gratia et amore divino absque aliqua morula mirabiliter illustrata, quia temporaliter illustrando fuit producta et producendo illustrata, sicut fuit eternaliter in Matrem eligendo dilecta et
- 1760 ut Matrem diligendo electa; et quia, postea, maternitatem Dei actu obtinuit et semper et continue in cunctis suis actibus divinam voluntatem virtuosissime adimplevit. Est enim cum veritate concedenda tam in medio quam in fine temporalis cursus vite sue plene dotata multarum mirabilium gratiarum et cum ingenti multiplicatione, inef-
- 1765 fabili modo et numero, in illis plenarie conservata.

- Item, supplicatur vobis, optimo et devotissimo cesari, ut etiam habeatis pro stimulo et memoriali continuo in tam pia materia quoddam breve tractatum, intitulatum *De possibilitate ac congrua necessitate purissimae Conceptionis Virginis Matris Dei*, quod vestre imperiali devotioni mittitur cum presenti, nam, omni dubitatione procul
- 1770 pulsa, speratur quod, si predictum tractatum, simul cum contemplativa consideratione de «Ave, Maria, gratia plena» supradicta et aliis operibus vobis alias missis attente et devote perlegeritis, sicut vestre

1746 quod W quid 1748 onus W honus 1752 mysterio WB misterio | ambaxiatori W ambraxiatori 1754-1755 preservative B preservatione 1757 fuit W seq in prima virgo cancell 1758 temporaliter W temporaliter 1760 obtinuit W seq in cunctis suis actibus cancell 1762 cum B cum cum 1763 medio W seq quam cancell 1764 multiplicatione B mulplicatione add et augmentatione

1766 optimo W obtimo 1768 tractatum B tractaum 1770 procul W seq cum cancell

1747-1748 Vegeu les línies 484-493 (text llatí de les línies 477-485) i 539-545. 1748 Vegeu el text de les línies 565-572 (text llatí de les línies 539-545). 1749 Vegeu el text de les línies 588-662 (text llatí de les línies 556-589). 1753-1758 Vegeu el text de les línies 711-748 (text llatí de les línies 700-728). 1762-1764 Vegeu les línies 891-913 (text llatí de les línies 873-888). 1768-1769 Vegeu el text de les línies 1793-1894.

1769-1770 Vegeu el text següent en les línies 1793-1893.

f. 170^r dominationi ut ita faciatis humiliter supplicatur, de altissimis veniet
 in vestra imperiali anima talis et tanta compunctionis conscientialis 1775
 gratia quod continue remanebitis punctus, || quousque totiens humi-
 liter supplicatum, vestro digno opere, dicta divina gratia operante,
 veniat ad perfectum.

Et, ut talis perfectio nullatenus per vos possit oblivioni tradi,
 supplicatur etiam valde instantissime, ut quod scriptum est «potenti 1780
 bonum facere et non facienti, peccatum est illi», semper pro dicta
 materia in vestra imperiali memoria teneatis actualiter exaratum.

Dominus Ihesus Christus, qui uniendi Ecclesiam suam sanctam
 vobis contulit gratiam specialem, ipsam gratiam vobis augeat ad con- 1785
 gregandum sacrum concilium, in quo conformetur ipsa Ecclesia ad
 statum sanctum et virtuosum. Et etiam ordinetur perpetua celebratio
 purissime conceptionis sacratissime Marie simul virginis atque ma-
 tris, cui placeat dictam gratiam a domino Ihesu Christo, simul Filio
 et Deo suo, vobis, beatissimo cesari, plenariam impetrare.

Scripta Barchinone, XVI die madii anni Nativitatis ipsius domini 1790
 Ihesu Christi M CCCC XXV.

Deo gratias.

1775 compunctionis W conpunctcionis | conscientialis W contiencialis 1776 totiens W toc-
 ciens 1777 opere W seq domina cancell

1779 nullatenus W nulatenus | per vos possit B possit per vos 1780 quod W quid
 1783 Ihesus B Jesus 1785 sacrum W sacrum | conformetur B reformatur 1788 dictam
 B decoram | Ihesu B Jesu
 1791 Ihesu B Jesu

1776-1777 Vegeu el text de les línies 116-126, 1415-1419, 1689-1693.

1780-1781 Iac 4, 17.

1783-1784 *Oratio in recessu domini Imperatoris, iter versus Perpinianum arri-
 pientis, quem Concilium benedixit, die 15 iulii 1415*: «... regem nostrum Imperatorem
 electum, hic praesentem, ecclesiae tuae advocatum et defensorem, ad perfectam reinte-
 grationem unitatis ecclesiae praefatae iter arripientem, dirigere, protegere et conservare
 digneris» (MANSI XXVII, París 1903), 776.

1779-1780 Referència al fet de la presència i treball constants de l'emperador
 Segimon d'Hongria en el concili de Constança, del qual sortí el papa de la unió que
 posà remei al cisma, Martí V.

<VIII.> DE POSSIBILITATE AC CONGRUA NECESSITATE PURISSIME
CONCEPTIONIS VIRGINIS MATRIS DEI

(Viena, Staatsbibliothek, Cod. Vind. 3515, ff. 170^r-171^v)

- 1795 Virgo et mater Ihesu Christi, Filii Dei, movit influenzae sue gratie voluntatem cuiusdam occupati zelatoris puritatis sue purissime conceptionis ut inter suas occupationes applicaret se ad considerandum possibilitatem ipsius puritatis, quam audiverat a multis affirmari possibilem. Qui, confisus gratia summi et veri Dei et auxilio predictae

1793-1794 B *praeit* Fuit inventum infrascriptum opus in quodam folio papiri, ubi de verbo ad verbum erat, ut sequitur, exaratum. Jesus Maria considerationi infra scribende influant veritatem 1794 W *add* etc

1795 Virgo B *praeit* Quod | Ihesu B Jesu 1796 voluntatem W voluntate 1797 occupationes W occupationis 1789 affirmari W afirmarii B afirmari 1798-1799 possibilem B impossibilem

1795-1882 El tercer tractat doctrinal és un repensament o reelaboració de tota la doctrina exposada per l'autor en els escrits anteriors i, en particular, en el tractat doctrinal primer i més extens. No és, diguem-ho d'entrada, una negació de la doctrina abans exposada, car la tesi del nostre escrit és idèntica a la dels anteriors. És, però, una reelaboració en el sentit que el raonament que desemboca en la tesi de sempre segueix un camí divers del que coneixem per les pàgines anteriors. En el nou camí, per exemple, les expressions homologables amb tesis lullistes es redueixen a la «raó necessària» de la línia 1844. En canvi, l'evitació de categories lullianes arriba a l'extrem de no introduir la denominació de «dignitats» en un context, en el qual hom l'esperaria, com és ara en les línies 1812-1813, en parlar de les «verae virtutes et virtuosae veritates», que es troben en Déu. Per contra, les bases del discurs, els dos paràgrafs de les línies 1803-1809 i 1810-1817 respectivament, són totalment homologables amb la manera de parlar que hom usava en les escoles oficials. L'interessant, però, és que procedint de principis, diguem-ne aristotèlic-tomistes (acte pur de Déu des de l'eternitat, sense canvis en les opcions que hi són implicades; existència «eminenter» en Déu de les perfeccions que també es troben en la realitat creada) i per camins coherents amb tal escola, el nostre «zelator» arriba a posicions «lullianes» molt més radicals o almenys més netament exposades que en el primer tractat, en el qual les citacions, àdhuc textuals, d'escrits de Llull eren nombroses. La radicalitat de la tesi lulliana rau en el fet que la doctrina de la Puríssima és justificada exclusivament per consideracions de la dinàmica d'una elecció eterna de Déu màximament («eminenter», recordem-ho) determinada per l'amor filial.

Des d'un punt de vista formal, el tractat té una primera part centrada en l'anàlisi del concepte de «possibilitat» aplicada a la doctrina de la Puríssima (línies 1798-1837) i una segona d'ocupada en el concepte de «congrua necessitas» per a la mateixa doctrina (línies 1837-1892). La primera exposa els dos principis metafísics ja indicats en el paràgraf anterior, la segona fa arribar l'exclusió de pecat en la Mare de Déu fins al primer moment de l'existència de la matèria seminal.

1798-1799 «possibilem», potser hauria de dir «impossiblem».

Summi vere matris virginis, vertendo se ad ipsum verum Deum et ad suas verissimas dignitates cum magna spe videndi veritatem ipsius possibilitatis, incepit suam considerationem in modum qui sequitur: 1800

f. 170^v Memoravit ipse zelator quod Deus infinitus et eternus et omni perfectione perfectus uno actu intelligendi seipsum et omnia intelligit. Aliter, || derogaretur sue perfectissime infinitati, cui pluralitas, nisi personalis, potuit modo aliquo convenire. Item, derogaretur sue perfectissime eternitati, cui novitas aliqua non est concedenda, que in pluralitate actuum nisi personalium ab intra non posset ipsa novitas denegari. 1805

Memoravit etiam quod in Deo creatore, qui est prima et perfectissima virtus, est prima et perfectissima veritas et qui ad sui similitudinem produxit omne creatum, sunt omnes vere virtutes et virtuose veritates considerate sine aliquo defectu, in perfectiori, virtuosiori et veriori esse quam sint in creaturis. Nam aliter, exemplar seu id, a quo sumitur aliqua similitudo, non esset perfectius neque verius quam similitudo ab eo sumpta, quod esset valde inconueniens affirmare. 1810 1815

De dictis duobus memoratis vidit gratia Dei ipse zelator multum clare et rationabiliter infrascriptas procedere veritates.

Nam, postquam virginem sacratissimam Mariam sancta confitetur ecclesia esse actu Matrem Dei, oportet virtute primi memorati ut ab 1820

1800 Summi B summae

1803 (infinitus) et W seq in cancell 1805 derogaretur W derogaretur 1806 potuit B potest 1807 que B qui 1811 est B et 1815 sumitur B sumitur 1817 affirmare B affirmare

1818 De B Ex 1819 clare B dare

1820 postquam B posquam | sacratissimam B sanctissimam 1821 oportet W oportet

1801 La teoria lulliana de les «dignitats» (les quals, en català, són també anomenades «començaments») és constantment repetida i reelaborada en les obres de Ramon Llull. Cf, per exemple, *Taula general*, «De la segona distinció» (GALMÉS, ORL XVI, Ciutat de Mallorca 1932), 312-336. L'anònim no les esmentarà més.

1803-1804 Pere LLOMBARD, *Sententiarum libri IV*, I, dist. XXXV, c. VIII (Collegium Sancti Bonaventurae, Quaracchi 1916), 223. Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, I, q. 14, art. 5, «Respondeo» (Patres Praedicatorum, BAC 77, Madrid 1951), 114. 1805-1806 Ibid., q. 11, art. 3, «Respondeo... Secundo vero», 71. 1806-1809 Ibid., q. 10, art. 2, «Respondeo», 61.

1810-1811 Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, I, q. 25, art. 1, «Respondeo» (Patres Praedicatorum, BAC 77, Madrid 1951), 204. Ibid., q. 44, art. 3, «Respondeo», 335 i q. 45, art. 7, 346. Cf, en relació a l'home, Gen 1, 26.

1820-1821 Cf el text de les línies 314-318, amb la corresponent nota de l'aparat de fonts. 1821 Cf el text de les línies 1803-1809.

intelligentibus fidelibus concedatur quod Deus eternaliter intellexit et intelligendo elegit et in mente sua, ut ita loquar, depinxit ipsam Virginem Mariam in gloriosissimam matrem suam.

- 1825 Item, postquam in creaturis invenitur amor filii ad matrem verus et virtuosus, quia a Deo mandatus, a Quo, cum sit prima veritas et prima virtus, non potest procedere nisi verum et virtuosum, et, prout superius est ostensum, ipsa sacratissima virgo Maria sit concedenda eternaliter electa et in mente divina depicta mater Filii Dei, oportet
1830 concedere virtute secundi memorati quod eternaliter et perfectissime fuit dilecta per ipsum Filium Dei, qui ipsam in matrem suam eternaliter elegit. Amen.

- || Predictis veritatibus modo predicto consideratis, fuit ipse zelator in omnibus suis potentiis intellectualibus cum magna exultatione et ineffabili iubilacione valde quietatus, videndo multum intelligibiliter non tantum possibilitatem, quam intelligere desideraverat, sed etiam ipsius possibilitatis congruam necessitatem. Nam, considerando ipsam Virginem in mente divina eternaliter matrem Filii Dei depictam et, per consequens, ut supra conclusum est, ab ipso Filio Dei
1835 eternaliter et perfectissime dilectam, non vidit aliqua ratione posse convinci quod ipsa Virgo, sic perfectissime et eterne a Deo dilecta, in aliquo puncto parvissimo fuerit ipsi Deo odiosa, cum odium et amor de directo contrarientur. f. 171^r

- Et sic, ratione necessaria fuit compulsus adfirmare ipsam Virginem sine aliquo minimo intervallo semper et continue ab ira et odio divino totaliter alienam, nam aliter non fuisset ut matrem eternaliter et perfectissime a Deo dilectam.
1845

1826 virtuosus W vertuosus 1827 non B no 1829 oportet W oportet 1832 Amen B om
1833-1834 zelator W zellator 1836 tantum B tam | desideraverat B desidererat 1840
perfectissime W corr perfectissimum | non vidit B om 1842 parvissimo W pravissimo
1844 compulsus W compulsus | adfirmare B afirmare 1846 nam W seq alter cancell | matrem B mater 1847 dilectam B dilecta

1822-1824 Cf el text de les línies 234-265 amb les corresponents notes de l'aparat de fonts.

1825-1826 Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, II-II, q. 122, art. 5, «Respondeo» (Patres Praedicatorum, BAC 81 Madrid 1952), 779. 1829 Cf el text de les línies 1823-1824. 1829-1832 Cf el text de les línies 314-323, 338-362 i 376-445.

1838-1839 Cf el text de les línies 1820-1824. 1839-1840 Cf el text de les línies 1829-1832 i 389-415.

1844 La teoria i la pràctica de les «raons necessàries» es troba en moltes de les obres lullianes, per exemple, en el *Llibre de demostracions* (GALMÉS, ORL XV, Ciutat de Mallorca 1930), en particular dins el llibre primer, 7-50. 1845 Cf el text de les línies 410 i 456. 1846-1847 Cf el text de les línies 435-444.

Et consequenter fuit necessitatus affirmare, cum peccatum sit hoc per quod creature sunt Deo odiose, quod sicut ipsa virgo Maria fuit eternaliter in matrem Filii Dei electa et ut talem a Filio Dei eternaliter dilecta, ita fuit privilegio eterno dotata quod in generali damnatione humane nature, in qua natura oportebat ipsam naturaliter produci, nullo modo esset comprehensa nec, per consequens, peccato originali aliquid infecta, sed totaliter esset ab ipsa condemnatione et ab ipso originali peccato omnino exempta. Nam aliter non fuisset eternaliter per Filium Dei perfectissime ut matrem dilecta, de qua eterna et perfectissima dilectione, postquam ipsam in matrem elegit, non est aliquid dubitandum, cum in creaturis, in earum operibus nimis defectuosis, si electio materna esset possibilis per filium fieri, rationabiliter potest videri quod numquam fieret de muliere ipsi filio odiosa.

f. 171^r || Ergo, cum virginem Mariam confiteatur Ecclesia sacrosancta maternitatem Filii Dei temporaliter obtinuisse, a quo Filio Dei, qui eternus, omnipotens et omnisciens est, fuit eternaliter, ut supra conclusum est, in matrem electa et ut matrem dilecta, oportet concedere quod tali et tanto privilegio ipsam eternaliter adornavit, quia tamquam omnipotens potuit et tamquam omnisciens scivit et tamquam filius et perfectissimus amator eternus ipsius virginis multum decenter et rationabiliter debuit quod gratia ipsius gratiosi et divini et eterni privilegii fuit ipsa virgo ab omni specie peccati ita perfectissime omnino preservata quod numquam in ipsa, nec in aliqua parte sui proprii esse aliquid potuit inveniri tactum macula vitiosa. Dicitur: «nec in aliqua parte sui proprii esse», nam «parte» intendit dic-

1848 fuit W seq necessitates cancell | affirmare WB afirmare 1849 hoc W hec 1850 talem B talis 1852 damnatione W dempnatione B condempnatione | oportebat W oportebat 1853 comprehensa W conpreensa 1854-1855 condemnatione B condempnatione 1856 matrem B mater 1860 rationabiliter B rationabiliter 1861 ipsi WB ipso

1864 eternus B aeternum | omnipotens B opus 1865 (ut) matrem B mater | oportet WB oportet 1866-1867 tamquam B tanquam 1867 omnipotens B opus 1871 numquam B nunquam 1872 proprii B proprii | aliquid potuit B potuit aliquid 1873 (aliqua) parte W om |

1848-1849 Sant FULGENCI DE RUSPE (Pseudo AGUSTÍ), *De fide ad Petrum*, c. 26 (ML 40, París 1861), 774. 1850 Cf el text de les línies 267, 318-320. 1853-1855 Ramon LLULL, *Disputatio heremite et Raimundi super quaestionibus Magistri Sententiarum*, c. 96 (MOG IV/IV), 84: «... finis recreationis ante fuit conceptus quam fuit recreatio et Filius Dei, qui ipsum finem concepit et voluit, sic et multo melius praeparavit et ordinavit omnia pertinentia ad recreationem a principio usque ad finem». 1855-1861 Cf el text de les línies 376-446 i 1855-1861.

1862-1863 Cf el text de les línies 314-318. 1863-1872 Cf el text de les línies 376-446 i 1855-1861. 1873 Cf el text de la línia 416.

1875 tus zelator quod anima ipsius virginis, que non est filia Ade nec ab ipso Adam descendit, fuit a Domino Deo pura creative in esse producta. Item, quod corpus in ipsius productione et ante animationem fuit purum, quia a macula originali preservatum. Nam, licet pars corporalis, que intellectualis non erat, non posset peccato infici nec per consequens preservari, tamen, quia peccatum primi parentis per naturam corporalem derivatur in homine per modum generandi communem in natura humana producta, oportet concedere quod in ipsa natura corporali est dispositio causalis, per quam, in introductione anime insurgit in homine, intrante possessionem nature humane condemnate, effectus ipsius condemnationis, qui est culpa originalis. Et ideo, de dicta causali dispositione intendit dictus zelator quod fuit pars corporalis virginis Matris Dei per dictum gratiosum et eternum privilegium firmiter per Deum manutenta et plene et perfectissime preservata. Et quia, remota causa removetur effectus, ideo conclusit dictus zelator gloriosissimam virginem Mariam ab utroque latere et, 1890 per consequens, in toto suo esse sacratissimo fuisse semper et continue divino et eterno dono purissimam et, per consequens, ab omni lapsu generaliter preservatam.

Deo gratias et Virgini.

<IX. QUINTA SUPPLICATIO DOMINO IMPERATORI MISSA>

(Barcelona, Arxiu Capitular de la Catedral, Confraria de la Puríssima, volum sense numerar, ff. 43^a-45^d)

1895 Optime Imperator. Cum supplicatio vobis utilis et devota de humili et perpetua ordinatione festiva celebrationis sanctissimae et purissimae conceptionis virginis matris Dei multifarie multisque modis

(nam) parte B *om* 1876 ante B et | animationem B animatione 1880 derivatur W dirivatur 1880-1881 communem W comunem 1881 oportet W oportet 1882 corporali W corporali 1883-1884 condemnate WB condempnate 1884 condemnationis WB condempnationis 1889 gloriosissimam W gloriosissimam | latere WB lattere 1893 B *add* Deo et ipsi virgini multas gratias 1894 B Tertia littera

1874-1876 Cf el text de les línies 563-564 i 706-711. 1877-1884 Cf el text de les línies 663-791. 1884-1888 Cf el text de les línies 920-938. 1888-1892 Cf el text de les línies 1117-1143.

1897 Heb 1, 1. 1897-1898 Cf el text de les línies 41-166, 1402-1424, 1680-1717

- vestrae caesareae maiestati humiliter directa, non liceat aliquatenus oblivione deleri, sed potius continuari, quousque supplicata cum fructu veniant ad effectum, ideo continuando incepta vestrae imperiali maiestati humiliter et multum instantissime iterum supplicatur quatenus ad dandam tam pio negotio perfectam conclusionem velitis cum magna et ardentissima affectione statim insurgere, cum communiter dicatur quod dominus pater sanctus Eugenius, noviter per Dei gratiam electus, sequendo sanctissimum votum vestrum antiquum, vult ut de praesenti celebretur concilium generale, in quo agenda sunt talia et similia et multa alia ardua ad reformationem Ecclesiae sacrosanctae. Et quia, intervenientibus multis et nimis arduis negotiis vestris, expedit ut de praedicto devoto opere promotorem continuum habeatis, ideo, plus quam dici potest, devotissime et humillissime supplicatur ut ad vestram imperialem praesentiam faciatis adducere tres parvos codicillos de dicta materia cum tribus parvis litteris alias vobis missos, de quibus omnibus mandetis alicui de vestris secretariis vestrae caesareae dominationi continuam memoriam frequentare. Et etiam ut praesens scriptum, simul cum supra tactis, sit vobis, christianissimo Imperatori, de praefato negotio stimulum et memoriale devotum, inseritur hic quod beatus Thomas de Aquino, doctor famo-

1898 maiestati B magestati 1901 maiestati B magestati 1905 antiquum B anticum
1908 arduis B arduis 1909 continuum B continuum 1915-1916 christianissimo B christianissimo

i 1719-1792. 1904-1905 EUGENI IV (Gabriele Condulmer), elegit papa el 3 de març de 1431. 1905-1907 El compromís, signat per tots els cardenals el 2 de març de 1431, contenia, entre d'altres extrems: «In primis, quod curiam romanam in capite et membris reformabit... Item, quod concilium generale celebrabit seu celebrari faciet...» (RINALDI, MANSI, *Annales ecclesiastici*, IX, Lucca 1752), 92, columna 2. 1912 Són els tres tractats acf publicats: *De sacratissima conceptione Virginis Matris Dei*, línies 167-1401; *Concordia opinatae contradictionis in dictis beati Thomae super conceptionis Virginis Matris Dei dignissima puritate*, línies 1425-1679; i *De possibilitate ac congrua necessitate purissimae conceptionis Virginis Matris Dei*, línies 1793-1893. La primera de les tres lletres ocupa les nostres línies 41-166; la segona, les línies 1402-1424; i la tercera, les línies 1719-1792. 1917-1921 Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*,

1910 «humillissime», llegiu «humillime».

1912 «tribus». En realitat, les lletres anteriors són quatre, però és possible que l'autor en aquest moment, en el qual sembla pensar més en escrits substantius, no volgués incloure la segona (línies 1402-1424), perquè era una simple presentació del tractat sobre la *Concordia opinatae contradictionis in dictis beati Thomae*.

1917-1970 El contingut central d'aquesta carta no aporta cap novetat en relació al tractat immediatament anterior *De possibilitate ac congrua necessitate...*, fins al punt que les línies 2001-2014 es poden considerar una síntesi d'aquells raonaments. L'única

sissimus, scripsit de angelis et de nostris primis parentibus in prima parte suae *Summae*, videlicet de angelis in LXII quaestione, articulo 1920 tertio, ubi inquit: «Angelos esse creatos in gratia», allegando sanctum Augustinum, qui in XII *De Civitate Dei*, dicit sic: «Bonam voluntatem quis fecit in angelis, nisi ille, qui eos cum sua voluntate, primo cum suo amore casto, quo illi adhaerent, creavit, simul in eis condens naturam et largiens gratiam?» Et finaliter respondendo, dictus 1925 beatus Thomas ad dictam quaestionem, concludit quod angeli fuerunt creati in gratia. Idem dicit dictus beatus Thomas de primo homine in dicta prima parte praefatae *Summae*, quaestione LXXXV, || articulo f. 43^d primo, ubi ad litteram sic habetur: «Homo et angelus aequaliter ad gratiam ordinantur, sed Angelus creatus est in gratia, dicit enim 1930 Augustinus secundum Genesim ad litteram, *De civitate Dei*: «Quod Deus simul erat in eis condens naturam et largiens gratiam. Ergo, et homo creatus fuit in gratia». Haec ille.

De quibus conclusionibus, tamquam ab Ecclesiae sacrosanctae autenticis doctoribus conclusivè affirmatis et realiter positus, sequitur 1935 evidenter et multum rationabiliter quod Lucifer cum omnibus suis condemnatis sociis et Adam et Eva, nostri primi parentes, si Virgo Mater fuisset concepta in originali peccato, habuissent in eorum creativa productione maiorem gratiam quam ipsa Virgo. Nam ipsi fuerunt creati in gratia, in quam steterunt quousque libere peccaverunt, et

1923 illi B illo

1934 autenticis B auctenticis | affirmatis B afirmatis 1935 rationabiliter B rationabiliter
1936 condemnatis B condempnatis 1939 peccaverunt B pecaverunt

I, q. 62, art. 3 (Patres Praedicatorum, BAC 77, Madrid 1951), 445. 1921-1924 Sant AGUSTÍ, *De civitate Dei*, XII, c. IX (DOMBART, KALB, CC, XLVIII, Turnholt 1955), 364, línies 39-42; Sant TOMÀS D'AQUINO recull el text agustinianà en el «Sed contra» de l'article citat. 1924-1926 Sant TOMÀS D'AQUINO, ibid., «Respondeo»: «... ita statim a principio sunt angeli creati in gratia». 1926-1932 Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, I, q. 95, art. 1, «Sed contra» (Patres Praedicatorum, BAC 77, Madrid 1951), 706.

1933-1938 Cf el text de les línies 1145-1198. Cf també sant BERNAT DE CLARAVALL, *In laudibus Virginis Matris*, I, 7 (LECLERCQ, ROCHAIS, Roma 1966), 19. ROBERT OF COWTON, *In III Sententiarum*, dist. III, quaestio unica (HECHICH, Roma 1958), 83-84. 1935-1936 MARTÍ de 91, «Tertia ratio» a 92, «Quinta ratio» i 98, «Vi-

novetat, si no m'erro, és constituïda per la base que precedeix els raonaments actuals, els textos de sant Agustí d'Hipona i de sant Tomàs d'Aquino relatiu a la situació de santedat i puresa tant dels àngels com dels primers pares en sortir de les mans de Déu, doctrina que permet d'aplicar el principi segons el qual la Mare de Déu havia d'ésser més acceptable, graciosa i estimada davant Déu que cap altra criatura.

1939 «quam», llegiu «qua».

- f. 44ª ipsa Virgo, producta cum macula originali, fuisset in ira Dei quous- 1940
 que || lavata fuisset et ab ipsa macula purgata, cum sit certum quod
 quicumque vitio actuali aut originali maculatus, durante ipsa macula,
 est continue in ira Dei constitutus, quod de tali virgine, Dei matre,
 est absurdissimum non solum dicere, sed etiam cogitare, immo potius
 cum beato Bernardo tenendum: «Quod de immaculata immaculatus 1945
 processit, omnium maculas purgaturus». Nam ipsa sanctissima Virgo
 virginum ad maternitatem Filii Dei electa, non est dubitandum quod
 per ipsum Filium suum, Deum aeternum, qui mandavit parentes esse
 honorandos et per consequens diligendos, non esset tamquam Mater
 sua dilectissima super omnes puras creaturas de omnibus et singulis 1950
 divinis gratis comunicabilibus aeternaliter privilegiata, inter quas
 f. 44^b non est credendum quod ei deficeret gra-||-[tia] defectu cuius, praedi-
 cti condemnati habuissent in aliquo nunc, etiam parvissimo, maiorem
 gratiam quam ipsa Dei mater, quae evidentissime videtur quod super
 omnia creata est Deo, Filio suo, propinquissima. Et quia magis 1955
 propinqui Deo, qui gratia et gloria, etiam per essentiam, sunt in maiore
 participatione gratiae et gloriae divinae quam caeteri alii non ita
 propinqui. Ideo, nulla pura creatura, nec in principio nec in medio
 nec in fine sui proprii esse, potest inveniri cum maiori gratia quam
 ipsa Mater Dei, attestante hoc beato Anselmo, capitulo decimo quinto 1960
De conceptu virginali, ubi sic inquit: «Decebat quod illius hominis
 conceptio de matre purissima fieret. Nempe, decens erat ut ea puri-
 tate, quae sub Deo nequit maior intelligi, Virgo niteret», quod esset
 f. 44^c falsum, si ipsa Mater fuisset pec-||-cato originali maculata, nam, in
 tali casu non est dubium quod omnes daemones et nostri primi pa- 1965
 rentes in eorum primo creato esse, in quo fuerunt producti grati Deo,
 non habuissent multo maiorem gratiam, quam ipsa Dei mater, in
 qua maiori gratia steterint quousque angeli a paradiso coelesti, nostri

1941 lavata B lect dub levata 1948 per B add int lin | ipsum B ipsam 1950 super B sed
 1951 comunicabilibus B comunicabilibus | quas B add non est redendum 1952 (grafia B
 om | defectu B deffectu 1953 condemnati B condempnati 1955 creata B creata creata 1959
 proprii B proprii 1961 Decebat B dicebat 1963 sub B sibi | niteret B miteret

gesimo secundo». 1945-1946 Sant BERNAT DE CLARAVALL, *In laudibus Virginis Ma-*
tris, II, 1 (LECLERCQ, ROCHAIS, Roma 1966), 21-22. 1947-1951 Cf el text de les
 línies 376-446. 1948-1949 Cf el text de les línies 390-392. 1953-1955 Sant ANSELM,
De conceptu virginali, c. XVIII (ML 158, París 1863), 451 A. 1753 Cf el text de les
 línies 456-457 i 473-509. 1960-1963 Cf la nota a l'aparat crític de les línies 1953-1955.
 1965-1970 Cf el text de les línies 1935-1936.

1970 parentes primi, praecedente culpa per eos libere commissa, fuerunt condemnabiliter eiecti, prout iam sic tactum fuit.

Item, optime Imperator, ut inter caetera in dicto vestro devoto memoriali expressata, videatur de purissima conceptione Virginis clara et expressa intentio ipsius sancti Doctoris Augustini, inseritur etiam hic quod ipse doctor in libro quem fecit *De quinque haeresibus*,
 1975 incipiendo tertiam haeresim, sic dicit: «Non parum de Filio Dei secundum divinitatem locuti sumus et resistentibus in quantum potuimus non peperimus. Nunc volo ad Incarnationem eius accedere. Et Manichaeus insistit impurus: 'Quare?' Quia Filium Dei non vult dici Filium hominis, etc.». Et sequitur infra: «Quod propter hoc
 1980 praeviderunt et dixerunt, hoc apostoli viderunt et praedicaverunt. Qui erat factus est. Quid erat quod factus est? Verbum erat, caro factus est, Filius Dei erat, Filius hominis factus est, suscepit humanitatem, non dimisit divinitatem, factus est humilis, mansit sublimis, natus est homo, non destitit esse Deus, natus est parvulus, latens
 1985 magnus. Qui libenter amplectitur Deum natum non abhorret virginis partum. Dicit tibi Deus creator hominis, Filius hominis: Quid est, manichae, quod te in meam permovet nativitatem? Non sum libidinis conceptus cupiditate. Ego, matrem, de qua || nascerer, feci. Ego
 1990 est mea, sed manu fabricata est mea, si potuit inquinari dum eam facerem, potui in illa inquinari, cum ex ea nascerer».

Multa alia confirmativa dictae purissimae Conceptionis sunt per alios doctores Ecclesiae scripta, quibus si aliqua contraria oriri videantur, cum sint aliqui, qui habentes aspectum ad universalem naturae
 1995 humanae condemnationem, sunt praedictae puritatis contrarium affir-

1970 condemnabiliter B condempnabiliter

1975 parum B parvum 1976 locuti B loqui 1983 dimisit B dimissit 1987 permovet B permonet

1995 condemnationem B condempnationem 1995-1996 affirmantes B afirmantes

1975-1979 Pseudo AGUSTÍ D'HIPONA, *Adversus quinque haereses seu contra quinque hostium genera tractatus*, c. v, núm. 6 (ML 42, París 1861), 1106. 1979-1991 *Ibid.*, 1107.

1993 MARTÍ dedica als doctors favorables les pàgines 118-126 i enumera Ricard de Sant Víctor, Alexandre Neckam, Fulbert de Chartres i Hug de Sant Víctor. 1994-1996 Cf el text de les línies 1022-1116 amb les notes corresponents de l'aparat

1969 Després de «primi», sembla que per parallelisme amb allò que hom diu dels àngels en la línia anterior (parallelisme confirmat per les línies 2057-2060), hauria de venir «a paradiso terrestri».

- mantes, dicitur quod eorum contraria affirmatio seu ipsius puritatis negatio nihil obstat nec aliquam laesionem facit vere concedentibus et devote cum Ecclesia festive celebrantibus Conceptionem Virginis Matris Dei esse purissimam, id est, ab omni labe peccati et per consequens ab ira || Dei fuisse semper et continue singulari et aeterno privilegio perfectissime praeservatam. Quia, postquam ab Ecclesia sacrosancta mater Dei conceditur et verissime praedicatur hoc concedi, quod Deus, qui cuncta uno actu intelligendi videt, aeternaliter intellexit et intelligendo elegit et eligendo ipsam virginem in matrem suam aeternaliter tamquam matrem summe dilexit, cum filio diligere matrem summe, pertineat divino iure et per consequens oportet etiam concedere quod, postquam ipsam sic summe dilexit quod super omnes puras creaturas gratiarum divinarum summe dotavit, sic quod sui proprii esse productio seu conceptio simul cum gratia fuit, nam mater Dei aeternaliter et summe per Deum dilecta multum rationaliter est evidentissime concedenda sine aliquo minimo intervallo semper et continue cum fulcimento divi-||-nae gratiae Deo Filio suo grata existere. Sic quod nihil Deo odiosum in aliquo instanti possit in ipsa aliquid intueri.
- f. 45^b 2000
- f. 45^c 2005
- f. 45^d 2010
- 2015
- 2020
- f. 45^d

1996
 affirmatio B afirmatio 1997 nihil B nichil 1998 conceptionem B conceptionis 2010 Deum
 B Deu 2013 nihil B nichil
 2015 maiestati B magestati
 2020 sublimius B sublimus

de fonts. 1998-1999 MARTÍ 31-33, 92-93. 1999-2001 Cf el text de les línies 551-582.
 2001-2003 Cf el text de les línies 315-318, 434-438 i 1820-1824. 2003 Cf el text de
 les línies 1803-1809. 2004-2005 Cf el text de les línies 266,275 i 1825-1832.
 2005-2008 Cf el text de les línies 376-446. 2010-2012 Cf el text de les línies 473-509.
 2013-2014 Cf el text de les línies 773-791.
 2017 Cf el text de les línies 1915-1917.

2001-2014 Vegeu la nota a les línies 1917-1970.

- 2025 Scripta Barchinone in mense iulii anni Nativitatis Domini Iesu Christi, ipsius Virginis Filii, millesimi CCCC XXXI.
Deo gratias.

<X. SEXTA SUPPLICATIO DOMINO IMPERATORI MISSA>

(Barcelona, Arxiu Capitular de la Catedral, Confraria de la Puríssima, volum sense numerar, ff. 45^d-47^b)

- 2030 Optime Imperator. Post missionem cuiusdam supplicatoriae litterae vestrae imperiali dominationi in mense iunii anni proxime transacti M CCCC XXXI directae, de universali et perpetua ordinatione festivae celebrationis purissimae Conceptionis Virginis Matris Dei, fuerunt aliquantulum impugnata aliqua originalia beatorum Augustini et Thomae, quae in dicta littera pro fundamento sanctitatis et puritatis

2025 Barchinone B Barchinonae
2028 B Quarta littera

2029-2032 Cf el text de les línies 1895-2027. 2033-2034 Cf el text de les línies

2025 En relació a la data, cal remarcar que, en començar la carta següent i darrera, en la línia 2030, el mes indicat no és el de juliol, sinó el de juny. No tinc elements de judici per pronunciar-me a favor d'un o altre mes.

2033-2037 La informació proporcionada per aquestes línies no ha d'estranyar. És explicable que una teoria tan portada a les darreres conseqüències i tan marginal, comparada amb la teologia normal àdhuc en els ambients favorables a la Puríssima, concentrés en ella les crítiques d'uns i altres. Però l'única indicació relativa a la crítica és la que no acceptava l'aplicació dels textos de sant Agustí d'Hipona i de sant Tomàs d'Aquino a la doctrina del nostre «zelator», potser, si encerto a individuar la raó, perquè aquells textos parlen de «creació», concepte que no és aplicable a la matèria seminal en el moment d'iniciar-se la concepció d'un nou fill d'Adam, en la qual matèria, tal com sabem, el nostre autor veu la cadena transmissora del pecat dels primers pares. Per aquest camí, jo veuria el fons de la contraposició en el lloc on les respectives teologies col·locaven la Mare de Déu, abans o després, curs amunt o avall de la història partida en el punt precís del pecat d'Adam. El curs amunt és la direcció seguida per l'escola lulliana i equival a subratllar el fet que la figura de Maria hagué d'ésser dibuixada per Déu des de l'eternitat com la persona creada més estimada de Déu i no tocada pel pecat; el curs avall és la direcció seguida per l'escola dels dominicans, la qual subratlla la plena inserció de Maria en la humanitat posterior al pecat d'Adam i, per consegüent, la seva participació en la «massa damnata» de sant Agustí.

Una dada complementària m'impulsa a cercar el o els crítics del nostre «zelator» entre els dominics o els seus adherents. No em permet de fer res més que una afirmació negativa, és a dir, que tal crítica no provingué de Felip de Malla, un barceloní

f. 46ª praedictae mirabilis conceptionis fuerunt inserta. Quam impugnationem fecerunt eo quia in ipsis originalibus affirmatur angelos et nostros primos parentes || in gratia esse creatos. Ideo, ad enervationem oppositorum et ad corroborationem veritatis originalium praedictorum et, per consequens, principalis conclusionis purissimae Conceptionis virginis Dei matris, quae in praetacta littera, vobis optimo Caesari missa, ex ipsis originalibus manifeste infertur, inseritur hic quod scriptum est *Genesis* capitulo primo: «Vidit Deus cuncta quae fecerat, et erant valde bona». Ex quo sequitur, cum omne bonum de sua natura sit diligibile, quod cuncta, quae Deus creavit, dilexit. Item, cum dilectio et odium de directo contrarientur, sequitur quod nullum illorum, quae creavit, odio habuit.

f. 46^b Confirmatur per hoc, quod scriptum est *Sapientiae* xi: «Nihil odisti eorum, quae fecisti, nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti». Ex || praedictis sequitur evidentissime, quod omnes angeli et Adam

2036 affirmatur B afirmatur 2044 diligibile B diligibile
2047 Nihil B nichil 2048 nec B nunc

nies 1920-1931 i 1975-1991. 2042-2043 Gen 1, 31. 2043-2044 ARISTÒTIL, *Ethica Nicomachea*, c. I, 1 (GAUTHIER, *Aristoteles latinus*, XXVI, 1-3. Fasciculus quartus, Leiden-Bruselles 1973), 375. 2045 Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, I-II, q. 29, art. 1, «Respondeo» (Patres Praedicatorum, BAC 80, Madrid 1952), 199. 2047-2048 Sap 11, 25. 2049-2051 Cf el text de les línies 1933-1939.

que aleshores també elaborava una teologia de la Puríssima, aquella que seria definitiva i universalment acceptada. És clar que la primera cosa és la dificultat extrema que Felip de Malla arribés a conèixer la carta-instància cinquena (línies 1894-2027), car morí l'onze de juliol de 1431; tal coneixença fou, almenys, possible, si la carta fou de juny i no de juliol d'aquell any, tal com diu el text de la línia 2030. Prescindim, però, d'aquest extrem i plantegem la mateixa possibilitat que Felip de Malla criticqués aquesta teoria del nostre «zelator». Penso poder assegurar que tal possibilitat no existeix, car, tot i que Malla no comparteix el concepte de pecat original del nostre autor ni, per tant, dóna importància teològica a la «prava qualitas» de la matèria seminal, coincideix amb ell a col·locar la Mare de Déu, ja en el seu primer instant d'existència, en el punt més alt de l'amor de Déu: «...aquells que dihen ella (*Maria*) ésser en peccat conebuda han a posar que, si en aquell instant Anna se fos affollada, la verge *Maria* fóra stada dampnada, ço és, privada eternalment de la visió divinal e que Anna era pus justa e pus amada per Déu que ella e que Eva, alguna Eva, és stada millor que lavors no era la verge *Maria*» (Montserrat, ms. 1112, f. 120^r). Decididament, Felip de Malla col·locava el primer moment de *Maria* més amunt del pecat d'Adam i, per tant, no sembla que pogués tenir objeccions a fer a la carta cinquena.

2042-2092 El raonament és repetició de l'exposat en la part central de la carta anterior. L'única novetat és que ací el raonament parteix de les dues citacions bíbliques de Gen 1, 31 i de Sav 11, 25. Per això, em limito a remetre a la nota complementària a les línies 1917-1970.

- 2050 et Eva, nostri parentes primi in illo nunc in quo fuerunt creati fue-
runt a Deo dilecti et per consequens Deo grati, cum nullum ingratum
existens in ingratitude possit esse dilectum, in qua dilectione et
gratia semper fuerunt Angeli, etiam illi ipsorum qui postea fuerunt
2055 que dicti rebelles angeli, qui daemones nominantur, contra Deum
rebellionem et nostri dicti primi parentes contra ipsum Dominum
Deum inobedientiam commiserunt. Per quam rebellionem ceciderunt
praedicti demones de paradiso caelesti in abyso infernali. Et nostri
2060 dicti primi parentes per eorum inobedientiam fuerunt a paradiso ter-
restri condemnabiliter eiectione, re-||-manentes omnes caeteri angeli, qui f. 46°
peccatum non fecerunt, in gratia confirmati. Ex quibus omnibus mul-
tum rationabiliter et autentice supra narratis confirmantur originalia
supradicta, cum quibus inter alia fuit principalis conclusio purissimae
Conceptionis Virginis Matris Dei in praedicta littera expresse posita
2065 et evidentissime probata et etiam hic, ad ipsius devotae conclusionis
maiolem et clariorem notitiam summatim et substantialiter repetita.
Dicitur enim quod, postquam omnes sancti angeli et omnes daemo-
nes et omnes nostri parentes primi fuerunt in gratia creati, quod si
gloriosissima Maria Virgo et Mater Iesu Christi fuisset in peccato
2070 originali concepta, demonstratissime esset || affirmandum omnes su-
praedictos in gratia creatos habuisse in eorum et cuiuslibet ipsorum
creativa productione maiolem gratiam, quam ipsa gloriosissima Mater
Dei, quae non in gratia, sed in ira Dei fuisset concepta et deinde
2075 sive parvum sive parvissimum consideretur, donec obtinisset ipsius
peccati originalis plenariam remissionem, quod esset contra perfec-
tissimum, iustissimum et gloriosissimum Dei amorem, cui pertinet
creaturas magis optimas et sibi magis gratiosas magis et maxime dili-
gere et, per consequens, ipsis maioles et perfectiores gratias concedere.

2055 daemones B demones 2057 commiserunt B lect dub commiserunt | ceciderunt B ceci-
derunt 2058 daemones B demones | abyso B abisso 2059 primi B add int lin 2060 con-
demnabiliter B condemnabiliter 2062 autentice B auctentice 2064 expresse B exexpresse
2065 summatim B summate
2067-2068 daemones B demones 2069 Maria B add int lin 2070 affirmandum B afir-

2057-2058 Cf Is 14, 12 i Apoc 20, 2-3. 2058-2060 Cf Gen 3, 22-23. 2060-2066
Cf el text de les línies 2006-2014.

2067-2068 Cf el text de les línies 1917-1932. 2073-2076 Cf el text de les lí-
nies 836-839. 2077-2079 Cf Sant TOMÁS D'AQUINO, *Summa theologiae*, I, q. 20, art. 2,
«Respondeo» (Patres Praedicatorum, BAC 77, Madrid 1971), 173: «... oportet quod
intantum habeat aliquid esse, aut quodcumque bonum, inquantum est volitum a Deo».

f. 47^a Et, quia ipsa Virgo Mater singulari gratia divina super omnes puras 2080
 creaturas gradum obtinet optimum, et per consequens || Deo gra-
 tiosissimum, prout ab omnibus sanctis iustissime et rationabiliter est
 positum et concessum, ideo, nulla alia pura creatura potuit a Deo
 obtinere maiorem, nec etiam aequalem gratiam singularissimis et 2085
 ineffabilibus gratiis Mariae virginis, matris Dei, quod catholicum et
 clarissimum verum esset manifeste falsum, si ipsa virgo mater habuis-
 set sui proprii esse principium vitio originali infectum et, per conse-
 quens, Deo odiosum. Quare, omnia contraria seu dubia contra puris-
 simam Conceptionem gloriosissimae virginis et Iesu Christi Filii Dei
 matris qualitercumque orientia, non solum sunt verbo deneganda, in 2090
 f. 47^b cuiuscumque devoti memoria omnino annihilanda et cum || praedicta
 rationabili, clara et evidenti veritate coram omnibus contrarium affir-
 mantibus firmiter abicienda et totaliter abhorrenda.

Dominus Iesus Christus, a quo, optime Imperator, multas ex-
 cellentes et continuas gratias accepistis et specialiter quia in praesen- 2095
 tiarum vos fecit coronis imperialibus cum sublimi et magna festiuitate
 honorifice coronari, vobis, optimo Caesari, influat gratiam singularem,
 cum qua in concilio generali de praesenti celebraturo, vestro imperiali
 opere ordinetur ipsam purissimam Conceptionem per universalem
 ecclesiam celeberrime perpetuo festuari. 2100

Scripta Barchinone in mense Ianuarii anni Nativitatis Domini Iesu
 Christi, ipsius virginis Iesu Christi M CCCC XXXII.

Deo gratias.

mandum 2080 ipsa B ipso 2083 positum B possitum 2085 ineffabilibus B inefabilibus
 2089 Conceptionem B conceptionem 2090-2091 in cuiuscumque B add int lin 2091
 annihilanda B anichilanda 2092-2093 affirmantibus B afirrantibus 2093 abicienda B abji-
 cienda

2096 vos B nos 2100 festuari B festiviari
 2101 Barchinone B Barchinonae

2080-2085 Per exemple, Sant AGUSTÍ D'HIPONA, *De natura et gratia*, c. xxxvi, núm. 42
 (ML 44, París 1861), 267; Sant ANSELM, *De conceptu virginali*, c. xviii (ML 158,
 París 1863), 451: «... qua maior sub Deo nequit intelligi»; Sant BERNAT DE CLARAVALL,
In laudibus Virginis Matris, II, 1 (LECLERCQ, ROCHAIS, Roma 1966), 21-22 (cf el text
 de les línies 1945-1946); Sant TOMÀS D'AQUINO, *Summa theologiae*, III, q. 27, art. 5,
 «Respondeo» (Patres Praedicatores, BAC 83, Madrid 1952), 218. 2087 Cf el text
 llatí de les línies 889 i 905.

2095-2097 La coronació fou el 31 de maig de 1433 a Roma. 2098 La sessió
 d'obertura del concili de Basilea se celebrà el 23 de juliol de 1431 sota la presidència
 de Joan de Palomar, però el 18 de desembre de 1431 Eugeni IV havia proclamat
 des de Roma la dissolució del concili.

ÍNDEX DE MOTS

Els números remetent a les línies. (No s'indiquen els casos en els quals una paraula es troba més d'una vegada en la mateixa línia.)

- a 12, 50, 69, 70, 103, 106, 113, 115, 126, 129, 134, 197, 198, 229, 241, 248, 250, 271, 280, 334, 339, 341, 349, 355, 358, 394, 405, 416, 419, 626, 632, 648, 657, 671, 675, 679, 728, 801, 804, 818, 950, 958, 973, 1008, 1012, 1024, 1027, 1030, 1121, 1123, 1130, 1138, 1180, 1201, 1206, 1219, 1244, 1256, 1275, 1277, 1295, 1342, 1349, 1356; ha 450, 601.
- ab 13, 18, 58, 77, 85, 104, 112, 122, 131, 145, 148, 150, 156, 161, 239, 286, 408, 559, 713, 730, 734, 765, 1138, 1145, 1168, 1212, 1215, 1220.
- abans 288, 488, 547, 554, 591, 592, 987, 1113, 1314, 1321, 1351.
- (abastar) abasta 858.
- (habitar) abiteren 1378.
- acabament 282.
- acabar 1300; acabà 1169; acabets 164; acabat 153; acabada 882.
- (acceptar) acceptat 814.
- açò 34, 35, 216, 499, 515, 548, 599, 668, 672, 693, 696, 742, 790, 845, 918, 979, 1013, 1029, 1045, 1221, 1239, 1282, 1284, 1334, 1341, 1345, 1363, 1386.
- acomplir 1156-1157.
- aconseguir 460, 786, 845; aconseguir 305; aconseguex 718, 747, 1397; aconseguen 951; aconseguí 481, 1301-1302; aconseguireu 154; aconseguís 555, 764; aconseguít 484, 950; aconseguida 117-118, 437-438, 491; aconseguida 655; aconseguides 1306.
- acostament 348.
- (acostar) acostat 944; acostats 958; acostades 949-950.
- actoritat 1090-1091, 1164, 1213-1214, 1221; actoritats 226, 232-233, 1142, 1222, 1230.
- actual 259-260, 488, 498, 501, 556, 565-566, 571, 679, 680-681, 694, 786-787.
- actualment 315, 331, 368, 436-437, 653-654, 683.
- (acusar) acusat 1283.
- (acostumar) acostumen 1244; acostumada 1115.
- Adam 176, 178, 235, 717, 720, 1180, 1192.
- admiració 1394-1395, 1396.
- (adduir) aduyta 985.
- advocada 10-11.
- (afany) affans 69, 1271.
- afermar 841, 927-928; afirmar 224; affermar 1291; aferma 475, 599, 971, 1165; afermam 318; afermen 287, 1251; afermàren 324; afermat 284, 445, 861; afermada 361, 376-377; afermade 367.
- agent 926.
- Agustí 203.
- aiudador 162.
- ajustar 625; ajustats 240.
- ajustament 200, 208, 348, 983-984.
- ajutori 74.
- alcú 791, 793, 1044, 1174; alcun 631; algun 196, 510; alcuna 22, 150, 267, 400, 626, 663, 690, 699, 708, 897, 898, 968, 1358; alguna 327, 416, 1007, 1056; alguns 1251; alguns 1037; alscurts 972; alsllguns 324.
- alenegar 584-585; aleneguàs 1101-1102.
- (allegar) alleguades 1143.
- allí 79.
- alluyament 961.
- (allunyar) alluyats 1211.
- alt 102, 127, 806; alta 5, 103, 130, 305, 451, 496, 804.
- altament 441.
- altesa 92.
- Altisme 19.
- altra 217, 276, 629, 897, 1190, 1276, 1289, 1387; altre 577, 816, 1155, 1199; altres 11, 165, 493, 513, 621, 641, 1035, 1230, 1299.
- alunyar 506, 1062; alunyada 374, 444, 471.
- (amar) amat 441, 579; amada 155, 320, 331, 334, 354, 357, 359, 371, 544, 564.
- amén 1401.
- amistat 300.
- amor 8, 13, 17, 239, 300, 432.
- (anar) va 32; van 59, 341; anava 658; anant 727.
- àngel 1101; àngels 10, 952-953, 957, 1054, 1064, 1097, 1111.
- (angèlic) angèlica 1109.
- (angústia) angústies 827.
- (anihilar) anichilada 362.
- ànima 421, 425, 592, 596, 636, 707, 733, 759.
- animació 591.
- antich 141.
- (enuig) anugs 1271.
- aplicar 625; aplicà 623; aplicada 650; aplicades 637-638.
- apòstol 181, 1091.
- (aparèixer) apar 271, 447, 913, 980, 1014, 1030, 1107, 1130, 1285; apparrà 39; apparran 11.
- (aparellat) apparellada 541, 558.
- après 100, 289, 781, 804, 858, 945, 1036.
- (aprovar) aprovat 1107-1108.
- aquell 357, 477, 480, 871, 889, 914, 1094, 1099, 1102, 1318, 1374; aquella 65, 170, 255, 551, 756, 768, 778, 863, 1128, 1182-1183, 1346-1347; aquells 21, 430, 777, 930, 1148, 1212, 1217, 1223; aquelles 949.
- aquest 53, 130, 174, 512, 670, 1104, 1360; aquesta 324-325, 627, 634, 915; aquestes 425, 569-570.
- aqueux 719; aqueuxa 676, 743, 772, 892, 1177-1178, 1268.
- aqueyxa 517.

- aquí 61, 1377, 1382.
 (ara) ares 640.
 ara 24, 37, 128, 325, 953.
 arbre 265.
 ardent 13, 146.
 ardentment 1131.
 (argüir) argüit 1255, 1283.
 ascensió 1321.
 assí 4, 229.
 assò 27, 137, 808, 907.
 atant 657.
 (atendre) atenent 150.
 atorgar 318, 332, 369, 438, 448, 644-645, 712, 848, 927, 1185; atorguat 846; atorgat 94.
 avant 12.
 (advocat) avocada 70, 115.
 aver 437, 464, 1389; he 140; ha 6, 527, 531, 532, 546, 548, 654, 1248, 1356; à 34, 237, 574, 825, 946, 995, 1104; avem 181, 762, 836; àn 596, 950; avia 256, 257, 1353; ach 18, 483, 868, 1103, 1365; agué 1247; aguera 1382; agué 248, 327, 555; aguessen 1377; avent 727, 1001; agut 946; aguda 118.
 axí 12, 146, 234, 236, 263, 271, 309, 313, 333, 338, 340, 466, 476, 493, 543, 582, 585, 599, 621, 640, 642, 776, 816, 819, 913, 931, 953, 992, 1009, 1027, 1040, 1047, 1102, 1103, 1198, 1225, 1229, 1252, 1281, 1317, 1324, 1338, 1375, 1381.
 axò 337, 401, 1258.
 aytal 326, 438, 914, 936, 1236, 1323, 1338.
 aytant 496, 531, 532, 542, 616, 630, 844, 878.

 bé 301, 349, 883; béns 20, 67.
 bé (*adv.*) 749, 991, 1284.
 (bell) bella 581.
 bellea 303.
 bellesa 282-283, 311-312, 314, 502, 665.
 benedicció 637.
 (beneir) beney 618.
 beneyt 76, 216, 830; beneyta 1200, 1359-1360, 1370.
 benigna 6, 10, 114, 825; benignes 953, 1054.
 Bernart 1066, 1090.
 bisbe 56, 161.
 bon 18, 149; bona 146, 266; bons 157, 958, 1111; bones 197, 494.
 bonea 72.
 bonesa 872, 896.
 bonitat 252.
 bontat 853, 867, 886-887.
 buyda 360; bu(i)ts 195.

 calçes 640.
 camí 342.
 cap 695, 698.
 capítol 600-601, 620; capítols 39.
 captivitat 1103, 1104.
 car 896, 1216, 1218, 1256, 1276, 1278, 1285, 1312, 1369, 1387, 1389.
 cardenals 63-64, 123; cardinals 54, 94.
 caritat 252, 832.
 carn 254, 255, 260, 269, 283, 298, 314, 864, 874, 1263, 1273, 1274.
 càrrech 669, 670-671, 674, 678, 740, 752, 1267, 1270, 1314, 1318, 1371.
 cas 940, 1323, 1325, 1329, 1338, 1341, 1355, 1358.
 cathòlica 23, 26, 434-435.
 catholicament 316.
 caure 566, 584, 678, 1034-1035, 1050; caygué 771, 1235; cayguem 294; caegués 584; caygués 769-770, 1102; caygueren 194, 212-213; caygut 1100; cayguda 400.
 cayment 1036, 1051-1052.
 causal 767.
 causalment 729-730.
 cel 10.
 celebrar 124; celebràs 264-265; celebrada 1124; celebrada 795-796; celebrades 90.
 Celestí 99.
 celestial 1316, 1319-1320, 1348, 1380-1381, 1384, 1393.
 cert 947; certa 1174.
 Christ 975.
 christians 88, 107, 285.
 christianitat 91.
 çí (= si, pronom reflexiu) 787.
 circuyment 893, 901.
 circuyr 909.
 (clamar) clamant 829.
 clara 13, 813.
 clarament 32-33, 753.
 (claresir) claresys 1132.
 clau 1384.
 ço 30, 69, 102, 114, 141, 176, 194, 219, 252, 266, 304, 343, 408, 482, 503, 505, 711, 717, 725, 734, 758, 773, 783, 848, 954, 974, 1138, 1148, 1154, 1159, 1185, 1199, 1203, 1213, 1220, 1244, 1264, 1293.
 còdech 140.
 collocar 1362; collocada 1364, 1373.
 colpa 1039, 1257.
 com 92, 170, 234, 313, 334, 338, 340, 342, 355, 405, 486, 523, 542, 635, 640, 646, 688, 712, 776, 819, 836, 891, 930, 942, 945, 954, 1009, 1027, 1040, 1102, 1105, 1136, 1207, 1209, 1226, 1324, 1343, 1376, 1392; con 545, 1174.
 comensament 3.
 (començar) comença 4, 36; comensa 229; comença 463.
 (cometre) cometa 683; comès 178.
 companya 742-743; compayna 744.
 comparació 296, 301, 1179.
 (compilar) compilat 139.
 compliment 689.
 (complir) complit 152-153; complida 788-789.
 (compondre) compost 7, 570, 737.
 comprehendiment 893-894, 900.
 comprendre 910, 1225.
 (comprendre) comprèn 1150, 1153; comprès 1237; compresa 215, 899; compreses 1242.
 comuna 981.
 concebiment 33.
 (concebre) concebuts 201-202; concebuda 171, 207, 227, 231, 413, 452, 812, 838, 842, 960-961, 1253, 1266.
 concepció 5, 13, 125-126, 137-138, 143, 168,

- 172, 449, 794, 859, 992, 1000, 1008, 1018, 1122, 1134-1135, 1140, 1146, 1270; conceptió 994, 996.
 conclavi 95.
 concluyr 25; concloure 329; conclou 1329; concluen 1328; conclús 375, 446.
 conclusió 22, 325, 327, 363, 377; conclusions 39, 446.
 concordable 155.
 concordar 55-56; concorden 1212-1213.
 concòrdia 78, 98.
 condampnable 765-766; condempnable 730-731.
 condampnació 1233; condapnació 1242; condempnació 291, 718-719, 770, 989-990, 1149, 1152-1153.
 (condemnar) condempnada 692, 739.
 (confessar) confessam 317, 435.
 consagració 637.
 (consagrar) consagrares 597.
 consegüent 321, 334-335, 372, 442, 590-591, 759-760, 915, 1006-1007, 1026-1027.
 conseguit 805; conseguex 739; conseguint 565.
 (consentir) consent 407.
 (conservar) conservats 1183.
 consideració 489-490.
 considerar 461, 500, 967; considerant 1131-1132.
 (constituir) constituït 737.
 (constreure) constret 250; constreguda 248-249.
 contemplació 4.
 contemplar 14, 1031.
 contemplatiu 134.
 (contenir) contenguda 214, 900; contenguts 40.
 contenta 857-858.
 contínuament 322, 572-573.
 continuadament 335-336, 372-373, 442-443.
 contra 23, 25, 388, 664; contre 225.
 contradicció 1328-1329.
 contradir 393, 1245; contradiu 1311; contradient 510-511.
 contrari 299, 379, 404-405, 1038, 1125; contraris 861, 1210, 1210-1211, 1245, 1311-1312.
 contrarietat 851.
 (contrariejar) contrarieia 1137.
 (contrastar) contrastant 347.
 contricció 113.
 convenient 885, 1171, 1205, 1275, 1277.
 convenientment 802.
 convenir 855; cové 318, 332, 363, 438, 671, 678, 681, 991, 1026, 1141, 1185; covén 369; convén 854-855; covenia 244, 251, 266, 273, 280, 309, 495, 1262-1263, 1269; convinga 893; covendrie 1322; covenant 251, 277.
 conversa (adj.) 340, 356, 364.
 conversió 347.
 cor 135, 145.
 cor (= car) 1392.
 corporal 704, 715, 757, 1270-1271, 1272, 1295-1296, 1299, 1390; corporals 1300.
 corrupció 272, 298.
 corrupta 274.
 cors 423, 425, 454, 465, 593, 706, 976, 1395, 1398.
 cosa 57, 280, 393, 517, 699, 722, 813, 864, 928, 943, 956, 1144, 1171, 1174, 1256, 1347, 1369; coses 11, 16, 136, 164, 530, 533, 595, 635, 641, 1020, 1251, 1327.
 covinentment 644.
 creació 710, 1176-1177; creatió 1192.
 creador 746, 1280.
 (crear) creats 1181; creada 811; creades 530, 533.
 creatura 672, 675, 676, 869; creatures 279-280, 521, 529, 949.
 creu 265.
 creure 27; creem 317, 434, 1279.
 Crist 198.
 culpa 581-582, 666, 679, 680, 684, 686, 693, 701, 702, 753, 1042, 1043, 1046, 1055, 1060.
 custums 157.
damunt 16, 283, 375, 740, 762, 935, 1129, 1239; *damunts* 210.
dapnatge 80; *dampnatge* 297.
 davant 829.
 de 1, 2, 5, 6, 9, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 26, 29, 37, 57, 62, 67, 69, 86, 96, 97, 99, 109, 125, 128, 136, 137, 138, 140, 143, 151, 157, 167, 168, 170, 175, 200, 201, 205, 207, 208, 209, 211, 218, 225, 235, 238, 242, 248, 251, 257, 258, 259, 266, 268, 281, 283, 292, 298, 300, 303, 304, 307, 312, 314, 315, 322, 323, 330, 332, 336, 339, 344, 345, 350, 351, 352, 359, 365, 368, 373, 381, 383, 385, 386, 388, 390, 399, 404, 416, 420, 421, 428, 430, 431, 432, 443, 444, 447, 449, 450, 453, 454, 462, 466, 470, 471, 481, 482, 483, 484, 485, 493, 498, 502, 503, 504, 516, 519, 521, 535, 541, 544, 547, 554, 561, 573, 578, 588, 589, 591, 597, 600, 639, 645, 653, 665, 666, 667, 670, 682, 690, 709, 722, 724, 732, 742, 743, 744, 751, 753, 756, 757, 759, 760, 776, 778, 779, 788, 789, 793, 809, 810, 814, 819, 820, 826, 832, 833, 859, 860, 862, 863, 865, 867, 868, 870, 872, 874, 875, 880, 881, 895, 901, 904, 907, 908, 912, 916, 927, 930, 933, 937, 955, 961, 965, 974, 977, 984, 992, 997, 999, 1002, 1003, 1006, 1008, 1010, 1028, 1042, 1043, 1044, 1059, 1060, 1062, 1103, 1109, 1113, 1118, 1119, 1120, 1123, 1128, 1133, 1134, 1135, 1137, 1140, 1145, 1146, 1148, 1149, 1150, 1151, 1155, 1156, 1160, 1161, 1168, 1172, 1175, 1182, 1185, 1191, 1193, 1207, 1216, 1217, 1232, 1242, 1245, 1246, 1249, 1255, 1265, 1266, 1267, 1271, 1272, 1283, 1287, 1289, 1290, 1292, 1294, 1296, 1297, 1298, 1299, 1301, 1302, 1307, 1313, 1315, 1321, 1327, 1331, 1333, 1347, 1350, 1351, 1382; *d'* 34, 53, 61, 79, 353, 425, 569, 737, 743, 768, 790, 1155, 1160, 1173, 1177, 1282, 1360.
 decayment 312.
 declarar 229-230; declara 35, 173; declarant 1090; declarat 762, 1065; declarada 474-475.
 (declinar) declinaren 194, 212.
 defalliment 721; deffalliment 1127.
 deffallir 1120-1121.

- (defensar) deffensen 1252; defençat 1105; defençada 574-575.
 defenedora 68, 828.
 del 5, 10, 19, 34, 75, 245, 262, 272, 273, 289, 295, 381, 465, 488, 499, 567, 573, 601, 652, 669, 674, 694, 695, 697, 726, 745, 747, 752, 773, 815, 870, 874, 877, 898, 911, 918, 931, 937, 945, 982, 990, 994, 1000, 1009, 1013, 1017, 1019, 1091, 1122, 1160, 1280, 1315, 1321, 1351, 1366, 1372, 1374, 1384; dels 9, 11, 66, 87, 210, 463, 468, 479, 660, 705, 706, 714, 1187, 1215, 1224, 1236, 1372.
 delir 271.
 deliurament 1050.
 (deliurar) deliurat 1103.
 (demanar) demana 1095; demanàs 511.
 (demostrar) demostra 1110, 1125.
 denegar 1333; deneguat 938.
 (departir) departirà 38.
 derogació 873, 964-965, 1007, 1011-1012; derogatió 1127.
 derogar 1120, 1162; derogant 1024; derogada 941-942.
 desigs (*sing.*) 18, 149, 153.
 (desitjar) desigada 121.
 desordenació 681-682, 685-686.
 (desordenar) desordonat 923.
 dessús 429; desús 917, 964.
 destroyr 272, 1162-1163.
 (determinar) determenat 28; determenada 1047.
 determinatió 26.
 Déu 6, 9, 18, 57, 63, 80, 97, 99, 160, 170, 207, 225, 227, 238, 243, 245, 249, 293, 300, 304, 316, 332, 333, 339, 341, 344, 352, 355, 359, 365, 369, 381, 383, 390, 486, 516, 519, 537, 538, 541, 542, 546, 561, 563, 578, 587, 593, 597, 617, 632, 633, 639, 653, 668, 709, 710, 746, 782, 797, 805, 815, 819, 823, 852, 863, 868, 870, 880, 881, 933, 950, 958, 961, 1136, 1161, 1200, 1202, 1254, 1260, 1308, 1327, 1336, 1342, 1352, 1356, 1378, 1382.
 (deure) deu 448, 587, 644, 655, 943, 1062, 1214, 1217, 1347, 1349; deuen 500; devia 353, 356-357, 360, 452, 455, 1316; devès 1333; deuria 1363; deguda 105, 276, 414, 484-485, 883.
 (devallar) davalla 705; davallada 708; devallada 478-479.
 devoció 8, 148-149; devotió 145.
 devot 4, 17; devots 660-661, 971.
 devota(ment) 71, 112, 1131.
 (deificar) deyficat 977, 1398; deyficada 975.
 digne 1255; digna 805, 822, 879, 1167, 1362.
 dignament (802), 1326.
 dignificació 798.
 dignitat 973, 1006, 1121, 1175-1176, 1194.
 dilecció 432.
 diligent 10, 20.
 diligentment 14.
 dins 60, 135.
 Dionís 1108.
 dir 237, 348, 457, 515, 531, 532, 542, 616, 625, 630, 841, 1058, 1115, 1291; dich 223, 247, 270; diu 182, 203, 337, 475, 523, 534, 1038, 1045, 1090; dien 1322; disen 1244; dient 326; dients 1252; dit 14, 22, 32, 39, 284, 381, 439, 497, 527, 531, 550, 616, 620, 740, 762, 849, 885, 888, 900, 906, 918, 922, 940, 979; dita 269, 281, 304, 325, 363, 576, 594, 660; dicta 96, 287, 377, 429, 457, 467, 506, 656, 665, 723, 728, 751, 765, 766, 774, 784, 793, 798, 842, 886, 901, 929, 964, 969, 1028, 1039, 1053, 1057, 1065, 1106, 1139, 1213, 1221, 1239, 1241, 1334, 1359; dits 63, 210, 695, 700, 779; dites 16, 164, 226, 446, 598, 641, 762, 917, 1019, 1129.
 discòrdia 108.
 (disposar) disposà 538; disposta 470, 490, 514, 540, 558-559, 862.
 disposició 485; dispositió 729, 767, 916-917, 929, 934.
 disproporcionat 923-924; disproporcionada 843.
 dit 512.
 (dividir) divis 30.
 divinal 240, 308, 387, 548, 557, 622, 649, 875, 987, 1111, 1158, 1395; divinals 626, 833-834.
 divisió 29.
 doctor 616, 620; doctors 476, 972.
 donar 73, 132, 802, 818, 1256, 1349; dóna 1348; donà 1100; donam 972; donassen 62; donat 846; donada 358, 719, 1400; donades 796.
 donador 19.
 donadora 833.
 dons 221, 314, 351, 367, 433, 635, 936, 957, 991, 1018, 1057, 1117, 1144, 1322, 1326, 1331, 1352, 1395.
 dos 1154, 1164; dues 30; does 1286; dos (*fem. plur.*) 677.
 (dotar) dotada 494-495, 562.
 drespassament 721-722.
 dret (subst.) 1292, 1294.
 dret 388, 404, 977, 1137, 1150, 1156, 1347, 1349.
 dretament 703, (716), 741.
 dubitació 149.
 (dubtar) duptant 511.
 dupte 387-388, 664, 905, 989.
- e 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 24, 26, 27, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 49, 54, 56, 59, 60, 62, 63, 66, 68, 69, 71, 73, 74, 78, 79, 81, 82, 84, 91, 92, 93, 95, 96, 98, 101, 102, 103, 105, 106, 108, 109, 111, 112, 114, 116, 117, 118, 120, 123, 127, 128, 129, 132, 133, 135, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 149, 151, 153, 155, 157, 160, 161, 162, 163, 164, 168, 170, 171, 179, 181, 194, 195, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 212, 213, 214, 216, 219, 225, 227, 230, 236, 237, 239, 240, 243, 254, 255, 257, 259, 261, 263, 264, 266, 267, 268, 271, 272, 274, 275, 278, 279, 282, 284, 286, 287, 289, 290, 294, 297, 299, 300, 301, 303, 305, 306, 307, 309, 310, 312, 313, 314, 317, 321, 322, 323, 324, 326, 334, 336, 337, 339, 340, 349, 350, 351, 352, 355, 356, 360, 361, 364, 366, 371, 376, 382,

- 386, 387, 389, 390, 392, 395, 396, 401, 402,
405, 406, 413, 417, 422, 425, 426, 427, 428,
430, 431, 432, 434, 437, 440, 443, 444, 445,
451, 455, 458, 459, 470, 471, 473, 474, 475,
476, 477, 479, 482, 485, 486, 488, 490, 493,
494, 495, 496, 497, 499, 501, 502, 504, 506,
507, 508, 510, 515, 516, 520, 521, 522, 528,
529, 530, 531, 532, 533, 538, 539, 540, 543,
544, 549, 552, 553, 56, 559, 563, 570, 572,
575, 577, 578, 580, 581, 583, 587, 590, 593,
594, 596, 616, 618, 620, 623, 627, 628, 629,
632, 633, 636, 637, 638, 643, 644, 648, 650,
660, 661, 663, 667, 668, 669, 671, 683, 691,
693, 696, 698, 699, 703, 705, 706, 710, 711,
716, 717, 721, 726, 729, 731, 737, 738, 741,
743, 746, 747, 748, 749, 752, 754, 755, 759,
762, 773, 775, 80, 788, 794, 800, 801, 802,
803, 805, 806, 807, 808, 809, 812, 813, 818,
823, 825, 826, 828, 829, 830, 831, 832, 834,
841, 842, 843, 845, 846, 847, 851, 852, 853,
864, 865, 868, 872, 874, 878, 880, 882, 883,
887-893, 896, 899, 904, 907, 908, 909, 910,
917, 920, 921, 923, 929, 934, 942, 947, 948,
950, 952, 956, 959, 962, 965, 971, 979, 984,
985, 986, 988, 993, 998, 999, 1001, 1003,
1013, 1015, 1017, 1019, 1022, 1029, 1032,
1037, 1043, 1044, 1045, 1046, 1052, 1063,
1094, 1095, 1100, 1102, 1107, 1118, 1121,
1124, 1126, 1127, 1131, 1133, 1136, 1145,
1146, 1157, 1160, 1165, 1166, 1167, 1170,
1180, 1181, 1185, 1189, 1192, 1194, 1196,
1197, 1203, 1211, 1213, 1214, 1220, 1221,
1226, 1227, 1228, 1229, 1235, 1236, 1239,
1244, 1246, 1247, 1249, 1251, 1262, 1263,
1264, 1267, 1269, 1271, 1272, 1273, 1276,
1279, 1280, 1281, 1284, 1287, 1288, 1293,
1295, 1296, 1298, 1304, 1305, 1306, 1307,
1310, 1311, 1313, 1314, 1317, 1320, 1324,
1328, 1329, 1330, 1332, 1336, 1337, 1338,
1339, 1344, 1345, 1347, 1350, 1351, 1353,
1362, 1367, 1373, 1375, 1377, 1380, 1385,
1386, 1392, 1394, 1396, 1400.
- (edificar) edificat 81.
eficàcia 18.
egal 341.
egualtat 277.
elegir 56, 78-79, 267, 384; elegiren 97; elegis-
sen 61-62; elegit 925; elegida 412, 418, 544,
562, 651, 659, 988; eligida 352, 355.
ell 247, 253, 255, 261, 353, 528, 531, 532,
799, 800, 960, 1024, 1095, 1124, 1169; éll
1168; ella 28, 487, 832, 858, 960, 1306,
1323, 1343; li 33, 72, 117, 251, 266, 309,
495, 1263, 1269, 1287; lo 622; la 13, 116,
258, 307, 318, 332, 369, 395, 396, 799, 800,
801, 1385; ·l 144, 618; si 307, 556, 699,
700, 744; se 36, 38, 63, 172, 198, 218, 243,
337, 475, 506, 601, 628, 642, 655, 687, 713,
722, 792, 841, 847, 892, 971, 1011, 1037,
1045, 1058, 1191, 1198, 1258, 1345, 1347;
sa 735; es 644; s' 329, 512, 1339; 's 475; 's
126, 337, 447, 587, 644, 685, 790, 1004,
1204, 1341, 1346, 1348; ells 77, 83, 1113,
1160, 1184, 1212, 1322; ·lls 62; éls 737,
1155; los 73.
(embargar) embargant 774; embarguant 673;
embarguant 756-757.
emperador 32, 36, 42, 49-50.
emperadriu 114.
emperial 104.
en 1, 8, 16, 21, 23, 27, 30, 31, 32, 33, 38,
39, 51, 64, 65, 74, 80, 95, 97, 98, 101,
118, 142, 146, 155, 158, 173, 176, 177, 179,
198, 202, 213, 215, 217, 221, 257, 260, 265,
289, 293, 323, 344, 357, 359, 363, 364, 366,
379, 385, 397, 398, 400, 409, 412, 415, 416,
420, 427, 440, 444, 445, 449, 456, 467, 477,
478, 480, 521, 556, 566, 568, 569, 592, 619,
624, 627, 631, 672, 678, 692, 693, 697, 698,
700, 704, 706, 707, 713, 715, 719, 738, 768,
770, 775, 785, 788, 796, 838, 855, 859, 866,
868, 869, 871, 877, 881, 888, 891, 894, 903,
906, 912, 914, 915, 919, 924, 933, 937, 940,
948, 960, 969, 976, 985, 1021, 1035, 1046,
1050, 1054, 1063, 1089, 1091, 1094, 1096,
1108, 1110, 1113, 1114, 1127, 1128, 1130,
1142, 1143, 1173, 1181, 1182, 1189, 1190,
1223, 1233, 1248, 1250, 1254, 1258, 1269,
1281, 1304, 1325, 1327, 1329, 1334, 1335,
1346, 1360, 1363, 1364, 1365, 1378, 1379,
1380, 1385, 1387, 1394, 1397; 'n 826.
'n (pronon) 179, 847, 1104, 1191.
enaxí 635, 862.
encara 309, 376, 643, 663, 688, 792, 823, 904,
947, 967, 991, 1023, 1123, 1170, 1177, 1198,
1355; encare 939.
encarnar 257-258; encarnà 933.
encloure 60; enclou 522.
encontre 857.
(encórrer) encorrem 294; encorré 771, 1234.
(enformar) enformant 735.
(engendrar) engenrada 171, 208, 227-228, 412-
413, 980-981; engenrats 202.
enporestemps 290.
ensemps 83, 408, 492-493, 1138, 1145.
entenció 146.
entendre 384, 518, 840, 939-940, 1214 entenç
856; entén 512, 520, 634; entès 311, 441,
579, 754; entesa 319, 333, 352, 355, 361,
370, 562, 1217.
(entrar) entrà 179; intràs 1385; intraren 94.
entre 107, 277-278, 852.
entrò 197, 1183, 1382.
enugs 1247.
equalitat 885.
error 25.
(escriure) scrit 618.
(esdevenir) esdevenç 1092-1093; esdevengué
1339-1340; esdevengués 1341.
esdevenidor 782-783.
esgardament 1394.
esguardar 1391.
especular 12.
essència 246.
ésser 27, 222, 231, 250, 288, 319, 320, 325,
333, 364, 366, 367, 370, 376, 379-380, 381,
392, 399, 426, 452, 455, 458, 461, 464, 482,
484, 488, 489, 499, 501, 520, 543, 556, 561,

- 566, 571, 574, 580, 645, 647, 725, 748, 754, 782, 787, 803, 808, 838, 842, 862, 876, 879, 881, 887, 943, 963, 1026, 1034, 1039, 1041, 1052-1053, 1063, 1107, 1144, 1165, 1175, 1178, 1192-1193, 1230-1231, 1255, 1283, 1285, 1325, 1328, 1336, 1337, 1363; és 9, 19, 20, 24, 31, 34, 65, 69, 108, 114, 120, 128, 137, 159, 193, 196, 197, 204, 210, 220, 234, 237, 245, 252, 253, 271, 283, 284, 302, 311, 315, 328, 331, 343, 368, 375, 382, 395, 412, 421, 423, 425, 433, 435, 439, 445, 476, 498, 503, 514, 517, 519, 550, 551, 554, 560, 578, 585, 592, 618, 622, 630, 631, 632, 677, 694, 698, 703, 710, 716, 725, 728, 733, 738, 746, 753, 759, 766, 783, 813, 816, 822, 825, 832, 848, 851, 853, 861, 864, 882, 884, 886, 898, 902, 909, 912, 927, 932, 936, 938, 943, 954, 960, 962, 963, 970, 974, 980, 1023, 1044, 1056, 1091, 1096, 1100, 1111, 1115, 1119, 1148, 1151, 1154, 1159, 1192, 1196, 1200, 1222, 1256, 1258, 1275, 1279, 1307, 1319, 1335, 1336, 1353, 1390, 1392; (é)s 1065; som 175, 211, 235, 239, 293, 1147; són 195, 200, 201, 528, 529, 533, 598, 700, 953, 958, 1188, 1195, 1226, 1240, 1326; era 487, 497, 659, 775, 783, 805, 811, 879, 1260, 1294, 1320, 1338; eren 780; fo 53, 478, 490, 650, 782, 925, 997, 1000, 1029, 1033, 1055, 1187, 1280, 1294; fon 170, 1367; fonch 439; fou 93, 358, 469, 494, 866, 984, 1265; foren 1036, 1098, 1375, 1379; serà 28, 30, 134, 152; seran 165; sia 3, 23, 25, 161, 207, 209, 214, 227, 295, 343, 394, 405, 406, 412, 457, 474, 487, 545, 594, 599, 734, 737, 891, 922, 931, 993, 994, 1005, 1040, 1064, 1105, 1106, 1114, 1171, 1324; sien 233, 597, 1211; sian 796; seria 219, 220, 387, 764, 989, 1254, 1362, 1369; fos 81, 82, 328, 430, 553, 557, 583, 593, 777, 858, 871, 897, 899, 987, 1047, 1048, 1198, 1237, 1252, 1253, 1312, 1373; fóra 22, 956, 1277; fossen 1172; focen 89; essent 726.
- estament 1366.
 estar 1362; star 379, 408; stava 775; stigueren 1377; stant 399; estat 439, 1355-1356, 1382; stat 375, 445, 631, 936, 1198, 1277, 1339, 1382; estada 777; stada 458, 490, 585, 758, 980, 989, 1055, 1096, 1223, 1253, 1296; estats 1098; stats 954, 1172, 1188; stades 89.
 establèixer 625; establí 1203.
 estament 1181-1182.
 estranya 373-374.
 estudiar 145.
 eternal 239, 746.
 eternalment 318-319, 332-333, 369, 440, 582, 585-586, 925-926.
 Eva 1180, 1192.
 venir 1061.
 evidentment 173.
 evident 813.
 evolar 1344.
 exalsada 880.
 excel·lència 1021-1022.
 excellent 5, 648, 657, 921, 974; excellent 36, 49, 577-578, 1032.
 excepció 1215.
 exemplis 101; eximilis 158.
 exir 80; isquessen 61.
 existència 327.
 (existir) existent 726.
 (exoblidar) exoblidades 88.
 explanatió 23.
 (explicar) explica 33; explicada 474.
 extremitats 895, 911.
 (*fallir*) fallis 884; falliria 915, 1395; fallint 913.
 fals 1197; falça 364.
 fe 23, 25, 317, 434.
 feels 21, 88, 285.
 fembra 209, 984.
 femella 201.
 fer 148, 248, 250, 487, 498, 516, 521, 783, 1157; fa 1095; feya 1344; fayen 84; farets 122; fassa 683; fassen 196; faria 1342; farien 85; faent 117; fet 6, 93, 430, 455, 484, 488, 501, 868, 1151, 1368; feta 122, 215, 461, 703, 707, 710, 795, 825, 969, 1187, 1201, 1287, 1358; fets 195; fetes 528, 533.
 ferm 83; ferma 1143.
 fermetat 150.
 festa 86, 124, 795.
 fet 977, 1296.
 fi 3, 450, 657, 724, 728, 736, 743, 811, 902, 1201, 1265, 1268, 1301.
 filiació 306.
 fill 1, 76, 216, 238, 245, 278, 320, 365, 370, 381, 383, 391, 403, 406, 652, 717, 815, 863, 870, 880, 881, 933, 944, 946, 962, 974, 994, 1000, 1009, 1013, 1014, 1017, 1019, 1027, 1122, 1187, 1226, 1238, 1259, 1315, 1322, 1352, 1353, 1383; fills 175, 180, 211, 236, 706, 715, 1148.
 finalment 1250.
 fins 61.
 fonament 465.
 font 832.
 fora 904.
 (foragitar) foragitada 1367.
 forma 421, 426, 430, 733.
 (formar) forma 1345.
 formal(ment) 730.
 fort 140; fors 1158.
 franch 1304; franchia 508, 834.
 (freturejar) frayturejans 66.
 (fundar) funda 1346; fundada 1335.
gardadora 68, 507.
 generació 209-210, 1241.
 general 205, 221, 1026, 1149, 1153, 1233.
 generalitat 1219-1220.
Gènesi 601, 619.
 glòria 948, 1380, 1389, 1393, 1400.
 gloriós 797, 1383; gloriosa 417, 1397.
 (glosar) glosen 621.
 gràcia 19, 75, 385-386, 396, 481-482, 504, 561, 782, 824, 969, 986, 998, 1002, 1228, 1287, 1302, 1350; gràcies 68, 797, 818, 833, 1304.

- graciós 1304; graciosa 9, 557-558, 1132.
gran 18, 74, 77, 87, 104, 145, 148, 150, 286, 345, 366, 450, 546, 835, 903, 948; grans 58, 64, 95.
granea 867.
granesa 872, 906, 909, 913, 914.
grau 806, 867, 872.
Gregori 52.
(guardar) gardà 539; guardant 395-396; guardada 544-545, 560, 575, 1034; guardada 470.
guisa 1005.
habitualment 729.
(hi) hy 1031; i 329; y 995.
ho 248, 599.
hom 12, 160, 208, 726, 1388; om 738, 1389.
home 984; hòmens 199.
honor 143, 394, 596, 638, 1400; honors 626.
honorable 7.
honrar 818; honrats 392.
humà 1396; humana 254, 269-270, 769, 772, 895, 1150, 1234, 1365.
humanal 1262.
humanitat 815, 975, 976.
humil 2, 6, 9, 20, 152, 169.
humilitat 104-105, 835.
humilment 71, 112.
iatsia 952.
ignocència 312, 1004.
ignocent 661; ignoscent 997, 1266, 1313; ignoscents 1154, 1216.
ignocència 1004; ignoscència 1003, 1118, 1160, 1182, 1330, 1332, 1366.
ignorància 1133-1134.
Ihesu Christ 76, 159, 204, 220, 831, 1092, 1166, 1195-1196, 1399; Ihesus Christ 1354.
impossible 1336-1337, 1337-1338.
improperis 58.
in 1114, 1126.
inanimada 758.
incarnació 244, 306, 810, 866, 916.
inconvenient 790-791, 793, 846-847, 849, 995-996, 1197-1198, 1199, 1258-1259.
inconvenientment 380.
(incórrer) incorré 1250.
indigne 15; indigna 458, 956.
indisposició 1125.
indispost 923; indisposta 842-843.
individuus 1241.
indivisible 38.
indretament 741.
infants 687, 695, 700.
infec 427.
infeccionats 780-781; infeccionats 1098.
infínida 246, 390, 402, 583.
infinidament 256.
(informar) informant 422.
(infondre) infusa 593.
injúria 1012, 1328, 1342, 1345.
injuriador 1326.
(injuriar) injuriat 1354; iniuriat 1292; injuriada 1324.
injuriós 1303.
inmunitat 1117-1118, 1159, 1330-1331, 1332-1333.
impossible 962, 1320-1321, 1357.
inpròpiament 715-716.
(impugnar) inpugnant 510.
inpugnació 664.
instància 410.
instant 344, 477, 480, 573, 589.
(instituir) instituïda 649-650.
(instruir) instruït 82.
insults 58-59.
integritat 302, 310, 313.
intenció 24, 473.
interrogació 1358-1359.
introducció 420.
(introduir) indroduyda 593-594.
ira 175, 211, 236, 293, 322, 336, 346, 359, 428, 443, 485, 668, 1148, 1161; yra 373.
item 1105.
ja 375, 445, 1257.
jamay 483, 647, 785, 1097.
jatsesia 206, 1112; jatsia 1357.
jerarchia 1109.
jo 19, 23; mi 22, 138; me 18; ·m 857; m' 1023.
jorn 617, 621.
juell 133.
justa 242, 1256, 1260, 1361, 1369; justes 165.
justament 264.
justícia 382, 388, 390, 1255, 1283, 1292; iustícia 1093.
jutjar 1307; jutiat 1325.
largament 834.
latí 21.
lavores 24, 861.
legir 12, 144; ligis 198.
lesió 297.
letra 32, 41.
(levar) leu 928; levà 1100; levat 54; levada 1373; levats 1211.
lexament 350.
lìbera 508.
liberal 1100.
liberació 508.
libre 140, 1109.
limitada 1047.
linatge 1261.
literalment 602, 618-619.
(llançar) lançats 1375.
lo 1, 3, 6, 12, 14, 30, 32, 33, 34, 35, 39, 51, 52, 81, 85, 92, 95, 99, 100, 121, 122, 127, 131, 133, 135, 147, 158, 177, 182, 198, 216, 229, 234, 238, 253, 262, 278, 289, 299, 319, 370, 378, 381, 383, 391, 403, 404, 406, 423, 435, 439, 448, 454, 467, 478, 482, 500, 515, 516, 518, 519, 520, 521, 522, 555, 565, 569, 589, 593, 600, 616, 617, 619, 620, 621, 630, 668, 673, 678, 701, 705, 706, 721, 739, 768, 772, 806, 808, 830, 849, 852, 859, 863, 866, 869, 870, 881, 882, 888, 889, 900, 906, 919, 922, 926, 932, 933, 940, 961, 1014, 1038, 1046, 1050, 1089, 1108, 1125, 1142, 1165, 1196, 1204, 1226, 1235, 1237, 1259, 1261.

- 1274, 1284, 1293, 1308, 1317, 1329, 1347, 1352, 1353, 1355, 1364, 1368, 1379, 1383, 1385, 1398; la 1, 2, 3, 5, 9, 10, 13, 15, 17, 19, 20, 23, 25, 26, 31, 32, 33, 35, 37, 38, 41, 57, 65, 70, 72, 86, 91, 92, 96, 101, 103, 115, 119, 120, 125, 130, 137, 138, 139, 143, 152, 155, 167, 169, 172, 178, 206, 209, 215, 217, 218, 224, 230, 239, 241, 242, 260, 263, 265, 268, 269, 272, 278, 280, 281, 287, 291, 292, 293, 294, 297, 298, 302, 303, 304, 311, 322, 336, 338, 343, 344, 363, 371, 373, 377, 388, 389, 394, 402, 405, 410, 411, 416, 419, 420, 421, 422, 427, 428, 433, 435, 436, 440, 443, 449, 453, 454, 457, 459, 460, 462, 466, 467, 473, 478, 481, 489, 491, 501, 506, 535, 547, 548, 549, 551, 568, 569, 573, 576, 586, 588, 590, 591, 592, 596, 639, 645, 650, 652, 653, 656, 658, 664, 665, 666, 667, 670, 672, 675, 682, 686, 693, 701, 704, 707, 714, 722, 723, 724, 727, 728, 732, 742, 743, 750, 751, 753, 754, 765, 769, 770, 774, 779, 781, 784, 789, 793, 796, 798, 799, 804, 809, 810, 814, 820, 822, 835, 837, 841, 851, 859, 860, 865, 873, 874, 875, 876, 879, 886, 901, 905, 912, 916, 917, 931, 934, 941, 945, 946, 948, 955, 959, 963, 965, 969, 970, 989, 992, 993, 996, 997, 1000, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1014, 1015, 1016, 1018, 1019, 1021, 1024, 1025, 1028, 1033, 1040, 1042, 1043, 1044, 1046, 1058, 1059, 1060, 1064, 1090, 1096, 1103, 1104, 1106, 1111, 1114, 1117, 1118, 1119, 1121, 1122, 1123, 1124, 1127, 1130, 1132, 1133, 1134, 1135, 1138, 1139, 1140, 1141, 1145, 1146, 1149, 1151, 1152, 1154, 1157, 1159, 1161, 1163, 1167, 1168, 1169, 1172, 1174, 1176, 1187, 1192, 1196, 1200, 1202, 1206, 1213, 1219, 1220, 1227, 1229, 1233, 1234, 1238, 1241, 1247, 1249, 1250, 1259, 1264, 1265, 1269, 1273, 1275, 1278, 1279, 1280, 1288, 1289, 1294, 1295, 1297, 1298, 1301, 1302, 1305, 1312, 1315, 1319, 1321, 1330, 1332, 1333, 1334, 1335, 1337, 1342, 1345, 1346, 1351, 1355, 1359, 1365, 1370, 1380, 1381, 1384, 1386, 1387, 1389, 1396, 1397; l' 265, 677, 681, 717, 738, 1100, 1101, 1109, 1155, 1398; al 32, 42, 166, 392, 622, 797, 880, 944, 978, 1316, 1344, 1390, 1395, 1399; -l 12, 23; los 39, 54, 57, 59, 63, 94, 95, 107, 119, 180, 199, 203, 285, 391, 513, 620, 687, 695, 700, 715, 776, 826, 861, 952, 957, 971, 1035, 1055, 1110, 1148, 1154, 1156, 1164, 1171, 1177, 1186, 1191, 1194, 1195, 1210, 1245, 1246, 1311, 1368, 1374, 1376; les 16, 136, 164, 165, 225, 232, 279, 446, 521, 529, 530, 533, 595, 626, 635, 749, 761, 911, 1019, 1128, 1142, 1214, 1222, 1226, 1230, 1231, 1251, 1299; als 21, 1097.
- loch 1089, 1095, 1361, 1364, 1367, 1374, 1385. Lull 7.
lunyada 323; lunayde 337.
lur 74, 895, 974, 1021, 1064, 1143, 1193; llur 1027.
- màcula* 172, 226, 259, 288, 295, 400-401, 544, 581, 661-662, 931, 936-937, 955, 1001, 1056, 1151.
(macular) maculat 891; maculada 571-572, 991.
madona 115-116, 424, 821.
magestat 104.
magnificar 910.
magnífich 103.
magnitut 892.
major 35; maior 139, 237, 296, 297, 301, 302, 867, 871, 892, 906, 951, 1193; maiors 1179.
maioritat 903.
maiorment 275, 925, 946; majorment 1350.
mal 128, 296, 350; mala 502, 778, 784; mals 69.
(manar) manà 391; manat 19.
manera 51, 55, 80, 111, 158, 217, 276, 329, 378, 397, 415, 456, 534, 576, 785, 839, 854, 875, 877, 888, 897, 940, 968, 978, 1003, 1011, 1025, 1032-1033, 1049, 1061, 1092, 1096, 1114, 1123, 1161, 1190, 1277, 1282, 1387; maneres 677-678.
manifest 979-980; manifesta 812, 864-865.
manifestament 11, 38-39, 1030, 1109-1110, 1129.
(manifestar) manifesta 33.
mantenedor 162-163.
(mantenir) mantenguda 563.
mare 3, 6, 9, 18, 26, 97, 156, 169, 207, 225, 274, 281, 287, 304, 315, 320, 339, 344, 352, 365, 368, 371, 385, 395, 412, 552, 822, 825, 860, 945, 946, 983, 992, 997, 1010, 1015, 1135, 1167, 1187, 1196, 1200, 1238, 1264, 1381.
Maria 71, 116, 138, 152, 169, 206, 225, 230, 338, 351, 364, 466, 535, 589, 822, 837, 1059, 1119, 1135, 1141, 1147, 1247-1248, 1294, 1312, 1331.
Maria Magdalena 330, 339-340, 354, 363.
mas 26, 38, 346, 354, 359, 492, 981, 1016.
mascle 201.
matèria 410-411, 416, 422-423, 426, 431, 453, 462, 467, 478, 483, 568, 588, 645, 647, 656, 665-666, 708, 712, 734, 757, 765, 774-775, 798-799, 1130-1131.
material 465, 803; materials 635-636.
materialment 768.
maternitat 343, 417-418, 436, 451-452, 459, 496-497, 586-587, 652, 653, 844, 941, 965-966, 1126-1127.
matex 13, 35, 147, 236, 309, 401, 477, 480, 517, 585, 670, 719-720, 953, 1001, 1009, 1104, 1381; matexa 307, 464, 517, 556, 1183, 1268; matexes 1184.
maystre 7, 8.
membres 696, 697.
memòria 50-51.
memorial 135-136.
menor 1175; menors 1178.
mentre 775.
menys 385, 759, 760, 1266; meyns 728; meys 231, 413, 484.
(menysprear) mesypreat 129.
meravellar 588, 656.

- mèrits 96, 119-120, 151.
 més 35, 278, 279, 310, 376, 567, 577, 644,
 792, 882, 904, 930, 1303, 1310.
 mes 250, 572, 690, 903, 982, 1179.
 mespreu 973.
 mestre 32, 229.
 metre 59; mèts 428; mesa 1281.
 mijà 704.
 mijansant 19.
 millor 237, 473, 643, 806.
 minoritat 903-904.
 minva 109, 873-874, 965, 973, 1012; minve
 996, 1007.
 minvada 942.
 (minvar) minvant 1024.
 mirar 1391.
 misteri 5, 127, 308, 808-809, 865.
 molt 2, 4, 5, 6, 7, 10, 18, 36, 37, 49, 102,
 103, 113, 134, 154, 167, 168, 173, 236, 242,
 310, 320, 334, 353, 371, 441, 451, 508, 567,
 643, 809, 813, 820, 828, 864, 882, 1057,
 1134, 1179, 1260, 1303; molts 128, 475,
 847; moltes 38, 100.
 moment 398.
 món 53, 121, 124, 1248, 1360.
 (morir) morís 1314, 1343.
 mort 53, 179, 261, 292, 1249, 1272, 1279,
 1295, 1297, 1298, 1302, 1315, 1351.
 mortal 1264, 1273, 1276.
 mosèn 1065-1066.
 mundació 502, 664-665, 670.
 munda 580.
 (mundificar) mundificats 1204.
 (*néixer*) nasqués 663; nascuda 764-765; nats
 175, 200, 235, 691, 1147.
 Nativitat 87.
 natura 692, 704, 714-715, 739, 769, 772, 905,
 908, 1150, 1234, 1365.
 natural 760.
 naturalment 717-718, 1209-1210.
 necessari 35; necessaris 1158-1159.
 necessàriament 213-214, 244, 247.
 necessitat 248, 251, 690-691.
 negar 1327.
 negú 587, 704, 1257; negun 398, 456, 655,
 924, 1098-1099, 1173, 1216, 1286, 1290,
 1325, 1349, 1370-1371, 1388; neguna 55,
 222, 300-301, 378, 392, 492, 646, 854, 928,
 943, 978, 1005, 1010-1011, 1048-1049, 1061,
 1161, 1282, 1342.
 net 278, 748; neta 268, 274, 553, 580, 1269.
 ne 249, 380.
 ni 25, 197, 223, 277, 342, 344, 345, 346, 379,
 393, 398, 399, 407, 418, 555, 564, 566, 569,
 571, 584, 689, 707, 745, 786, 792, 817, 839,
 848, 855, 856, 858, 927, 928, 939, 943, 944,
 967, 977, 996, 1002, 1006, 1007, 1012, 1023,
 1024, 1026, 1056, 1062, 1120, 1122, 1137,
 1155, 1156, 1162, 1173, 1177, 1206, 1217,
 1219, 1224, 1238, 1240, 1242, 1245, 1291,
 1292, 1299, 1341, 1348, 1371, 1389, 1391.
 Nicolau de Lira 599-600.
 no 24, 61, 196, 219, 220, 232, 246, 249, 273,
 276, 341, 347, 359, 407, 409, 583, 587, 687,
 689, 698, 706, 707, 716, 740, 756, 763, 790,
 816, 836, 839, 841, 848, 902, 922, 927, 943,
 962, 980, 987, 995, 1001, 1004, 1016, 1020,
 1039, 1041, 1043, 1048, 1049, 1053, 1101,
 1112, 1119, 1162, 1190, 1205, 1211, 1218,
 1223, 1224, 1253, 1256, 1258, 1298, 1303,
 1325, 1338, 1339, 1342, 1348, 1353, 1376;
 non 1153, 1237, 1240, 1257.
 noble 36, 49; nobla 496.
 nom 1.
 (nomenar) nomenada 594.
 nós 1093, 1319; 'ns 438.
 nostre 3, 76, 161, 178, 516, 527, 545, 819,
 831, 1284, 1308, 1398; nostra 3, 70, 115,
 263, 288, 825; nostres 67.
 novè 52.
 null 816.
 o 22, 425, 542, 577, 664, 666, 679, 684, 702,
 727, 730, 731, 764, 852, 895, 897, 898, 911,
 1113, 1261; ho 480.
 obecir 1245.
 (obeir) obeynt 27.
 obligació 1289.
 (obligar) obligada 1294-1295.
 obra 878, 879, 916, 921, 1206, 1281; obres
 197.
 obstant 232; obstant 1020.
 obtaves 86.
 obtenir 305, 459, 806, 844-845; obtingués 763;
 obtinguda 437, 654; obtingudes 1305.
 ociosa 360.
 (oferir) offerides 598.
 odi 387; oy 322, 336, 346, 373, 443, 485, 668.
 odiós 418, 632; odiosa 458.
 omnipotent 243, 797, 823, 926, 1202-1203.
 hon 534, 601.
 ops 1001.
 ordinació 242, 1260, 1337.
 ordonar 111; ordonà 538, 935, 1203; ordena-
 da 659; ordonada 649, 651, 930.
 (organitzar) organitzat 455.
 original 226-227, 232, 259, 295, 667, 680, 684-
 685, 686-687, 691, 701, 702-703, 740, 753,
 838-839, 890, 990, 993, 995, 1060, 1254.
 (ornar) ornat 432.
 pacient 877; pascient 889, 919-920, 922-923,
 932.
 palau 60.
 papa 52, 79, 85, 98, 123.
 paradís 1316-1317, 1348, 1384.
 paraula 23.
 pare 1, 178, 263, 273, 694, 698, 720, 773,
 945, 947; pares 1236, 1369, 1374-1375.
 parents 463, 468-469, 479-480, 714, 776, 780,
 1376; parens 391, 706.
 parlar 1224; parla 31, 34, 751; parlen 1231.
 pàrrafs 39.
 part 31, 33, 35, 36, 37, 139, 416, 567, 776,
 876, 898; parts 30, 38, 895, 911.
 part 289, 290.
 (partir) partida 479.

- pas 342, 1016, 1043, 1212, 1223, 1298.
 (passar) passats 1360.
 possible 1276; passibla 1263, 1273.
 passió 262, 1262, 1280, 1351; passions 1299-1300.
 pastor 109.
 pau 78.
 Paul 181.
 peccador 631; peccadós 826.
 (peccar) peccaren 176-177, 212, 1184-1185; peccat 1377.
 peccat 177, 195, 202, 213, 231, 235, 259, 262, 272-273, 295, 313, 346, 351, 362, 386, 401, 404, 408, 554, 669, 674, 683-684, 693, 838, 852, 890, 955, 966, 979, 990, 993, 995, 1035, 1050, 1174, 1190, 1205, 1254, 1267, 1313, 1372, 1375; peccats 358.
 pena 1256.
 penalitats 1246, 1271.
 pença 440.
 pendre 131, 257; prengué 254, 269.
 prenedora 261.
 pensar 968.
 per 8, 11, 12, 16, 22, 24, 28, 30, 50, 52, 54, 56, 57, 72, 77, 82, 87, 89, 90, 93, 95, 100, 102, 109, 110, 121, 124, 138, 139, 141, 151, 154, 163, 176, 178, 181, 196, 200, 208, 223, 234, 238, 246, 260, 262, 266, 275, 280, 285, 292, 294, 299, 304, 307, 311, 319, 321, 328, 333, 334, 335, 341, 342, 352, 361, 362, 370, 371, 372, 377, 378, 383, 389, 390, 396, 408, 428, 434, 442, 447, 459, 464, 475, 482, 487, 496, 497, 499, 504, 505, 508, 512, 522, 542, 552, 556, 557, 560, 563, 564, 570, 576, 577, 578, 582, 586, 590, 596, 632, 637, 638, 642, 652, 657, 658, 669, 677, 679, 680, 681, 688, 690, 693, 696, 699, 710, 711, 717, 721, 724, 725, 729, 732, 734, 736, 742, 744, 746, 748, 750, 756, 759, 761, 763, 767, 772, 773, 779, 781, 783, 787, 801, 808, 810, 824, 834, 840, 845, 848, 849, 854, 856, 860, 887, 890, 896, 897, 900, 915, 926, 958, 963, 968, 971, 977, 981, 982, 983, 986, 989, 998, 1000, 1004, 1006, 1009, 1010, 1013, 1014, 1016, 1017, 1031, 1037, 1042, 1043, 1045, 1048, 1053, 1198, 1156, 1159, 1161, 1185, 1203, 1210, 1212, 1213, 1220, 1222, 1227, 1228, 1229, 1235, 1238, 1239, 1240, 1250, 1264, 1268, 1272, 1276, 1279, 1282, 1293, 1297, 1300, 1301, 1305, 1306, 1307, 1310, 1311, 1318, 1330, 1339, 1340, 1341, 1367, 1368, 1378, 1385.
 (perdonar) perdonat 633.
 (perdre) perdria 219.
 perfecció 282, 303, 310, 314, 504, 1189.
 perfecta 275, 788, 881, 921.
 perfectament 654-655, 1169-1170.
 perill 74; perills 64, 826-827.
 però 21, 676.
 perquè 9, 177, 216-217, 241, 270, 404, 473, 499, 668, 686, 691, 742, 832, 907, 920, 976, 1152, 1170, 1317, 1345.
 (pertànyer) pertany 126, 671; pertanyia 267, 308 495-496; pertangua 674-675.
 pes 1371.
 petit 345; petita 410, 567; petits 695-696.
 piadosa 10.
 pietat 833.
 pla 21.
 planament 474.
 (plaure) plàcia 111, 129; plagut 1356.
 plenari 689; plenària 754-755.
 poble 81.
 pobre 15.
 poder 382.
 (poder) pusch 839; puch 939, 967; pot 222, 249, 376, 379, 380, 384, 393, 754, 792, 962, 1039, 1052, 1058, 1162, 1282, 1291, 1325; podem 460-461; podien 55; puscha 399; pusqua 841; pusque 1041; poria 329, 887, 1049, 1061, 1388, 1390; porían 855; porien 1218; pusqués 424, 505, 566, 584, 647, 808, 876; pusquessen 78; pogut 574.
 (ponderar) ponderà 179.
 porta 1319.
 (portar) portava 1371-1372.
 (posar) posant 1340; posat 22, 428; posada 366, 1042, 1281; posats 1380.
 (posseir) posseyt 1365; posseydes 1306-1307.
 potestat 546, 1015, 1016, 1017.
 pràtic 518, 519.
 (prear) preada 543.
 (precedir) precessexs 1257; precedent 709.
 (predicar) prediquen 286.
 (preelegir) preelegida 651; preeligida 552.
 (preentendre) preentenia 256.
 (pregar) pregant 71-72, 116, 829; preguat 18-19.
 pregàries 96, 120, 151.
 (prendre) pren 628; prengué 254, 269, 863, 870, 1263, 1273-1274; prenent 874.
 preparació 414, 429, 460.
 (preparar) preparava 801; preparà 537; preparàs 453, 1386; preparant 799; preparada 469, 490-491, 512-513, 540-541, 553, 558.
 preposít 131.
 (presaber) pressap 520; presabia 553; presabé 1336; presabut 579.
 presència 1386, 1388.
 present 16, 30, 174, 489.
 presentar 132.
 preservació 386, 414, 486, 509, 666, 751, 763, 787, 794, 999, 1002, 1038, 1056, 1059, 1064, 1133.
 preservament 1051.
 (preservar) preservava 801; preservà 538-539; preservats 258; preservant 395; preservat 1044, 1046; preservada 469, 514, 540, 559-560, 575, 784-785, 988, 1034, 1048, 1228, 1296.
 preservatió 970.
 preservativa 507.
 (pressuposar) presupon 349-350; presopongué 345-346.
 primer 263, 273, 573, 694, 697-698, 773; primera 31, 36, 37, 624; primers 1181, 1236, 1368-1369, 1376.
 principal 160.
 principalment 15, 811, 1393-1394.

- principiació 814, 820.
 principi 725, 889, 902, 937, 1142; principis 1171-1172, 1177, 1191, 1194.
 (principiar) principiave 800; principiant 800; principiada 1201.
 prioritat 492.
 privació 503-504, 1346.
 (privar) privada 1367.
 privilegi 559, 1002, 1228; privelegi 396-397.
 privilegiada 586; previligada 583.
 procuradora 827-828.
 producció 547, 574, 590, 1193.
 produydor 745.
 (produir) produïts 692; produyts 1173, 1188; produya 711, 986.
 profit 302.
 profitós 648-649.
 prohemi 30-31.
 pròlech 31, 34.
 prometiment 93.
 (prometre) prometien 83-84; promès 34.
 promissió 117, 147-148.
 prop 944.
 proporció 276-277, 884, 917, 929, 935.
 proporcionada 1206.
 propri 565; pròpria 682, 688, 908, 1015, 1227.
 pròpriament 744-745, 1052, 1062, 1106.
 propietat 731, 908.
 (protestar) protestant 21-22.
 provar 230, 1120; prova 1317; provat 836-837, 936, 963; provada 577.
 psalmista 199.
 psalmiste 182.
 pujament 1320.
 pujar 1316.
 punt 398.
 pur 279, 748; pura 13, 113, 267, 274, 382, 389, 406, 580, 820, 1005, 1167, 1189, 1269.
 purgació 1106, 1115-1116.
 (purgar) purga 1112; purgant 1112.
 puritat 431, 807.
 pus 82, 331, 433, 595.
 pux 107, 315, 368.

quaix 139.
 qual 6, 14, 32, 52, 57, 65, 100, 120, 127, 131, 134, 172, 269, 280, 292, 294, 311, 381, 392, 403, 411, 419, 439, 450, 453, 460, 478, 520, 522, 551, 650, 653, 658, 659, 695, 705, 707, 713, 722, 732, 747, 770, 779, 799, 804, 811, 816, 822, 866, 873, 879, 886, 955, 961, 1025, 1044, 1060, 1089, 1168, 1169, 1196, 1202, 1250, 1301, 1319, 1335, 1356, 1364, 1366, 1374, 1379, 1383, 1397, 1399; quall 796; quals 286, 1055, 1149, 1156, 1164, 1187, 1195, 1224, 1231, 1251.
 (qualificar) qualificada 735, 777-778; qualificats 780.
 qualitat 731, 732, 778, 784, 789-790.
 quant 461, 487, 497, 697, 699, 783, 1248.
 quantitat 503.
 que (*conjunció*) 24, 60, 61, 72, 77, 82, 83, 84, 85, 88, 92, 94, 107, 110, 111, 117, 121, 126, 130, 144, 147, 158, 163, 176, 180, 211, 220, 224, 232, 234, 247, 249, 252, 254, 256, 258, 260, 271, 279, 290, 291, 297, 302, 315, 326, 331, 338, 343, 347, 361, 368, 390, 391, 398, 406, 409, 415, 438, 456, 466, 476, 487, 495, 505, 515, 539, 545, 551, 555, 583, 592, 595, 598, 630, 646, 673, 723, 734, 736, 757, 761, 767, 774, 775, 812, 814, 824, 846, 850, 854, 857, 858, 862, 869, 871, 877, 891, 899, 913, 925, 931, 940, 952, 957, 959, 980, 992, 993, 996, 1005, 1014, 1027, 1031, 1035, 1038, 1040, 1045, 1048, 1063, 1097, 1105, 1110, 1112, 1136, 1141, 1147, 1171, 1176, 1183, 1186, 1191, 1194, 1200, 1204, 1240, 1244, 1253, 1254, 1258, 1259, 1272, 1282, 1288, 1291, 1310, 1315, 1323, 1324, 1334, 1341, 1355, 1357, 1363, 1370, 1383, 1393.
 que (*pronom*) 11, 18, 25, 27, 31, 32, 34, 165, 255, 257, 328, 362, 383, 389, 447, 473, 511, 517, 548, 582, 595, 615, 630, 724, 749, 750, 756, 850, 868, 870, 912, 928, 933, 950, 968, 983, 1036, 1054, 1108, 1113, 1114, 1162, 1180, 1188, 1212, 1222, 1239, 1247, 1293, 1327, 1347, 1352, 1370.
 quèstió 1095.
 qui 12, 19, 20, 23, 34, 35, 159, 182, 200, 222, 245, 578, 694, 698, 733, 746, 853, 882, 934, 1099, 1201, 1290, 1353, 1390.
 quin 1361; quina 51, 1092, 1096.
 uitar 271; quit 928; quitàs 1204.

racional 421, 672, 675, 676-677, 733.
 rahó 237, 266, 270, 286, 447, 499, 636, 643, 657, 690, 724, 732, 742, 744, 747, 760, 840, 918, 964, 1014, 1043, 1137, 1197, 1205, 1238, 1265, 1285, 1290, 1301, 1334; rahons 494, 750, 761, 1128.
 rahonament 1058, 1225, 1361.
 Ramon 7.
 (rapar) rapat 53-54.
 recaptar 75.
 recaptadora 20, 67.
 (reconèixer) reconegudes 749.
 (reconciliar) reconciliats 240.
 recórrer 112; recorregueren 64-65.
 recreació 241, 876, 1169, 1172, 1175, 1178, 1188, 1195, 1202, 1207, 1265, 1275, 1278, 1280-1281; recreatió 263-264, 1025, 1028-1029, 1124, 1157, 1195.
 (recrear) recreats 239.
 redempció 215, 218, 264, 1039-1040, 1041, 1053, 1057, 1063, 1065, 1094, 1097, 1107.
 redemptor 205, 221, 253, 830-831, 1029, 1261, 1274.
 reduir 50.
 reebre 307.
 (reembre) reemut 632; rehemuda 1033; rehemuts 1036-1037.
 reemedor 1261.
 reformació 156-157.
 regidor 109-110.
 regina 9, 15.
 (relluir) reluy 101.
 rememrança 135.

- remissió 482, 486, 492, 501, 667, 752, 764, 789.
 (remoure) remogà 934.
 repugnància 851.
 (requerir) requer 389, 685; requir 401; requerrim 142; requirem 106; requiria 243, 869; requera 892-893.
 res 25, 250, 418, 968.
 resistir 393.
 (resorgir) reserquí 1015.
 respecte 1042.
 resplandent 268.
 (respondre) respon 337-338, 515, 672-673, 1045, 1099, 1258, 1334, 1363.
 responsió 755.
 resultar 426; resultats (*subjuntiu*) 429; resultat 570, 769.
 resurrecció 1010, 1012, 1019.
 retenir 1270.
 reumeis 1232.
 reverent 7.
 reverència 105, 142, 1400-1401; reverhència 8.
 (revocar) revoch 24.
 rey 161.
 romans 58.
 (romandre) roman 37, 1144, 1221; romanen 1229-1230; romanga 1288; romangua 1020-1021; romangués 419, 1323; romanguen 1141-1142.
- sans* 79.
 saber 539; ssaber 70, 679; sabia 255; sàpia 91; sapiau 290.
 sacrificis 627.
 sagrat 423, 454, 465-466; sagrada 2, 6, 37, 125, 143-144, 168, 281, 821, 983, 1134.
 salvador 204, 830, 1308-1309, 1354.
 sant 2, 130, 181, 203, 982, 1066, 1090, 1108; sancta 1, 8, 23, 25, 26, 86, 101, 116, 118, 119, 156, 164, 167, 330, 339, 420, 424, 581, 595, 639, 646, 661, 821, 1146, 1189; sants 476, 972; santes 598; sanctes 642.
 sanctetat 952, 959.
 santificació 634; santificada 860.
 santetat 807.
 santificar 623-624, 629; santificà 618; santificat 633.
 satisfacció 1093-1094; satisfació 755.
 (satisfes) satisfés 262; satisfet 394.
 sàviament 828-829.
 savia 130; saviesa 578, 1093.
 scampar 506.
 sciència 1111.
 scisma 108.
 scrit 174.
 secorriment 66.
 segon 600, 619; segona 33, 37, 38.
 segons 38, 126, 180, 198, 203, 242, 283, 284, 308, 316, 374, 445, 489, 618, 761, 860, 885, 935, 963, 970, 1128, 1157, 1259, 1278.
 seguir 792; seguex 642, 790, 957, 1004, 1011, 1352-1353; sequex 723; sequesca 736; seguiria 1191; siguiria 1199; següent 669.
 semblant 110, 328-329, 342, 483, 505, 642-643, 840; semblans 641; semblants 513, 1215.
 sement 462.
 seminal 712-713, 723-724.
 sens 79, 149, 171, 226, 288, 296, 300, 326, 387, 492, 636, 661, 703, 787, 955, 964, 988, 993, 994, 997, 1001, 1189, 1197, 1313, 1387; sen 1179.
 senyor 17, 77, 91, 99, 102, 129, 132, 141, 159, 204, 516, 527, 545-546, 617, 819, 1166, 1284, 1308, 1390-1391, 1398.
 senyoria 106.
 separament 468.
 (separar) separà 462-463; separada 472, 479.
 (servar) servada 562.
 servey 622, 649.
 servici 638-639; servicis 627.
 servidor 15, 17; servidós 21.
 servey 596-597; serviy 166.
 (servir) servit 81.
 setè 617, 621.
 seu 33, 75, 166, 216, 245, 319, 370, 391, 406, 555, 565, 567, 720, 721, 745, 830, 994, 1017, 1122, 1315, 1321, 1383; son 962; sua 72, 86, 320, 322, 334, 336, 371, 373, 385, 388, 394, 412, 420, 443, 590, 591, 592, 682, 859, 904, 959, 1196, 1238, 1273, 1386, 1388; seua 3, 125, 218, 835, 965, 1014, 1016, 1219, 1227; seus 21, 119, 180, 660, 971.
 sgléya 26, 102, 119, 639; sglésia 156.
 si 13, 22, 194, 199, 203, 324, 326, 328, 510, 656, 663, 680, 684, 793, 836, 889, 896, 960, 1037, 1045, 1053, 1190, 1198, 1252, 1286, 1293, 1312, 1357, 1359, 1376.
 sí 1317.
 significació 624, 628, 629.
 (significar) significa 350.
 simplament 710-711, 1287-1288.
 sincera 1139.
 sinceritat 951, 959.
 singular 8, 16, 17, 397, 559, 998-999, 1126.
 singularitat 1008, 1022, 1121.
 so 30, 197, 210, 223, 328, 330, 395, 421, 425, 435, 537, 550, 554, 560, 592, 615, 621, 630, 677, 766, 884, 897, 902, 970, 1091, 1151, 1192, 1275, 1353.
 sobirà 56, 160-161, 809, 883; sobirana 113-114, 383, 402, 407, 781, 844, 878, 1021.
 sobre 600, 750, 766.
 sobredit 147, 919; sobredita 9, 15; sobredicta 241, 905-906, 1117, 1152, 1163, 1330, 1332; sobredits 1186, 1215-1216; sobredites 136, 1226.
 socorrement 73.
 solament 409, 671, 674.
 sollempne 84; solenne 133, 451, 803, 809; sollempna 4; solenna 124-125, 306, 878.
 sollempnament 90; sollemnament 795; sollemnament 123, 817-818.
 (sostenir) sostenint 261.
 sots 1241.
 (sotsmetre) sotsmès 27; sotsmesa 716; sotsmesos 701; sotsmeses 1218-1219, 1242-1243.
 spay 345, 456, 481; spasi 477.
 spècia 985; spècies 1240.

- special 5, 16, 127, 396, 560-561, 824, 1298, 1350.
 specular 14.
 sperit 2, 982.
 Sperit 2, 982.
 spiritual 133, 292, 299, 311, 1268, 1295, 1297, 1302-1303, 1314, 1318, 1371, 1392.
 (stablir) stablí 623; stablides 638.
 stranya 323, 336, 444.
 subjecte 895-896, 899, 911-912, 914, 918, 919, 932-933; subject 922; subject 907; subjecte 932; subiet 856, 869, 888.
 (subjugar) subiugats 1219; subiugada 978.
 subsegüent 708-709.
 (suplicar) supplicam 105-106, 141-142.
 sutza 956.
 sutzetat 1114.

tal 77, 158, 163, 260, 397, 415, 456, 736, 767, 785, 824, 845, 1003, 1320, 1391.
 tallament 468.
 tan 64, 74, 126, 127, 305, 306, 409, 450, 546, 803, 804, 920, 921.
 tant 120, 417, 451, 921, 944; tanta 108, 850.
 (tancar) tancada 1319.
 tantost 97, 1315-1316.
 temps 51, 87, 345, 358, 410, 457, 481, 500, 924, 1378.
 tenir 25, 27; tinch 856; tenia 1383-1384; tengut 284; tenguts 817.
 tecz 427; terç 768; tercs 431, 435, 439, 738.
 terra 10.
 (testificar) testifica 615.
 teua 103; tua 92, 106, 130.
 theologia 8.
 tornar 21; tornada 341, 356.
 tostemps 26, 89, 154, 162, 321, 335, 349, 353, 356, 372, 442, 563-564, 572, 728, 777, 909, 954, 1399.
 tot 12, 121, 124, 153, 313, 323, 386, 387, 492, 503, 569, 788, 905, 937, 989, 1030, 1313; tota 90, 258, 275, 282, 296, 502, 557, 580, 714; tots 20, 67, 69, 83, 93, 175, 176, 180, 194, 199, 205, 211, 212, 235, 285, 620, 826, 1147; totes 165, 279, 493, 527, 529, 532-533, 910, 1304, 1307, 1308.
 totpoderós 384, 403, 448.
 (tractar) tracta 34.
 tractat 5, 12, 14, 30, 31, 34, 40, 137.
 trametre 32; tremesa 41.
 (traslladar) traslatats 1379-1380.
 treballs 1246.
 trencament 298.
 (trasmudar) tresmuda 714.
 (traspasar) trespassa 705.
 trespàs 687.
 trespassament 702, 1235, 1368.
 (treure) tret 140.
 tribulacions 827.
 trinitat 1.
 tro 1378.
 (trobar) trobat 918-919, 922; trobada 400, 568, 907, 987-988.
 trop 427.

 tu 134.
 túrpia 956.

umplidor 1028.
 un 15, 17, 60, 140, 197, 427, 431, 1155; una 4, 32, 409.
 unigènit 238.
 unió 118, 122, 155.
 unitat 246.
 universal 253, 1029; universals 1232.
 universalitat 217-218, 1237.
 universalment 1231-1232.
 ús 689.
 usar 1290.

valor 1176.
 vana 325; vans 195.
 veiares 1023.
 venidor 1339.
 ventre 859.
 ventura 22, 564, 1046.
 ver 62, 65, 79, 98, 109, 159, 160, 234, 237, 343, 380, 405, 487, 545, 646, 857, 891, 942, 1028, 1105, 1107, 1136, 1144, 1285, 1356, 1392; vera 219, 265, 328, 377, 406, 755, 853, 864, 1052, 1115, 1221; veras 233, 1231.
 verament 222-223, 291, 317, 365-366, 374, 434, 467, 850, 927, 1224, 1278, 1289, 1291.
 verge 6, 17, 20, 115, 144, 206, 268, 365, 385, 436, 507, 645, 842, 1343, 1359.
 verges (*sing.*) 2, 70, 138, 152, 169, 224, 230, 270, 281, 287, 338, 351, 411, 433, 449, 454, 466, 535, 589, 758, 821, 837, 969-970, 1033, 1059, 1119, 1135, 1141, 1147, 1247, 1294, 1312, 1331, 1333, 1370, 1381.
 (verificar) verificada 1217-1218.
 verinosa 789.
 veríssima 1139.
 veritat 13, 367, 379, 457, 476, 599, 837, 948, 1132-1133, 1136-1137, 1138, 1139, 1143, 1163, 1220, 1279.
 vertuts 100.
 vestidures 640.
 (veure) vega 839, 939; vehents 63; vist 754, 1119; vistes 749.
 vicari 56-57, 62, 99.
 vici 571.
 viciat 890.
 viciós 418-419; viciosa 360.
 vida 157, 299.
 vigor 326.
 virtuosa 417, 883-884; virtuoses 494.
 virtut 349, 382, 389, 402, 405, 407, 549, 807, 853-854, 868, 872-873, 883, 887, 896, 982, 987, 1017, 1176, 1194, 1227; virtuts 196.
 virtuosament 163.
 vituperis 59.
 (viure) viscuda 1249.
 viva 1013, 1285.
 (vivificar) vivificant 422.
 volentària 685.
 volentat 557, 688.
 voler 522; vull 21, 26, 132; vol 407, 409, 542; volia 552; voldrà 12; volrà 14; vulla

223-224, 348, 1031, 1290; vulles 131; vullats 110, 144, 148; volgués 73, 75; volgut 532, 548, 579; volguda 543, 561, 652.
voluntàriament 1184.
vós 50, 122, 162; us 111.
vostre 153.

vot 84, 92, 117, 147.
vuy 108.

y (= hi) 995.
yo 14.